

În loc de concluzii

Következtetések helyett

Instead of conclusions

PERSPECTIVELE EVOLUȚIEI RELAȚIILOR ROMÂNNO-MAGHIARE ȘI MODELUL RECONCILIERII FRANCO-GERMANE

Chestiunea privind evoluția probabilă, perspectivele relațiilor româno-maghiare pot fi abordate din mai multe puncte de vedere. Problema poate fi analizată din perspectiva influenței exercitate asupra *politicii interne* a celor două țări, ținând seama în mod deosebit de pericolul pe care îl reprezintă pentru procesul consolidării democrației aspectele încă discutabile ale trecutului comun și prejudecățile legate de acestea, precum și de șansele ca aceste controverse să fie exploatare de unele forțe politice în scopuri egoiste. Pe de altă parte, problema poate fi abordată sub aspectul influenței asupra *securității regionale*, analizând evoluția relațiilor dintre cele două țări după cotelura din 1989, precum și rolul pe care l-a jucat geopolitica în evoluția acestor relații, sau influența pe care au avut-o diferitele organizații internaționale. În fine, problema se poate ridica și din punctul de vedere al *maghiarimii din România*, aflată la mijloc, care, deși se împuținează rapid, mai numără în prezent un milion și jumătate de suflete. Iar în strânsă legătură cu asta, chestiunea poate fi abordată și din perspectiva șanselor de susținere a caracterului multicultural al societății din România.

Argument

Inițiativa care a generat luările de poziție publicate în prezentul volum este în strânsă legătură mai ales cu ultima perspectivă semnalată mai sus: bogăția culturală a societății din România, activismul și angajarea față de perspectivele politicii minoritare, nu prea încurajatoare pentru maghiarimea din România, stau în arierplanul acestei inițiative specifice societății civile. Ceea ce nu înseamnă, firește, că inițiatorilor le-ar fi indiferent efectul problemei abordate asupra perspectivelor democrației interne sau a securității regionale. Dimpotrivă, una dintre ipotezele care așteptă să fie dezmințită, dar care nu poate fi expusă ca posibilitate din capul locului, este că ajungerea la liman a relațiilor interstatale româno-maghiare și, în același timp, consolidarea democratică a celor două țări și întărirea securității regionale sunt propriu-zis *condiționate* de scurgerea maghiarimii din România și lichidarea ei treptată ca factor politic. Ancheta organizată în comun de Liga Pro Europa și Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală a încercat să verifice, printre altele, dacă evoluția relațiilor interstatale româno-maghiare are suficiente resurse spirituale care ar putea fi capabile să ofere o alternativă viabi-

lă față de rivalizarea logicilor de stat național, a căror afirmare accentuată anteproiectează în prezent acest fel de „soluție”.

Cele două organizații civile consideră că în cursul ultimilor 80 de ani societatea românească a trecut din punct de vedere etnic, lingvistic și cultural printr-un proces puternic de omogenizare, în urma căruia proporția oficială a minorităților față de totalul populației s-a redus la aproape o treime: în timp ce în 1930 era în jur de 30%, în 2002 a ajuns la 10%. Cauzele acestui proces sunt, desigur, complexe: un rol semnificativ l-a avut persecuția evreilor și Holocaustul, apoi – după încheierea celui de-al doilea război mondial – ideologia vinovăției colective, care a lovit îndeosebi germanii și, în fine, deceniile comunismului din România, amalgamat cu naționalismul, în care politica antiminoritară și de omogenizare a fost ridicată la rangul politicii de stat. După care au urmat valurile masive de emigrare – ale comunității evreiești din România, cândva la răspântia anilor '60-'70, iar al minorității germane prin anii '70-'80 –, care au făcut ca aceste grupe etnice să se reducă la dimensiuni practic simbolice. După toate semnele a venit rândul maghiarimii din România: față de situația ei cu zece ani în urmă, în 2002 a numărat cu peste 200.000 de suflete mai puțin. Dispoziția pentru migrare și tendințele demografice înregistrate de specialiști anteproiectează prăbușirea spectaculoasă în continuare a numărului maghiarilor din România.

Nu începe îndoială că la împușinarea dramatică a maghiarimii din România contribuie în măsură sporită efectul aspirării acesteia de către Ungaria. Pe lângă diferența ritmului de evoluție post-1989 dintre țara-mamă și România – care a avut ca rezultat generalizarea opiniei împărtășită de mulți maghiari din România că azi în Ungaria, cu tot atâta muncă, se poate atinge un nivel de trai mult mai ridicat decât în România, iar în condițiile unei societăți mai bine organizate, cu un aparat de stat mai eficient și servicii sociale de nivel mai înalt, calitatea vieții este mai bună –, o urmare particulară este că mai nou chiar procesele europene dau un nou avânt efectului aspirării de către țara-mamă. După ce Ungaria, ca membră a Uniunii Europene, a devenit parte a unui spațiu care permite fluxul liber al forței de muncă, este la îndemână ca golurile în anumite domenii de activitate lăsate în urmă de forța de muncă maghiară care migrează spre Vest să fie umplute cu părți ale națiunii maghiare care trăiesc în țările vecine. Semnele acestui fenomen se arată deja, la puțin timp după integrarea Ungariei în UE, și s-ar părea că în atmosfera publică dezvoltată prin tendințele caracterizate mai sus ale disponibilității pentru migrație, pe nimeni nu deranjează faptul că la nivele inferioare ale aparatului de stat ungar practica perseverenței în încurajarea imigrării maghiarilor de dincolo de hotare se află în contradicție flagrantă cu principiile politicii naționale și de vecinătate ale Ungariei, conform cărora țara-mamă are interesul să sprijine părțile de națiune rămase în țările vecine, în scopul dăinuirii și pro-

pășirii lor pe pământul natal.¹ Deși e greu de măsurat cu mijloace sigure, asupra strategiilor de emigrare ale maghiarilor din România în ultimul timp exercită o influență serioasă printre altele și faptul că resursele luptei politice par să fie pe cale de epuizare. Lupta pentru drepturile minorităților prin mijloace parlamentare nu promite – cel puțin în termen scurt – atingerea acelor scopuri pe care reprezentanța politică a maghiarimii din România le-a fixat ca indispensabile pentru dănuirea pe termen lung a comunității: oglindirea în Constituție a caracterului de co-națiune – constitutivă de stat – a comunității maghiare, autonomia teritorială pe bază etnică a Secuimii, autonomia culturală pentru acea parte a maghiarimii care nu trăiește în comunități compacte și universitatea de limbă maghiară independentă, finanțată de stat.

Pare evident că pentru contrabalansarea tendințelor care fac să crească pofta de emigrare ar fi strict necesară voința politică la nivel înalt, efortul coordonat al unor persoane influente în câmpul decizional. Pentru ca o coordonare de asemenea nivel să fie posibilă, ar fi necesar înainte de toate ca cei ce procedează în numele părții române să nu considere maghiarimea din România ca o sursă de pericol potențial recurent și, în consecință, să nu respingă revendicările juste formulate de ea, pe motivul că acestea sunt incompatibile cu interesele statului român. Iar toate acestea ar presupune, evident, nu mai puțin decât că unii actori politici suficient de influenți ar proceda metodic la lichidarea, pe de o parte, a prejudecăților care împovărează încă de ambele părți relația, și la contrabalansarea, pe de altă parte, a circumstanțelor care se reproduc cu îndârjire, care constrâng alte și alte generații din ambele țări – potrivit semnelor, și după 1989 – ca în conceptele impuse lor de către viziunea istoricistă dominantă să descopere pentru uzul lor, iarăși și iarăși, „insolubilitatea” problemei româno-maghiare. Un posibil exemplu al modului în care se poate persevera în acest scop este oferit de Oficiul Franco-German pentru Tineret (OFA/DFJW)² se fac de patru decenii încoace încercări repetate.

Ce s-a întâmplat până acum

Oricât de paradoxal ar părea, în baza celor de mai sus trebuie să ținem seama de faptul că pentru prima oară în cursul istoriei interesele politicii naționale ale Ungariei și României par să coincidă: nevoia de forță de muncă calificată a țării-mamă, vorbitoare de limba maghiară, pe de o parte, iar pe de altă parte faptul că obiectivele politice ale maghiarimii din România, care reprezintă încă o forță politică însemnată, sunt incompatibile – cel puțin pe

¹ Se cuvine precizat aici că această tendință de orientare masivă spre oportunitățile din Ungaria a unei părți însemnate a minorității maghiare din România s-ar putea modifica pe termen mediu, în eventualitatea îmbunătățirii semnificative a situației economice a țării și, implicit, a comunității maghiare în ansamblul ei.

² Pentru detalii, a se vedea studiul semnat de Monica Robotin și Petra Szávics din prezentul volum.

termen scurt – cu strategiile statului român de construire a națiunii, par să confirme alternativa avantajoasă pentru ambele părți, anume că soluția este mutarea treptată, dar de fapt în masă, a maghiarimii din România în Ungaria. În această variantă, ambele state reușesc să valideze în avantajul propriu logica statului național: Ungaria poate să mențină omogenitatea cerută de caracteristica statului național chiar în condițiile tendințelor demografice negative, iar România reușește să facă un nou pas important în direcția eliberării de consecințele greu de administrat ale divizării culturale, care implică, după cum am văzut, și un grad ridicat de mobilizare politică (cel puțin în cazul maghiarilor din România) și, totodată, un nou pas important în direcția unei mai accentuate omogenități etnice, lingvistice și culturale.

Din punctul de vedere al inițiativei civile angajate pentru susținerea bogăției culturale a societății române și dănuirea minorității maghiare din România par justificate așadar următoarele întrebări: Trebuie într-adevăr să avem în vedere că despre reconcilierea istorică româno-maghiară nu se poate vorbi atâta timp cât comunitatea maghiară din România reprezintă o forță politică influentă în România? Se poate imagina o variantă a reglementării relației româno-maghiare care nu impune drept condiție, respectiv nu are ca rezultat lichidarea minorității maghiare din România?

Înainte de a trece la aprecierea răspunsurilor la întrebările de mai sus, care pot fi evidențiate din luările de poziție în cadrul anchetei ce stă la baza volumului de față, pare a fi necesar să trecem în revistă ce s-a întâmplat după 1989 în istoria relațiilor româno-maghiare. Împărțim scurta noastră recapitulare grupând-o în jurul a patru categorii: evenimentele mai importante ale relației interstatale, reacțiile politicii înțelese în sens mai larg, respectiv ale diferiților actori politici, inițiativele societății civile și momentele mai însemnate ale dialogului dintre intelectuali. Deși, cu siguranță, ar fi o greșeală subestimarea inițiativelor de până acum și a meritelor efortului făcut de către diferiți actori în interesul lichidării prejudecăților care împovărează relația româno-maghiară, toate rămân departe de necesități – atât din punctul de vedere al perspectivei concepției, cât și al eficacității inițiativelor. Iar unele faze ale evoluției relațiilor pot fi socotite ca dovezi grăitoare ale dimensiunii prejudecăților și suspiciunii reciproce, de care trebuie încă să ținem seama.

Evenimentele marcante ale configurării relației interstatale au fost semnarea, în 1996, la Timișoara, a tratatului de bază și polemica în jurul Legii Statutului, respectiv ecoul acesteia după acordul Orbán-Năstase, încheiat în decembrie 2001.³ Deși nu poate fi considerat ca eveniment interstatal în sens

³ Se cuvine precizat aici că deși au fost mai puțin vizibile, un impact important asupra evoluției relației interstatale au avut și inițiativele de cooperare ale ministerelor apărării, respectiv ale internelor din cele două țări, care au apărut la scurt timp după evenimentele din decembrie 1989, și care s-au materializat, printre altele, în numeroase forme de cooperare între forțele armate ale celor două state, normalizarea controlului la frontieră, deschiderea unor puncte noi de trecere a graniței etc, uneori într-o flagrantă contradicție cu atmosfera generală ce caracteriza relațiile oficiale la nivel înalt.

strict, în normalizarea relațiilor româno-maghiare a avut un rol important participarea UDMR la coaliția guvernamentală în timpul mandatului 1996–2000, respectiv intrarea României în NATO, în 2003; ambele evenimente au slăbit pozițiile acelor care din 1989 s-au străduit – uneori nu chiar fără rezultat – să-și făurească un capital politic din născocitul „pericol maghiar”.⁴

Evenimentele din perioada pregătirii tratatului de bază merită să fie amintite pe scurt, fie și numai pentru că președintele Ion Iliescu, în august 1995, într-un punct mort al seriei de tratative târăgănite din 1992, a încercat să aducă din nou pe ordinea de zi problema reglementării neînțelegerilor româno-maghiare, referindu-se în acest context la modelul reconcilierii franco-germane. După cum au arătat analiștii Centrului de Studii Internaționale de la București, interpretarea pe care președintele statului a asociat-o cu modelul de reconciliere franco-german, precum și modul în care a încercat să o valideze în contextul reconcilierii româno-maghiare erau radical opuse spiritului documentelor determinante pentru relația franco-germană, în special cu declarația ministrului de externe francez Robert Schuman, dată publicității în 9 mai 1950, considerată ca unul dintre documentele de bază care au condus la apariția Comunității Europene.⁵ În timp ce Schuman a luat atitudine privind problemele viitorului comun în spiritul reconcilierii cu istoria, Ion Iliescu și-a formulat apelul pentru reconciliere în contextul unei manifestări cu tentă antimaghiară accentuată – aniversarea a 55 de ani de la Dictatul de la Viena din 1940 –, indicând drept condiție din partea română acceptarea de către partea ungară a problemei minorității maghiare din România ca fiind o chestiune de ordin strict intern.⁶ Față de asta, tratatul de bază semnat în septembrie 1996 și ratificat în scurt timp după aceea de Parlamentul Român contează drept un însemnat pas înainte. Textul acordului stabilește pentru prima oară că problema minoritară nu este considerată de către părți ca ținând de sfera suveranității statului, ci ca un aspect al colaborării interstatale. Acordul se ocupă în detalii de drepturile și protecția minorităților, conținând practic în totalitate cadrul principal și posibilitățile prevăzute în tratatul franco-ger-

⁴ Abordarea noastră se limitează la acele evenimente care din punctul de vedere al sistemului de relații tripartit, țara-mamă – minoritate – națiune majoritară și în interiorul acestuia au o însemnătate deosebită, respectiv au luat naștere la inițiativa uneia dintre părți. Asta nu înseamnă, firește, că analiza ar încerca să diminueze influența pe care au exercitat-o asupra desfășurării relației româno-maghiare Consiliul Europei, Înaltul Comisar pentru Minorități al OSCE sau alte organizații internaționale. Cu privire la rolul acestora vezi István Horváth: *Facilitating Conflict Transformation. Implementation of the Recommendations of the High Commissioner on National Minorities to Romania, 1993-2001*, Hamburg: CORE Working Paper 8, 2002.

⁵ Vezi pe această temă studiul semnat de Monica Robotin și Petra Szávics din prezentul volum.

⁶ Pentru alte detalii privind punctul de vedere al Centrului Internațional de Studii, vezi: Gabriel Andreescu, *Ruleta. Românii și maghiarii, 1990 – 2000*, Iași: Polirom, 2001, p. 180 – 188.

man din 1963 și ceea ce a realizat Oficiului Franco-German pentru Tineret (OFAJ/DFJW) în cei 40 de ani care au trecut de atunci.⁷

Legea maghiară a statutului și polemica dezvoltată în jurul ei este un capitol special din istoria recentă a relației româno-maghiare. Despre acest demers al statului ungar, complicat la origine, care ocupă un loc special în istoria politicii interne, respectiv naționale maghiare, am putea spune – reducându-l la un singur aspect al său – că s-a manifestat prin el nemulțumirea părții maghiare față de randamentul politicii minoritare din România la finele primului deceniu de după cotelură și neîncrederea care poate fi pusă în legătură cu imposibilitatea aplicării celor fixate în tratatul de bază. Ca țară întărită regional datorită performanțelor economice și succeselor pe calea integrării, după decenii la rând, Ungaria s-a pronunțat pentru prima dată de pe poziția inițiatorului, apelând la măsuri politice unilaterale.⁸ Reacția părții române a fost pe măsură. Într-o publicație în limba engleză, mobilizând, sub îndrumarea lui Adrian Năstase, un aparat spectacular, putem citi, de exemplu, că *Declarația de Acord* semnată în decembrie 2001 de către prim-miniștrii Orbán și Năstase a readus „pe drumul dialogului bilateral autentic” relația româno-maghiară întemeiată pe spiritul tratatului de bază, înainte de a fi suferit derapajul pricinuit de gestul unilateral al adoptării Legii statutului.⁹

De atunci, relația interstatală, respectiv interguvernamentală româno-maghiară, poate fi considerată deosebit de bună, dacă privim retrospectiv timp de câteva decenii. Că nu chiar totul este în ordine, că în adâncuri există, în ciuda aparențelor, diferențe de concepție, o dovedește ultima scrisoare deschisă adresată de Adrian Năstase lui Viktor Orbán. În această scrisoare, primul ministru al României îi reproșează liderului opoziției politice maghiare, pe un ton destul de tăios, afirmațiile sale anterioare în legătură cu situația minorității maghiare din România.¹⁰

⁷ Textul celor două tratate poate fi citit în anexă. Cu privire la importanța tratatului de bază româno-maghiar: Corneliu Liviu Popescu: „Protecția minorităților naționale prin tratatele de bază ale României cu vecinii săi”, în Pieter van Dijk (ed): *Protection of Minority Rights Through Bilateral Treaties. The Case of Central and Eastern Europe*, The Hague–Boston–London: Kluwer Law International, 1999.

⁸ Bárdi Nándor: *Tény és való. A budapesti kormányzatok és a határontuli magyarság kapcsolattörténete*, Pozsony: Kalligram Könyvkiadó, 2004, p. 147-208.

⁹ Adrian Năstase, Raluca Miga-Beșteliu, Bogdan Aurescu, Irina Donciu: *Protecting Minorities in the Future Europe. Between Political Interest and Interventional Law*, București: Monitorul Oficial, 2002, p.198.

¹⁰ În scrisoare, printre altele, putem citi următoarele: „Nu vreau să creez impresia că România ar avea merite în timp ce alții ar avea lipsuri, dar sunt dezamăgit să constat limbajul confrunțitional, naționalist al mesajelor dumneavoastră de la Tușnad deși astăzi, în România, indiferent de etnie, oamenii dialoghează pașnic și deschis, gândesc în spirit european. Sunt profund mâhnit să constat radicalismul discursului dumneavoastră, negarea normalității și armoniei etnice din România. Nu doresc, domnule Orbán, ca România să fie lăudată cu orice preț, dar nici nu pot admite ca eforturile pe care le-am făcut până acum să fie ignorate sau,

Pe lângă evenimentele politicii mari, au avut loc numeroase manifestări, organizate cu mai mult sau mai puțină regularitate, care au încercat direct sau indirect să influențeze concepția actorilor influenți ai vieții politice românești, în interesul normalizării relației româno-maghiare. Un rol deosebit în acest sens au avut inițiativele fundației americane Project on Ethnic

mai rău, să se susțină că ele nu există și că nu există democrație în România. (...) Nu poate fi acceptat ca minoritatea maghiară din România sau orice minoritate să devină obiectul disputelor politice din statul înrudit, pentru a răspunde unor ambiții politicianiste. Nu este firesc să fie întreținute teme false, pe seama relațiilor interetnice dintr-un stat vecin, chiar dacă, aparent, ele creează capital politic. Mai devreme sau mai târziu, oamenii își vor da seama de fragilitatea unor asemenea teme și vor remarca notele lor stridente. Să nu uităm că Europa a respins forma inițială a Legii maghiarilor din statele vecine Ungariei, tocmai datorită stridențelor sale naționaliste, prin care se acorda un statut special, separat minorității față de majoritate.” Sursă: pagina de Internet a Guvernului României, *Discursuri, declarații, mesaje, interviuri, luări de poziție*; Emitent: Guvernul României – Purtătorul de Cuvânt al Guvernului, la data de 29.07.2004, la următoarea adresă: <http://www.gov.ro/presa/afis-doc.php?idpresa=29922&idrubricapresa=2&idrubricaprimm=&idtema=&tip=2&pag=1&dr=>

Nu avem cunoștința de faptul că la scrisoarea deschisă a primului ministru ar fi sosit un răspuns oficial. Pe site-ul Fidesz se poate citi în legătură cu asta o știre a agenției MTI, datată la 29 iulie 2004: „Zsolt Németh, șeful cabinetului afacerilor externe al fracțiunii Fidesz, joi a calificat drept neobișnuit faptul că primul-ministru român, Adrian Năstase, a dat publicității scrisoarea sa adresată lui Viktor Orbán, înainte ca destinatarul să o fi primit: „este neobișnuit procedul primului-ministru român, care, nerespectând regulile fundamentale ale eticii diplomatice, publică o scrisoare înainte de a fi fost primită de către destinatar” – a spus el. În declarația sa de joi seara, Zsolt Németh a accentuat: după părerea lui, primul-ministru român greșește acuzându-l pe Viktor Orbán de campanie politică internă, în baza discursului său. „La guvernare și în opoziție deopotrivă, Fidesz a reprezentat aceleași concepții pe care Viktor Orbán le-a enunțat la Tușnad-Băi” – a conchis el. Față de asta – a mai spus Németh – procedul șefului guvernului român se poate explica prin campania electorală. El încearcă să întărească pozițiile zdruncinate ale partidului său cu ocazia alegerilor locale, prin naționalism și antimaghiarism”. Cu privire la intenția de aderare a României la UE, Zsolt Németh a atras atenția: îndeplinirea criteriilor de la Copenhaga și ale aderării diferă de îndeplinirea planurilor cincinale de altădată. „Criteriile politice trebuie satisfăcute în mod curent.” După părerea politicianului, în ultimul timp s-a adevărat că, din păcate, legea electorală română este antidemocratică și discriminativă. El a adăugat că în scurt timp și comisia de la Veneția își va exprima punctul de vedere în legătură cu asta. Zsolt Németh a mai spus că autonomia este acel instrument european al asigurării drepturilor minoritare, fără de care dezvoltarea democratică a României nu poate fi deplină. „Voința unanimă a unui milion și jumătate de oameni nu poate fi măturată de pe masă” – a conchis el, adăugând că Fidesz sprijină, a sprijinit și în trecut aderarea României la UE. Sursă: <http://www.szabad-europa.hu/online/menn/hirlap/legfrissebb/nemeth-0729.html>. Tot pe site-ul Fidesz, la o întrebare în legătură cu această chestiune adresată lui, Zsolt Németh a răspuns: „Trebuie să mărturisesc bărbătește că eu pur și simplu nu înțeleg la ce s-a gândit șeful

Relations, care cu începere din 1993 a organizat în mai multe rânduri întâlniri tematice, cu participarea personalităților de seamă ale elitei politice românești și ale minorității maghiare din România. Dintre acestea merită să fie menționată întâlnirea de la Neptun, în iulie 1993, în cadrul căreia câteva personalități mai importante ale celor două părți au încercat, la inițiativa organizatorilor, să apropie punctele de vedere, participând la o consfătuire extraordinară, fără mandat. Deși evenimentul a avut valoarea unui mesaj important pentru publicul din România grevat de prejudecăți, participanții ambelor părți au fost izolați în sânul organizațiilor lor politice, iar din partea maghiară, în gândirea publică minoritară ideea compromisului politic oportunist este legată de atunci de „întâlnirea de la Neptun”. Dificultățile apropiării punctelor de vedere s-au reliefat și la Conferința de la Atlanta, care a avut loc în februarie 1995 la Carter Center, cu participarea reprezentanților de nivel înalt ai elitei politice române și maghiare din România. Consfătuirea la care a încercat să medieze fostul președinte american Jimmy Carter s-a încheiat fără rezultate, scoțându-se în relief imposibilitatea armonizării intereselor. În afară de aceste două inițiative cu prea puține rezultate, Proiect on Ethnic Relations a organizat mai multe consfătuiri utile, pe diverse teme, cu participarea unor ziariști, experți, funcționari în administrația publică și a contribuit la elaborarea unor convenții premergătoare alegerilor, vizând eliminarea retoricii naționaliste din campaniile electorale.

Acest rol de influențare a actorilor publici – și în general a gândirii publice din România – a fost asumat și de unele organizații civice, ca de exemplu Grupul pentru Dialog Social (GDS) și Comitetul Helsinki Român (APADOR-CH) cu sediul la București, Liga Pro Europa de la Târgu Mureș, Asociația pentru Dialog Interetic, Asociația de Prietenie *Korunk* și Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, toate acestea din urmă având sediul la Cluj.

După o primă consfătuire memorabilă, care a avut loc în noiembrie 1992, GDS a revenit în mai multe ocazii asupra diverselor aspecte ale dezbaterii româ-

governului român. În Ungaria nu este în prezent campanie electorală, respectiv chiar dacă ar fi, acele organizații politice care obișnuiesc să ia atitudine pe scena politicii interne în interesul maghiarilor de dincolo de hotare sunt azi în majoritatea lor foarte marginale. Prin urmare, MIÉP (Partidul Maghiar al Dreptății și Vieții) și alte forțe asemănătoare nici nu mai pot să-și mărească sprijinul pentru cauza maghiarilor de dincolo de hotare, ci dimpotrivă: conform analiștilor, retorica antimaghiară de dincolo de hotare este mult mai eficientă pe timp de campanie. Am văzut asta și în 2002, când socialiștii au folosit în campanie pericolul imigrării a 23.000.000 de români, sau, ca și acum, când spun că dubla cetățenie va mina sistemul de servicii sociale din Ungaria. Deosebirea constă în faptul că în România într-adevăr, este campanie, ceea ce din punctul de vedere al lui Năstase este deosebit de important, căci a anunțat că el ar dori să fie președintele statului și în mod vizibil a pus la bătaie retorica specifică partidelor nomenclaturii. Am impresia că în ce privește scrisoarea, suntem martorii oculari ai acesteia”. Sursă: http://www.szabad-europa.hu/online/menu/hirlap/interju/nemeth_0905.html

no-maghiare, asigurând – într-un săptămânal de limbă română care mult timp s-a bucurat de notorietate (22) – publicitatea pentru abordările echilibrate ale problemei, deși acestea nu totdeauna au satisfăcut așteptările maghiarilor.

În momentele mai importante de cotitură ale dezvoltării relației româno-maghiare, APADOR-CH a contribuit cu analize profesioniste temeinice, bine documentate, la modelarea concepției protagoniștilor.

În interesul lichidării prejudecăților care împovărează relația româno-maghiară, Liga Pro Europa a organizat la modul – poate – cel mai metodic și mai perseverent conferințe, convorbiri la masa-rotundă, universități de vară și a editat o serie întregă de publicații în legătură cu diferite aspecte ale problemei. În anii 1990-1997 Liga a fost co-organizator al Universității de Vară de la Bálványos (mai târziu de la Tușnad), care a pornit ca un forum promițător al dialogului dintre politicienii români și maghiari, dar în ultimii ani – datorită adoptării treptate a unui comportament oarecum ostentativ din partea participanților maghiari – și-a pierdut în bună parte această funcție, devenind unul din evenimentele importante, tradiționale, ale maghiarimii din România, la care participarea română este din ce în ce mai neînsemnată.

Asociația de Prietenie *Korunk* a inițiat la mijlocul anilor 1990 o serie de studii sociologice, în scopul cercetării metodice, exacte, a evoluției relației româno-maghiare, pentru ca rezultatele anchetelor să îndrepte spre un teren mai documentat participanții la dezbateră româno-maghiară și să prevină înstăpânirea punctelor de vedere care exploatează lipsa informațiilor sigure. Cercetările efectuate pe un eșantion reprezentativ la nivel național, repetate de trei ori în anii 1994-1996, au reliefat puternic deosebirile dintre opțiunile etno-politice sprijinite de români și de maghiarii din România.¹¹

Strădania de la mijlocul anilor '90 a Asociației de Prietenie *Korunk* este reprezentată din 2000 încoace și de către Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, care a inițiat o serie de publicații menite să pună în lumină diversele aspecte ale problemei precum și rezultatele mai multor cercetări.¹²

¹¹ Vezi în legătură cu asta: Gabriel Bădescu, Mircea Kivu (ed): *Barometrul relațiilor etnice 1994–2002. O perspectivă asupra climatului interetnic din România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2004 (în curs de apariție).

¹² Publicațiile editate până acum de către Centru: Lucian Nastasă, Levente Salat (ed): *Relațiile interetnice în România postcomunistă – cartea albă a conferinței „Modelul românesc al relațiilor interetnice. Ultimii zece ani, următorii zece ani*, București, 7–8 iulie, 2000”, Cluj-Napoca: CRDE, 2000; Andreea Andreescu, Lucian Nastasă, Andrea Varga (ed): *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Țigani din România (1919–1944)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2001; Viorel Anăstăsoaiei, Daniela Tarnovschi (ed): *Proiecte pentru Romii din România, 1990–2000*, Cluj-Napoca: CRDE, 2001; Andreea Andreescu, Lucian Nastasă, Andrea Varga (ed): *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1945–1955)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2002; Gabriel Andreescu: *Extremismul de dreapta în România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Ioaneta Vintileanu, Gábor Ádám (ed): *Poliția și comunitățile multiculturale din România*, Cluj-Napoca: CRDE,

Istoria dialogului româno-maghiar dintre intelectuali este după 1989 categoric spectaculară, deși judecând după rezultate putem spune că pare destul de modestă. Istoria începe cu consfătuirea intitulată „Dialog româno-maghiar. Intelectuali pentru reconcilierea istorică”, organizată la Budapesta, în perioada 19–20 martie 1990. Intelectuali de ambele părți, bucurându-se de stimă unanim recunoscută, s-au angajat pentru cauza apropierei în mod reciproc.¹³ Ca o ciudată grimasă a istoriei, concomitent cu această consfătuire s-au desfășurat evenimentele sângeroase de la Târgu Mureș, care, ca singurul conflict interetnic de mai mare amploare din spațiul central- și est-european, soldat cu violență și reclamând jertfe umane, a amânat pentru mult timp apropierea româno-maghiară.¹⁴

În rolul organismului care a insistat și a creat cadrul pentru dialogul intelectualilor găsim începând cu mijlocul anilor '90 Asociația de Prietenie *Korunk*, care a încercat să transmită spre societatea românească, în limba română, produsele gândirii publice maghiare și documentele mai importante, prin antologii (*Cumpăna*) și revista presei româno-maghiare (*Magyropress* și *Sajtófókus*), în dorința de a media între publicul român și maghiar din România, până atunci cu desăvârșire izolat. Asociația a organizat și câteva întâlniri memorabile la Cluj, București, respectiv câteva locuri din Ungaria, dintre care una a fost onorată cu prezența sa și de președintele statului ungar.

Un capitol interesant al istoriei dialogului româno-maghiar între intelectuali este activitatea din anii 2000–2002 a grupării *Provincia*, care timp de trei ani a făcut posibil un schimb de idei la nivel ridicat în coloanele unei publicații editate paralel în limba română și maghiară, cu conținut identic. Felul în care această inițiativă și-a pierdut suflul este o tristă dovadă a barie-

2003; Andreea Andreescu, Lucian Nastasă, Andrea Varga (ed): *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Evreii din România (1945-1965)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Lucian Nastasă, Levente Salat (ed): *Maghiarii din România și etica minoritară (1920-1940)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Andreea Andreescu, Lucian Nastasă, Andrea Varga (ed): *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1956–1968)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Monica Robotin, Levente Salat (ed): *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe*, Budapest: LGI/OSI 2003.

¹³ Printre participanți găsim pe: Mircea Dinescu, Ioan Alexandru, Dan Petrescu, Smaranda Enache, Gabriel Liiceanu, Sorin Antohi, Gabriela Adameșteanu, Domokos Géza, Cs. Gyimesi Éva, Kányádi Sándor, Demény Lajos, Pálfalvi Attila, Tabajdi Csaba, Csóori Sándor, Cseres Tibor, Bodor Pál, Pomogáts Bela, Köteles Pál.

¹⁴ Vezi în legătură cu asta István Horváth: *Op. cit.*, p. 26-27, respectiv Gabriel Andreescu: *Op. cit.*, p. 36-38. Este important de notat aici că aprecierea de mai sus referitoare la caracterul singular al evenimentelor de la Tg. Mureș se referă la impactul politic al conflictului. Privind o abordare mai nuanțată a evoluției conflictelor interetnice din România post-comunistă a se vedea capitolul „Documente privind conflictele intracomunitare desfășurate în perioada 1990-1995” din: Ioaneta Vintileanu-Gábor Ádám (eds): *Poliția și comunitățile multiculturale din România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003.

relor de natură diferită – de concepție, de ordin material și a celor care se manifestă în legătură cu resursele umane ce pot fi mobilizate.

Unul dintre ultimele capitole memorabile ale dialogului intelectualilor se leagă de numele lui Tamás Gáspár Miklós, filosof originar din Transilvania, stabilit în Ungaria, unde a devenit în scurt timp o personalitate publică respectată, care în februarie 2001 a adresat o scrisoare „prietenilor români”, în prestigiosul săptămânal bucureștean *Dilema*, în care amintește tot ceea ce, în opinia sa, baricadează încă drumul apropierii română-maghiare. Scrisoarea a provocat o reacție spectaculoasă din partea elitei intelectuale românești contemporane, dovadă grăitoare a prăpastiei care se întinde între punctele de vedere românești și maghiare.¹⁵

De ce anume ar fi nevoie

Deși prezentarea de mai sus nu s-a alcătuit cu pretenția exhaustivității, cele enumerate pot fi socotite, poate, drept dovezi suficiente pentru a susține că inițiativele din anii 1990–2002 nici pe departe nu au fost destule pentru atacarea prejudecăților care împovărează încă relația româno-maghiară. Se poate constata că până acum nu a avut loc nici o inițiativă care să fi reușit să susțină timp mai îndelungat cadrele dialogului și să procedeze mult mai metodic la lichidarea bazată pe dialog a dezacordurilor. După euforia de la început, în a doua jumătate, respectiv în ultima treime a anilor '90 evenimentele vizând apropierea au devenit mai rare, cercul participanților s-a restrâns treptat, iar cei perseverenți păreau să fi ajuns în mod tacit la concluzia că pentru a menține aparența dialogului trebuie să se evite metodic punerea pe ordinea de zi tocmai a problemelor care ar trebui mai cu seamă discutate, în interesul depășirii antagonismelor.

Dacă încercăm să analizăm, luând în considerare toate acestea, răspunsurile sosite la ancheta inițiată de Liga Pro Europa și Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, orizontul lor spiritual și aspectele de conținut, putem constata următoarele:

1. Privind fenomenul în ansamblu, este frapant în primul rând dezechilibrul distribuției răspunsurilor: între cei care au acceptat invitația de a participa la anchetă este disproporționat de mic numărul românilor care au răspuns, clară fiind preponderența opiniilor formulate din partea maghiarilor. În pofida acestui fapt, regretabil este de menționat că în timp ce din partea instituțiilor de rang înalt ale statului român și maghiar deopotrivă au sosit răspunsuri meritorii, conducerea la vârf a organizației care reprezintă

¹⁵ La scrisoare au răspuns, printre alții, Andrei Pleșu, Theodor Baconski, Pavel Câmpeanu, Zigu Ornea, Mircea Iorgulescu, Andrei Cornea, Victor Neumann, cu puține excepții respingând cvasiunanim evaluarea lui Tamás Gáspár Miklós.

interesele politice ale maghiarimii din România nu a avut nimic de spus pe această temă.

2. Privind orizontul spiritual al răspunsurilor se conturează următorul tablou:

2.1. Răspunsurile românești, cu puține excepții, se caracterizează prin buna intenție politicoasă, deși întrucâtva distantă; atmosfera luărilor de poziție este aceea a unui optimism particular, reținut, dar al cărui mesaj pare a fi: „știm că timpul lucrează pentru noi”;

2.2. În majoritatea luărilor de poziție ale respondenților din Ungaria este considerabil mai multă obiectivitate, de obicei întrebările nu sunt eludate, dar rezultatul este că răspunsurile sunt mai pesimiste și în multe detalii mărunte se întrevăd prejudecățile specific maghiare care grevează asupra relației româno-maghiare; sunt mai multe luări de poziție maghiare asupra cărora își pune pecetea cunoașterea superficială a situației din România, drept care o considerabilă parte a propunerilor, de bună credință în fond, sunt practic imposibil de aplicat;

2.3. Pe o parte a punctelor de vedere maghiare din România își pune pecetea în mod perceptibil lipsa de speranță și, în consecință, răspunsurile au uneori un ton mai radical, judecând destul de unilateral condițiile îmbunătățirii relației româno-maghiare.

3. Analiza care se concentrează pe aspectele de conținut ale răspunsurilor s-a făcut printr-o grupare în jurul a patru întrebări: (1) ce argumente se pot aduce în sprijinul necesității inițiativelor care vizează creșterea dinamicii relațiilor româno-maghiare?; (2) ce circumstanțe, respectiv condiții împiedică în momentul de față sporirea intensității relațiilor româno-maghiare?; (3) prin ce inițiative s-ar putea înfăptui dinamizarea relațiilor bilaterale?; (4) ce părere au respondenții despre aplicabilitatea modelului franco-german de reconciliere, în contextul relației româno-maghiare?

3.1. Pentru dinamizarea relațiilor, respondenții au adus următoare argumente:

– argumentul geopolitic, respectiv interesele ambelor părți legate de integrarea euroatlantică (Dan Berindei, Gál Kinga, Mircea Geoană, Márton Árpád, Anton Niculescu, Ioan-Aurel Pop, Rais Wallner István, Somai József);

– argumentul geografic, pe de o parte faptul vecinătății, iar pe de altă parte coincidența parțială a teritoriului populat de cele două comunități (Gál Kinga, Kántor Lajos, Lendvai L. Ferenc, Ioan-Aurel Pop, Somai József, Szabad György);

– faptul că între hotarele României trăiește maghiarimea care numără 1,5 milioane de suflete, iar rezolvarea satisfăcătoare a situației care derivă de aici este interesul comun al fiecărei părți vizate (Gabriel Andreescu, Haller István, Németh Zsolt, Ioan-Aurel Pop, Somai József);

– interesele comune legate de securitatea regiunii (Vasile Dâncu, Gál Kinga, Mircea Geoană, Haller István, Tóth Gy. László);

– interesele economice comune (Vasile Dâncu, Enyedi György, Mircea Geoană, Márton Árpád, Anton Niculescu, Rais Wallner István, Szabó Vilmos);

– trecutul comun, moștenirea culturală care în parte poate fi considerată a fi comună (Bárdi Nándor, Vasile Dâncu, Ioan-Aurel Pop, Tóth Gy. László);

– comunitatea intereselor privind protecția mediului și dezvoltarea infrastructurală a regiunii (Márton Árpád, Tóth Gy. László);

– valoarea în sine a multiculturalității și interesele legate de stoparea emigrării (Kelemen Attila, Victor Neumann).

3.2. Dintre circumstanțele, respectiv condițiile care împiedică apropierea și îmbunătățirea relațiilor, respondenții au subliniat următoarele:

– injuriile și frustrările comunitare acumulate înainte de 1918 de partea română, respectiv după aceea de partea maghiară, sindromul Trianon (Bárdi Nándor, Dan Berindei, Vasile Dâncu, Kelemen Attila, Ioan-Aurel Pop);

– naționalismul ambelor părți, ignoranța reciprocă, sentimente de inferioritate și superioritate de ambele părți (Enyedi György, Gál Kinga, Jankó Szép Sándor, Kántor Lajos, Kürti László, Lendvai L. Ferenc, Victor Neumann, Anton Niculescu, Somai József, Szabó Tibor, Szabó Vilmos, Szájer József, Tóth Gy. László);

– partide naționaliste și „întreprinzători” politici de ambele părți care au interesul să se mențină caracterul tensionat al relației (Gabriel Andreescu, Vasile Dâncu, Mircea Geoană, Kántor Lajos, Ioan-Aurel Pop, Somai, Szabó Tibor, Tóth Gy. László);

– numărul mic și relativa insuficiență a inițiativelor vizând cunoașterea reciprocă și colaborarea efectivă (Dan Berindei, Enyedi György, Gál Kinga, Haller István, Rais Wallner István);

– evenimente istorice apreciate în mod contradictoriu (Jankó Szép Sándor, Lendvai L. Ferenc, Victor Neumann);

– situația nerezolvată a maghiarimii din România (Dénes László, Kende Péter, Márton Árpád);

– neîncrederea reciprocă (de exemplu Szabad György), respectiv teama de iredentismul maghiar în partea română (de exemplu Kende Péter);

– dezechilibrul intereselor (Bárdi Nándor, Dan Berindei, Horváth István);

– înclinația ambelor părți de a se claustra în adevăruri presupuse (Demény Péter).

3.3. Ca inițiativă vizând creșterea intensității relațiilor, respondenții consideră a fi necesare următoarele:

– O luare în seamă mai prevăzătoare a problemelor care grevează asupra relației, întocmirea unui catalog de probleme (Bárdi Nándor, Haller István);

– Lichidarea concepției etnocentrice privind istoria, reproducând imaginea dușmanului, de-o parte¹⁶ sau de ambele părți (Dénes László, Haller István, Márton Árpád, Victor Neumann, Ványolós A. István, Daniel Vighi);

¹⁶ Unele răspunsuri în legătură cu prejudecățile indică un punct de vedere unilateral, în sensul că inițiativele vizând lichidarea lor sunt considerate a fi necesare în corelație cu cealaltă parte exclusiv.

– Influența exercitată de ambele părți asupra gândirii publice, dezvoltarea relației bazate pe apropiere, respectiv pe valorile europene și în interesul reprimării naționalismelor (Haller István, Ioan-Aurel Pop, Rais Wallner István, Daniel Vighi);

– Extinderea relațiilor de schimb în diferitele straturi ale societății (Demény Péter, Dénes László, Haller István); colaborare mai intensă interguvernamentală și între instituțiile administrației publice locale (de exemplu, Enyedi György); lărgirea sferei schimburilor culturale, în interesul cunoașterii reciproce mai bune (Mírcea Geoană, Jankó Szép Sándor, Kántor Lajos, Kürti László, Szabad György, Tóth Gy. László, Daniel Vighi); colaborarea între diferitele societăți științifice și asociații profesionale (Enyedi György, Szájer József, Tóth Gy. László); colaborare în interesul dinamizării pieței comune a forței de muncă (Kürti László, Somai József); colaborare în domeniul turismului (Mírcea Geoană, Somai József); elaborarea unei strategii bilaterale, pentru eficientizarea protecției mediului (de exemplu Tóth Gy. László); organizarea unor manifestări sportive comune (Szabad György); activarea unor forme de colaborare între generațiile tinere (de exemplu, Enyedi György); valorificarea bilingvismului maghiarimii din România, în eforturile vizând lărgirea formelor de colaborare (Enyedi György); insistență pentru forme de colaborare transfrontalieră, care sunt legate de viața cotidiană, nu țin seama de liniile de ruptură etnice și, în consecință, nu le întăresc, respectiv nu le reproduc (Bárdi Nándor, Horváth István);

– Reglementarea satisfăcătoare a situației maghiarimii din România, ceea ce ar putea avea ca rezultat reevaluarea de către minoritate a apartenenței sale la România, fără să mai aștepte îmbunătățirea situației sale din partea țării-mamă, sau prin orientarea spre Budapesta (Bárdi Nándor, Dénes László, Somai József, Rais Wallner István);

– Practica bilingvismului bazat pe reciprocitate, în regiunile din România locuite și de maghiari, reflectarea acestui principiu în politica de învățământ și în activitatea școlară (Jankó Szép Sándor);

– Politica externă maghiară mai transparentă, care sprijină în mod consecvent integrarea euroatlantică a României (Szabó Vilmos).

3.4. În ce privește aplicabilitatea modelului de reconciliere franco-german, punctele de vedere formulate pot fi categorisite după cum urmează: (1) au fost unii care au adus diferite argumente în sensul inconsistenței, al lipsei de temeii a unei paralele între cele două situații și/sau au numit modele alternative, pe care le consideră mai potrivite, mai practice în contextul relației româno-maghiare; (2) alții au atras atenția asupra asemănarilor dintre cele două situații și au pledat pentru aplicabilitatea parțială a modelului; și, în fine (3) cei mai mulți au pus accentul pe deosebiri și, în consecință, și-au exprimat îndoielile cu privire la aplicabilitatea modelului; în această categorie mai mulți au adoptat punctul de vedere că reconcilierea româno-maghiară trebuie să parcurgă un drum particular, care nu poate fi pus în paralel cu

nici un alt drum. În cele de mai jos, prezentăm, pe scurt, în conformitate cu aceste categorii, punctele de vedere exprimate în răspunsuri.¹⁷

3.4.1. Pentru inconsistența paralelei și modele alternative, respondenții au argumentat după cum urmează:

– Conviețuirea multiculturală, bazată pe acceptarea reciprocă și pe colaborare, a francezilor și germanilor din Elveția este un model mai potrivit în contextul relației româno-maghiare decât reconcilierea franco-germană (Bárdi Nándor, Lendvai L. Ferenc, Tóth Gy. László);

– Reglementarea relației italo-austriece și aranjamentul din Tirolul de Sud este mai probabil să ducă la rezultat și în contextul relației româno-maghiare (Bárdi Nándor, Németh Zsolt);

– Modelul insulei Åland, produs al relației suedezo-finlandeze, ar putea fi mai curând un exemplu pentru relația româno-maghiară (Haller István, Kende Péter, Jankó Szép Sándor);

– Dezvoltarea relației româno-maghiare nu poate fi comparată cu reconcilierea istorică franco-germană, fiindcă ea evoluează conform logicii particulare și irepetabile a situației; în realitate se poate vorbi de modelul româno-maghiar al reconcilierii (Vasile Dâncu, Szabó Tibor), ori ar fi de dorit ca un astfel de model să fie inventat și realizat de către cei vizați: românii și maghiarii (Gál Kinga, Németh Zsolt, Szájer József);

– Reconcilierea franco-germană nu poate servi drept model, fiindcă în realitate nu este decât un mit; nu este modelul reconcilierii, ci al eludării, al disimulării problemelor, al soluțiilor de tipul: "să aruncăm vâl peste trecut" (Dénes László, Kürti László);

– Punerea în paralel a celor două modele nu are bază reală, aspirația exprimă doar dorințe (Kántor Lajos), sau nu este altceva decât un truc politic (Anton Niculescu).

3.4.2. Pentru analogia dintre cele două situații și aplicabilitatea modelului franco-german de reconciliere s-au formulat următoarele argumente:

– Interesele geopolitice comune ale celor două părți, stabilitatea regională ca miză pot fi concepute ca dovadă a analogiei între cele două părți (Gabriel Andreescu, Gál Kinga, Mircea Geoană);

– Reglementarea relației româno-maghiare poate fi concepută ca o condiție a lărgirii cu succes spre est a Uniunii Europene și a stabilizării spațiului central și est-european (Mircea Geoană, Victor Neumann, Szabad György, Szabó Vilmos);

– Analogia este întemeiată, deși procesul de reconciliere se află încă în plină desfășurare; reconcilierea trebuie să se bazeze pe respectarea cinstită, de ambele părți, a tratatului bilateral semnat în 1996 (Ioan-Aurel Pop, Dan Berindei).

¹⁷ Este important să menționăm că aceste categorii nu sunt într-o relație prin care se exclud reciproc: unele puncte de vedere, prin complexitatea lor, pot fi exemple pentru toate cele trei categorii.

3.4.3. Deosebirile dintre cele două situații și, în consecință, inconsistența analogiei au fost susținute de respondenți prin următoarele argumente:

– Spre deosebire de relațiile franco-germane, adevărata criză a relațiilor româno-maghiare este de ordinul politicii interne, este în corelație cu situația maghiarimii din România (Gabriel Andreescu, Gál Kinga);

– În timp ce Franța și Germania au fost două state influente ale Europei, și reglementarea relației lor a avut o miză pe măsură, România și Ungaria sunt două state central și est-europene, care dispun de prea puțină influență și a căror relație nu are importanță deosebită din punctul de vedere al Europei în ansamblu (Bárdi Nándor, Enyedi György, Kende Péter);

– Modelul franco-german este inaplicabil în contextul româno-maghiar, fiindcă tradițiile acestui spațiu, istoria mentalităților și cultura politică sunt diferite (Vasile Dâncu, Dénes László, Rais Wallner István);

– Deosebirile dintre teritoriile care reprezintă obiectul dezbaterii (Alsacia-Lorena și Transilvania): dimensiunile incomparabile ale minorităților care trăiesc în cele două regiuni aflate în discuție (Márton Árpád, Németh Zsolt, Szájer József), diferențe între structurile identitare ale regiunilor în cauză (Németh Zsolt, Victor Neumann, Tóth Gy. László);

– Deosebirile dintre durata și natura celor două conflicte: vrajba franco-germană a lăsat în urmă un trecut mai scurt decât cea româno-maghiară, fondul ei a fost rivalizarea pentru întâietatea în Europa, iar reconcilierea a avut loc în împrejurări care nu pot fi puse în paralel cu evoluția prezentă a relației româno-maghiare (Gál Kinga, Horváth István, Németh Zsolt, Szabó Tibor, Ványolós A. István);

– În prezentul relației româno-maghiare nu există personaje care s-ar putea compara cu politicienii care au făcut posibilă reconcilierea franco-germană, care au pus interesele Europei mai presus de interesele naționale (Jankó Szép Sándor).

Concluzie

După aprecierea inițiatorilor, tabloul care s-a conturat din răspunsuri este deosebit de bogat în învățăminte. Cu puțină exagerare, s-ar putea spune că în timp ce majoritatea celor ce s-au exprimat în numele părții maghiare protestează împotriva paralelei, sau cel puțin își exprimă opiniile în registrul neîncrederii față de posibilitățile care rezidă în model, majoritatea hotărâtoare a respondenților din partea română vorbește de reconcilierea româno-maghiară ca despre un fapt încheiat. De unde rezultă concluzia împărtășită aparent de ambele părți, anume că nu merită să ne ocupăm de problemă, în felul în care au propus inițiatorii anchetei.

Este bătător la ochi faptul că atât cei care s-au exprimat în numele părții maghiare, cât și exponenții părții române au scăpat din vedere că istoria reconcilierii franco-germane nu se încheie în 22 ianuarie 1963, prin semnarea tratatului de colaborare franco-german. Dimpotrivă, munca propriu-zisă

abia după aceea a început, și cu mai mică intensitate, dar durează și azi, după patru decenii. Iar perioada de cele patru decenii care au trecut a însemnat o colaborare interguvernamentală deosebit de serioasă, mobilizarea unor resurse însemnate de către ambele părți și a avut drept rezultat formarea unor generații întregi de tineri care s-au succedat în ceea ce privește dezvoltarea concepției lor despre relațiile franco-germane.

În aprecierea inițiatorilor acestui volum și ai anchetei care l-a precedat, pe lângă vederile importante cuprinse în enumerarea de mai sus, nu este nevoie de o dovadă mai convingătoare a imensei necesități ca, în contextul relației româno-maghiare, cineva să-și asume munca pe care, în istoria reconcilierii franco-germane, o desfășoară Oficiului Franco-German pentru Tineret (OFAJ/DFJW) de mai bine de patru decenii.

Inițiativa noastră dorește să servească această cauză. Nu putem decât să sperăm că demersul va avea ecou și că această cauză își va găsi susținători destul de influenți, încă înainte ca problema nerezolvării relației româno-maghiare să fie scoasă de pe ordinea de zi prin emigrarea în masă a minorității maghiare din România.

Cluj, septembrie 2004

Levente SALAT

A ROMÁN–MAGYAR KAPCSOLATOK ALAKULÁSÁNAK KILÁTÁSAI ÉS A FRANCIA–NÉMET MEGBÉKÉLÉSI MODELL

A román–magyar kapcsolatok kilátásaira, várható alakulására vonatkozó kérdést több szempontból föl lehet vetni. Meg lehet vizsgálni a problémát a két ország *belpolitikai* viszonyaira gyakorolt hatás szempontjából, különös tekintettel arra, hogy a közös múlt még feldolgozatlan kérdései és az ezzel kapcsolatos előítéletek milyen veszélyt jelentenek a demokrácia konszolidációjának folyamatára nézvést, milyen esély van arra, hogy ezeket a vitás kérdéseket egyes politikai erők önös célok érdekében kiaknázhassák. Lehet foglalkozni a kérdéssel a *regionális biztonságra* gyakorolt hatás oldaláról, megvizsgálván a két ország viszonyának alakulását az 1989-es fordulatot követően, valamint azt, hogy ennek a viszonyoknak az alakulásában milyen szerepet játszott a geopolitika, mekkora befolyásuk volt a különböző nemzetközi szervezeteknek. És végül föl lehet vetni a kérdést a középre szorult, ez idő szerint még másfél millió lelket számláló, ám rohamosan fogyatkozó *romániai magyarság* nézőpontjából, és – ezzel szoros összefüggésben – a romániai társadalom többkultúrájúságának a fenntarthatósága felől közelítve meg a problémát.

Indoklás

Az a kezdeményezés, amely e kötetben közreadott állásfoglalásokat létrehívta, ez utóbbi megközelítéshez áll a legközelebb: a romániai társadalom kulturális gazdagsága és a romániai magyarság nem túl biztató kisebbségpolitikai kilátásai iránti elkötelezettség és aktivizmus áll a jellegzetesen civil társadalmi kezdeményezés háttérében. Ami nem jelenti természetesen, hogy a kezdeményezők számára közömbös volna a fölvetett kérdésnek a belső demokrácia kilátásaira, illetve a regionális biztonságra gyakorolt hatása. Ellenkezőleg, a kezdeményezés egyik cáfolatra váró, ám lehetőségként eleve ki nem zárható hipotézise, hogy a román–magyar államközi kapcsolatok megnyugtató révbejutásának – és ezzel egy időben a két ország demokratikus konszolidációjának és a regionális biztonság megerősödésének – voltaképpen *feltétele* a romániai magyarság elszivárgása, politikai tényezőként való fokozatos felszámolódása. A Pro Európa Liga és az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontjának közös szervezésében sorra került ankét többek között annak próbált utánajárni, hogy a román–magyar államközi kapcsolatok alakulásának vannak-e olyan szellemi tartalékai, amelyek képesek lehetnének életképes alternatívát kínálni a nemzetállami logikák rivalizálásához képest,

amelynek hangsúlyos érvényesülése ez idő szerint meglehetősen markánsan vetíti előre ezt a fajta „megoldást”.

A két civil szervezet úgy látja, hogy az elmúlt 80 esztendő során Románia társadalma etnikai, nyelvi és kulturális szempontból erőteljes homogenizációs folyamaton ment át, amelynek következtében a kisebbségek hivatalos részaránya a lakosság egészéhez viszonyítva közel egyharmadára csökkent: míg 1930-ban 30% körül volt, 2002-re 10%-ra esett vissza. Ennek a folyamatnak az okai természetesen összetettek: szerepe volt benne a zsidóüldözések és a Holokausztnak, a második világháború lezárultát követően a németiséget sújtó kollektív bűnösség ideológiájának, és végül a romániai kommunizmus nacionalizmussal ötvözött évtizedei alatt az állampolitika rangjára emelt kisebbségellenes és homogenizációs politikáknak. Minekutána a romániai zsidó közösség valamikor az 1960-as, 1970-es évek fordulóján, a német kisebbség pedig a '70-'80-as évtizedek során bekövetkezett masszív kivándorlási hullám nyomán gyakorlatilag szimbolikus méretűvé zsugorodott, a jelek szerint a romániai magyarságon a sor: 2002-ben a tíz évvel korábbi állapotokhoz képest több mint 200.000 lélekkel számlált kevesebbet, a demográfiai trendek és a szakemberek által mért migrációs hajlandóság pedig a romániai magyarok lélekszámának további látványos zuhanását vetítik előre.

Kétségtelen, hogy a romániai magyarság drámai fogyatkozásához fokozott mértékben járul hozzá Magyarország elszívó hatása. Az anyaország és Románia közötti fáziskülönbség mellett – ami azt eredményezte rövid távon, hogy sok romániai magyar ma úgy gondolja: Magyarországon ugyanannyi munkával a romániaiánál jóval magasabb életszínvonalat lehet elérni, a jobban szervezett társadalom, a hatékonyabb államapparátus és a magasabb színvonalú szociális szolgáltatások viszonyai közepette pedig jobb az életminőség – sajátos fejlemény, hogy az anyaország elszívó hatásának újabban maguk az európai folyamatok adnak újult lendületet. Azt követően, hogy Magyarország, az Európai Unió tagállamaként része lett a munkaerő szabad áramlását lehetővé tevő térségnek, számolni kell azzal, hogy egyes tevékenységi területeken a nyugatabbra vándorló magyar munkaerő üröket hagy maga után, amelyeket a szomszédos országokban élő magyar nemzetrészekből a legkézenfekvőbb felöltetni. Ennek a jelei máris, kevéssel Magyarország uniós felzárkózását követően mutatkoznak, és úgy tűnik, hogy a migrációs hajlandóság fentebb jellemzett trendjei által kialakított közhangulatban senkit nem zavar, hogy a magyar államapparátus alacsonyabb szintjein az önmagát hallgatólagosan legitimáló, a határon túli magyarok bevándorlását szorgalmazó gyakorlat nehezen feloldható ellentmondásban van Magyarország nemzet- és szomszédáspolitikai elveivel, amelyek szerint az anyaországnak érdeke támogatni a szomszéd országokba szakadt nemzetrészeket, szülőföldjükön való megmaradásuk és boldogulásuk érdekében.¹⁸

¹⁸ Fontos itt megjegyezni, hogy a romániai magyar kisebbség egy jelentős részének ez a markáns Magyarország fele való orientációja megváltozhat, amennyiben Románia gazdasági fejlődésében pozitív trendek kezdenek kibontakozni.

Noha megbízható eszközökkel nehezen mérhető, a romániai magyarok kivándorlási stratégiáira komoly befolyást gyakorol az utóbbi időben az a körülmény is, hogy úgy tűnik, a kisebbségi jogharc parlamentáris eszközökkel folytatott küzdelme – rövid távon legalábbis – nem kecsegtet azoknak a céloknak a elérésével, amelyeket a romániai magyarság politikai érdekképviselője a közösség hosszútávú fennmaradásához elengedhetetlenként tűzött maga elé: a romániai magyar közösség államalkotó, társnemzeti jellegének a tükröződése az alkotmányban, az etnikai alapú területi autonómia a Székelyföldön, a kulturális autonómia a magyarság azon része számára, amely nem él tömbszerű közösségekben, és az önálló, államilag finanszírozott magyar nyelvű egyetem.

Aligha férhet kétség ahhoz, hogy ezeknek a kivándorlási kedvet fokozó trendeknek az ellensúlyozásához igen magas szintű politikai akarat, befolyásos szereplők összehangolt erőfeszítése volna elengedhetetlen. Ahhoz, hogy egy ilyen szintű koordinációra sor kerülhessen, arra volna mindenképp szükség, hogy a román fél nevében eljárók ne tekinthessék visszatérően potenciális veszélyforrásnak a romániai magyarságot, és ennek megfelelően ne utasíthassák el az általa megfogalmazott, jogos követeléseket azon a címen, hogy azok a román állam érdekeivel összeegyeztethetetlenek. Mindez pedig nem kevesebbet feltételezne, mint hogy valakik valahol, a megfelelő helyen, módszeresebben látnak hozzá a viszonyt mindkét oldalon terhelő előítéletek felszámolásához, és azoknak a makacsul újratermelő körülményeknek az ellensúlyozásához, amelyek újabb és újabb generációkat kényszerítenek arra mindkét országban, a jelek szerint 1989 után is, hogy történelem uralkodó szemlélete által rájuk erőltetett fogalmakban fedezzék fel a maguk számára, újra és újra, a román–magyar viszony „megoldhatatlanságát”. Például úgy, ahogy erre az Office Franco-Allemand pour la Jeunesse/Deutsch-Französisches Jugendwerk (OFAJ/DFJW)¹⁹ által szervezett programok keretében tesznek visszatérően, immár negyedik évtizede, kísérletet.

Ami eddig történt

Bármennyire is paradoxonnak tűnik, a fentiek alapján számolni kell az-
zal, hogy Magyarország és Romániai nemzetpolitikai érdekei a történelem során első ízben látszanak megegyezni: az anyaország képzett, magyarul beszélő munkaerő-szükséglete egyfelől, és az a körülmény másfelől, hogy a számottevő politikai erőt képviselő romániai magyarság politikai célkitűzései nem egyeztethetők össze – rövid távon legalábbis – a román állam nemzetépítő stratégiáival, azt a minden érintett fél számára előnyösnek látszó alternatívát látszanak erősíteni, hogy a megoldás a romániai magyarság fokozatos, ám a lényegét tekintve tömeges áttelepedése Magyarországra. Ebben a válto-

¹⁹ Lásd ezzel kapcsolatban Monica Robotin és Szávicz Petra tanulmányát jelen kötetben.

zatban mindkét országnak saját előnyére sikerül érvényesítenie a nemzetállami logikát: Magyarországnak sikerül fenntartania a nemzetállami jelleg által megkívánt homogenitást a negatív demográfiai trendek viszonyai közepette is, Romániának pedig sikerül újabb fontos lépést tennie a politikai mobilizációval együtt járó kulturális megosztottság nehezen adminisztrálható következményeitől való szabadulás – és ezzel együtt a fokozottabb etnikai, nyelvi és kulturális homogenitás – irányába.

A romániai társadalom kulturális gazdagságának fenntarthatósága és a romániai magyar kisebbség megmaradása mellett elkötelezett civil kezdeményezés szempontjából jogosnak látszanak tehát a következő kérdések: Valóban számolni kell-e azzal, hogy a román–magyar történelmi megbékélésről mindaddig nem lehet beszélni, amíg romániai magyar közösség befolyásos politikai erő képvisel Romániában? El lehet-e képzelni a román–magyar viszony rendeződésének olyan változatát, amely nem követeli meg feltételként, illetve nem eredményezi következményként a romániai magyar kisebbség felszámolódását?

Mielőtt rátérnénk annak értékelésére, hogy milyen válaszok szálazhatók ki a fenti kérdésekre az ankétra beérkezett állásfoglalásokból, szükségesnek látszik röviden áttekinteni, mi történt 1989 óta a román–magyar viszony történetében. Rövid összefoglalónkat négy szereplő-kategória köré csoportosítva tagoljuk: az államközi viszony fontosabb eseményeire, a szélesebben értelmezett politikum, illetve a különböző politikai aktorok reakcióira, a civil társadalom kezdeményezéseire, valamint az értelmiségi dialógus emlékezetesebb mozzanataira összpontosítva.

Noha minden bizonnyal hiba volna alábecsülni az eddigi kezdeményezések és a különböző aktorok erőfeszítéseinek az érdemeit, egészében véve megállapítható, hogy mindaz, ami a román–magyar viszonyt terhelő előítéletek felszámolása érdekében az eddigiekben történt messze elmarad – mind a koncepció távlatossága, mind a kezdeményezések eredményessége szempontjából – a szükségletek mögött. A viszony alakulásának egyes mozzanatai pedig beszédes bizonyítékként fogható fel arra nézve, hogy az előítéletek és a kölcsönös gyanakvás milyen dimenzióival kell még mindig számolni.

Az államközi viszony alakulásának legkiemelkedőbb eseményei az alapszerződés 1996-ban, Temesvárott sorra kerített aláírása és a státus-törvény körül kialakult polémia, illetve annak lecsengése a 2001 decemberében megkötött Orbán-Nástase egyezményt követően.²⁰ Noha nem tekinthető szigorú értelemben vett államközi eseménynek, fontos szerepe volt a román–magyar államközi viszony normalizálásában az RMDSZ kormánykoalíciós szereplé-

²⁰ Fontos itt megjegyezni, hogy az államközi viszony alakulására jelentős befolyással volt a két ország nemzetvédelmi és belügyekben illetékes minisztériumai közötti, röviddel az 1989-es eseményeket követően kibontakozott együttműködés is, amely többek között a határ-ellenőrzés normalizálódását, új határátkelő-helyek megnyitását, illetve a két hadsereg több közös akcióját eredményezte, gyakran a hivatalos kapcsolatokat jellemző hangulattal gyökeresen ellenkező szellemben.

sének az 1996-2000 közötti mandátum idején, illetve Románia NATO-taggá való válásának 2003-ban: mindkét esemény azoknak a pozícióit gyöngítette Romániában, akik 1989 óta kitartóan azon igyekeztek – időnként nem teljesen eredménytelenül –, hogy politikai tőkét kovácsoljanak a mondvasínált „magyar veszélyből”.²¹

Az alapszerződés előkészítésének eseményeire már csak azért is érdemes kitérni röviden, mert Ion Iliescu, román államelnök 1995 augusztusában, az 1992 óta húzódó tárgyalássorozat egyik holtpontján, éppen a francia–német megbékélési modellre hivatkozva próbálta újjólag napirendre tűzni a román–magyar viszály rendezésének kérdését. Amit arra a bukaresti Nemzetközi Kutatások Központjának (Centrul de Studii Internaționale) elemzői rámutattak, az államelnök értelmezése, és az a mód, ahogyan azt megpróbálta érvényesíteni a román–magyar közeledés kontextusában, gyökeresen ellenkezett a francia–német viszonyt meghatározó dokumentumok szellemiségével, jelesül Robert Schuman, francia külügyminiszter 1950 május 9-én közreadott Nyilatkozatával, amelyet az Európai Közösséghez elvezető egyik alapdokumentumként tartanak számon²². Miközben Schuman a történelemmel való megbékélés szellemében foglalt állást a közös jövő kérdéseiben, addig Ion Iliescu egy élesen magyarelles rendezvény – az 1940-es Bécsi Döntés 55. évfordulójának szentelt történelmi megemlékezés – keretei között fogalmazta meg felhívását a megbékélésre, és a romániai magyar kisebbség kérdésének szigorúan román belügyként való elfogadását jelölte meg annak román oldalról támasztott feltételeként.²³ Az 1996 szeptemberében aláírt és a Román Parlament által röviddel azt követően ratifikált alapszerződés ehhez képest lényeges előrelépésnek számít. A szerződés szövege első ízben rögzíti, hogy a kisebbségi kérdést a felek nem tekintik az állami szuverenitás hatáskörébe tartozónak, hanem az államközi együttműködés egyik aspektusaként fogják fel azt. A szerződés igen részletesen foglalkozik a kisebbségek jogaival és védelmével, gyakorlatilag teljes mértékben tartalmazván mindannak az elvi keretét és lehetőségét, amit az 1963-as francia–német szerződés előíranyzott, és amit az Office Franco-Allemand pour la Jeunesse/Deutsch-

²¹ Megközelítésünk azokra az eseményekre szorítkozik, amelyek az anyaország–kisebbség–többségi nemzet hármass viszonyrendszer szempontjából és azon belül bírnak megkülönböztetett jelentőséggel, illetve a felek valamelyikének a kezdeményezésére jöttek létre. Ez nem jelenti természetesen, hogy az elemzés kibővíteni próbálná a román–magyar viszony alakulására az Európa Tanács, az EBESZ Kisebbségi Főbiztosa vagy más nemzetközi szervezetek által gyakorolt befolyás jelentőségét. Ezek szerepéről lásd István Horváth: *Facilitating Conflict Transformation. Implementation of the Recommendations of the OSCE High Commissioner on National Minorities to Romania, 1993-2001*, Hamburg: CORE Working Paper 8, 2002.

²² Lásd ezzel kapcsolatban Monica Robotin és Szávicz Petra tanulmányát jelen kötetben.

²³ A Nemzetközi Kutatások Intézete álláspontjának további részleteit tekintve lásd: Gabriel Andreescu: *Ruleta. României și maghiarii, 1990-2000*, Iași: Polirom, 2001, 180-188.

Französisches Jugendwerk (OFAJ/DFJW) az azóta eltelt 40 esztendő alatt megvalósított.²⁴

A magyar státus-, illetve kedvezménytörvény és a körülötte kialakult polémia különös fejezete a román–magyar viszony közelmúlt-történetének. Ezt az eredetében bonyolult, a magyar bel-, illetve nemzetpolitika történetében sajtóságos helyet elfoglaló eseményt egyetlen vonatkozására leszűkítve azt mondhatnánk, hogy abban a magyar félnek a fordulat utáni első évtized kisebbségpolitikai hozadékával kapcsolatos elégedetlensége, és az alapszerződésben rögzítettek kivitelezhetetlenségével összefüggésbe hozható bizalmatlansága nyilvánult meg. Mindennek gazdasági teljesítménye és integrációs sikerei okán regionálisan megerősödött országgént, hosszú idő óta alkalommal a kezdeményező pozíciójából, egyoldalú politikai lépések révén adott hangot Magyarországnak.²⁵ A román fél reakciója pedig ehhez mérhető volt. Egy látványos apparátust mozgósító, Adrian Năstase miniszterelnök irányítása alatt megjelentetett angol nyelvű publikációban például az olvasható, hogy a 2001 decemberében tető alá hozott, Orbán és Năstase miniszterelnökök által aláírt *Egyetértési Nyilatkozat* visszahozta „az autentikus, kétoldalú dialógus útjára” a kedvezménytörvény elfogadásának egyoldalú gesztusa által elakasztott – az eredetiben a „dérpage” kifejezés szerepel –, addig el az alapszerződés szellemiségére alapozott kétoldalú viszonyt.²⁶

A román–magyar állam-, illetve kormányközi viszony azóta látványosan, évtizedekre visszamenően rendhagyónak számító módon jónak mondható. Hogy azért nincs minden rendben, és a mélyben a látszatok ellenére komoly szemléleti ellentétek feszülnek, azt éppen Adrian Năstase legutóbbi, Orbán Viktorhoz intézett nyílt levele bizonyítja, amelyben Románia miniszterelnöke a magyar politikai ellenzék vezetőjének a szemére veti, meglehetősen éles hangnemben, a romániai magyar kisebbség helyzetére vonatkozóan tett korábbi kijelentéseit.²⁷

²⁴ A két szerződés szövege a Függelékben olvasható. A román–magyar alapszerződés jelentőségéről lásd Cornerliu-Liviu Popescu: „Protecția minorităților naționale prin tratatele de bază ale României cu vecinii săi”, in: *Studii Internaționale*, 1998/4, 46-54. Lásd még ezzel kapcsolatban Arie Bloed–Pieter van Dijk (ed): *Protection of Minority Rights Through Bilateral Treaties. The Case of Central and Eastern Europe*, The Hague–Boston–London: Kluwer Law International, 1999.

²⁵ Lásd erről Bárdi Nándor: *Tény és való. A budapesti kormányzatok és a határon túli magyarság kapcsolattörténete*, Pozsony: Kalligram Könyvkiadó, 2004, 147-208.

²⁶ Adrian Năstase–Raluca Miga-Begțeliu–Bogdan Aurescu–Irina Donciu: *Protecting Minorities in the Future Europe. Between Political Interest and International Law*, București: Monitorul Oficial, 2002, 198.

²⁷ A levélben többek között a következők olvashatók: „Nem szeretném azt a látszatot kelteni, hogy Romániának csak érdemei lennének, miközben mások hiányosságok miatt marasztalhatók el, de csalódottsággal tapasztalom az ön Tusnád-i üzenetének konfrontatív, nacionalista hangvételét, miközben ma Romániában az emberek, etnikumtól függetlenül, békésen és nyíltan folytatnak párbeszédet, európai módon gondolkodnak. Mélységesen elszomorít, hogy tapasztalnom kell az

A nagypolitikai eseményei mellett számos olyan kezdeményezésre, alkalmi vagy több-kevesebb rendszerességgel megszervezett rendezvényre is sor került, amelyek közvetve vagy közvetlenül a román politikai élet befolyásos szereplőinek a szemléletét próbálták befolyásolni a román–magyar viszony normalizálódásának érdekében. Megkülönböztetett szerepe volt ezek között a *Project on Ethnic Relations* amerikai alapítvány kezdeményezéseinek, amely 1993-mal kezdődően több alkalommal szervezett tematikus találkozót a román politikai elit és a romániai magyar kisebbség meghatározó képviselőinek a részvételével. Külön említést érdemel ezek közül az 1993 júliusában sorra kerített Neptun-i találkozó, amelynek keretében a két fél néhány jelentősebb képviselője a szervezők kezdeményezésére soron kívüli, mandátum nélküli tanácskozás keretében tett kísérletet az álláspontok közéletítésére. Noha az eseménynek fontos üzenet-értéke volt az előítéletektől terhes romániai nyilvánosság számára, a résztvevők mindkét részről elszigetelődtek politikai szervezeteiken belül, magyar részről pedig az elvtelen kompromisszum fogalma kötődik azóta is a Neptun-i eseményhez a kisebbségi

ön diskurzusának a radikalizmusát, azt, hogy kétségbe vonja az etnikumközi harmóniát és normalitást Romániában. Nem várom el, Orbán úr, hogy Romániának minden áron dicséretben legyen része, de nem is tudom megengedni, hogy az eddigi erőfeszítéseinket bárki is kétségbe vonja, mi több, azt állítsa, hogy azokról nem lehet beszélni, és hogy nincs demokrácia Romániában. (...) Megengedhetetlen, hogy a romániai magyar kisebbség, vagy bármelyik más kisebbség az anyaország belpolitikai vitáinak a tárgya legyen, bizonyos politikusi ambíciók kiélése érdekében. Nem tekinthető normálisnak, hogy bárki egy szomszédos ország etnikumközi viszonyaival kapcsolatos alaptalan állításokhoz folyamodjék, akkor sem, ha az látszólag politikai tőkét eredményez. Előbb vagy utóbb az emberek rá fognak jönni a hasonló fölvetések alaptalanságára, föl fogják fedezni azok visszásságát. Ne feledkezzünk meg arról, hogy Európa elutasította a Magyarország határain túl élő magyarokkal kapcsolatos törvény első változatát, éppen annak nacionalista visszásságai miatt, amelyek speciális, a többségtől megkülönböztetett jogállást próbáltak biztosítani a kisebbségeknek.” Forrás: a Román Kormány honlapja, *Discursuri, declarații, mesaje, interviuri, luări de poziție*; Emitent: Guvernul României – Purtătorul de Cuvânt al Guvernului, la data de 29.07.2004, a következő címen: <http://www.gov.ro/presa/afis-doc.php?idpresa=29922&idrubricapresa=2&idrubricaprimm=&idtema=&tip=2&pag=1&dr=>

Nincs tudomásunk arról, hogy a román miniszterelnök nyílt levelére hivatalos válasz érkezett volna. A FIDESZ honlapján a következő, 2004. július 29-i keltezésű MTI hír olvasható ezzel kapcsolatban: „Németh Zsolt, a Fidesz-frakció külügyi kabinetjének vezetője csütörtökön szokatlanak nevezte, hogy Adrian Năstase román miniszterelnök azelőtt nyilvánosságra hozta az Orbán Viktornak írt levelét, hogy azt a címzett megkapta volna: „szokatlan a román miniszterelnöknek, a diplomáciai etikett alapvető szabályait nélkülöző azon eljárása, hogy előbb tesz közé egy levelet, mint azt a címzett megkapja” – mondta. Németh Zsolt csütörtök esti nyilatkozatában hangsúlyozta: szerinte a román miniszterelnök tévesen vádolja a beszéd kapcsán Orbán Viktort belpolitikai kampányolással. „A Fidesz kormányon és ellenzékben egyaránt azokat a nézeteket képviselte, amelyeket Orbán Viktor Tusnádfürdőn kifejtett” – szögezte le. Mint mondta, ezzel szemben a

közgondolkodásban. Az álláspontok közelítésének a nehézségeit domborította ki az Atlanta-i tanácskozás is, amelyre 1995 februárjában, a Carter Center keretében került sor, a román és a romániai magyar politikai elit magas szintű képviselőinek a részvételével. A tanácskozás, amelyen Jimmy Carter volt amerikai elnök próbált közvetíteni, eredménytelenül zárult, és sarkosan ki-domborította az érdekek összebékíthetetlenségét. E két nem túl eredményes kezdeményezés mellett a *Project on Ethnic Relations* több hasznos tanácskozást szervezett különféle témák kapcsán újságírók, szakértők, közigazgatási tisztviselők részvételével, és bábáskodott olyan választásokat megelőző egyezmények megszületésénél, amelyek a nacionalista retorika kiszorítását célozták a választási kampányokból.

A közszereplők – és általában véve a közgondolkodás – befolyásának a szerepét vállalták magukra olyan romániai civil szervezetek is, mint a bukaresti székhelyű Társadalmi Dialógus Csoport (Grupul pentru Dialog Social – GDS) és a Román Helsinki Bizottság (APADOR-CH), a marosvásárhelyi Pro

román kormányfő eljárása a román választási kampánnyal magyarázható. „Pártjának a romániai önkormányzati választásokon megrendült pozícióit a nacionalizmussal és magyarellenességgel kívánja erősíteni” – tette hozzá. Németh Zsolt a román európai uniós csatlakozási szándék kapcsán felhívta a figyelmet: a koppenhágai kritériumok és a csatlakozás feltételeinek teljesítése nem olyan, mint a régi világban az ötéves tervek teljesítése. „A politikai kritériumoknak folyamatosan eleget kell tenni” – szögezte le. A politikus szerint az utóbbi időben sajnálatos módon beigazolódott, hogy a román választási törvény antidemokratikus és diszkriminatív. Hozzátette, hogy erről hamarosan a velencei bizottság is kifejezi álláspontját. Németh Zsolt kitért arra, hogy az autonómia a kisebbségi jogok biztosításának azon európai eszköze, amely nélkül nem lehet teljes Románia demokratikus fejlődése. „Másfél millió ember egybehangzó akaratát nem lehet lesöpörni az asztalról” – szögezte le Németh Zsolt, hozzáfűzve, hogy Románia uniós csatlakozását a Fidesz támogatja és a múltban is támogatta. Forrás: http://www.szabad-europa.hu/online/menu/hirlap/legfrissebb/nemeth_0729.html Ugyancsak a FIDESZ honlapján, egy, az üggyel kapcsolatosan hozzá intézett kérdésre a következőket válaszolta Németh Zsolt: „Be kell vallanom férfiasan, én ezt egyszerűen nem értem, nem tudom mire gondolt a román kormányfő. Magyarországon jelenleg nincsen választási kampány, illetve, még ha választási kampány lenne is, azok a politikai szervezetek, amelyek a határon túli magyarok érdekében a belpolitikai szinten szoktak fellépni, azok ma már többnyire marginális erőkké váltak. Tehát a MIÉP, és ahhoz hasonló erők nem is nagyon tudják a határon túli magyarok ügyével támogatottságukat növelni, éppen ellenkezőleg: az elemzők szerint a határon túli magyarellen retorika sokkal eredményesebb kampány idején. Ezt látjuk akkor is, amikor 2002-ben a szocialisták a 23 millió román bevándorló veszélyével kampányoltak, vagy mint most is, amikor azt mondják, hogy a kettős állampolgárság tönkreteszi a magyar szociális ellátórendszert. Ezzel szemben az a helyzet, hogy Romániában valóban kampány van, amely Nástase szempontjából különösen fontos, hiszen bejelentette, hogy ő államelnök szeretne lenni, és szemmel láthatóan elővette a nómenklatúra-pártokra jellemző retorikát. Úgy látom, hogy most ennek lehetünk szemtanúi a levél kapcsán.” Forrás: http://www.szabad-europa.hu/online/menu/hirlap/interju/nemeth_0905.html.

Európa Liga, a kolozsvári *Korunk* Baráti Társaság, az Etnikumközi Dialógusért Egyesület, és az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja.

A GDS egy 1992 novemberében sorra kerített első, emlékezetes tanácskozást követően több alkalommal visszatért a román–magyar vita különböző aspektusaira, egy sokáig tekintélyesnek számító román nyelvű hetilap (22) hátsójain biztosítva a nyilvánosságot a kérdés kiegyensúlyozottnak számító – ám a magyar várakozásokat nem mindig kielégítő – megközelítései számára.

Az APADOR-CH a román magyar viszony alakulásának fontos fordulópontjain alapos, jól dokumentált szakértői elemzésekkel járult hozzá a szereplők szemléletének alakításához.

A Pro Európa Liga talán a legmódszeresebben és a legkitartóbban kezdeményezett a román–magyar viszonyt terhelő előítéletek felszámolása érdekében, konferenciákat, kerekasztal megbeszéléseket, nyári egyetemeket szervezván és kiadványok egész sorát jelentetve meg a kérdés különböző aspektusairól. A Liga 1990-1997 között társszervezője volt a Bálványosi (később Tusnádi) Nyári Egyetemnek, amely a román és magyar politikusok közötti párbeszéd sokat ígérő fórumaként indult, az utóbbi években azonban – a magyar erőfitogtatás fokozatos eluralkodását követően – ezt a funkcióját többnyire elvesztette, és a romániai magyarság egyik fontos, hagyományossá váló eseményévé vedlett át, amelyen a román részvétel egyre jelentéktelenebb.

A *Korunk* Baráti Társaság az 1990-es évek közepén szociológiai vizsgálatokat kezdeményezett a román–magyar viszony alakulásának egzakt módszerű kutatása érdekében, azzal a céllal, hogy a vizsgálatok eredményei dokumentáltabb talajra tereljék a román–magyar vita szereplőit, és elejét vegyék a megbízható információk hiányát kihasználó nézőpontok eluralkodásának. Az 1994-1996 között háromszor megismételt, országos viszonylatban reprezentatívnak számító mintán elvégzett vizsgálatok erőteljesen kidomborítottak a románok és a romániai magyarok által támogatott etnopolitikai opciók közötti különbségeket.²⁸

A '90-es évek derekán a *Korunk* Baráti Társaság által képviselt törekvést jeleníti meg 2000 óta az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja is, amely a kérdés különböző vonatkozásait megvilágító több kutatást, és azok eredményeit dokumentáló kiadványsorozatot kezdeményezett.²⁹

²⁸ Lásd ezzel kapcsolatban: Gabriel Bădescu–Mírcea Kivu (ed): *Barometrul relațiilor etnice 1994–2002. O perspectivă asupra climatului interetnic din România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2004 (megjelenés alatt).

²⁹ Publicațiile editate până acum de către Centru: Lucian Nastasă–Levente Salat (ed): *Relațiile interetnice în România postcomunistă – cartea albă a conferinței „Modelul românesc al relațiilor interetnice. Ultimii zece ani, următorii zece ani*, București, 7–8 iulie, 2000”, Cluj-Napoca: CRDE, 2000; Andreea Andreescu–Lucian Nastasă–Andrea Varga (ed): *Minoritățile etnoculturale. Mărturiile documentare. Țigani din România (1919–1944)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2001; Viorel Anăstăsoaie–Daniela Tarnovschi (ed): *Proiecte pentru Romii din România, 1990–2000*,

Az 1989 utáni román–magyar értelmiségi dialógus története kifejezetten látványos, bár eredményeit tekintve meglehetősen szerénynek mondható. A történet az 1990 március 19-20 között Budapesten megrendezett „Magyar-román párbeszéd. Értelmiségiek a történelmi megbékélésért” című tanácskozással indít, amelyen mindkét részről köztisztviselőként álló értelmiségiek kötelezték el magukat a kölcsönös közeledés ügye mellett.³⁰ A történelem furcsa fintora, hogy a tanácskozással egy időben zajlottak a véres, emberáldozatokat követelő Marosvásárhely-i események, amelyek a közép-kelet-európai térség egyetlen erőszakba torkoló, nagyobb méretű etnikumközi konfliktusaként hosszú időre visszavetették a román–magyar közeledés ügyét.³¹

Az értelmiségi dialógus szorgalmazójának és keret-teremtőjének a szerepében találjuk az 1990-es évek közepével kezdődőleg a már említett Korunk Baráti Társaságot, amely román nyelvű, a magyar értelmiségi közgondolkodás termését és fontosabb dokumentumait a románság felé közvetítő antológiákkal (*Cumpăna*) és román–magyar sajtófigyelővel (*Magropress* és *Sajtófókus*) próbált közvetíteni az egymástól addig el teljességgel elszigetelt román és romániai magyar nyilvánosságok között. A Társaság néhány emlékezetes találkozót is szervezett Kolozsvárott, Bukarestben, illetve több helyszínen Magyarországon, az utóbbiak egyikét a magyar államelnök is megtisztelte jelenlétével.

A román–magyar értelmiségi párbeszéd történetének érdekes fejezete a *Provincia* csoportosulás 2000-2002 közötti tevékenysége, amely röpké három esztendeig színvonalas eszmecserét tett lehetővé egy azonos tartalmú, pár-

Cluj-Napoca: CRDE, 2001; Andreea Andreescu–Lucian Nastasă–Andrea Varga (ed): *Minorităţi etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1945–1955)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2002; Gabriel Andreescu: *Extremismul de dreapta în România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Ioaneta Vintileanu–Gábor Ádám (ed): *Politiă şi comunităţile multiculturale din România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Andreea Andreescu–Lucian Nastasă–Andrea Varga (ed): *Minorităţi etnoculturale. Mărturii documentare. Evreii din România (1945–1965)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Lucian Nastasă–Levente Salat (ed): *Maghiarii din România şi etica minoritară (1920–1940)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Andreea Andreescu–Lucian Nastasă–Andrea Varga (ed): *Minorităţi etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1956–1968)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Monica Robotin–Levente Salat (ed): *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe*, Budapest: LGI/OSI 2003.

³⁰ A résztvevők között ott találjuk a következőket: Mircea Dinescu, Ioan Alexandru, Dan Petrescu, Smaranda Enache, Gabriel Liiceanu, Sorin Antohi, Gabriela Adameşteanu, Domokos Géza, Cs. Gyimesi Éva, Kányádi Sándor, Demény Lajos, Pálfalvi Attila, Tabajdi Csaba, Csőori Sándor, Cseres Tibor, Bodor Pál, Pomogáts Béla, Köteles Pál.

³¹ Lásd erről István Horváth: *I.m.*, 26-27, illetve Gabriel Andreescu: *I.m.*, 36-38. A vásárhelyi események fent hivatkozott egvedisége a konfliktus politikai jelentőségére utalt. Az etnikai konfliktusok 1990–1995 közötti romániai történetét tekintve lásd Ioaneta Vintileanu–Gábor Ádám (ed): *Politiă şi comunităţile multiculturale din România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003, első, „Documente privind conflictele intracomunitare desfăşurate în perioada 1990–1995” című fejezetét.

huzamosan megjelentetett, román és magyar nyelvű kiadvány hasábjain. Az, ahogyan ez a kezdeményezés kifulladt, szomorú bizonyítéka azoknak a különböző természetű – egyaránt szemléleti, anyagi és mozgósítható emberanyag összefüggésében megmutakozó – korlátoknak, amelyekkel a román–magyar közeledés ügyét szolgáló kezdeményezéseknek az ez idő szerint mozgósítható erőforrások tekintetében számolniuk kell.

Az értelmiségi párbeszéd egyik legutóbbi emlékezetes fejezete Tamás Gáspár Miklós, Erdélyből Magyarországra kitelepedett neves filozófus, megbecsült közéleti személyiség nevéhez fűződik, aki 2001 februárjában, egy Bukarestben megjelenő rangos román hetilapban (*Dilema*) levelet intézett „román barátaihoz”, amelyben felemlgette mindazt, ami megítélése szerint a román–magyar közeledés útját ez idő szerint még eltorlaszolja. A levél igen látványos reakciót váltott ki a kortárs román értelmiség színe-java részéről, beszédes bizonyítékaként annak a szakadéknak, amely ez idő szerint a román és magyar nézőpontok között húzódik.³²

Amire szükség volna

Noha a fenti számvetés közel sem készült a teljesség igényével, a felsoroltak elegendő bizonyítékként foghatók fel talán annak igazolására, hogy azok a kezdeményezések, amelyekre 1990-2002 között sor került, messze nem voltak elegendők a román–magyar viszonyt terhelő előítéletek kikezdéséhez. Megállapítható, hogy mindeddig nem került sor olyan kezdeményezésre, amelynek sikerült volna huzamosabban fenntartania a dialógus kerekeit és módszeresebben szert keríteni az ellentétek párbeszédre alapozott felszámolására. A kezdeti eufóriát követően a közeledés ügyét szolgáló események a '90-es évek második felében, utolsó harmadában gyérültek, a résztvevők köre fokozatosan szűkült, azok pedig, akik kitartottak, mintha arra a hallgatóságos következtetésre jutottak volna, hogy a dialógus látszatának a fenntartása érdekében módszeresen *el kell kerülni* azoknak a kérdéseknek a napi-rendre tűzését, amelyeket a leginkább meg kellene vitatni a szemléleti ellentétek meghaladása érdekében.

Ha mindezek figyelembe vételével próbáljuk elemezni a Pro Európa Liga és az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja által kezdeményezett ankétára beérkezett válaszok jelenségrajzát, szellemi horizontját és tartalmi vonatkozásait, a következőket kell megállapítanunk:

1. A jelenség egészét tekintve szembeötlő mindenekelőtt a beérkezett válaszok eloszlásának kiegyensúlyozatlansága: a felkérést komolyan vevők között aránytalanul kevés a román válaszoló, egyértelmű a magyar oldalról

³² A levélre többek között Andrei Pleșu, Theodor Baconsky, Pavel Câmpeanu, Zigu Ornea, Mircea Iorgulescu, Andrei Cornea, Victor Neumann válaszoltak, kevés kivétellel szinte egyhangúlag visszautasítva Tamás Gáspár Miklós helyzetértékelését.

megfogalmazott vélemények túlsúlya. E sajnálatos körülmény ellenére figyelemreméltó, hogy miközben mind a román, mind a magyar állam magas rangú intézményei részéről érkezett több, mint érdemlegesnek mondható visszajelzés, addig a romániai magyarság politikai érdekképviselőjét ellátó szervezet csúcsvezetésének nem volt mondanivalója a kérdésben.

2. A válaszok szellemi horizontját tekintve a következő kép rajzolódik ki:

2.1. a román válaszokat, kevés kivételtől eltekintve, az udvarias, bár némileg távolságtartó jószándék jellemzi; az állásfoglalások hangulatát sajátos, visszafogott optimizmus lengi be, amelynek azonban mintha az volna az üzenete: „tudjuk, az idő nekünk dolgozik”;

2.2. a magyarországi válaszolók állásfoglalásainak nagyobbik részében lényegesen több a tárgyszerűség, a kérdések rendszerint nincsenek megkezdve, ám ebből fakadóan a válaszok egy fokkal borúlátóbbak, és több apró részlet tekintetében mutatkoznak meg a román–magyar viszonyt terhelő sajátosan magyar előítéletek; több magyar állásfoglalásra nyomja rá ugyanakkor a bélyegét a romániai helyzet felszínes ismerete, ami azt eredményezi, hogy az alapvetően jóhiszemű javaslatok egy jelentős hányada gyakorlatilag kivitelezhetetlen;

2.3. a romániai magyar álláspontok egy részére a kilátástalanság nyomja rá érezhetően a bélyegét, aminek következtében ezek a válaszok olykor radikálisabb hangvételűek, a román–magyar viszony javításának a feltételeit pedig meglehetősen egyoldalúan ítélik meg.

3. A beérkezett válaszok tartalmi vonatkozásaira összpontosító elemzést a következő négy kérdéskör köré csoportosítva végeztük el: (1) milyen érvek hozható fel a román–magyar kapcsolatok dinamikájának a fokozását célzó kezdeményezések szükségessége mellett?; (2) milyen adottságok-körülmények akadályozzák ez idő szerint a román–magyar kapcsolatok intenzitásának a fokozását?; (3) milyen kezdeményezésekkel lehetne elérni a kétoldali kapcsolatok dinamikusabbá tételét?; (4) hogyan vélekednek a válaszadók a német-francia megbékélési modell alkalmazhatóságáról a román–magyar viszony összefüggésében?

3.1. A kapcsolatok dinamikájának a fokozása mellett a következő érveket hozták fel a válaszolók:

– a geopolitikai érv, illetve az euroatlanti integrációhoz fűződő mindkét oldali érdekek (Dan Berindei, Gál Kinga, Mircea Geoană, Márton Árpád, Anton Niculescu, Ioan-Aurel Pop, Rais Wallner István, Somai József);

– a földrajzi érv, egyfelől a szomszédság ténye, másfelől a magyar és román szállásterületek részleges egybeesése tekintetében (Gál Kinga, Kántor Lajos, Lendvai L. Ferenc, Ioan-Aurel Pop, Somai József, Szabad György);

– az a tény, hogy 1,5 millió lelket számláló magyarság él Románia határai között, és az ebből fakadó, a helyzet minden érintett fél számára megnyugtató rendezésével kapcsolatos közös érdek (Gabriel Andreescu, Haller István, Németh Zsolt, Ioan-Aurel Pop, Somai József);

– a térségbeli biztonsághoz fűződő közös érdekek (Vasile Dâncu, Gál Kinga, Mircea Geoană, Haller István, Tóth Gy. László);

– a közös gazdasági érdekek (Vasile Dâncu, Enyedi György, Mircea Geoană, Márton Árpád, Antonb Niculescu, Rais Wallner István, Szabó Vilmos);

– a közös múlt, a részben közösnek tekinthető kulturális örökség (Bárdi Nándor, Vasile Dâncu, Ioan-Aurel Pop, Tóth Gy. László);

– a környezetvédelmi érdekközösség és a térség infrastrukturális fejlesztéséhez fűződő közös érdekek (Márton Árpád, Tóth Gy. László);

– a multikulturalitás önértéke és a kivándorlás megakadályozásához fűződő érdekek (Kelemen Attila, Victor Neumann).

3.2. A közeledést és a viszony javítását akadályozó körülmények, illetve adottságok közül a következőket emelték ki a válaszadók:

– az 1918 előtt román, illetve azt követően a magyar oldalon felgyűlt közösségi sérelmek és frusztrációk, a Trianon szindróma (Bárdi Nándor, Dan Berindei, Vasile Dâncu, Kelemen Attila, Ioan-Aurel Pop);

– a mindkét oldali nacionalizmus, a kölcsönös ignorancia, kisebbségi és felsőbbrendűségi érzések mindkét oldalon (Enyedi György, Gál Kinga, Jankó Szép Sándor, Kántor Lajos, Kürti László, Lendvai L. Ferenc, Victor Neumann, Anton Niculescu, Somai József, Szabó Tibor, Szabó Vilmos, Szájer József, Tóth Gy. László);

– nacionalista pártok és politikai „vállalkozók”, akik a viszony feszült jellegének a fenntartásában érdekeltek mindkét oldalon (Gabriel Andreescu, Vasile Dâncu, Mircea Geoană, Kántor Lajos, Ioan-Aurel Pop, Somai, Szabó Tibor, Tóth Gy. László);

– a közös megismerést, a tényleges együttműködést szorgalmazó kezdeményezések kis száma és viszonylagos eredménytelensége (Dan Berindei, Enyedi György, Gál Kinga, Haller István, Rais Wallner István);

– egymásnak ellentmondó módon megítélt történelmi események (Jankó Szép Sándor, Lendvai L. Ferenc, Victor Neumann);

– a romániai magyarság helyzetének a rendezetlensége (Dénes László, Kende Péter, Márton Árpád);

– a kölcsönös bizalmatlanság (pl. Szabad György), illetve a magyar irrendentizmustól való félelem román oldalon (pl. Kende Péter);

– az érdekek kiegyensúlyozatlansága (Bárdi Nándor, Dan Berindei, Horváth István);

– fokozott hajlam mindkét oldalon a vélt igazságokba való bezárkózásra (Demény Péter).

3.3. A kapcsolatok intenzitásának a növelését szolgáló kezdeményezésként a következőket tartanák szükségesnek a válaszolók:

– a viszonyt terhelő problémák körültekintőbb számbavétele, problémakatalógus elkészítése (Bárdi Nándor, Haller István);

– a történelem etnocentrikus, a kölcsönös ellenségképet reprodukáló szemléletének a felszámolása egyik³³, vagy mindkét oldalon (Dénes László, Haller István, Márton Árpád, Victor Neumann, Ványolós A. István, Daniel Vighi);

– a közgondolkodásra gyakorolt befolyás mindkét oldalon, a közeledés, illetve az európai értékekre alapozott viszony kialakítása és a nacionalizmusok visszaszorítása érdekében (Haller István, Ioan-Aurel Pop, Rais Wallner István, Daniel Vighi);

– a cserekapcsolatok kiterjesztése a társadalom különböző rétegeire (Demény Péter, Dénes László, Haller István); a kormányközi és a helyi közigazgatás intézményei közötti intenzívebb együttműködés (pl. Enyedi György); a kulturális cserék körének kiszélesítése a jobb kölcsönös megismerés érdekében (Mircea Geoană, Jankó Szép Sándor, Kántor Lajos, Kürti László, Szabad György, Tóth Gy. László, Daniel Vighi); a különböző tudományos társaságok, szakértői testületek közötti együttműködés (Enyedi György, Szájer József, Tóth Gy. László); együttműködés a közös munkaerőpiac dinamizálása érdekében (Kürti László, Somai József); együttműködés a turizmus terén (Mircea Geoană, Somai József); kétoldalú stratégia kidolgozása a környezetvédelem hatékonyabbá tétele érdekében (pl. Tóth Gy. László); közös sportrendezvények szervezése (Szabad György); a fiatal generáció közötti együttműködési formák szorgalmazása (pl. Enyedi György); a romániai magyarság kétnyelvűségének a kamatoztatása az együttműködési formák bővítésére irányuló erőfeszítésekben (Enyedi György); olyan, többek között határokon átnyúló együttműködési formák szorgalmazása, amelyek a mindennapi élethez kötődnek, nincsenek tekintettel az etnikai törésvonalakra, és ebből fakadóan nem erősítik, illetve nem reprodukálják azokat (Bárdi Nándor, Horváth István);

– a romániai magyarság helyzetének megnyugtatón rendezése, ami azt eredményezheti, hogy a kisebbség megítélésében felértékelődik a romániaság, helyzetének jobbrafordulását nem kizárólag az anyaországtól, a Budapest fele való orientálódástól várna (Bárdi Nándor, Dénes László, Somai József, Rais Wallner István);

– a kétnyelvűség reciprocitásra alapozott gyakorlata Románia magyarok által is lakott területein, ennek az elvnek a tükröződése az oktatáspolitikában és az iskolai gyakorlatban (Jankó Szép Sándor);

– átláthatóbb magyar külpolitika, amely következetesen támogatja Románia euroatlanti fölzárkózását (Szabó Vilmos).

3.4. A német-francia megbékélési modell alkalmazhatóságának a kérdésében a megfogalmazott állásfoglalások a következők szerint kategorizálhatók: (1) voltak, akik a párhuzam tarthatatlanságára, alaptalanságára vonatkozóan hoztak fel különböző érveket, és/vagy alternatív modelleket neveztek meg, amelyeket a román–magyar viszony kontextusában találóbbnak, célravezetőnek tartottak.

³³ Egyes válaszok az előítéletek kérdésében egyoldalú álláspontra helyezkednek, abban az értelemben, hogy az azok fölszámolására irányuló kezdeményezéseket kizárólag a másik oldal összefüggésében vélik szükségeseknek.

többnek ítélnék meg; (2) voltak, akik a két helyzet közötti hasonlóságokra hívták fel a figyelmet, és ennek megfelelően a modell részleges alkalmazhatósága mellett tették le a voksukat; és végül (3) a legtöbben a különbségekre helyezték a hangsúlyt, és ennek megfelelően kételyeiknek adtak hangot a modell alkalmazhatósága tekintetében; ebben a kategóriában többen helyezkedtek arra az álláspontra, hogy a román–magyar megbékélésnek egy sajátos, semmi mással párhuzamba nem állítható utat kell bejárnia. Az alábbiakban ezek szerint a kategóriák szerint ismertetjük röviden a válaszokban kifejtett álláspontokat³⁴:

3.4.1. A párhuzam tarthatatlansága, és alternatív modellek mellett a következőképpen érveltek a válaszadók:

– a franciák és németek több évszázados, egymás elfogadására és kooperációra alapozott együttélése Svájcban alkalmasabb modell a román–magyar viszony összefüggésében, mint a francia–német megbékélés (Bárdi Nándor, Lendvai L. Ferenc, Tóth Gy. László);

– az osztrák–olasz viszony rendezése és az arra alapozott Dél-Tiroli berendezkedés nagyobb valószínűséggel vezetne eredményre a román–magyar reláció kontextusában is (Bárdi Nándor, Németh Zsolt);

– a finn–svéd reláció által kitermelt Åland-szigeti modell szolgálhatna inkább például a román–magyar viszony számára (Haller István, Kende Péter, Jankó Szép Sándor);

– a román–magyar viszony alakulása azért nem hasonlítható a francia–német történelmi megbékéléshez, mert a helyzet sajátos és megismételhetetlen logikája szerint alakul, valójában a megbékélés román–magyar modelljéről lehet beszélni (Vasile Dăncu, Szabó Tibor), illetve kívánatos volna, hogy egy ilyen modellt maguk az érintettek: románok és magyarok hozzanak létre (Gál Kinga, Németh Zsolt, Szájer József);

– a francia–német megbékélés azért nem szolgálhat modellül, mert az valójában nem több egy mítosznál; nem a megbékélés, hanem a problémák megkerülésének, elrejtésének, „a borítsunk fátylat a múltra” típusú megoldásoknak a modellje (Dénes László, Kürti László);

– a két modell párhuzamba állításának nincs realitás-alapja, a törekvés kizárólag vágyakat fejez ki (Kántor Lajos); illetve politikai trükk (Anton Niculescu).

3.4.2. A két helyzet közötti analógia, és ebből következően a francia–német megbékélési modellnek a román–magyar reláció kontextusában való alkalmazhatósága mellett a következő érvek fogalmazódtak meg:

– a két fél közötti geopolitikai érdekközösség, a regionális stabilitás, mint tét, a két helyzet közötti analógia bizonyítékeként fogható fel (Gabriel Andreescu, Gál Kinga, Mircea Geoană);

³⁴ Fontos megjegyezni, hogy ezek a kategóriák nincsenek egymást kölcsönösen kizáró viszonyban: egyes állásfoglalások, összetettségüknél fogva, akár mindhárom vonatkozásban példaként említhetők.

– román–magyar viszony rendeződése az Európai Unió sikeres keleti bővítésének, és a közép-kelet-európai térség stabilizálásának a feltételeként fogható fel (Mircea Geoană, Victor Neumann, Szabad György, Szabó Vilmos);

– az analógia megalapozott, noha a román–magyar megbékélés folyamata még nem zárult le, ez idő szerint is zajlik; a megbékélésnek az 1996-ban aláírt alapszerződés mindkét oldali, tisztességes betartására kellene alapozódnia (Ioan-Aurel Pop, Dan Berindei).

3.4.3. A két helyzet közötti különbségeket, és ennek megfelelően az analógia tarthatatlanságát a következő érvekkel támasztották alá a válaszokat megfogalmazók:

– ellentétben a francia–német kapcsolatokkal, a román–magyar viszony igazi tétje belpolitikai természetű, a romániai magyarság helyzetével függ össze (Gabriel Andreescu, Gál Kinga);

– míg Franciország és Németország Európa két befolyásos állama volt, és viszonyuk rendeződésének ehhez fogható volt a tétje, Románia és Magyarország két csekély befolyással rendelkező közép-kelet-európai állam, amelyek viszonyának alakulása nem bír különösebb jelentőséggel összeurópai szempontból (Bárdi Nándor, Enyedi György, Kende Péter);

– a francia–német modellt az teszi alkalmazhatatlanná a román–magyar viszony összefüggésében, hogy mások a térség hagyományai a mentalitás-történet és a politikai kultúra összefüggésében (Vasile Dâncu, Dénes László, Rais Wallner István);

– a két helyzetben a vita tárgyát képező területek – Elzász-Lotaringia és Erdély – közötti különbségek: a két vitatott régióban élő kisebbségek össze nem hasonlítható méretei (Márton Árpád, Németh Zsolt, Szájer József), illetve a két térségre jellemző identitás-szerkezetek közötti különbségek (Németh Zsolt, Victor Neumann, Tóth Gy. László);

– a két konfliktus időtartamának és természetének a különbségei: a francia–német viszály rövidebb múltra tekint vissza, mint a román–magyar, alapját az európai elsőbbségért való rivalizálás képezte; a megbékélésre pedig olyan körülmények között került sor, amelyek nem állíthatók párhuzamba a román–magyar viszony jelenbeli alakulásával (Gál Kinga, Horváth István, Németh Zsolt, Szabó Tibor, Ványolós A. István);

– a román–magyar viszony jelenében nincsenek olyan szereplők, akik a francia–német megbékélést lehetővé tevő, Európa érdekeit a nemzeti érdekek fölé helyező politikusokhoz volnának hasonlíthatók (Jankó Szép Sándor).

Következtetés

A kezdeményezők megítélésben a válaszok által kirajzolt kép fölöttébb tanulságos. Enyhe túlzással azt lehetne állítani, hogy míg a magyar oldal nevében nyilatkozók többsége tiltakozik a párhuzam ellen, vagy legalábbis a modellben rejlő lehetőségekkel szembeni bizalmatlanság regiszterében fogalmazza meg állásfoglalásait, román részről a válaszolók döntő többsége lezá-

rult, befejezett tényként beszél a román–magyar megbékélésről. Amiből az a mindkét oldal által osztott következtetés adódik, hogy a kérdéssel úgy, ahogy az ankét kezdeményezői javasolták, nem is érdemes foglalkozni. Szembeöt-lő, hogy mind a magyar, mind a román oldal nevében nyilatkozók zömének figyelmét elkerülte a jelek szerint, hogy a francia–német megbékélés történe-te nem zárul le 1963. január 22-én, a francia–német Együttműködési Szerző-dés aláírásával. Ellenkezőleg, a tulajdonképpeni munka azt követően kezdő-dött, és kisebb intenzitással ugyan, de ma, négy évtized múltán is tart. A köz-ben eltelt négy évtized alatt pedig fölöttébb komoly kormányközi együttmű-ködést, jelentős erőforrások mozgósítását feltételezte mindkét oldalon, és a fiatalok egymást követő egész generációit érintette meg és befolyásolta szem-léletének alakulásában.

Jelen kötet és az azt megelőző ankét kezdeményezőinek a megítélésében – a fenti felsorolásban összefoglalt több fontos meglátás mellett – aligha kell ennél meggyőzőbb bizonyíték arra nézve, hogy mekkora szükség volna arra, hogy valakik a román–magyar viszony összefüggésében fölállalják azt a munkát, amelyet a német-francia megbékélés történetében az Office Franco-Allemand pour la Jeunesse/Deutsch-Französisches Jugendwerk (OFAJ/DFJW) végez több mint négy évtizede. Kezdeményezésünk ezt az ügyet kívánja szol-gálni. Csak remélni lehet, hogy a kezdeményezés visszhangra talál, és hogy az ügynek kerül megfelelően befolyásos pártfogója, mielőtt még a román–ma-gyar viszony rendezetlenségének a kérdését a romániai magyar kisebbség tö-meges kitelepedése veszi le a napirendről.

SALAT Levente

Kolozsvár, 2004. szeptemberében

PERSPECTIVES ON THE EVOLUTION OF THE ROMANIAN-HUNGARIAN RELATIONS AND THE FRENCH-GERMAN RECONCILIATION MODEL

The issue of the foreseeable evolution of the Romanian-Hungarian relations can be addressed from several standpoints. It can be analyzed from the perspective of the impact it has on the two countries' *domestic politics*, especially considering the contentious aspects of the past and the way in which the related prejudices may threaten the process of democratic consolidation in both countries, the risks of being exploited by certain political powers for selfish reasons remaining considerable. The issue can also be approached from the perspective of the influence it has on *regional security*, by analyzing the evolution of the relations between the two countries since the changes in 1989, and the role geopolitics and the international organizations have had in this evolution. And lastly, the issue can be approached also from the perspective of the 1.5 million *Hungarians living in Romanian*, stuck in the middle and rapidly diminishing, and – in tight connection with this – the sustainability of the ethnic and cultural diversity of the Romanian society.

Argument

The initiative that brought to life the statements published in this volume is closest to the last approach mentioned above: at the bottom of this typically civil society initiative lie the commitment to the preservation of the cultural richness, and advocacy for the minority policy perspectives of the Romanian society, currently not too encouraging, at least as far as the Hungarian minority is concerned. This obviously does not mean that the initiators are indifferent to the impact the issue may have on democratic consolidation, or to its influence on regional security. On the contrary, one of the hypotheses that awaits disproof, but cannot yet be counted out as a possibility, is that the convenient resolution of the Romanian-Hungarian inter-state relations – and at the same time the consolidation of democracy in the two countries, as well as the strengthening of regional security – is actually *conditioned* by the diminution of the Hungarian minority in Romania and the gradual disappearance of this community as a political factor. The survey carried out with the joint effort of the Pro Europe League and the Ethnocultural Diversity Resource Center aimed to find out, among others, whether there are any spiritual resources in the evolution of the Romanian-Hungarian inter-state relations that may be able to provide a viable alterna-

tive to the rivalry of the nation-state logic, the emphatic manifestation of which projects quite determinedly this sort of “resolution”.

The two civil society organizations have observed that in the last 80 years the Romanian society has undergone a strong homogenization process from the ethnical, linguistic and cultural point of view. As a result, the percentage of the minorities as compared to the total population has dropped almost three times: while in 1930 they represented around 30%, by 2002 they dropped to approximately 10%. The causes of this process are, of course, complex: the persecution of Jews and the Holocaust, the ideology of collective guilt affecting the Germans after the end of WW II, and finally the anti-minority and homogenization measures – raised at the level of state policy during the decades of the Romanian national communism – all played a part. As the Jewish community, around the '60s and '70s, and the German minority after the wave of emigration of the '70s and '80s practically were reduced to symbolic numbers, now it seems that the turn of the Hungarians in Romania has come: in 2002, as compared to ten years ago, there were 200,000 fewer Hungarians in Romania, and the demographic trends and the determination to emigrate anticipated by experts indicate that the number of Hungarians in Romania will significantly drop further.

Undoubtedly, the dramatic diminution of the Hungarians in Romania is also due to the attraction exerted by Hungary. In addition to the developmental gap between the mother country and Romania – which on the short term led to the fact that many Hungarians in Romania now think that in Hungary with the same effort one can live a much better life, and amidst the better organized society, the more efficient state apparatus and the higher level of social services life standards are better –, it is an odd specificity of the situation that the attraction of the mother country is at present intensified by the European processes themselves. As a consequence of the fact that Hungary, as a member state of the European Union, has become part of the area that permits the free movement of the workforce, one must take into account that the migration of the Hungarian workforce towards west is leaving gaps behind in certain domains, and these gaps are most conveniently filled by the workforce originating from the national Hungarians that live in the neighboring countries. The signs of this trend are already evident, only a short while after Hungary's accession to the Union, and in the atmosphere created by the above described trend of migration nobody seems to be bothered by the fact that the practices of encouraging immigration of the Hungarians outside of Hungary, tacitly legitimized at the lower levels of the Hungarian state apparatus, are in a severe contradiction with the principles of Hungary's foreign policy, according to which the mother country is interested in supporting the fractions of the

Hungarian nation living in the neighboring countries, in their endeavor to endure and prosper on the land of their birth.³⁵

Although hard to measure with reliable instruments, the emigration strategies of Hungarians in Romania have lately been influenced also by the fact that the resources of political struggle seem to be exhausted: the fight for minority rights in the Parliament do not appear to lead – in the short term, at least – to the achievement of the goals that the political organization engaged to represent the interest of the Hungarians in Romania had outlined as indispensable for the long term preservation of the community: the reflection in the Romanian Constitution of the role the Hungarian community has, as a partner nation, in the state-building process; ethnically based territorial autonomy in the Szeklerland; cultural autonomy for those groups of Hungarians that do not live in compact communities; and the independent, state-supported Hungarian language university.

Undoubtedly, to counterbalance these trends that enhance the wish to emigrate, the combined effort of high level political will and influential factors would be necessary. In order to have such a coordination it would be necessary first of all that those who speak on behalf of the Romanian side should cease looking upon the Hungarians in Romania as a recurrent potential source of threat, and, accordingly, stop refusing the legitimate claims expressed by them, pretending that they are incompatible with the interest of Romanian state. All these would require, however, not less than some people in the right positions decide to take initiative in approaching the issue of doing away with prejudices that burden the Romanian-Hungarian relationships more methodically. One of the first objectives of such a more systematic approach would need to be, beyond doubts, to gradually counterbalance the obstinately reproducing circumstances which coerce new generations in both countries, apparently even after 1989, to rediscover, in the concepts forced upon them by the dominant view of history, that the Romanian-Hungarian problem is “unsolvable”. In the way, for instance, in which the programs organized by the Office Franco-Allemand pour la Jeunesse/Deutsch-Französisches Jugendwerk (OFAJ/DFJW)³⁶ have proved to be possible, for more than four decades now.

What has happened so far

However paradoxical it may seem, based on the above, it must be taken into account that the national interest of Hungary and Romania seem to be

³⁵ It is important to note here that this massive orientation towards Hungary of a significant fraction of the Hungarian minority in Romania may change if the economic situation of Romania improves.

³⁶ For details, see the study of Monica Robotin and Petra Szávics in the present volume.

in agreement for the first time in history: on the one hand, the demand for trained Hungarian-speaking workforce, and the fact, on the other, that the political goals of the Hungarians in Romania representing a significant political force cannot be – in the short term at least – made compatible with the nation-building strategy of the Romanian state, seem to strengthen an alternative apparently advantageous for all involved parties. Namely, that the solution would be the gradual, but essentially the mass-emigration of the Hungarians from Romania to Hungary. In this situation, both countries would manage to follow the logic of the nation-state for their own benefit: Hungary manages to maintain the homogeneity required by its status as a nation-state despite the negative demographic trends, while Romania succeeds to take further steps toward getting rid of the hard-to-manage consequences of cultural diversity – which goes hand in hand, as we have seen, with political mobilization –, and at the same time, toward an increased ethnic, linguistic and cultural homogeneity.

From the perspective of a civic initiative committed, on the one hand, to preserving the cultural diversity of the Romanian society, and to the endurance of the Hungarian minority in Romania, on the other, the following questions appear legitimate: Must we accept that the Romanian-Hungarian historical reconciliation is precluded as long as the Hungarian community in Romania represents an influential political power? Can we envision an alternative solution to the Romanian-Hungarian relations, which does not require, as a necessary condition, or does not render, as a result, the disappearance of the Hungarian minority in Romania?

Before we weigh the answers to the above questions that can be deduced from the statements of positions that are stated in the replies to the questions of the survey, it appears necessary to provide a brief outline of the history of Romanian-Hungarian relations since 1989. We will develop this brief summary around four categories of actors: we will concentrate on the major events of inter-state relations; the realm of the more widely understood politics, with reference to the reactions of various political actors; the initiatives of civil society; and the most significant moments of the intellectuals' dialogue.

Although it would certainly be a mistake to underestimate the merits of previous initiatives and the efforts of various actors, all in all, it can be concluded that most of what has been done so far to remove the prejudices that burden the Romanian-Hungarian relations is badly lagging behind the needs – both from the point of view of the conceptual perspective, and the efficiency of the initiatives. Certain moments in the evolution of the relations that will be presented in what follows are relevant proofs of the dimensions of prejudices and mutual suspicion that we must still take into account.

The most significant events in the evolution of inter-state relations were the polemics around the signing of the basic treaty in Timișoara in 1996, together with the turmoil around the Hungarian Status Law, and its echo

after the Orbán-Năstase agreement, signed in December 2001.³⁷ Although it cannot be perceived strictly as an inter-state event, two occurrences had significant roles in bringing the Romanian-Hungarian relation closer to normal: the role of DAHR in the coalition government during the 1996-2000 mandate, and Romania's becoming a member of NATO in 2003. Both events weakened the positions of those groups in Romania which since 1989 had persistently acted – and not always inefficiently – to turn the so-called “Hungarian threat” into political capital.³⁸

It is worth recalling, in this particular context, some of the events around the preparation of the basic treaty, also because in August 1995, in one of the deadlocks of the series of negotiations started in 1992, Romanian President Ion Iliescu tried to bring back on the agenda the issue of resolving the Romanian-Hungarian dissensions by making reference to the French-German model of reconciliation. As the analysts of the Center for International Studies in Bucharest pointed out, the way the President interpreted the model and tried to apply it in the context of the Romanian-Hungarian reconciliation differed radically from the spirit of the documents defining the French-German relations, more specifically the Declaration that the French foreign minister Robert Schuman made on the 9th of May 1950, which is considered to be one of the fundamental documents that led to the establishment of the European Community³⁹. While Schuman phrased his statement in the spirit of reconciliation with history, for the benefit of the common future, Ion Iliescu launched his call to reconciliation at a sharply anti-Hungarian event, the 55th anniversary of the Vienna Dictate in 1940, pointing out as a condition of the reconciliation that the issue of the

³⁷ It is important to recall, though it was less visible, the impact the cooperation between the interior and defense ministries of the two countries has had on the evolution of the inter-state relations, beginning with the early '90s, sometimes in flagrant contradiction with the atmosphere of the top level relationships. The various forms of cooperation have resulted in joint initiatives of the two armies, the normalization of customs and border-control, opening new points of transit of the frontier, etc, all with evident impact on the improvement of the relationship between the two nations as well.

³⁸ Our approach stays within the limits of those events that have a special significance from the perspective of the tripartite system of relations defined by the mother country – minority – majority nation, or were initiated by any of these parties. This obviously does not mean that the analysis intends to minimize the significance of the influence exerted on the evolution of the Romanian-Hungarian relation by the Council of Europe, the OSCE High Commissioner on National Minorities or other international organizations. For more information about their role see István Horváth: *Facilitating Conflict Transformation. Implementation of the Recommendations of the OSCE High Commissioner on National Minorities to Romania, 1993-2001*, Hamburg: CORE Working Paper 8, 2002.

³⁹ In connection with this, see the study of Monica Robotin and Petra Szávics in the present volume.

Hungarian minority in Romania is accepted by the Hungarian party as a strictly domestic affair of Romania.⁴⁰

In comparison, the basic treaty signed in September 1996, and ratified shortly after that by the Romanian Parliament, represents an essential step forward. The text of the treaty lays down for the first time that the parties do not consider the issue of minorities as belonging to the jurisdiction of state sovereignty, but rather an aspect of inter-state cooperation. The treaty deals in detail with the rights and protection of minorities, in fact containing the entire framework of principles and concrete measures set forth in the French-German treaty of 1963, which the Office Franco-Allemand pour la Jeunesse/Deutsch-Französisches Jugendwerk (OFAJ/DFJW) has been working to translate into practice for the last 40 years.⁴¹

The Hungarian Status Law – the law of preferential treatment of members of the Hungarian communities living in neighboring countries –, as well as the polemics that resulted around it, represent a special chapter of the recent history of the Romanian-Hungarian relation. Narrowing it down to only one aspect, this complicated event – which occupies a special place in the history Hungarian political thought on the national issue – reflects the dissatisfaction of the main Hungarian political actors with the minority policy of governments in the neighbouring states, at the end of the first decade after the change, and expresses the lack of trust that the terms laid down in the basic treaties can be ever accomplished. As a country which, due to its economic development and successes in euroatlantic integration, felt its regional importance enhanced, Hungary formulated all these statements from the position of the initiator, for the first time in recent history, by taking unilateral political steps.⁴² The response of the Romanian side was commensurate. For instance, in an English publication that was coordinated by prime-minister Adrian Năstase, setting in motion an amazing apparatus, one can read that the bilateral relations which previously had been based on the spirit of the basic treaty and subsequently were hampered – the original text uses the word “déravage” – by the unilateral gesture of passing the preferential treatment law, were brought back “to the path of authentic bilateral dia-

⁴⁰ For further details about the position of the Center for International Research, see: Gabriel Andreescu: *Ruleta. Românii și maghiarii, 1990-2000*, Iași: Polirom, 2001, 180-188.

⁴¹ The text of the two agreements is available in the Annexes. For the importance of Romanian-Hungarian basic treaty, see Corneliu-Liviu Popescu: „Protecția minorităților naționale prin tratatele de bază ale României cu vecinii săi”, in: *Studii Internaționale*, 1998/4, 46-54. See also Arie Bloed, Pieter van Dijk (eds): *Protection of Minority Rights Through Bilateral Treaties. The Case of Central and Eastern Europe*, The Hague–Boston–London: Kluwer Law International, 1999.

⁴² See Nándor Bárdi: *Tény és való. A budapesti kormányzatok és a határon túli magyarság kapcsolattörténete*, Pozsony: Kalligram Könyvkiadó, 2004, 147-208.

logue” by the *Statement of Mutual Understanding* signed by prime-ministers Orbán and Năstase in December 2001.⁴³

The Romanian-Hungarian inter-state and inter-governmental relations have since been considered outstandingly good by comparison to the last decades. That not everything is all right and that, in depth, despite appearances, there are serious contradictions in perspectives is best proved by Adrian Năstase’s latest open letter to Viktor Orbán in which the Romanian prime-minister blames the leader of the Hungarian political opposition in a rather sharp manner for his recent stance taken with regard to the situation of the Hungarian minority in Romania.⁴⁴

⁴³ Adrian Năstase, Raluca Miga-Besteliu, Bogdan Aurescu, Irina Donciu: *Protecting Minorities in the Future Europe. Between Political Interest and International Law*, Bucharest: Monitorul Oficial, 2002, 198.

⁴⁴ The letter contains, among others, the following: “I do not want to give the impression that Romania has merits whereas others would have only deficiencies but I am disappointed to notice the confronting, nationalistic language of your messages from Tusnad, although today, in Romania, people, in spite of their ethnic origin, participate in a peaceful and open dialogue and are thinking in accordance with the European spirit. I am deeply disappointed to notice the radical orientation of your speech, the denial of the normality and of the ethnic harmony existing in Romania. I do not want, Mr. Orbán that Romania be praised at any rate but I cannot admit that the efforts that we have made so far are ignored or worse the assertion that they do not exist or there is no democracy in Romania. (...) It is unacceptable that the Magyar minority from Romania or any other minority become object of the political disputes from the related state in order to respond to some political ambitions. It is abnormal to sustain false themes about the interethnic relations in a neighboring state, even if apparently they bring political capital. Sooner or later, people will realize the frailty of such themes and will notice their strident aspects. Let us not forget that the initial draft of the Status Law of Magyars living in countries neighboring Hungary was rejected due to its strident nationalistic aspects that granted to minority a special status different from the majority status.” Source: the homepage of the Government of Romania, *Speeches, press conferences*; issued by the Government of Romania – Spokesperson of the Government, on 29.07.2004, at the following address: <http://www.gov.ro/engleza/presa/afis-doc.php?idpresa=2880&idrubricapresa=&idrubricaprimm=3&idtema=&tip=2&pag=1&dr=>

We do not know whether the open letter signed by the Romanian prime-minister received an official reply. On the homepage of FIDESZ one can read the following MTI news dated July 29, 2004: „On Thursday, Zsolt Németh, the leader of the FIDESZ fraction’s Foreign Affairs Cabinet stated that it was unusual that Romanian prime-minister Adrian Năstase made public the letter addressed Viktor Orbán before the addressee received it: “what the Romanian prime-minister did, ignoring the basic rules of diplomacy and publish a letter before the addressee receives it is unusual”. In his statement Zsolt Németh emphasized: in his opinion the Romanian prime-minister is wrong to accuse Viktor Orbán’s speech of domestic political campaigning. “Whether in the government or in opposition, FIDESZ has the same opinion that Viktor Orbán stated at Tusnad”.

In addition to political events on the level of inter-state relations, there have been several initiatives, whether occasional or more or less regular ones, which directly or indirectly tried to influence the attitude of influential actors in the Romania, for the benefit of normalized Romanian-Hungarian relations. A special role among these was played by the initiatives of the American foundation Project on Ethnic Relations, which from 1993 on has organized several thematic meetings for representatives of the Romanian political elite and leading personalities of the Hungarian minority in Romania. It is worth mentioning the meeting in Neptun, in July 1993, where representatives of the two parties were invited by the organizers, within the framework of non-mandated negotiation, to make an attempt to bring the two positions closer. Although the event itself conveyed a very important message to the prejudice-laden Romanian public opinion, the participants

As he pointed out, by comparison, the approach of the Romanian prime-minister can be accounted for by the Romanian election campaign. "He wishes to strengthen the position of his party, badly affected in the local elections, by nationalism and anti-Hungarianism", he added. In connection with Romania's accession to the European Union, Zsolt Németh pointed out that the achievement of the Copenhagen criteria and meeting the condition of accession are not like achieving the five-year plans in old world. "The political criteria must be complied with all the time", he underlined. According to the politician, lately it has been proved, unfortunately, that the Romanian election law is anti-democratic and discriminatory. He added that in connection with this soon the Venice Commission will also state its position. Zsolt Németh also said that autonomy is the European instrument of minority rights protection, without which Romania's democratic development is incomplete. "You cannot wipe aside the unanimous wish of 1.5 million people", Zsolt Németh said, adding that FIDESZ has supported and is till supporting Romania's accession to the European Union. Source: http://www.szabad-europa.hu/online/menu/hirlap/legfrissebb/nemeth_0729.html On the same home page of FIDESZ, to a question posed to him in connection with this issue, Zsolt Németh said: „I must admit boldly that I simply do not understand and I don't know what the Romanian head of government was thinking about. In Hungary there is no election campaign at present and even if there was, the political organizations which usually take position to defend the interests of Hungarians abroad are by now mostly marginal powers. So the MIEP and similar forces cannot really increase the mass of their supporters by mentioning the case of Hungarians abroad; on the contrary, according to analysts the anti-Hungarian rhetoric abroad is much more efficient during campaigns. We witnessed this when in 2002 the socialists mentioned in the campaign the threat of 23 million Romanian immigrants, or like now, when they say dual citizenship undermines the Hungarian social service system. In comparison with this, the fact is that in Romania there is a campaign which is extremely important to Nastase since he announced that he would like to be president and he has visibly been using the rhetoric that characterizes nomenclature-parties. As I see it this is what the point is in this letter." Source: http://www.szabad-europa.hu/online/menu/hirlap/interju/nemeth_0905.html.

on both sides remained isolated within their political organizations, and for the Hungarian side the “event in Neptun” has since been congruent to the concept of unprincipled compromise in the public thinking of the minority.

The hardships inherent to bringing the two positions closer were also revealed by the negotiation in Atlanta in February 1995, held at the Carter Center, attended by high rank representatives of the Romanian political elite and of leading personalities of the Hungarian minority in Romania. The negotiation, in which the American ex-president Jimmy Carter tried to mediate, ended without results and sharply revealed the incompatibility of interests.

Besides these two not very efficient initiatives, Project on Ethnic Relations has organized several useful discussions on various topics for journalists, experts, public servants, and facilitated the emergence of pre-electoral agreements which aimed at squeezing out the nationalist rhetoric from election campaigns.

The public actors and, in general, the public opinion were also the target of the influence exerted by Romanian civil organizations such as the Group for Social Dialogue (GDS) and the Romanian Helsinki Committee (APADOR-CH) in Bucharest, the Pro Europe League based in Tg. Mures, the Association for Interethnic Dialogue, The *Korunk* Friends’ Association and the Ethnocultural Diversity Resource Center, all three based in Cluj.

GDS, after a first memorable meeting in November 1992, returned to various aspects of the Romanian-Hungarian problem on several occasions, ensuring the publicity for a balanced – but not always satisfactory for the Hungarian expectations – approach of the debate in a prestigious Romanian weekly, 22.

APADOR-CH contributed to shaping the views of the actors with well-documented expert analyses given to publicity at important turning points of the recent history of Romanian-Hungarian relations.

For the removal of prejudices that burden the Romanian-Hungarian relations, the Pro Europe League has had probably the most methodical approach and the most consistent initiatives: organizing conferences, round table discussions, summer universities and producing a whole series of publications on various aspects of the issue. Between 1990 and 1997, the League was co-organizer of the Bálványos (later Tusnad) Summer University, which started as a much promising forum of dialogue between Romanian and Hungarian politicians, but lately – as a consequence of the gradual expansion of the power-demonstrating conduct of the participants from Hungary – it has lost this function and has turned into one of the important traditional events of Hungarians in Romania, attended by a steadily diminishing number of Romanians.

In the mid-1990s, The *Korunk* Friends’ Association initiated a series of sociological surveys aiming to reflect, by using quantitative research methods, the main indicators of the evolution of the Romanian-Hungarian relations. The initiators of the surveys intended to influence with the results the actors engaged in the Romanian-Hungarian debates and to prevent the dominance of those perspectives which exploit the shortage of reliable informa-

tion. The surveys targeted nationally representative samples and were repeated three times between 1994 and 1996. The results clearly revealed the differences between ethno-political options supported on the one hand by the Romanians, and on the other hand by Hungarians in Romania.⁴⁵

The aims formulated in the mid-1990s by The *Korunk* Friends' Association have been followed since 2000 by the Ethnocultural Diversity Resource Center, which initiated a series of publications that bring to the general public the results of various researches on different aspect of the issue.⁴⁶

The dialogue between Romanian and Hungarian intellectuals after 1989 is uniquely spectacular, though in terms of results it is rather modest. Its history starts with the conference on "Romanian-Hungarian dialogue. Intellectuals for the historic reconciliation", organized in Budapest, on 19-20 March 1990, where distinguished intellectuals from both sides committed themselves to the case of bridging the historical gap between the two nations.⁴⁷ It was one of the strange twists of history that the violent bloodshed in Tg. Mureș – the only serious inter-ethnic conflict in post-communist Central-East Europe, claiming also human lives – was unfolding in parallel with the conference. The way in which the news from Tg. Mureș put an end to the conference organized in Budapest delayed for a long time the re-

⁴⁵ See Gabriel Bădescu–Mircea Kivu (ed): *Barometrul relațiilor etnice 1994-2002. O perspectivă asupra climatului interetnic din România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2004 (in print).

⁴⁶ The publication of the Center are: Lucian Nastasă–Levente Salat (eds): *Relațiile interetnice în România postcomunistă – cartea albă a conferinței "Modelul românesc al relațiilor interetnice. Ultimii zece ani, următorii zece ani*, București, 7-8 iulie, 2000", Cluj-Napoca: CRDE, 2000; Andreea Andreescu–Lucian Nastasă–Andreea Varga (eds): *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Țigani din România (1919 – 1944)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2001; Viorel Anăștoaiei–Daniela Tarnovschi (eds): *Proiecte pentru Romii din România, 1990-2000*, Cluj-Napoca: CRDE, 2001; Andreea Andreescu–Lucian Nastasă–Andreea Varga (eds): *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1945-1955)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2002; Gabriel Andreescu: *Extremismul de dreapta în România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Ioaneta Vintileanu–Gábor Ádám (eds): *Poliția și comunitățile multiculturale din România*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Andreea Andreescu–Lucian Nastasă–Andreea Varga (eds): *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Evreii din România (1945-1965)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Lucian Nastasă–Levente Salat (eds): *Maghiarii din România și etica minoritară (1920-1940)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Andreea Andreescu–Lucian Nastasă–Andreea Varga (eds): *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1956-1968)*, Cluj-Napoca: CRDE, 2003; Monica Robotin–Levente Salat (eds): *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe*, Budapest: LGI/OSI 2003.

⁴⁷ The list of participants included: Mircea Dinescu, Ioan Alexandru, Dan Petrescu, Smaranda Enache, Gabriel Liiceanu, Domokos Géza, Cs. Gyimesi Éva, Kányádi Sándor, Demény Lajos, Pálfalvi Attila, Tabajdi Csaba, Csóori Sándor, Cseres Tibor, Bodor Pál, Pomogáts Béla, Köteles Pál.

inclusion of the issue of the Romanian-Hungarian reconciliation in the agenda of the intellectuals' debate.⁴⁸

In the mid-1990s we find the above-mentioned *Korunk* Friends' Association in the role of promoter of the intellectuals' dialogue trying to mediate the thus far predominantly isolated Romanian and Hungarian public by publishing a series of an anthology in Romanian (*Cumpăna*), which included some of the most important products and documents of the contemporary Hungarian intellectual life in Romania, and by issuing on a regular basis digests monitoring both the Romanian and Hungarian press (*Magropress* and *Sajtófókus*), for those who, due to language barriers, cannot follow the content of the respective media. The association also organized a few significant meetings in Cluj, Bucharest and several locations in Hungary, one of the latest being also honored by presence of the Hungarian President.

An interesting chapter in the history of Romanian-Hungarian intellectuals' dialogue was the activity between 2000 and 2002 of the *Provincia* group, which for a brief period of three years provided space for high quality exchange of opinion in two journals with identical content, published in parallel in Romanian and in Hungarian languages. The way the brief history of this publication ended is a sad proof of the various barriers – pertaining equally to diverging opinions, and a shortage of available material and human resources – which must be taken into account by the initiatives serving the case of Romanian-Hungarian reconciliation, in terms of resources that can be mobilized.

One of the latest memorable chapters of the intellectuals' dialogue is connected to the name of Tamás Gáspár Miklós, a well-known philosopher and well-respected public figure who left Transylvania and settled in Hungary sometime in the early 1980'. In February 2001, Tamás Gáspár Miklós sent a letter to his "Romanian friends", which was published in a prestigious Romanian weekly (*Dilema*) and in which he pointed out all the issues that in his opinion still prevent the the Romanian-Hungarian reconciliation from becoming a matter of fact. The letter raised an interesting response from leading contemporary Romanian intellectuals, which, as a whole, was probably the most convincing evidence of the gap which still persists between the Romanian and Hungarian perspectives.⁴⁹

⁴⁸ See István Horváth: *I.m.*, 26-27, and Gabriel Andreescu: *I.m.*, 36-38. It is important to note here, however, that the above statement on the uniqueness of the clashes in Tg. Mureș refers to the importance of the political implications of the event. For a more detailed perspective on ethnic conflicts, see chapter 1 (Documente privind conflictele intracomunitare desfășurate în perioada 1990-1995) in: Ioaneta Vintileanu-Gábor Ádám (eds): *Politița și comunitățile multiculturale din România*, Cluj Napoca: CRDE, 2003.

⁴⁹ The letter received replies, among others, from Andrei Pleșu, Theodor Bacovsky, Pavel Câmpeanu, Zigu Ornea, Mircea Iorgulescu, Andrei Cornea and Victor Neumann. The overwhelming majority of the stances taken by the replyers firmly rejected Tamás Gáspár Miklós's evaluation of the situation.

What would be necessary

Although the above inventory was not intended to be complete, the listed facts prove sufficiently that the initiatives between 1990 and 2002 were far from being enough to remove the prejudices that burden the Romanian-Hungarian relations. It can be concluded that there has been no initiative so far which managed to maintain the framework of dialogue for a longer period of time, or succeeded in offering a more orderly approach to the removal of divergent views. After the initial euphoria characteristic for the first few months of 1990, the events that served the purpose of bringing closer the two nations became rare in the second half of the 1990s, and even rarer in the last third of the decade, the circle of participants shrinking steadily. Those few who remained committed to the cause acted in various circumstances as if reached the tacit conclusions that for the sake of keeping the appearance of dialogue issues that should be most debated for overcoming the divergent opinions *must be* methodically avoided.

If, taking into account the above, we analyze the the spiritual horizon and the content of the answers received within the survey initiated by the Pro Europe League and the Ethnocultural Diversity Resource Center, we find the following:

1. Considering the entire range of the received answers, it is surprising to see the lack of balance in the distribution of responses: though the two sub-samples were comparable, the Romanian respondents are clearly outnumbered by Hungarians who accepted the invitation to express their opinions. Beyond this, it is interesting to note that while valuable answers were received from both Romanian and Hungarian personalities in high governmental positions, the leading representatives of the main political organization of the Hungarian minority in Romania did not have any opinion to share with regard to the topic.

2. If we consider the spiritual horizon of the received answers, the following comprehensive image may be outlined:

2.1. the Romanian replies, with a few exceptions, are characterized by polite, but somewhat distantly expressed good intentions; the tone of the opinions is permeated by moderate optimism which seems to convey the message: “we know that time is working for us”;

2.2. in most statements of the Hungarian respondents there is significantly more factuality, the questions are generally not avoided, but – as a result – the answers are more pessimistic and in several small details the typical Hungarian prejudices that burden the Romanian-Hungarian relations are manifest; several Hungarian positions are also marked by the superficial knowledge of the situation of the Hungarian minority in Romania, which results in the lack of feasibility of an important part of the otherwise good-willed suggestion;

2.3. the opinions expressed by Hungarians in Romania are marked by a general lack of perspective and, as a consequence, these answers are some-

times radical and judge the conditions of improving the Romanian-Hungarian relations rather unilaterally.

3. The following analysis of the content of the received answers will group the information extracted from the replies around four questions: (1) what arguments can be brought to support the necessity of initiatives to enhance the dynamics of the Romanian-Hungarian relations?; (2) what circumstances prevent at this time the development of more intense Romanian-Hungarian relations?; (3) what initiatives could make the bilateral relations more dynamic?; (4) what is the respondents' opinion about the applicability of the French-German reconciliation model in the context of the Romanian-Hungarian relation?

3.1. The following arguments were mentioned in support of the increased dynamics of the relations:

– The geopolitical argument, namely both sides' interest in Euro-Atlantic integration (Dan Berindei, Gál Kinga, Mircea Geoană, Márton Árpád, Anton Niculescu, Ioan-Aurel Pop, Rais Wallner István, Somai József);

– The geographic arguments, the fact of neighborhood and the partial overlapping of the Hungarian- and Romanian-inhabited areas (Gál Kinga, Kántor Lajos, Lendvai L. Ferenc, Ioan-Aurel Pop, Somai József, Szabad György);

– The fact that 1.5 million Hungarians live within the borders of Romania, and the resulting common interest in the convenient solution of the situation for all parties involved (Gabriel Andreescu, Haller István, Németh Zsolt, Ioan-Aurel Pop, Somai József);

– Common interest regarding the security of the region (Vasile Dâncu, Gál Kinga, Mircea Geoană, Haller István, Tóth Gy. László);

– Common economic interests (Vasile Dâncu, Enyedi György, Mircea Geoană, Márton Árpád, Anton Niculescu, Rais Wallner István, Szabó Vilmos);

– The common past and the partly common cultural heritage (Bárdi Nándor, Vasile Dâncu, Ioan-Aurel Pop, Tóth Gy. László);

– Common environmental protection and the common interest related to the infra-structural development of the region (Márton Árpád, Tóth Gy. László);

– The value of multiculturalism and the interest connected to preventing emigration (Kelemen Attila, Victor Neumann).

3.2. Among the circumstances that prevent the improvement of the relations the respondents mentioned the following:

– The offences and frustrations endured by the Romanian community before 1918 and the Hungarians after that; the Trianon syndrome (Bárdi Nándor, Dan Berindei, Vasile Dâncu, Kelemen Attila, Ioan-Aurel Pop);

– Nationalism, mutual ignorance, sentiments of inferiority or superiority on both sides (Enyedi György, Gál Kinga, Jankó Szép Sándor, Kántor Lajos, Kürti László, Lendvai L. Ferenc, Victor Neumann, Anton Niculescu, Somai József, Szabó Tibor, Szabó Vilmos, Szájer József, Tóth Gy. László);

– The nationalist parties and political “entrepreneurs”, who are interested on both sides in maintaining the tense relations (Gabriel Andreescu, Vasile Dâncu, Mircea Geoană, Kántor Lajos, Ioan-Aurel Pop, Somai, Szabó Tibor, Tóth Gy. László);

– The small number and the relative inefficiency of initiatives fostering mutual knowledge and authentic collaboration (Dan Berindei, Enyedi György, Gál Kinga, Haller István, Rais Wallner István);

– Historical events that are interpreted in contradictory ways (Jankó Szép Sándor, Lendvai L. Ferenc, Victor Neumann);

– The unsettled aspects of the situation of Hungarians in Romania (Dénes László, Kende Péter, Márton Árpád);

– The mutual mistrust (e.g. Szabad György), and the fear of Hungarian irredentism on the side of the Romanians (e.g. Kende Péter);

– The lack of balance in the interests of the two sides (Bárdi Nándor, Dan Berindei, Horváth István);

– A marked tendency on both sides to isolate oneself in one’s believed truths (Demény Péter).

3.3. The respondents suggested the following measures to enhance the intensity of the relations:

– Compiling a thorough inventory of the problems that burden the relations (Bárdi Nándor, Haller István);

– Doing away with the ethnocentric historical perspective that perpetuates the mutual enemy image on one⁵⁰ or both sides (Dénes László, Haller István, Márton Árpád, Victor Neumann, Ványolós A. István, Daniel Vighi);

– The influence on public thinking on both sides, the development of closer relations based on European values and the squeezing out of nationalism (Haller István, Ioan-Aurel Pop, Rais Wallner István, Daniel Vighi);

– Extending the exchange visits to various layers of the society (Demény Péter, Dénes László, Haller István); more intense collaboration between the governmental and local institutions (e.g. Enyedi György); extended cultural exchanges for better reciprocal knowledge (Mircea Geoană, Jankó Szép Sándor, Kántor Lajos, Kürti László, Szabad György, Tóth Gy. László, Daniel Vighi); collaboration between various scientific societies, experts and institutions (Enyedi György, Szájer József, Tóth Gy. László); collaboration to enhance the dynamic of a common labor market (Kürti László, Somai József); collaboration in tourism (Mircea Geoană, Somai József); development of a bilateral strategy for more efficient environment protection (e.g. Tóth Gy. László); organizing common sport events (Szabad György); encouraging collaboration between the youth (e.g. Enyedi György); taking advantage of the bilingualism of the Hungarians in Romania for enlarging the forms of col-

⁵⁰ Certain answers bear a clear-cut bias in the issue of prejudices, in the sense that the initiatives aiming at removing them are viewed as being necessary only on the other side.

laboration (Enyedi György); encouragement of cross-border collaborations in various fields of everyday life, which are ignorant of ethnic cleavage and therefore do not reinforce or reproduce them (Bárdi Nándor, Horváth István);

– The convenient resolution of the situation of the Hungarians in Romania, which can lead to a deeper appreciation of Romanian citizenship on behalf of the members of the Hungarian minority; in such circumstances the improvement of the minority's situation would not be excepted only from Hungary; the predominant Budapest-orientedness of the members of the Hungarian community in Romania would gradually decline (Bárdi Nándor, Dénes László, Somai József, Rais Wallner István);

– The reciprocity of bilingualism in areas of Romania also inhabited by Hungarians, the reflection of this principle in educational policies and in school practices (Jankó Szép Sándor);

– More transparent Hungarian foreign policy which consistently supports Romania's accession to the Euro-Atlantic structures (Szabó Vilmos).

3.4. As concerns the applicability of the French-German reconciliation model in the context of the Romanian-Hungarian relations, the stances taken can be grouped according to the following criteria: (1) some respondents offered arguments against the parallel between the two situations and/or named alternative models which they considered more appropriate or more efficient for the context of the Romanian-Hungarian relations; (2) some respondents pointed out the similarities between the two situations and, accordingly, sustained the at least partial applicability of the model; and finally (3) most emphasized the differences and voiced their doubts concerning the applicability of the model; in this last category many respondents adopted the position that the Romanian-Hungarian reconciliation calls for a specific path which cannot be paralleled to anything else. In the following, we will summarize the arguments expressed in the answers grouped in the above categories⁵¹:

3.4.1. The respondents argued for the inappropriateness of the parallel, and the need for alternative models in the following ways:

– The multi-century coexistence of the French and the Germans in Switzerland, based on mutual acceptance and cooperation, is a more appropriate model in the context of the Romanian-Hungarian relations than the French-German reconciliation (Bárdi Nándor, Lendvai L. Ferenc, Tóth Gy. László);

– The settlement of the Austrian-Italian relations and the South-Tirol arrangement would more probably lead to results in the context of the Romanian-Hungarian relations, too (Bárdi Nándor, Németh Zsolt);

⁵¹ It is important to note that these categories do not exclude each other: some statements, due to their complexity, can be brought as examples for all three categories.

– The Åland Islands model provided by the Finnish-Swedish relations could be a better example to follow for the Romanian-Hungarian relations (Haller István, Kende Péter, Jankó Szép Sándor);

– The evolution of the Romanian-Hungarian relations cannot be compared to the French-German historical reconciliation because the situation evolves in accordance with its specific and unrepeatable logic, so in fact we can talk about the model of the Romanian-Hungarian reconciliation (Vasile Dâncu, Szabó Tibor); or such a model should be invented by a common effort of those interested: Hungarians and Romanians (Gál Kinga, Németh Zsolt Szájer József);

– The French-German reconciliation cannot be a model because it is, in fact, nothing more than a myth; it is the model not of reconciliation, but of avoiding the problems, hiding them, the model of the “let bygones be bygones” type of solution (Dénes László, Kürti László);

– The parallel between the two models has no base in reality; the effort only gives voice to wishes (Kántor Lajos); or its not more than mere political trick (Anton Niculescu).

3.4.2. The following arguments were brought in support of the analogy between the two situations and, accordingly, in support of the partial applicability of the French-German reconciliation model in the context of the Hungarian-Romanian relations:

– The common geopolitical of interests of the two sides, regional stability as a stake, can be used as evidence for the analogy between the two situations (Gabriel Andreescu, Gál Kinga, Mircea Geoană);

– The settlement of the Romanian-Hungarian relations can be interpreted as a condition of the European Union’s successful expansion to the East, and the stability of the Central-Eastern European region (Mircea Geoană, Victor Neumann, Szabad György, Szabó Vilmos);

– The analogy is justified, though the reconciliation between Romania and Hungary is still in full process; the reconciliation has to be based on the fair implementation of the bilateral treaty signed by the parties in 1996 (Ioan-Aurel Pop, Dan Berindei).

3.4.3. The respondents identified the following arguments in support of the differences between the two situations, and, accordingly, the inapplicability of the model:

– Unlike the French-German relations, the real stake in the Romanian-Hungarian relations is of domestic policy, being closely related to the situation of the Hungarians in Romania (Gabriel Andreescu, Gál Kinga);

– While France and Germany are two influential states of Europe, and the settlement of their relation was of commensurate importance, Romania and Hungary are Central Eastern European countries with little influence, and the evolution of their relations does not have an outstanding importance from the entire European perspective (Bárdi Nándor, Enyedi György, Kende Péter);

– The French-German model is inapplicable in the Romanian-Hungarian context because the traditions, the history of mentalities and of political culture of the region are different (Vasile Dâncu, Dénes László, Rais Wallner István);

– The differences in the regions that are the object of discussion in the two situations, Alsace-Lotharingia and Transylvania: the sizes of the minorities living in the two areas are incomparable (Márton Árpád, Németh Zsolt, Szájer József); the two regions have quite different identity structures (Németh Zsolt, Victor Neumann, Tóth Gy. László);

– The differences between the duration and the nature of the two conflicts: the French-German conflict has a shorter history than the Romanian-Hungarian one, and its basis was their rivalry for supremacy in Europe; reconciliation was achieved in circumstances that cannot be considered in parallel with the evolution of the Romanian-Hungarian relations (Gál Kinga, Horváth István, Németh Zsolt, Szabó Tibor, Ványolós A. István);

– In the present of the Romanian-Hungarian relations there are no actors comparable to those that made the French-German reconciliation possible, placing the interests of Europe beyond the national interests (Jankó Szép Sándor).

Conclusions

The image that emerges from the answers is, in the opinion of the initiators of the present edition, highly illustrative. It can be stated, with slight exaggeration, that while most of the respondents on behalf of the Hungarians oppose the parallel, or at least formulate their positions in terms of lack of trust in the possibilities provided by the model, the Romanian respondents consider the issue of Romanian-Hungarian reconciliation resolved. This results in the opinion shared by both parties that the issue, as it was formulated by the initiators of the survey, is not worth being dealt with.

It seems obvious that both those speaking on behalf of the Hungarians, and the Romanians apparently ignored that the history of the French-German reconciliation did not close on January 22, 1963, by signing the French-German Treaty of Collaboration. On the contrary, the actual work only began afterwards, and though less intensely, it still continues today, four decades later. During the four decades between the beginning and now, highly committed inter-governmental collaboration occurred, which led to the mobilization of sizable resources on both sides, affecting generations after generations of youth, and shaping their perspective on the future of the French-German relationships.

In the opinion of the initiators of the present volume and of the survey that preceded it, it is hardly necessary to have a more convincing proof than the several important observations summarized in the above list for the need for an undertaking comparable, in the context of the Romanian-Hungarian relations, to the work the Office Franco-Allemand pour la Jeunesse/Deutsch-

Französisches Jugendwerk (OFAJ/DFJW) has carried out in the history of the French-German reconciliation for over four decades.

Our initiative aims to serve this purpose. It can only be hoped that this initiative will find its echo, and that the cause will find an appropriately influential proponent before the unsettled nature of the Romanian-Hungarian relations is removed from the agenda by the massive emigration of the Hungarian minority from Romania.

Levente SALAT

Cluj, September 2004

RECONCILIEREA FRANCO-GERMANĂ ȘI ROLUL PROGRAMULUI INTERCULTURAL PENTRU TINERETUL FRANCEZ ȘI GERMAN

Prima parte a secolului XX a fost marcată de violență, suferință și război. După distrugerile provocate în urma celor două războaie mondiale, apogeul al escaladării continue a violenței în contextul procesului de luptă pentru putere și pentru supremație în Europa și în urma căderii cortinei de fier peste jumătatea estică a continentului, a devenit clar pentru o bună parte a clasei politice europene că pentru a-și proteja libertatea și interesele trebuiau să lase deoparte luptele și diferențele dintre ei și să găsească o modalitate de coexistență și pe cât posibil de cooperare.¹ Ca rezultat al acestui proces de acțiune comună a luat naștere ideea Europei unite.

Dar pentru realizarea acestei idei era necesar să se clarifice trecutul și să se integreze în perspectiva proiectului ce se năștea. Procesul de reconciliere istorică franco-germană a reprezentat punctul central al construcției europene, motorul acesteia. Nu numai că reprezintă un succes clar al reorientării pozitive a unei moșteniri istorice grele, dar el se face exponentul unei evoluții istorice în premieră, un proiect radical nou, cel al construirii unei entități civile, politice, militare și economice numită Europa.

Scopul acestui capitol este prezentarea procesului de reconciliere franco-germană, paralel cu începuturile procesului de unificare europeană, care reprezintă, în esență, atât rezultatul procesului de reconciliere propriu-zisă, cât și garanția continuității colaborării franco-germane. De continuarea procesului de construcție europeană și de dimensiunea parteneriatului franco-german depinde viitorul Europei și refuzul întoarcerii la o istorie dureroasă. Mai mult, experiența reconcilierii franco-germane este un exemplu de urmat pentru alte state care vor să facă parte dintr-o Uniune Europeană lărgită.

Începuturile construcției europene

Relația istorică dintre Franța și Germania poate fi caracterizată ca una plină de conflicte sângeroase – războiul franco-prusac din 1870 și cele două războaie mondiale –, dominată de lupta pentru hegemonie în Europa. Traumele ocupațiilor germane în Franța, revendicările și disputele teritoriale au

¹ Jacques Demorgon, Edmond-Marc Lipianski, Burkhard Müller și Hans Nicklas, *Dynamiques Interculturelles pour L'Europe*, Paris: Ed. Economica, 2003, p. 333.

avut impact nu doar asupra claselor politice din cele două state, ci și asupra cetățenilor acestora. Experiența celui de al doilea război mondial a arătat că relația dintre cele două țări trebuie să se normalizeze, pentru a înlătura pericolul izbucnirii de noi războaie în Europa.

După cea de-a doua conflagrație mondială, Franța, deși era printre puterile învingătoare, era copleșită de sentimentul eșecului și vulnerabilității datorat invaziei și ocupației germane. Germania, fostă mare putere, acum înfrântă, avea o economie slăbită și era împărțită între ocupația sovietică și supravegherea celor patru puteri câștigătoare, fără suveranitate națională. Chiar și în aceste condiții economia germană s-a renăscut cu repeziciune, în mare parte datorită asistenței financiare americane, furnizată prin Planul Marshall.

Încă din anul 1946, Winston Churchill, într-un discurs ținut la Zürich, invocând necesitatea unității Europei, observa nevoia unui parteneriat între Franța și Germania, ca bază a creării familiei europene. Unitatea europeană proiectată de el oglindea spiritul izolaționist, specific Marii Britanii: o unitate în spirit, o convergență de acțiuni și idealuri, dar nu o unitate care să depășească elementele clasice ale statului națiune, ale suveranității statale.

De fapt ideea unei unități europene nu a reprezentat o premieră istorică. Ea a fost promovată încă de la jumătatea secolului XIX, apărând idei de unificare a intereselor economice, de conlucrare economică sau de creare a unei federații europene. Pe plan politico-diplomatic eforturile pentru îmbunătățirea cooperării franco-germane au fost inițiate de francezul Aristide Briand și de germanul Gustav Stresemann în perioada interbelică. Consecvent promotor al ideii europene, cel din urmă propunea în anii '20 desființarea barierelor vamale și chiar crearea unei monede europene unice. La rândul său Briand propunea, deși nu foarte detaliat, un fel de federație europeană. Aceste propuneri de unificare se încadrau în curentul pacifist din aceea vreme.

Actorii principali ai construcției europene în anii 1950, au fost: cancelarul german Konrad Adenauer², Robert Schuman³, ministrul francez de externe și Jean Monnet⁴, consilier economic francez. Rolul jucat de acești oameni a fost foarte important pentru succesul proiectului european: au pus bazele

² Konrad Adenauer a fost cancelarul Germaniei între 1949-1966. Încă din 1919 el propune reorientarea politicii germane în direcția unificării europene, vizând echilibrarea intereselor franco-germane, considerându-le vitale pentru pacea continentului. În timpul crizei Ruhr-ului, în 1923 a pledat pentru colaborarea franco-germană.

³ Robert Schuman provine dintr-o familie mixtă (mamă luxemburgheză și tată francez). După ocuparea Alsaciei și Lorenei familia lui se mută la Luxemburg. A desfășurat o parte din studii în Germania, cunoscând astfel cultura și modul de gândire atât al francezilor cât și al germanilor.

⁴ Jean Monnet a fost secretar general adjunct al Societății Națiunilor din 1919, a ajutat la crearea în Alger al Comitetului de Eliberare Națională francez în timpul celui de-al doilea război mondial și era membru al guvernului de Gaulle din Alger.

unei Europe ale cărei valori centrale erau reprezentate de cooperare, balanța puterilor, egalitate și securitate, contrastând cu istoria continentului de dinainte de cel de-al doilea război mondial, caracterizată de suspiciune, competiție, divizare, cu guverne care beneficiau prea puțin de sprijin din partea celor pe care îi conduceau și popoare care încercau să soluționeze problemele prin conflict și extremism, în dauna moderației și a compromisului.⁵

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial a impus găsirea unei soluții pentru problema Germană: identificarea unei modalități de integrare pașnică a statului german în sistemul statelor europene.⁶ Refacerea economică a Germaniei a generat teama vecinilor săi, mai ales a Franței, de eventuale noi planuri hegemonice pentru partea vestică a continentului european. Având în vedere această situație, Monnet concepe un plan al reconcilierii franco-germane în primăvara anului 1950. Trebuie amintit că, în luna martie a aceluiași an Konrad Adenauer, cancelarul Germaniei a venit cu ideea unificării Franței și Germaniei; idee care a fost considerată însă mult prea îndrăzneată.⁷ În memoriile sale, Monnet își amintește că Adenauer spunea: „dacă francezii și germanii s-ar așeza într-o zi la masă împreună, pentru a lucra împreună, pentru a-și asuma responsabilități comune, impactul psihologic ar fi enorm. Dorința franceză de securitate ar fi satisfăcută, iar deșeptarea naționalismului german împiedicată.”⁸

Monnet a propus ca întreaga producție de oțel și de cărbune, atât a Franței cât și a Germaniei, să fie pusă sub conducerea unei Înalte Autorități internaționale, scopul fiind unificarea condițiilor de producție. Acest prim pas trebuia să ducă la o extindere treptată a cooperării bilaterale franco-germane și în alte domenii.⁹ Schuman, ministru al afacerilor externe al Franței între 1948-1953, pornind de la propunerea lui Jean Monnet schițează planul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, plan care a primit acordul guvernului francez la 9 mai 1950. Uniunea Europeană s-a născut astfel ca o instituție menită să contracareze orice tendințe expansioniste din partea Germaniei.

Schuman gândea reconcilierea franco-germană în cadrul unei Europe unite. În viziunea lui trebuia creat un cadru în care dinamismul german să se poată manifesta în voie, însă fără a putea deveni periculos pentru vecinii

⁵ William I. Hitchcock, *The Struggle for Europe. The History of the Continent since 1945*, London: Profile Books LTD, 2003, p. 147.

⁶ Peter Calvocoressi, *Europa de la Bismarck la Gorbaciov*, Iași: Polirom, 2000, p. 137

⁷ Hans-Gert Pöttering, „Europa trebuie creată” în *Konrad Adenauer, 125 de ani de la naștere*, București: Fundația Konrad Adenauer, 2001, p. 14.

⁸ Jean Monnet, *Memoires*, Paris: Fayard, 2002, p. 338.

⁹ Rațiunea propunerii se baza pe faptul că ambele țări erau tradițional interesate de producția de cărbune și oțel. Regiunile de producție a respectivelor industrii de bază erau situate în ambele țări exact în apropierea graniței franco-germane. Pe lângă multiple alte cauze, lipsa controlului asupra tuturor resurselor strategice de către una din țări, a fost cauza care a generat sentimentul de nesiguranță a ambelor părți, ducând la situații de criză și război.

săi. Împreună cu Konrad Adenauer au ajuns la concluzia că la baza unei Europe unite trebuie să stea reconcilierea franco-germană, însoțită de reabilitarea morală a Germaniei și restituirea progresivă a suveranității. Stabilitatea în Europa depinde în mare măsură de relațiile franco-germane.

Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO) a fost văzută ca un pas spre realizarea reconcilierii franco-germane și unificării europene, prin cimentarea bazelor unei dezvoltări economice comune, fiind deschisă tuturor țărilor vest-europene care doreau a se alătura.¹⁰ CECO a fost conceput, conform propunerii lui Monnet, ca un organism internațional pentru înlăturarea opoziției seculare dintre Franța și Germania, prin plasarea producției de cărbune și oțel sub o Înalță Autoritate comună.¹¹ Între francezi și germani a existat o identitate de opinii privind necesitatea unui astfel de organism. În plus ambele țări obțineau avantaje directe dintr-o astfel de abordare. Câștigul Franței a fost acela că a reușit să-și elimine frica față de o Germanie renăscută și față de pericolul pe care aceasta îl reprezenta pentru pacea și liniștea Europei de Vest. Pe de altă parte obiectivul suprem al cancelarului Adenauer era ca Autoritatea Internațională a Ruhrului să dispară și împreună cu ea și limitarea suveranității, care apăsa Germania. Prin crearea CECO Germania a fost din nou tratată ca o țară suverană și i s-a permis să se alăture din nou Europei de Vest.

În domeniul securității, problemele erau mai complicate. Dorința de reînarmare a Germaniei era contestată de Schuman, care a considerat ideea ca fiind periculoasă atât din punct de vedere militar cât și în plan psihologic. Totuși el era conștient și de faptul că refuzarea egalității în drepturi a Germaniei cu celelalte țări ale Europei era cea mai sigură și directă modalitate spre renașterea naționalismului german. Din această convingere s-a născut ideea CECO, dar și propunerea lui de a crea un sistem european comun de apărare. Neacceptat de Adunarea Națională franceză, acest sistem nu a devenit realitate. În octombrie 1954 însă, în urma Conferinței de la Londra se semnează la Paris un acord, care modifica Tratatul de la Bruxelles¹² și prin care se naște Uniunea Europei Occidentale – sistem de apărare europeană în cadrul NATO. În aceeași lună Germa-

¹⁰ Tratatul asupra CECO a fost semnat la Paris pe 18 aprilie 1951 de către Germania, Franța, Țările Benelux și Italia.

¹¹ În ceea ce privește Înalta Autoritate, Germania și Franța au subliniat natura politică a acestui organism în opoziție cu Țările Benelux, care au pledat pentru menținerea rolului guvernelor. Compromisul opiniilor divergente a rezultat în formarea unui Consiliu Ministerial. S-a acceptat ca, în cadrul activităților colective, deciziile să fie luate prin majoritate calificată – Franța și Germania având un număr egal de voturi, neputând însă lua decizii fără acordul a cel puțin uneia dintre celelalte țări, și invers.

¹² Tratatul de la Bruxelles a fost încheiat între Marea Britanie, Irlanda de Nord, Franța și Benelux în martie 1948, în vederea apărării comune împotriva URSS și inițial a Germaniei. Pornind de la această organizație, în mai 1949 este semnat Tratatul Atlanticului de Nord, care mai cuprindea pe lângă semnăturile Tratatului de la Bruxelles, SUA, Canada, Danemarca, Islanda, Italia, Norvegia și Portugalia.

nia este invitată să adere, devenind membru oficial în mai 1955, consființându-se ridicarea stării de ocupație și reînarmarea Germaniei în cadrul UEO și NATO.

Discuțiile referitoare la continuarea integrării economice, care va duce treptat la o uniune politică, precum și cele referitoare la valorificarea energiei atomice în scopuri pașnice, se concretizează pe 27 martie 1957, prin semnarea Tratatului de la Roma, creându-se CEE și EUROATOM. Acest eveniment a marcat începutul extinderii și consolidării celor trei comunități în trei etape succesive: uniune vamală, uniune economică și uniune politică. Contextul regional era favorabil pentru o astfel de înțelegere, mai ales prin lichidarea contenciosului franco-german și revenirea Saar-ului Germaniei. În pofida acestor evoluții, domeniul sensibil al energiei atomice nu a devenit integrator economic natural la fel ca și industria grea. Modelul național în dezvoltarea programelor de profil a rămas dominant, inclusiv în Franța și Germania.

În 1958 generalul Charles de Gaulle¹³ devine președintele Franței, dând un impuls nou atât construcției europene cât și relațiilor franco-germane. În viziunea sa, proiectul european se constituia ca „o Europă de state”, care ia decizii în unanimitate, are o mai mare independență față de SUA și se angajează într-un dialog al egalilor cu URSS. El își lansează propriul plan despre Europa într-o conferință de presă din 5 septembrie 1960. Pentru ca proiectul să avanseze, el a convocat o întâlnire la nivel înalt la Paris pe 10 februarie 1961, invitând șefii de stat și miniștrii de externe ai Germaniei, Italiei, Belgiei, Olandei și Luxemburgului. Declarația, care a rezultat în urma discuțiilor desfășurate la Paris, a comunicat intenția Celor Șase de a dezvolta noi relații în cadrul comunității și de a pune bazele unei uniuni care să evolueze progresiv, pe baza dezvoltării unei piețe comune și a cooperării politice. La o nouă întâlnire din 18 iulie 1961, la Bad Godesberg, Cei Șase au adoptat o altă declarație care se referea la accelerarea cooperării și extinderea acesteia și asupra învățământului, culturii și cercetării, depășind cadrul pur politic și economic.

Se poate observa că în cadrul acestor întâlniri Germania și Franța susțineau opinii identice, lucru datorat legăturii bilaterale dintre cele două țări, mai precis relației dintre generalul de Gaulle și cancelarul Adenauer. În

¹³ Charles de Gaulle a fost șeful Comitetului de Eliberare Națională de la Alger între 1943-1944, apoi prim ministru al Guvernului interimar francez de după război și șef al statului (1944-1946). El este fondatorul celei de-a V-a Republici Franceze, devenind șeful statului în 1958, ocupând această funcție până în 1969, când a demisionat. A pus capăt războiului din Algeria, iar de numele lui se leagă renașterea economică și politică a Franței de după război.

¹⁴ Deja la prima sa întâlnire cu cancelarul german, în 1958, de Gaulle a propus ca miniștrii de externe, asistați de un secretariat să aibă întâlniri periodice (propunere contestată violent de Olanda). Cu o zi înainte de reuniunea de la Paris, șeful statului francez și cancelarul german s-au întâlnit din nou. Generalul de Gaulle l-a asigurat pe Adenauer de fidelitatea Franței față de NATO și față de Tratatul de la Paris și Roma, cancelarul acceptând ideea întâlnirilor regulate a șefilor de state și a miniștrilor de externe, pregătite de un secretariat permanent.

cadrul unor întâlniri bilaterale cele două țări ajungeau la un acord asupra unor probleme, reușind astfel să susțină un punct de vedere comun în cadrul discuțiilor cu ceilalți membri ai Comunităților.¹⁴

Relația dintre cei doi oameni de stat s-a caracterizat prin colaborare și chiar amicitie. Se spune că generalul de Gaulle l-a cucerit pe Adenauer prin europenismul său, cei doi descoperind puncte de vedere comune, precum neîncrederea în țările anglo-saxone, morala în politică sau ideea unificării europene. Amândoi au privit integrarea continentală ca o premisă pentru ca Europa să poată acționa în mod autonom pe scena internațională, în afara jocurilor de putere dintre SUA și URSS și pentru a-și putea crea un destin istoric propriu.

Generalul de Gaulle a ajuns la ideea necesității prieteniei franco-germane din considerente de *raison de'état*, afirmă Henry Kissinger.¹⁵ Imediat după terminarea războiului, generalul francez a stabilit legături privilegiate cu URSS pentru a contracara slăbiciunile Franței și pentru a afirma o politică independentă față de aliații anglo-americani.¹⁶ În momentul crizei Berlinului s-a putut observa că generalul se temea într-o mai mare măsură de pericolul reînvierii naționalismului german, decât de amenințările lui Hrușciiov. În timpul crizei Berlinului, de Gaulle era îngrozit de posibilitatea unei înțelegeri germano-sovietice și de o eventuală unificare germană. Astfel, el a plasat Franța în rolul de promotor al ideii europene, sugerând că aceasta este sensibilă la interesele naționale ale Germaniei și înțelege realitatea europeană. De Gaulle a acceptat supremația militară și economică a Germaniei în cadrul comunității europene în schimbul menținerii de către Franța a supremației politice. Trebuie spus că și cancelarul Adenauer prefera unificarea Europei de Vest în fața unității naționale germane, afirmând în timpul aceleiași crize că Germania trebuie să se angajeze în eforturile de unificare a Occidentului și nu în cel de reunificare cu Estul comunist.¹⁷ Adenauer nu avea încredere în Uniunea Sovietică. Deși spera ca într-o zi Germania de Est se va reuni cu Germania de Vest, se împotriva realizării uniunii în acel moment. O Germanie unită, și prin urmare neutralizată, fără sprijinul și participarea în NATO era în opinia sa un viitor satelit al Uniunii Sovietice. Din aceste considerente scria în 1958 că prioritatea este „protejarea libertății Republicii Federale”.¹⁸

Deși din motive diferite, politica celor doi oameni de stat avea obiective convergente și relațiile dintre de Gaulle și Adenauer au continuat să fie

¹⁵ Henry Kissinger, *Diplomația*, București: Editura All, 1998.

¹⁶ În 1944 se semnează *Tratatul franco-sovietic*. De Gaulle a refuzat să se asocieze principiilor *Declarației asupra Europei eliberate*. În realitate, politica lui de apropiere față de Moscova a rămas fără rezultate pozitive, mai ales din cauza lipsei simpatiei din partea lui Stalin pentru șeful Franței libere.

¹⁷ Construcția zidului Berlinului în 1961 va rezulta în scăderea dramatică a popularității lui Adenauer.

¹⁸ Hitchcock, *op. cit.*, p. 224.

bune, având ca rezultat semnarea *Tratatului de Cooperare Franco-German* la 22 ianuarie 1963.¹⁹

Tratatul de Cooperare Franco-German

Tratatul de Cooperare Franco-German a fost semnat în Palatul Élysée din Paris de către cancelarul german Konrad Adenauer și președintele francez de Gaulle²⁰. Tratatul de prietenie reprezintă un punct de cotitură în procesul de reconciliere dintre cele două țări, act prin care se pun bazele unei conlucrări în domenii importante, precum politica externă, de apărare, cultură și educație. Obiectivul vizat este ca, prin întâlniri și consfătuiri regulate ale celor două părți să se ajungă la concepții asemănătoare mai ales în ceea ce privește politica externă și de apărare.

Tratatul voia să pună capăt rivalității istorice dintre francezi și germani prin promovarea înfrățirii dintre cele două popoare, legând dezvoltarea lor economică, culturală și de securitate. Cele două părți sunt în deplină cunoștință a faptului că întărirea cooperării dintre ei este un lucru indispensabil pentru a putea continua procesul de construcție europeană. Tineretul primește un rol important, acela de a deveni conștient de solidaritatea celor două națiuni și de a întări legătura dintre ele.

Pentru a îndeplini obiectivele tratatului se stipulează că șefii de stat și de guverne se vor întâlni de două ori pe an în mod regulat și oricând este necesar, iar miniștrii de externe, miniștrii de apărare și miniștrii educației o dată la trei luni. Ministrul familiei și tineretului german și comisarul pentru tineret și sport francez se vor întâlni o dată la două luni. Întâlnirile vor fi pregătite și coordonate de câte o comisie interministerială, înființată în ambele state, care se va ocupa și de informarea părților despre rezultatele activităților bilaterale (cap. I, art. 1-4).

Conform tratatului, cele două state își vor coordona activitatea în domeniul politicii externe: politicile în cadrul comunităților europene, relațiile dintre Est și Vest, precum și politicile organismelor internaționale a căror membrii sunt (cap. II/A). În cadrul cooperării în probleme de securitate se va întâlni și personalul celor două forțe armate și se va înființa un institut comun de cercetare, obiectivul suprem fiind apărarea societății civile din

¹⁹ Totuși au existat și divergențe între cei doi mai ales în viziunea asupra politicii externe. Adenauer, un convins creștin-democrat, a dorit să salveze continentul de pericolele naționalismului exagerat și de amenințarea comunismului, îndreptându-se în politica externă spre SUA și aliații occidentali. Franța, pe de altă parte, dorea o autonomie față de SUA și față de NATO, o politică europeană mai independentă. Astfel, în ceea ce privește politica de securitate, Germania s-a bazat permanent pe SUA, distanțându-se de Franța. Divergențele în privința rolului SUA și NATO au devenit evidente mai ales după întâlnirea de la Rambouillet, din 1962.

²⁰ Textul tratatului este prezentat în capitolul „Documente” din acest volum.

ambele țări (cap. II/B). În ceea ce privește problemele legate de educație și de tineret, tratatul vine să îmbunătățească prevederile celor două Memorandumuri franco-germane – din 19 septembrie și 8 noiembrie 1962 – stipulând că accentul se va pune pe cunoștințele lingvistice, pe recunoașterea diplomelor și pe cercetarea științifică (cap. II/C, art.1). Tinerii francezi și germani trebuie să primească tot ajutorul pentru a putea coopera, în principal fiind vizate întâlniri de grup, în scopul cultivării înțelegerii bilaterale. Întâlnirea elevilor, studenților, a tinerilor muncitori va fi coordonată printr-un Curatoriu independent (cap. II/B, art.2).

Ca și scop strategic, tratatul bilateral își propune unirea forțelor celor două țări pentru a duce mai departe procesul de construcție europeană și depunerea unui efort comun pentru a slăbi în continuare influența SUA și NATO în Europa – lucru considerat important mai ales de către de Gaulle.

În procesul de ratificare al tratatului, Bundestagul german – dirijat de aliații transatlantici – i-a atașat un Preambul prin care sublinia rolul Statelor Unite și al Alianței Nord Atlantice în Europa, repudiind astfel interesul francez pentru o Europă autonomă. A devenit astfel clar că, în cadrul politicii de apărare și de securitate, Republica Federală Germană nu era încă pregătită pentru a renunța la parteneriatul cu SUA și pentru a pune bazele unei Europe independente. Acest lucru a generat neîncredere și deziluzii în Franța lui de Gaulle.

Absența Franței de la discuțiile de armonizare a relațiilor cu SUA și acțiunile sale unilaterale în domeniul politicii externe au dus la o răcire a relațiilor franco-germane. Aceasta a rămas neclară până la reluarea parteneriatului de către Schmidt și Giscard d'Estaing.²¹

Neînțelegerile privind politica externă nu au distrus însă complet inițiativa de reconciliere. Astfel obiectivul primordial a devenit acțiunea bilaterală eficientă în domeniul tineretului. În acest sens, reprezentanții celor două state au semnat o Convenție pe data de 5 iulie 1963. Prin această înțelegere s-a înființat o organizație cu rolul de a dezvolta legăturile între tinerii francezi și germani în scopul înțelegerii reciproce, organizație care a primit numele de Oficiul Franco-German pentru Tineret (Deutsch-Französisches Jugendwerk, Office Franco-Allemand pour la Jeunesse).²²

Litigiul franco-german referitor la politica agrară din cadrul Comunității Europene, dar mai ales retragerea lui Konrad Adenauer și înlocuirea lui în 1966 cu veșnicul său rival, anglofilul Ludwig Erhardt, care a indus o răceală în relațiile cu Franța, au înrăutățit relațiile bilaterale. Astfel obiectivele afirmate în tratatul din 1963 nu au putut deveni realitate în următorii ani.

Totuși trebuie subliniată relevanța istorică a tratatului. Întâlnirile bilaterale între șefii de stat și de guverne, desfășurate cu regularitate au avut o contribu-

²¹ Elizabeth Pond, *Renașterea Europei*, Târgoviște: Editura Pandora-M, 2003, p. 46.

²² De fapt organizarea programelor pentru tineretul francez și german cu obiectivul stabilirii unui dialog între ei își are originea în perioada interbelică. Între anii 20-30 tinerii francezi și germani au început să stabilească contacte concrete și întâlniri.

ție de netăgăduit în reconcilierea franco-germană și în dezvoltarea procesului de construcție europeană. Dar un impact și mai puternic, la nivelul celor două societăți civile l-au avut programele pentru tineret din cadrul Oficiului Franco-German pentru Tineret. Astfel, prietenia franco-germană a devenit realitate.

La 25 de ani după semnarea tratatului de cooperare au fost semnate două *protocoale adiționale*, vizând crearea a două consilii: unul pentru finanțe și economie, celălalt pe probleme de securitate și apărare. Ultimul Consiliu are ca obiectiv cooperarea concretă în probleme de securitate și de apărare, prin întâlnirile bilaterale ale șefilor de stat și de guverne desfășurate de două ori pe an. Cancelarul german Helmut Kohl și președintele francez François Mitterrand au demonstrat prin aceste acte că doresc să continue procesul de reconciliere ale cărui baze au fost cimentate de predecesorii lor Adenauer și de Gaulle. Mai mult, pe lângă manifestarea acestei dorințe cei doi au desfășurat o activitate concretă în vederea desăvârșirii obiectivelor tratatului din 1963 și a instituționalizării cooperării în domeniul securității și politicii de apărare.

Protocolul adițional la tratat, referitor la Consiliul franco-german de finanțe și economie a fost încheiat pe 22 ianuarie 1988, pentru a relaționa dezvoltarea economică a celor două țări în sensul stipulat în Tratatul de cooperare din 1963, conformându-se liniilor generale ale uniunii economice și monetare europene. Consiliul este alcătuit din Ministrul Finanțelor german și Ministrul Economiei și Finanțelor francez, precum și din președinții celor două bănci centrale. El se întrunește de două ori pe an, prezentând rapoarte despre activitatea lui șefilor de stat și de guverne, putându-se consulta cu guvernele ambelor țări. Consiliul dezbate liniile de bază ale bugetelor ambelor țări cu parlamentele și guvernele naționale, precum și situația economică, politicile economice și monetare ale ambelor țări în sensul obținerii unei cât mai bune armonizări a pozițiilor celor două țări în negocierile internaționale pe probleme economice.

Cel de-al doilea protocol adițional încheiat la aceeași dată dispune înființarea unui Consiliu mixt pe probleme de securitate și apărare. Consiliul este alcătuit din șefii de stat și de guverne și din miniștrii de externe și de apărare, reunindu-se de două ori pe an. La ședințe mai pot participa șefii statelor majore, precum și înalți funcționari și soldați cu grad înalt din ambele țări. Obiectivul activității sale este de a dezvolta puncte de vedere comune în ceea ce privește problemele de securitate ale Europei, de a colabora în problema dezarmării, în perfecționarea personalului militar, și pentru îmbunătățirea operaționalității și întărirea potențialului industrial și tehnologic european. Raționamentul funcționării acestui Consiliu se bazează pe dorința celor două țări de a decide împreună asupra acelor probleme de securitate și de apărare care influențează întreaga Europă, admitând faptul că Uniunea Europeană va rămâne incompletă fără a cuprinde o politică comună în aceste domenii. Obiectivul suprem este de a înlătura orice fel de situație de război care ar putea amenința Europa și de a dezvolta o identitate europeană și în acest domeniu, toate în conformitate cu obligațiile celor două izvorâte din decizii-

lor asupra Uniunii Europenei de Vest luate la Haga în 1987, Tratatul de la Bruxelles și cel asupra înființării Alianței Nord Atlantice.

Oficiul Franco-German pentru Tineret

Bazele Oficiului Franco-German pentru Tineret (OFGT) au fost puse pe de o parte prin Tratatul de Cooperare Franco-German din 22 ianuarie 1963 și prin Convenția dintre Guvernele Franței și Germaniei privind înființarea Oficiului din 5 iulie a aceluiași an, pe de altă parte.

Oficiul are personalitate juridică, acționează și ia decizii în mod autonom, având ca obiectiv strângerea și dezvoltarea legăturilor dintre tineretul francez și german prin promovarea înțelegerii și solidarității reciproce. Activitatea sa cuprinde următoarele domenii²³, conform art.1 din Convenție:

- a. întâlniri și schimburi ale elevilor, studenților și tinerilor muncitori;
- b. excursii de grup, activități comune ale organizațiilor de tineret și organizațiilor sportive ale tinerilor;
- c. recreerea copiilor și tinerilor;
- d. schimbul și instruirea tinerilor muncitori și sportivilor, antrenamente comune ale tinerilor sportivi;
- e. aprofundarea cunoștințelor despre ambele țări prin lucrări deschise, călătorii educative, seminarii, călătorii de studii, organizații muzicale și sesiuni ale liderilor organizațiilor de tineret;
- f. evenimente extrașcolare pentru dezvoltarea cunoștințelor lingvistice;
- g. analiza și cercetarea științifică a problemelor ce privesc tineretul.

În prezent Oficiul este administrat de un Consiliu Administrativ independent, compus din 30 de membrii (15 francezi și 15 germani) și un număr egal de înlocuitori, desemnați de cele două guverne și alese din administrația publică și autoritățile regionale, organizații ale tinerilor și din alte sectoare acoperite de activitatea Oficiului. Consiliul Administrativ se întâlnește alternativ, în Franța și în Germania sub conducerea celor două ministere responsabile pentru problemele tineretului. Organul executiv este Secretarul General, ajutat în munca lui de către un Secretar General Adjunct, reprezentând Oficiul și pregătind întâlnirile Consiliului, luând toate măsurile necesare pentru a asigura funcționarea în condiții optime a programelor asigurate de Oficiu. Unul este francez, celălalt german, fiind numiți de cele două guverne la propunerea Consiliului. Mandatul lor este de 5 ani și nu poate fi reînnoit. Oficiul are două centre, la Paris și la Berlin, angajații fiind de ambele naționalități, acoperind părți diferite ale activității Oficiului.²⁴

²³ Anexele 1 și 2 prezintă principalele domenii de activitate ale OFGT, numărul de participanți și cheltuielile pentru promovarea acestora până în 1991.

²⁴ Pentru o scurtă prezentare a documentelor relevante pentru activitatea OFGT și a evoluției instituționale a Oficiului, a se vedea anexa 3.

Resursele materiale provin din fonduri egale oferite de cele două state²⁵. Consiliul Administrativ are grijă ca ele să fie folosite în scopul cooperării franco-germane între tineri. Controlul și execuția bugetului este de competența celor doi controlori financiari, numiți de cele două guverne.

OFGT sprijină schimburi ale tinerilor organizate de asociații ale tinerilor, cluburi sportive, centre lingvistice, centre de perfecționare, organizații profesionale și de comerț, școli și universități, autorități locale și comitete pentru înfrățirea orașelor. Rolul Oficiului este de a furniza suport financiar, lingvistic și de instruire, precum și sfaturi și informații despre conținutul întâlnirilor.

OFGT este cel mai vechi și cel mai important institut al prieteniei și colaborării franco-germane. El s-a născut din convingerea că relația dintre cele două popoare influențează viitorul european. După războaie și suferințe, neîncredere, suspiciune și ură reciprocă, erau multe lucruri de clarificat și definit pentru a pune bazele parteneriatului nu numai în domeniul relațiilor instituționale, ci mai ales în ceea ce privește relația dintre cele două societăți civile.

Programul s-a orientat și se orientează spre tineri pentru a cultiva solidaritatea franco-germană, pentru a înlătura din perioada de început a socializării posibilitatea aversiunii față de celălalt. La început, obiectivul important era punerea bazelor unei generații, capabile să sprijine și să accepte colaborarea celor două națiuni în domeniile politicii, economiei și securității. Cunoașterea celuilalt încă de la o vârstă fragedă este importantă pentru a putea înlătura neîncrederea care poate apărea ca o influență din cadrul familiei, din școală, sau din sfera culturală. Din acest punct de vedere este important faptul că, între cele două state, pe lângă lupta pentru supremația europeană sau pentru resurse materiale, s-a desfășurat și o luptă, o competiție permanentă pe plan cultural, care este și ea vinovată de generarea urii și neîncrederii între cele două națiuni, pe baza unei afinități electivă. Cele două se generează reciproc. Războaiele se termină, însă operele literare de exemplu pot regenera permanent suspiciunea față de celălalt.

Educație lingvistică

Principalul obiectiv al programului este de a apropia tinerii. Astfel în centrul activității Oficiului stă preocuparea pentru a înlătura barierele lingvistice, pentru că fără a cunoaște limba celuilalt, cunoașterea și acceptarea culturii, a mentalității sale ar fi incertă. La început s-au înființat ateliere lingvistice, pentru a înzestra tinerii cu cunoștințe minimale de limbă, pentru a putea participa la programe. Programul s-a dezvoltat și s-a reînnoit continuu, adaptându-se realităților. Astfel, în anii '70, s-au organizat cursuri binaționale intensive, oferite ca programe de vacanță. În anii '80 au debutat cursurile

²⁵ Pentru o prezentare a contribuțiilor celor două guverne de la înființarea biroului până în 1991, a se vedea anexa 4.

care ofereau posibilitatea însușirii diferitelor limbaje profesionale. Se pune un accent deosebit pe reînnoirea permanentă și pe dezvoltarea materialelor, suporturilor în procesul de predare și învățare, precum și pe perfecționarea personalului implicat în predare – profesori, traducători, animatori – atât din punct de vedere lingvistic, cât mai ales din punct de vedere metodologic și tehnic. Cursurile care oferă posibilitatea însușirii limbii celuilalt sunt activitatea cheie a OFGT, mai ales în Franța unde nu prea există posibilitate de a însuși limba germană în afara școlii.

Întâlniri ale tinerilor

La începuturile programului întâlnirile tinerilor simbolizau colaborarea politică dintre cele două țări, punându-se mare accent pe întinderea instituțională a schimburilor. Apoi s-a cristalizat ideea că la baza programelor organizate trebuie să stea *cunoașterea modului de viață, a culturii și economiei celuilalt*, care să ducă la sentimentul de solidaritate și la cooperare. S-a pus întrebarea firească, dacă astfel de întâlniri, cu durată de 2 săptămâni, organizate în scopul cunoașterii reciproce pot avea sau nu efecte structurale în cele două societăți, concluzia fiind că trebuie create programe cu o durată mai lungă. Astfel forma tradițională a *întâlnirilor de grup* a fost înlocuită cu *finanțarea călătoriilor individuale*, având ca obiectiv cunoașterea culturii celuilalt. În plus s-a făcut o investiție pentru a *perfecționa pedagogii în educația interculturală*.

Un alt program important este organizarea unui cadru de *întâlnire a tinerilor în afara școlii*. La început aceste activități aveau la bază ideea că tinerii trebuie să treacă împreună prin experiențe plăcute, întâlnirile concentrându-se în jurul unei activități agreate de tineri – *artă, sport, teatru sau diferite științe* – în scopul colaborării în domeniul respectiv prin dezbaterarea unor teme date. În anii '70 s-a pus accent pe dezvoltarea dialogului și pe cooperarea cu diferitele organizații, asociații ale pedagogilor și cu autoritățile locale. Începând cu 1975 programele s-au extins și asupra altor țări a CE, organizându-se *programe trinaționale*, în cadrul cărora se dezbateau mai ales teme prin care tinerii pot înțelege dinamica construcției europene. S-a dat o mare importanță de la început *întâlnirilor sportive*, ca program extrașcolar, având ca și conținut jocuri sportive prin care se promova capacitatea tinerilor de a ajunge la compromis și conciliere. Programul s-a dezvoltat permanent, ajungând să cuprindă și familiarizarea participanților cu situația locuitorilor dintr-o anumită regiune și dezbaterarea unor probleme ce ating tinerii în general: alegerea profesiei, șomajul sau mediul înconjurător. În 1975 au debutat programele care au avut ca scop *întâlnirea tinerilor artiști*, în cadrul unor ateliere de lucru. Scopul acestor ateliere este ca tinerii artiști să cunoască viața culturală a țării partenere, să analizeze atât asemănările cât și diferențele în artă, metode de lucru, atitudini, precum și de a dezbate problemele artei moderne ca de exemplu greutățile cooperării transfrontaliere. O altă parte impor-

tantă a programului este perfecționarea artistică și creșterea mobilității profesionale într-o Europă deschisă. Oficiul colaborează în acest sens cu instituții partenere: muzee, teatre, radiouri și televiziuni.

Schimburi de elevi

O altă latură a activității OFGT este organizarea *schimburilor de elevi*, în colaborare cu instituțiile de învățământ. Schimburile sunt percepute ca un proces de cunoaștere atât a limbii cât și a culturii străine astfel punându-se accent și pe motivarea participanților să învețe limba celuilalt – franceza sau germana – ca limbă străină în școală. Se fac și *schimburi individuale pe termen lung*. Elevii din clasele IX-X frecventează 3 luni de zile orele școlii partenere, fiind cazați la familii. Programul a avut și unele dificultăți, schimbul fiind împiedicat mai ales de teama de necunoscut a părinților.

Perfecționarea pedagogilor

Sunt organizate și *schimburi ale profesorilor*, care provin din instituțiile de învățământ care participă la program. Inițial organizate numai pentru profesorii de limbi străine, întâlnirile s-au extins și asupra profesorilor care predau alte materii. În cadrul întâlnirilor se încearcă dezbaterile unor teme de interes general, care motivează profesorii să participe și să ajute copii să perceapă întâlnirile și schimburile ca pe o dezvoltare în variate domenii și nu numai ca pe o modalitate de îmbunătățire a cunoștințelor lor lingvistice. Oficiul colaborează în acest sens cu instituțiile de învățământ, având și proiecte care vizează *perfecționarea personalului pedagogic și a directorilor* care au un rol cheie în organizarea întâlnirilor din punct de vedere administrativ și pedagogic.

Schimburi de studenți

Programele vizând *schimburile de studenți* au început din 1963, dezvoltându-se continuu. La început accentul s-a pus pe înlăturarea barierelor lingvistice și pe crearea unei rețele oficiale de parteneriate, lucru mult mai ușor de realizat decât în cazul școlilor. Deja în anii '70 programele s-au diversificat, iar inițiativa a trecut în mâna universităților, grupurilor de cercetare și a studenților. De la schimburi și cercetare comună în anii '80, programul s-a orientat spre organizarea unor seminarii și dezbateri pe diferite teme, pe confruntări de idei, încurajând inițiativele studentești. Paralel s-a pus accentul pe europeanizarea programului. Și în acest sens există o colaborare strânsă între oficiu și instituții naționale, precum DAAD. După debutul programelor europene de mobilitate – Erasmus, Lingua, Comett, Tempus – organizate pe

baza experienței acumulate prin OFGT, dar și din cauza scăderii fondurilor, Oficiul s-a retras de pe planul organizării schimburilor de studenți, punând un accent mai mare pe alte laturi ale activității sale în acest domeniu: pe pregătirea profesională, organizarea seminariilor și a practicilor profesionale, în ultimul caz oferind și burse.

Dezvoltare profesională

Un alt *program* oferit de OFGT încă de la începutul activității sale este cel *referitor la tinerii angajați*. Astfel, OFGT colaborează cu sindicatele tinerilor, cu asociații de agricultori și muncitori și mai recent cu Fondurile Sociale Europene. În primii 10 ani au oferit posibilitatea tinerilor muncitori să poată lucra un an de zile în țara parteneră, precedată de o pregătire lingvistică de 2 luni. În anii '70 datorită recesiunii economice programul trebuia modificat. Astfel au organizat schimburi ale elevilor din școlile profesionale. Din anii '80 au fost promovate programele multiplicator, programe organizate pentru anumite grupuri de profesii, și programe care ofereau posibilitatea efectuării unui stagiu de practică și perfecționare de 1-3 luni în țara parteneră. Azi se pune accentul pe întâlniri în vederea schimbului de opinii și perfecționării. Cele mai reușite au fost întâlnirile bibliotecarilor și angajaților librăriilor, întâlnirile tinerilor jurnaliști, ale muncitorilor manuali și agricultorilor, precum și ale artiștilor. Totodată se pune un accent deosebit pe *perfecționarea și recalificarea tinerilor șomeri*, pentru care se oferă cursuri de limbă și consiliere în vederea angajării.

OFGT are relații bune atât cu autoritățile locale din cele două țări, cât și cu diferitele organisme și instituții europene, de exemplu cu programul *Lingua*, cu biroul pentru tineret al Uniunii, cu Fondurile Sociale Europene, dar și cu Consiliul Europei. Programele sale se dezvoltă permanent, acomodându-se la realitățile europene și mondiale. Astfel după 1989 au fost atrași în program tinerii din landuri est-germane.

Se accentuează faptul că activitatea OFGT, ca și tratatul bilateral și relațiile bilaterale se desfășoară într-un context european, activitățile având ca scop și informarea tinerilor asupra realităților europene. Dezbaterile temelor de actualitate are un rol de informare, dar și scopul de a îmbunătăți comunicarea orală a participanților și capacitatea lor de a trăi într-un mediu internațional. Programele au fost treptat extinse și asupra tinerilor din state terțe. Mai întâi au fost organizate programe trilaterale cu tineri din alte țări ale UE, apoi s-au extins și asupra țărilor din Europa Centrală și de Est și din Africa²⁶. Aceste programe trilaterale au uneori efecte benefice și asupra relațiilor instituționale și

²⁶ Anexa 5 include date privind numărul participanților în programele OFGT conform naționalității.

politice între țări. Astfel în cadrul unui program din 1992, desfășurat la Bad Honnef s-au întâlnit delegați culturali ai ambasadelor a 13 țări europene.

Concluzii

OFGT este un institut important al dialogului franco-german în cadrul societății civile. Prin cooperarea sectorului privat și statul cu scopul educării tinerilor, implicând în activitatea sa universități, școli, inițiative profesionale, culturale, politice și sociale se pun bazele posibilității dialogului în cadrul societății civile, fără de care o politică comună franco-germană în cadrul unei Europe unite probabil că nu ar fi fost posibilă. Această platformă importantă a dialogului societăților civile face politica franco-germană în cadrul Europei posibilă și credibilă.²⁷

Programul este unul de succes. Metodele sale de lucru sunt oferite ca exemplu în cadrul programelor de la Bruxelles pentru alte lucrări bilaterale în Europa. Germania, pornind de la succesul colaborării franco-germane a inițiat programe bilaterale germano-poloneze și germano-cehe. *Însă, se atrage atenția că prietenia franco-germană nu este una care poate fi copiată.* Ea este un experiment singular, un laborator care se schimbă și se adaptează permanent cerințelor. Tot ceea ce poate oferi este de a furniza idei și metode asupra cărora cei preocupați de întâlniri bilaterale pot reflecta. Toate inițiativele care au ca scop înființarea unui parteneriat bilateral trebuie să fie clădite pornind de la problemele existente între părți, cu ajutorul creativității partenerilor și luând în calcul specificitățile celor doi parteneri.²⁸

O evaluare a eficienței activității OFGT trebuie să înceapă cu menționarea unor cifre²⁹ care dau dimensiunea implicării celor două societăți civile în acest proces de reconciliere. Mai mult, o serie de sondaje realizate asupra tinerilor francezi și germani, indică în rândul acestora o îmbunătățire a percepției celuilalt: tinerii francezi și germani nu mai consideră cele două țări ca dușmane, ca o amenințare, ci le văd ca parteneri. Dar activitatea OFGT nu se reduce doar la atât. În cursul activității sale de 40 de ani, Oficiul a dezvoltat metode specifice de abordare, acoperind atât modelele pragmatice de lucru cât și exigențele cercetării: analiză, evaluare, conceptualizare. Pe parcursul acestei activități s-a obținut o redefinire a unor noțiuni cheie, precum multiculturalitate, transculturalitate, interculturalitate, instrumente care pot fi utilizate pentru alte cazuri³⁰.

²⁷ Herrmann, Rudolf, „Die Zivilgesellschaft und das Deutsch-Französische Jugendwerk”, Deutsch-Französisch Forum, <http://www.leforum.de/de/de-revue-culture-00.htm>.

²⁸ Michel Cullin în Wuthnow, Verena, „Abschied von der »Versöhnungsideologie«. Kreativität und Dynamik: neuer schwingung für die deutsch-französischen Beziehungen”, <http://www.uni-weimar.de/raus/artikel/djfwj.html>.

²⁹ Vezi textul lui Bernard Viale în acest volum.

³⁰ Demorgon, et. al., *Op. cit.*, pp. 62-63, 331.

În cursul celui de al II-lea război mondial existau puțini francezi și germani care aveau speranțe că prin unirea forțelor Franței și Germaniei se vor pune bazele pe care se va clădi unitatea europeană. Azi prietenia franco-germană a devenit realitate, însă cooperarea trebuie să continue pentru a trage după sine unificarea europeană.

Colaborarea franco-germană a ajuns în perioada post-reconcilierii, spune Hubert Védrine³¹. Trebuie acordată o atenție deosebită calității, pentru ca programele să nu devină ritualizate. Este necesară accentuarea ideii întâlnirilor de parteneriat precum și punerea bazelor reflecției critice în societățile civile. Astfel în cadrul dezbaterilor nu se urmărește armonia și consensul, ci se acordă o importanță primordială diferențelor de opinii, a capacității de a participa la o dispută într-un cadru al relațiilor, caracterizate prin parteneriat și egalitate în drepturi³². Deși discutarea trecutului și amintirile sunt importante pentru a câștiga claritate, azi cele mai importante sunt discuțiile libere despre viitorul societății civile și cele care ajută la întărirea personalității fiecărui participant. Tinerii sunt încurajați să propună teme care îi interesează în mod special. Astfel au ajuns să fie dezbătute în cadrul discuțiilor franco-germane subiecte precum: reforma democrației, responsabilitățile civice, imigrarea, ura împotriva imigranților, problema drogurilor, sectelor și a grașiilor, respectarea drepturilor omului.

Între francezi și germani rămân multe de realizat, chiar dacă cooperarea celor două state a devenit realitate. După al II-lea război mondial cele două societăți civile au găsit un punct de vedere comun în dorința de a înlătura viitoarele suferințe și orori cauzate de eventuale războaie în plan european. Azi, ceea ce unește tineretul francez și german este realitatea mondială generală, care îi afectează: frica de viitor, lipsa perspectivelor, noile realități europene, confruntarea cu celălalt și acceptarea acestuia, criza identitară a lumii globale.

Activitățile comune franco-germane nu mai sunt pe punctul de a se auto-legitima, trebuie să contribuie la dezvoltarea și întărirea coeziunii europene, la solidaritatea și la consolidarea Uniunii. Pe de o parte trebuie să ajute în procesul lărgirii europene, pe de altă parte legăturile franco-germane rămân importante pentru contactele europene cu lumea. În ceea ce privește primul obiectiv, el trebuie să ajute la europeanizarea instituțiilor naționale. Lărgirea europeană va naște neîncrederi. Diferențele culturale trebuie menținute, pentru că Europa înseamnă diversitate. Dorința pentru o unitate europeană trebuie să aparțină fiecărui individ. Este important ca deciziile de la Bruxelles să oglindească dorințele cetățenilor europeni și să fie acceptate de societatea civilă. Parteneriatul este important și în sensul reformării structurilor europene, în sensul democratizării UE.

Prietenia franco-germană nu poate fi copiată. Însă poate fi folosită ca model care trebuie adaptat la istoria, valorile, mentalitatea și conținutul

³¹ Herrmann, *Op. cit.*

³² Michel Cullin *Op. cit.*

identității etnice a oricăror parteneri, care iau o decizie concretă prin care se angajează să pună capăt neînțelegerii și neîncrederii. Desăvârșirea integrării europene, atlantice sau chiar globale nu va fi posibilă fără astfel de angajamente concrete care vizează în mod real punerea bazelor colaborării, acceptării și prieteniei, mai ales între popoare care s-au angajat în timpul istoriei în conflicte sângeroase. Constituirea și rafinarea unei identități europene rămâne provocarea majoră a acestui proces excepțional, atât în dimensiunile politico-instituționale, cât și în cele economice. În ceea ce privește cultura și politica culturală, promovarea pluralismului și diferenței reprezintă o sarcină actuală. Cele două imperative ale stilizării identității europene și ale continuării democratizării în contextul redefinirii granițelor Uniunii datorită procesului de admitere a noilor membrii, se pot întâlni doar în proiectul unei societăți civile solidare, tolerante, multietnice și multiculturale.

Monica ROBOTIN și Petra SZÁVICS

Referințe

- Abkommen über die Gründung des Deutsch-Französischen Jugendwerks vom 5. Juli 1963, <http://www.dfjw.org/netzwerk/grund/dfjw63.html>.
- Gemeinsame Erklärung und Vertrag über die deutsch-französische Zusammenarbeit vom 22. Januar 1963 <http://www.dfjw.org/netzwerk/grund/vertrag63.html>.
- Office Franco-Allemand pour la Jeunesse (Oficiul Franco-German pentru Tineret), www.ofaj.org.
- Was ist das Deutsch-Französische Jugendwerk? http://www.rwth-aachen.de/zentral/dez2_Aktuelles_Hanke_dfjw.htm.
- Protokoll über die Schaffung eines deutsch-französischen Finanz- und Wirtschaftsrat vom 22. Januar 1988 <http://www.dfjw.org/netzwerk/grund/finanz88.html>.
- Protokoll zur Schaffung des deutsch-französischen Verteidigungs- und Sicherheitsrats vom 22. Januar 1988 <http://www.dfjw.org/netzwerk/grund/verteid88.html>.
- Tätigkeitsbericht (DFJW)*, 1992, 1993.
- Calvocoressi, Peter, *Europa de la Bismarck la Gorbaciov*, Iași: Polirom, 2000.
- Coghe, Samuel, „Élyséeer Vertrag“, <http://www.weltpolitik.net/sachgebiete/eu/article/329.html>.
- Demorgon Jacques, Edmond-Marc Lipianski, Burkhard Müller și Hans Nicklas, *Dynamiques Interculturelles pour L'Europe*, Paris: Ed. Economica, 2003.
- Herrmann, Rudolf, „Die Zivilgesellschaft und das Deutsch-Französische Jugendwerk“, Deutsch-Französisch Forum, <http://www.leforum.de/de/de-revue-culture-00.htm>.
- Hitchcock, William I., *The Struggle for Europe. The History of the Continent since 1945*, London: Profile Books LTD, 2003.
- Kissinger, Henry, *Diplomația*, București: Editura All, 1998.
- Lepenies, Wolf, „Vergangenheit und Zukunft der deutsch-französischen Beziehungen“, <http://www.leforum.de/de/de-revue-culture-00.htm>.
- Monnet, Jean, *Memoires*, Paris: Fayard, 2002.
- Păun, Nicolae, *Istoria construcției europene*, Cluj-Napoca: Ed. Efes, 1999.
- Pond, Elizabeth, *Renașterea Europei*, Târgoviște: Editura Pandora-M, 2003.
- Pöttering, Hans-Gert, „Europa trebuie creată“, în *Konrad Adenauer, 125 de ani de la naștere*, București: Fundația Konrad Adenauer, 2001.
- Teipen, Alfons H., „Rezension zu: Remi Hess & Christoph Wulf (1999) (Hrsg.). *Grenzgänge. Über den Umgang mit dem Eigenen und dem Fremden*“, <http://qualitative-research.net/fqs/fqs.htm>
- Wuthnow, Verena, „Abschied von der „Versöhnungsideologie“. Kreativität und Dynamik: neuer schwung für die deutsch-französischen Beziehungen“, <http://www.uni-weimar.de/raus/artikel/dfjwe.html>.

Anexa 1

**Numărul participanților în programele OFGT
după domeniul de activitate**

Domeniul de activitate	Anul 1975		Anul 1980		Anul 1985		Anul 1991	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Dezvoltare profesională	16 655	16	13 434	12	20 834	16	21 072	13
Întâlniri ale tinerilor	38 341	37	35 300	32	36 361	28	33 570	21
Schimburi de elevi	19 183	19	31 236	28	39 815	31	60 648	38
Schimburi de studenți	3 679	4	2 885	3	4 600	4	4 953	3
Perfecționarea pedagogilor	7 161	7	8 544	8	8 740	7	9 251	6
Educația lingvistică	5 142	5	7 348	7	4 755	4	18 542	12
Sport	13 168	13	12 777	11	14 771	11	11 522	7

Datele din tabel sunt preluate din:
Tätigkeitsbericht der DFJW, 1992, p. 69, 71, 73, 75.

Anexa 2

**Cheltuieli pentru promovarea domeniilor de activitate
ale OFGT**

Domenii de activitate	Anul 1975		Anul 1980		Anul 1985		Anul 1991	
	Mii de DM	%	Mii de DM	%	Mii de DM	%	Mii de DM	%
Dezvoltare profesională	4 320	22	4 022	19	6 355	25	7 996	25
Întâlniri ale tinerilor	6 558	33	6 551	31	7 397	30	8 888	28
Schimburi de elevi	2 171	11	3 207	15	2 783	11	3 703	12
Schimburi de studenți	2 324	12	2 290	11	2 691	11	2 304	7
Perfecționarea pedagogilor	1 110	6	1 495	7	1 892	8	2 569	8
Educația lingvistică	1 271	6	1 177	6	1 338	5	4 247	13
Sport	2 170	11	2 140	10	2 578	10	2 380	7

Datele din tabel sunt preluate din:

Tätigkeitsbericht der DFJW, 1992, p. 70, 72, 74, 76.

Anexa nr. 3

Istoria OFGT în ani:

23 septembrie 1955 – este semnată o *Convenție culturală între guvernele Republicii Franceze și Republicii Federale Germania*, care are ca scop promovarea dialogului cultural între cele două popoare, fiind axat pe studenți.

22 ianuarie 1963 – semnarea de către Konrad Adenauer și Charles de Gaulle a *Tratatului de Cooperare Franco-German*.

5 iulie 1963 – cele două state semnează o *Convenție*, prin care se înființează Oficiul Franco-German pentru Tineret.

22 iunie 1973 – cele două state semnează *Protocolul pentru modificarea Convenției asupra Oficiului Franco-German pentru Tineret*.

22 ianuarie 1988 – au fost încheiate două protocoale adiționale la tratatul din 1963, unul pentru cooperare în domeniul finanțelor și pe probleme economice, celălalt pe probleme de securitate și apărare, înființând Consiliul franco-german de finanțe și economie și Consiliul mixt pe probleme de securitate și apărare.

19 iunie 1990 – Miniștrii de tineret ai celor două țări declară necesitatea extinderii programului și asupra Germaniei de Est, declarație care ia în considerare noile evoluții istorice, unificarea Germaniei.

29-30 mai 1991 – Miniștrii de cultură ai celor două state fac o declarație comună despre colaborarea pe plan cultural și în domeniul instruirii între Franța și landurile estice ale Germaniei.

Evoluția instituțională a Oficiului

1963–1973: Oficiul este slab reprezentat în Franța, accentul se pune pe democratizarea și programele pentru Germania. În 1968, datorită dificultăților economice, Franța reduce contribuția sa financiară cu 10%. În 1972–1973, contribuția franceză se reduce din nou. Apar critici puternice contra birocrăției și sclerозării Oficiului, deși între 1970–1972 numărul angajaților se reduce de la 112 la 96 de persoane.

1973–1984: Se semnează Protocolul pentru modificarea Convenției asupra Oficiului. Se pune accent pe o mai mare integrare, administrația Oficiului este unificată și pusă sub directa conducere a Secretarului General, și mutată la Bad Honnef, iar sediul francez e mutat de la Versailles la Paris. Numărul angajaților este redus la 8 și se urmărește restabilirea echilibrului între ponderea celor doi parteneri, relativ la bidirecționarea programelor și obiectivelor.

1984–2002: în luna noiembrie a anului 1983 survine o schimbare, menită să perfecționeze integrarea Oficiului, îndepărtându-se astfel de sistemul inițial cu un Secretar General și două secțiuni naționale. Se pune accent pe o reprezentare îmbunătățită în Franța, pe deplina egalitate în cadrul Oficiului, urmărind participarea și dialogul în detrimentul consensului.

**Evoluția contribuțiilor guvernamentale
între anii 1963/1964 – 1991 – în milioane**

Anul bugetar	Contribuția guvernului francez		Contribuția guvernului german	
	FF	Contravaloarea în DM	DM	Contravaloarea în FF
1963/1964	25,2	20,2	20,2	25,2
1965	25,0	20,0	20,0	25,0
1966	25,0	20,0	20,0	25,0
1967	25,0	20,0	20,0	25,0
1968	25,0	20,0	20,0	25,0
1969	23,5	18,8	18,0	22,5
1970	25,3	16,8	17,4	26,1
1971	25,3	16,8	16,8	25,3
1972	23,6	14,7	14,7	23,6
1973	23,6	14,8	14,7	23,4
1974	23,6	13,6	13,6	23,6
1975	23,6	13,2	13,2	23,6
1976	23,6	13,8	13,8	23,6
1977	23,6	13,0	13,1	23,6
1978	26,0	11,3	13,9	31,8
1979	29,0	12,4	14,5	33,7
1980	32,0	13,75	16,0	37,2
1981	35,2	16,5	16,5	35,2
1982	41,9	17,7	17,5	41,3
1983	47,3	16,7	19,9	47,9
1984	54,0	17,6	17,7	54,5
1985	54,9	17,9	18,0	55,1
1986	55,0	17,9	18,5	56,6
1987	58,3	18,0	18,5	59,7
1988	60,4	18,0	18,5	62,0
1989	64,2	19,1	19,6	65,7
1990	64,2	19,1	19,6	65,7
1991	68,4	20,4	20,9	70,0

Tabel preluat din:

Henri MÉNUDIER, *Das Deutsch-Französische Jugendwerk. Ein exemplarischer Beitrag zur Einheit Europas*, Bonn: Ed. Aktuell, 1991, p. 125.

Anexa 5

**Numărul participanților în programele OFGT
conform naționalității între anii 1963/1964 – 1990**

Anul	Numărul participanților			
	Germani	Francezi	Alții	În totalitate
1963/1964	120 336	97 297		217 633
1965	157 251	146 845		304 096
1966	152 577	130 387		282 964
1967	143 459	128 388		271 847
1968	145 553	119 795		265 348
1969	126 647	98 472		225 119
1970	112 567	83 785		196 352
1971	110 348	79 607		189 955
1972	99 544	77 937		177 481
1973	73 384	59 183		132 567
1974	63 262	49 737		112 999
1975	54 717	48 612		103 329
1976	54 137	46 825		100 962
1977	54 102	47 897	332	102 331
1978	52 518	49 756	585	102 859
1979	49 606	46 496	406	96 508
1980	56 151	54 788	585	111 524
1981	58 477	59 535	589	118 601
1982	58 838	59 417	650	118 905
1983	65 089	64 650	800	130 539
1984	63 614	63 965	951	128 530
1985	64 121	64 416	1 339	129 876
1986	68 697	67 275	1 384	137 356
1987	71 683	72 351	1 491	145 525
1988	68 810	73 732	1 539	144 081
1989	68 697	75 691	1 886	146 274
1990	69 904	82 518	1 733	154 155
TOTAL	2 284 089	2 049 357	14 270	4 348 016

Tabel preluat din:

Henri MÉNUDIER, *Das Deutsch-Französische Jugendwerk. Ein exemplarischer Beitrag zur Einheit Europas*, Bonn: Ed. Aktuell, 1991, p. 178.

A FRANCIA–NÉMET MEGBÉKÉLÉS ÉS AZ INTERKULTURÁLIS PROGRAM SZEREPE A FRANCIA ÉS NÉMET IFJÚSÁG NEVELÉSÉBEN

A XX. század első felét az erőszak, a szenvedés és a háborúk jellemezték. A hatalomért és az európai vezető szerepért kibontakozó harccal kapcsolatos erőszak eszkalálódásának a csúcspontját jelentő két világháború rombolásai, valamint a kontinens keleti felét a többlettől elválasztó vasfüggöny leereszkedése után, az európai politikai vezetők egy része számára világossá vált, hogy a szabadság és érdekeik megvédése szükségessé teszik az egymás közötti harcok megszüntetését, az ellentétek félretevését és az együttélés, valamint az együttműködés útjának a megtalálását.³³ Ennek a felismerésnek az eredményeképpen született meg az egyesült Európa eszméje.

Az eszme megvalósításához szükségesnek bizonyult a múlt tisztázása és a megvalósítás előtt álló tervezet perspektívájába való maradéktalan belehelyezkedés. A francia–német történelmi megbékélés ennek a folyamatnak központi magvát jelentette, az európai konstrukció motorját. Nem csupán egy súlyos történelmi örökség egyértelműen eredményes újrafogalmazása volt, hanem a történelmi fejlődés teljesen új mozzanata is, az Európának nevezett civil, politikai, katonai és gazdasági entitás radikálisan új építménye.

Jelen fejezet célja a francia–német megbékélési folyamat bemutatása párhuzamosan az Európa egyesítésére irányuló folyamat történetének a kivonatos ismertetésével. Az európai építkezés fenntarthatóságától és a francia–német partnerség sikerétől függ Európa jövője és ezen múlik a fájdalmas múltból való visszatérés elutasítása. Mi több, a francia–német megbékélés követendő példa lehet más, az Európai Unióhoz csatlakozni kívánó államok számára is.

Az európai konstrukció kezdetei

Franciaország és Németország kapcsolatának története a XIX. század második felétől számítva a konfliktusok történelme – elegendő ezzel kapcsolatban az 1870-es francia–porosz háborúra és az európai hegemoniáért vívott két világháborúra utalni. Franciaországban a német hódítás által okozott traumák, valamint a területi követelések és viták nem csupán a két ország politikai osztályaira voltak hatással, hanem az állampolgárokra is. A második világháború

³³ Jacques Demorgen, Edmond-Marc Lipiansky, Burkhard Müller, Hans Nicklas, *Dynamiques Interculturelles pour L'Europe*, Paris: Ed. Economica, 2003, 333.

tapasztalatai egyértelművé tették, hogy az újabb európai háborúk elkerülhetősége érdekében a két ország kapcsolatainak normalizálódniuk kell.

Bár Franciaország győztes hatalomként került ki a második világháborúból, a német invázió következtében a kudarc és a sebezhetőség érzésének eluralkodásával kellett szembenéznie. Az egykori nagyhatalom, a vesztes Németország gazdasága összeroppant, területének egy része Szovjet megszállás alá került, másik része fölött a négy győztes hatalom gyakorolta az ellenőrzést, nemzeti önállósággal nem rendelkezett. E kilátástalan körülmények ellenére a német gazdaság gyorsan talpra állt, nem utolsósorban a Marshall-terv által nyújtott amerikai pénzügyi támogatásnak köszönhetően.

Winston Churchill, még 1946-ban, egy Zürichben tartott beszédében felvetette az európai egység szükségességét, megállapítván, hogy az európai egység létrehozásának feltétele a Franciaország és Németország közötti partnerség kialakítása. Az általa eltervezett európai egység a Nagy Britanniára jellemző izolacionista szellemet tükrözte: egy többnyire szellemi egységet, a cselekvések és eszmék egységét, amely nem lépi túl a nemzeti állam klasszikus kereteit, és nem veszélyezteti az államok függetlenségét.

Az európai egység gondolata voltaképpen nem volt teljesen új a történelemben. Már a XIX. század közepén felvetődött az elképzelésnek egy első változata, amikor megfogalmazódott a gazdasági érdekek egységesítésének, a gazdasági együttműködésnek, illetve az európai föderációnak az eszméje. A két világháború között a francia Aristide Briand és a német Gustav Stresemann tett politikai-diplomáciai erőfeszítéseket a francia–német együttműködés javítása érdekében. Stresemann, mint az európai gondolat következetes hirdetője, a húszas években javasolta a vámsorompó megszüntetését, sőt az egységes európai pénznem létrehozását is. Briand pedig, a maga során, egy, bár nem túl részletesen kidolgozott terv alapján, európai föderáció létrehozását javasolta. Ezek az egységesítésre tett javaslatok a korabeli pacifista irányzatok sorába illeszkedtek.

Az európai konstrukció főszereplői a múlt század ötvenes éveiben Konrad Adenauer³⁴ német kancellár, Robert Schuman³⁵ francia külügyminiszter és Jean Monnet³⁶ francia gazdasági tanácsadó volt. Jelentős szerepet játszott-

³⁴ Konrad Adenauer 1949 és 1966 között Németország kancellárja volt. Még 1919-ben javasolta a német politika újrafogalmazását az európai egység irányába a francia–német érdekek közös nevezőre hozásával, amit létfontosságúnak tartott a kontinens békéje szempontjából. A Ruhr-vidéki válság idején a francia–német együttműködés szószólója volt.

³⁵ Robert Schuman vegyes családból származott (anyja luxemburgi, apja francia volt). Elzász és Lotaringia elfoglalása után családjá Luxemburgba költözött. Tanulmányai egy részét Németországban végezte, így lehetősége volt megismerni mind a franciák, mind pedig a németek kultúráját és gondolkodásmódját.

³⁶ Jean Monnet a Népszövetség főtitkár-helyettese volt 1919-ben, a második világháború idején részt vett Algériában a francia Nemzeti Felszabadító Bizottság megalakításában, és tagja volt de Gaulle algériai kormányának.

tak az európai projekt sikerében: lefektették az alapjait annak az Európának, amelynek legfontosabb értékei az együttműködés, az erőegyensúly, az egyenlőség és a biztonság – szemben a földrész második világháború előtti történelmével, amelyet a gyanakvás, a versengés, a megosztottság jellemzett, és olyan kormányok, amelyeket alig-alig támogattak azok, akiket vezettek, illetve olyan népek, amelyek a mérséklet és a kompromisszum helyett konfliktusokkal és szélsőségességgel próbálták megoldani problémáikat.³⁷

A második világháború befejezése szükségessé tette a németkérdés megoldását: annak a lehetőségnek a megtalálását, hogy a német állam békésen illeszkedjék be az európai államok rendszerébe³⁸. Németország gazdasági helyreállítása felébresztette szomszédai, különösen Franciaország félelmét az európai kontinens nyugati részére vonatkozó esetleges újabb hegemónikus berendezkedést célzó elképzelésekkel kapcsolatosan. Tekintettel erre a helyzetre Monnet 1950 tavaszán tervet dolgozott ki a francia–német megbékélésre. Említést érdemel, hogy ugyanaz év márciusában Németország kancellárja, Konrad Adenauer, megfogalmazta Franciaország és Németország egyesítésének gondolatát; ez azonban túl merésznek bizonyult.³⁹ Emlékiratában Monnet felidézi Adenauer egyik ezzel kapcsolatos megállapítását: „ha a franciák és a németek egy nap közös asztalhoz ülnének, hogy közösen dolgozzanak, közösen vállalják a felelősséget, hatalmas lenne a pszichológiai hatás. Kielégítést nyerne a franciák biztonság iránti vágya, és megakadályozhatóvá válna a német nacionalizmus újjászületése”.⁴⁰

Monnet azt javasolta, hogy az egész franciaországi és németországi acéltermelést és szénkitermelést helyezték egy nemzetközi, úgynevezett Felső Hatóság vezetése alá abból a célból, hogy egységesítsék a termelési feltételeket. Ezt az első lépést aztán fokozatosan követte volna a kétoldalú francia–német együttműködés kialakítása más területeken is⁴¹. Schuman, aki 1948–1953 között Franciaország külügyminisztere volt, Jean Monnet javaslatát véve alapul, felvázolta az Európai Szén- és Acélközösség tervezetét, amely tervet a francia kormány 1950. május 9-én elfogadott. Az Európai Unió

³⁷ William I. Hitchcock, *The Struggle for Europe. The History of the Continent since 1945*, London: Profile Books LTD, 2003, 147.

³⁸ Peter Calvocoressi, *Europa de la Bismarck la Gorbaciov*, Iași: Polirom, 2000, 137.

³⁹ Hans-Gert Pöttering, „Europa trebuie creată”, in: *Konrad Adenauer, 125 ani de la naștere*, București: Fundația Konrad Adenauer, 2001, 14.

⁴⁰ Jean Monnet, *Memoires*, Paris: Fayard, 2002, 338.

⁴¹ A javaslat ésszerűsége abban állt, hogy mindkét ország hagyományosan érdekelt volt az acéltermelésben és a szénkitermelésben. A szóban forgó iparágak központjai mindkét országban a francia–német határ közelében találhatók. A kérdésnek az adott különös jelentőséget, hogy – egyebek mellett – a mindkét oldalon megnyilvánuló bizalmatlanság, amely abból a tényből fakadt, hogy egyik fél sem uralta teljes egészében ezeket a stratégiailag oly fontos ipari térségeket, vezetett a válásghelyzethez és a háborúhoz.

tehát olyan intézményként jött létre, amely arra volt hivatott, hogy megműsítsa az esetleges német terjeszkedési szándékokat.

Schuman egy egyesült Európán belül gondolta el a francia–német megbékélést. Elképzelése szerint olyan kereteket kell létrehozni, amelyeken belül a német dinamizmus szabadon kibontakozhat, anélkül azonban, hogy szomszédai számára veszélyessé válna. Konrad Adenauerrel együtt arra a meggyőződésre jutott, hogy az egyesült Európa alapját a francia–német megbékélésnek kell alkotnia, aminek együtt kell járnia Németország erkölcsi rehabilitációjával, önállóságának fokozatos visszaállításával. Az európai biztonság nagymértékben függ a francia–német megbékéléstől.

Az Európai Szén- és Acélközösség (CECO) létrejöttét, ami a közös gazdasági fejlődés alapjainak lerakását jelentette, a francia–német megbékélés és az egységes Európa létrehozása felé tett első lépésnek tekintették, lévén, hogy ez a Közösség minden, benne részt venni kívánó nyugat-európai ország előtt nyitva állt.⁴² A CECO olyan nemzetközi szervezet, amelynek célja a Franciaország és Németország közötti évszázados feszültség felszámolása az acél- és szénkitermelésnek egy közös, Felső Hatóság vezetése alá való helyezésével.⁴³ A franciák és a németek egyaránt egyetértettek egy ilyen szerv létrehozásával. Ráadásul ez a megoldás mindkét félnek kölcsönös előnyére szolgált. Franciaország nyeresége az volt, hogy sikerült úrrá lennie az újjászületett Németországgal szemben érzett félelmén, valamint attól a veszélytől való félelmén, amit Németország megerősödése Nyugat-Európa békéje és biztonsága szempontjából jelentett. Másrészt pedig Adenauer kancellár elsődleges célja az volt, hogy megszűnjék a Ruhr-vidék fölött gyakorolt nemzetközi ellenőrzés, ezzel együtt pedig az önállóság korlátozása is, ami nehéz teherként nyomta Németországot. A CECO létrehozásával lehetővé vált, hogy Németországot ismét önálló államként kezeljék, és felzárkózzék Nyugat-Európaéhoz.

A biztonság kérdésének a területén a helyzet bonyolultabb volt. Németország újrafegyverkezésének gondolata ellen szót emelt Schuman, aki mind katonai, mind pedig pszichikai szempontból veszélyesnek tartotta azt. De azal is tisztában volt, hogy Németországnak a többi európai országhoz viszonyított jogegyenlőségének megtagadása a legbiztosabb és a legközvetlenebb módja a német nacionalizmus újjászületésének. Ebből a felismerésből született a CECO megalakításának gondolata, de Schuman javaslata is, hogy

⁴² A CECO megalakítására vonatkozó szerződést 1951. április 18-án írta alá Párizsban Franciaország, Németország, a Benelux Államok és Olaszország.

⁴³ Ami a Felső Hatóságot illeti, Németország és Franciaország hangsúlyozta ennek a szervnek a politikai jellegét, míg a Benelux Államok a kormányok szerepének megtartása mellett törtek lándzsát. A kompromisszumos megoldás egy Miniszteri Tanács létrehozása volt. Elfogadták, hogy közös ügyek esetében a határozatot minőségi többség hozza – Franciaországnak és Németországnak egyenlő számú szavazata volt, de egy másik ország szavazata nélkül nem hozhatott döntést, és fordítva.

közös európai védelmi szervezetet hozzanak létre. Mivel azonban a francia Nemzetgyűlés elvetette ezt a javaslatot, az nem valósulhatott meg. A londoni Konferencia után, 1954 októberében, Párizsban aláírtak mindazonáltal egy egyezményt, amely módosította a Brüsszeli Szerződést⁴⁴, és amely kimondta a Nyugat-Európai Unió – a NATO-n belül működő európai védelmi rendszer – megalakítását. Még ugyanabban a hónapban felkéri Németországot a csatlakozásra, az ország 1955 májusában teljes jogú taggá lett. Ezzel megszűnt elfoglalt ország lenni, és lehetővé vált a Nyugat-európai Unió és a NATO-n belüli újrafegyverkezése.

A gazdasági integráció közben ígéretes fejlődésnek indult. Az erre vonatkozó viták, amelyek fokozatosan a politikai egység felé egyengették az utat, és azok a viták, amelyek az atomenergia békés célokra való felhasználására vonatkoztak, a Római Szerződés 1957. március 27-i aláírásában öltöttek testet, amely kimondta a CCE és az EUROATOM megalakulását. Ez az esemény három, egymásból következő szakaszban – vámunió, gazdasági, valamint politikai unió – a három szervezet megerősödését vonta maga után. A regionális összefüggések kedvezők voltak egy ilyesfajta megegyezéshez, különösen a francia–német jogügyi osztály megszüntetése és Saar Németországhoz való visszatérése következtében. Az atomenergia azonban, különösen érzékeny terület lévén, nem vált a nehéziparhoz hasonlóan természetes gazdasági integráló tényezővé. Az erre vonatkozó programok fejlesztésében a nemzeti modellek váltak mindenhol, így Németországban és Franciaországban is, uralkodókká.

1958-ban Franciaország elnöke Charles de Gaulle⁴⁵ tábornok lett, aki újabb lökést adott mind az európai konstrukciónak, mind a francia–német kapcsolatok alakulásának. Elképzelése szerint az európai projekt az „államok Európájáról” szól, arról az Európáról, amely egyhangúlag hozza meg döntéseit, amelynek az Egyesült Államokkal szembeni függetlensége nagyobb az eddigiénél, és amely egyenlő jogú partnerként tárgyal a Szovjetunióval. De Gaulle egy 1960. szeptember 5-én tartott sajtótájékoztatóján ismertette saját, Európára vonatkozó elképzeléseit. Hogy a tervezetével kapcsolatos előrelépés megtörténhessék 1961. február 10-re magas szintű találkozót szervezett Párizsban, amelyre meghívta Németország, Olaszország, Belgium, Hollandia

⁴⁴ A Brüsszeli Szerződés Nagy Britannia, Észak-Írország, Franciaország és a Benelux Államok között jött létre 1948 márciusában eredetileg Németország, utóbb a Szovjetunió elleni védekezés érdekében. Ebből kiindulva 1949 májusában megszületik az Észak-atlanti Szerződés, amelynek aláírói, a Brüsszeli Szerződést aláírókon kívül, az Egyesült Államok, Kanada, Dánia, Izland, Norvégia és Portugália.

⁴⁵ 1943–1944 között Charles de Gaulle volt az algériai Francia Nemzeti Felszabadítási Bizottság főnöke, majd 1944–1946 között ő lett a francia átmeneti kormány miniszterelnöke. Megalapítója volt az V. Francia Köztársaságnak és 1958 és 1969 között (lemondásáig) annak államfője is volt. Véget vetett az algériai háborúnak, és nevéhez fűződik a második világháború utáni Franciaország gazdasági és politikai újjászületése.

és Luxemburg államelnökeit és külügyminisztereit. A párizsi megbeszélések eredményeként megszületett Nyilatkozat ismertette a Hatok szándékát a közösségen belüli új típusú kapcsolatok kialakítására és egy, közös piacon és politikai együttműködésen alapuló, fejlődőképes közösség létrehozására. Egy másik, 1961. július 18-án Bad Goedsbergben tartott találkozón a Hatok újabb, az együttműködés felgyorsítására és annak az iskolarendszerre, a művelődésre és a kutatásra való kiterjesztésére vonatkozó Nyilatkozatot fogadtak el, át lépve ilyenképpen az együttműködés politikai és gazdasági határait.

Figyelemre méltó, hogy ezeken a találkozókon Franciaország és Németország, a kétoldalú kapcsolatoknak, illetve a de Gaulle tábornok és Adenauer kancellár közti viszonyoknak köszönhetően azonos álláspontot képviselt. A két ország vezetői, kétoldalú megbeszéléseken, kialakították közös szemléletmódjukat, és így lehetővé vált, hogy egységes álláspontot képviseljenek a Község többi tagjával való megbeszéléseken.⁴⁶

A két államfő kapcsolatát az együttműködés, sőt, a barátság jellemezte. Azt mondják, hogy de Gaulle tábornok európaiságával hódította meg Adenauert. Kölcsönösen sok közös pontot fedeztek fel egymásban, többek között azt, hogy egyikük sem bízott az angolszász országokban, hogy hittek a politikai erkölcsben és az európai egység gondolatában. A kontinens integrációját úgy tekintették, mint elengedhetetlen feltételét annak, hogy Európa önállóan tevékenykedhessen a nemzetközi szinten, az Egyesült Államok és a Szovjetunió hatalmi játékeitől függetlenül, annak érdekében, hogy saját történelmi szerepet tölthessen be.

Henry Kissinger szerint de Gaulle az *államérdeknek* alárendelt szempontok alapján jutott el a francia–német barátság szükségességének gondolatához.⁴⁷ A francia tábornok még a háború befejezése előtt kivételes kapcsolatokat épített ki a Szovjetunióval annak érdekében, hogy ellensúlyozza Franciaország gyengeségét, és hogy politikájának függetlenségét hangsúlyozza az angol–amerikai szövetségesekkel szemben.⁴⁸ A berlini válság idején észrevehető volt, hogy jobban fél a német nacionalizmus feltámadásától, mint Hruscsov fenyegetéseitől. Ezekben a napokban de Gaulle rettegett egy

⁴⁶ Már a német kancellárral való első találkozásán, 1958-ban, De Gaulle javasolta, hogy a két ország külügyminiszterei, egy-egy titkárság közvetítésével, rendszeresen találkozzanak (a javaslat ellen Hollandia vehemensen tiltakozott). A párizsi megbeszélés előtt egy nappal a francia államfő és a német kancellár ismét találkozott. De Gaulle tábornok biztosította Adenauert Franciaország hűségéről a NATO-val és a Párizsi, valamint a Római Szerződéssel szemben, a kancellár pedig elfogadta az államfők és a külügyminiszterek rendszeres találkozásának gondolatát, amely találkozót egy állandó titkárság készítsen elő.

⁴⁷ Henry Kissinger, *Diplomácia*, București: Editura All, 1998.

⁴⁸ 1944-ben sor került a Francia–Szovjet Szerződés aláírására, amely révén de Gaulle visszautasította, hogy csatlakozzék a Felszabadított Európára vonatkozó Nyilatkozat elveihez. A valóságban Moszkvához való közeledési politikája, elsősorban Sztálin iránta érzett ellenszenvé miatt, pozitív eredmények nélkül maradt.

német–szovjet megegyezéstől és egy esetleges német újraegyesítéstől. Ezért az európai gondolat védelmezőjének szerepét vállalta fel Franciaország nevében, azt sugalmazva ezáltal, hogy az ország érzékeny a német nemzeti érdekekre és megérti az európai valóságot. De Gaulle, Franciaország politikai vezető szerepéért cserébe, elfogadta Németország katonai és gazdasági vezető szerepét az európai közösségen belül. Az is említést érdemel, hogy Adenauer kancellár fontosabbnak tartotta Nyugat-Európa egyesítését a német egységnél. A berlini válság idején megfogalmazta, hogy Németországnak a Nyugat egyesítéséért tett erőfeszítésekben kell elsősorban szerepet vállalnia és nem a kommunista. Kelettel való egyesülésért tett erőfeszítésekben.⁴⁹ Adenauer nem bízott a Szovjetunióban. Bár remélte, hogy Kelet-Németország valamikor egyesül majd Nyugat-Németországgal, szembefordult az azonnali egyesítés megvalósításának gondolatával. Azt a véleményt osztotta, miszerint egy egyesült, következőképpen semleges, NATO-tagság és NATO-támogatás nélküli Németország a Szovjetunió szatellitjévé válhat. Ebből a megfontolásból írta 1958-ban, hogy a prioritás „a Föderatív Köztársaság szabadságának megvédése”.⁵⁰

Különböző okokból ugyan, de a két államfő politikájának voltak azonos célkitűzései, és a köztük levő kapcsolat továbbra is jól alakult, aminek eredménye az 1963. január 22-én aláírt Francia–Német Együttműködési Szerződés lett.⁵¹

A Francia–Német Együttműködési Szerződés

A Francia–Német Együttműködési Szerződést a párizsi Élysée Palotában írta alá Adenauer német kancellár és de Gaulle francia elnök.⁵² Ez a szerződés fordulópontot jelentett a két ország megbékélésének folyamatában, lerakta alapjait a különböző fontos területeken, például a külpolitika, a védelmi politika, a művelődés- és oktatáspolitikai területén való együttműködésnek. A kitűzött cél az volt, hogy rendszeres találkozók és tanácskozások segítségével

⁴⁹ A Berlini Fal 1961-es felépítése következtében Adenauer népszerűsége drámai módon zuhant.

⁵⁰ Hitchcock, *i.m.*, p. 224.

⁵¹ Adenauer és de Gaulle között voltak azonban ellentétek is, különösen a külpolitikai kérdésekben. Adenauer, aki meggyőződéses keresztény-demokrata volt, megakartta menteni a kontinenst a szélsőséges nacionalizmus veszélyeitől és a kommunizmus fenyegetéseitől, ezért külpolitikájában az Egyesült Államok és a nyugati szövetségesek felé fordult. Franciaország azonban ragaszkodott az Egyesült Államok és a NATO-val szembeni önállóságához, függetlenebb európai politikát akart. Ilyenformán, biztonságpolitikai szempontból, Németország általában az Egyesült Államokra támaszkodott, és eltávolodott Franciaországtól. Az Egyesült Államok és a NATO-val szembeni álláspontok különbözősége különösen az 1962-es Rambouillet-i találkozó után vált nyilvánvalóvá.

⁵² A szerződés szövegét lásd jelen kötet „Dokumentumok” című fejezetében.

a két fél hasonló elképzelésekre jusson különösen a külpolitika és a védelmi politika kérdésében.

A Szerződés a két nép közti barátság kibontakozásának támogatásával – megteremtve a gazdasági, kulturális és biztonsági kapcsolatok közös fejlődésének lehetőségét – véget kíván vetni az évszázados francia–német versengésnek. A felek teljes mértékben tudatában voltak annak, hogy együttműködésük megerősítése elengedhetetlen feltétele az európai építkezés folyamatának. A szerződés jelentős szerepet szán a fiatalságnak azáltal, hogy célul tűzte ki a két nemzet közti szolidaritás jelentőségének a tudatosítását a két ország fiataljainak sorában.

A Szerződés, a benne foglalt célkitűzések megvalósítása érdekében, lezögezi, hogy a két állam- és kormányfő évente kétszer rendszeresen, illetve minden szükséges alkalommal találkozik, a külügyminiszterek, a védelmi és az oktatásügyi miniszterek pedig három havonként. A német család- és ifjúságügyi miniszter, valamint a francia ifjúság- és sportügyi miniszter pedig két havonként. A találkozókat egy minisztériumok közötti bizottság készíti elő és koordinálja, és ez a bizottság tájékoztatja a feleket a kétoldali tevékenységek eredményeiről is (I. fejezet, 1–4 cikk).

A szerződés értelmében a két állam összehangolja külpolitikai tevékenységét: az európai közösségen belüli politikáját, a Kelet és Nyugat közti kapcsolatokra vonatkozó politikáját, valamint azokban a nemzetközi szervezetekben folytatott politikáját, amelyeknek mindkettő tagjai (II. fejezet/A). A biztonsági kérdésekben való együttműködés esetében a két fegyveres erő tagjai is találkoznak, létrehoznak majd egy közös kutatási intézetet, amelynek elsődleges célja a mindkét országbeli civil társadalom védelme lesz (II. fejezet/B). Ami a nevelés és az ifjúság kérdését illeti, a szerződés módosítja a két – 1962. szeptember 19-i és november 8-i – francia–német Memorandum előírásait, és a hangsúlyt a nyelvismeretre, az oklevelek elismerésére és a tudományos kutatásra helyezi (III. fejezet/C). A francia és német fiataloknak minden segítséget meg kell kapniuk az együttműködéshez, és ennek megfelelően a hangsúly, a kölcsönös megértés érdekében, a csoporttalálkozókra tevődik át. Az iskolások, egyetemisták és fiatal munkások találkozóinak koordinálása egy független kuratórium feladata lett (II. fejezet/B, 2. cikk).

Stratégiai célként a kétoldalú szerződés a két ország erőinek egyesítését tűzi ki az európai építkezés folyamatának tovább fejlesztése, valamint a közös erőfeszítést az Egyesült Államok és a NATO európai befolyásának csökkentése érdekében – ez utóbbit különösen de Gaulle tartotta fontosnak. A szerződés ratifikálásakor a német Bundestag – a transzatlanti szövetségesek nyomására – beillesztett a szövegbe egy Bevezetést, amely hangsúlyozza az Egyesült Államok és a NATO szerepét Európában, s ezzel eltávolodott a független Európára vonatkozó francia elképzelésektől. Ilyenformán nyilvánvalóvá vált, hogy védelmi és biztonsági politikájában a Német Szövetségi Köztársaság még nincs felkészülve arra, hogy lemondjon az Egyesült Államokkal való partnerségről és hozzájáruljon a független Európa megalapozá-

sához. Ez az esemény bizalmatlanságot és illúzióvesztést okozott de Gaulle Franciaországában.

Az, hogy Franciaország nem vett részt az Egyesült Államokkal való viszony harmonizálásáért folyó megbeszéléseken, valamint különutas külpolitikai ténykedése a francia–német kapcsolatok elhidegüléséhez vezetett, és ez csupán azután enyhült, hogy Schmidt és Giscard d'Estaing visszaállította a partnerséget.⁵³

A külpolitikai nézetkülönbségek azonban nem tették teljesen tönkre a megbékélési kezdeményezéseket. Az elsődleges cél most az ifjúság kérdésében való hatékony kétoldali tevékenység megszervezése lett. Ennek érdekében a két állam képviselői 1963. július 5-én megegyezést írtak alá, amely kimondja a Francia–Német Ifjúsági Hivatal (Deutsch–Französisches Jugendwerk, Office Franco–Allemand pour la Jeunesse) létrehozását. Ennek feladata a francia és a német fiatalok közti kapcsolatok erősítése a kölcsönös megértés érdekében.⁵⁴

Az agrárpolitikai kérdésekben az Európai Közösségen belül kialakult francia–német vita, de még inkább Konrad Adenauer visszavonulása és nagy riválisával, az angolbarát Ludwig Erhardt-tal való helyettesítése 1966-ban – ami a francia–német viszony fokozatos elhidegüléséhez vezetett –, megrontotta a kétoldali kapcsolatokat. Ilyenformán az 1963-as szerződés célkitűzései rövid távon nem válhattak valósággá.

Hangsúlyoznunk kell mindazáltal a szerződés történelmi jelentőségét. Az állam- és kormányfők rendszeres találkozási tagadhatatlanul hozzájárultak a francia–német megbékéléshez és az európai építkezés folyamatának fejlődéséhez. De a civil társadalom szintjén ennél is nagyobb hatásuk volt a Francia–német Ifjúsági Hivatal által szervezett programoknak, amiknek eredményeképpen a francia–német barátság valósággá vált.

Huszonöt évvel az együttműködési szerződés aláírása után két kiegészítő protokollumot is aláírtak, amely két tanács megalakítását mondja ki: az egyik a pénzügyekkel és a gazdasággal, a másik a biztonsággal és a védelemmel foglalkozik. Ez utóbbi célja a biztonsági és védelmi kérdésekben való konkrét együttműködés kibontakoztatása a két ország állam- és kormányfőinek rendszeres, évente kétszeri találkozóinak megszervezésével. Ezekkel a Protokollumokkal Helmut Kohl német kancellár és Françoise Mitterrand francia elnök bebizonyította, hogy folytatni óhajtja azt a megbékélési folyamatot, amelynek alapjait elődeik, Adenauer és de Gaulle rakták le. Mi több, ennek az óhajnak megfogalmazásán kívül konkrét lépéseket is tettek az 1963-as

⁵³ Elizabeth Pond, *Renașterea Europei*, Târgoviște: Editura Pandora-M, 2003, p. 46.

⁵⁴ A közös programok szervezése a francia és német fiatalok számára abból a célból, hogy párbeszéd alakuljon ki közöttük, voltaképpen visszanyúlik a két világháború közötti időre. A húszas és harmincas években a francia és a német fiatalok kapcsolatokat alakítottak ki, és találkozókat szerveztek.

szerződés célkitűzéseinek megvalósítása, valamint a biztonsági és védelmi politika terén való együttműködés intézményesítése érdekében.

A Francia–Német Pénzügyi és Gazdasági Tanács létrehozatalára vonatkozó kiegészítő protokollumot 1988. január 22-én írták alá; feladata a két ország gazdaságának összehangolása az 1963-as együttműködési szerződésben foglaltak értelmében, hozzáigazítva azokat az európai gazdasági és monetáris unió fővonalához. A Tanácsban részt vesz a német pénzügyminiszter és a francia gazdasági- és pénzügyminiszter, valamint a két központi bank elnöke. A Tanács évente kétszer ülésezik, amikor is jelentésben számol be tevékenységéről a két állam- és kormányfőnek, és lehetősége van mindkét ország kormányának képviselőivel tárgyalni. A Tanács, annak érdekében, hogy a nemzetközi tárgyalásokon a két ország gazdasági kérdésekben minél egységesebb álláspontot képviselhessen, megvitatta a nemzeti parlamentekkel és kormányokkal a két ország költségvetésének főbb vonalait, a gazdasági helyzetet, valamint a gazdasági és monetáris politikát.

A másik, ugyanakkor aláírt kiegészítő protokollum kimondja a Biztonsági és Védelmi Kérdések Vegyes Tanácsának létrehozását. Ezt az állam- és kormányfők, valamint a védelmi és külügyminiszterek alkotják, és évente kétszer ül össze. Az üléseken részt vehetnek mindkét országbeli vezérkari főnökök, magas rangú hivatalnokok és magas rangú katonatisztek is. A Tanács célja, hogy közös álláspontot alakítson ki az európai biztonság kérdéseiben, hogy kidolgozza az együttműködést a leszerelés kérdéseiben, a katonai személyzet felkészítésének tökéletesítésében, és az európai technológiai és ipari potenciál hatékonyabbá és erősebbé tételében. Működésének logikája a két ország ama óhaján alapszik, hogy közösen határozzanak azokban a védelmi és biztonsági kérdésekben, amelyek egész Európa sorsát meghatározzák – abból a felismerésből kiindulva –, hogy az Európai Unió mindaddig hiányos lesz, amíg nem dolgoz ki ezeken a területeken közös politikát. A legfőbb cél minden olyan háborús helyzet kialakulásának a megakadályozása, amely Európát fenyegetné. Az európai identitás fejlesztésének ezen a téren is összhangban kell állnia azokkal a kötelezettségekkel, amelyeket a két állam a Nyugat-Európai Unióval kapcsolatban – 1987-ben, Hágában, a Brüsszeli Szerződéssel és az Észak-atlanti Szövetség megalapításával stb. – vállalt.

A Francia–Német Ifjúsági Hivatal

A Francia–Német Ifjúsági Hivatal (OFA) alapjait részben az 1963. január 22-én aláírt Francia–Német Együttműködési Szerződés, részben pedig az ugyanazon év július 5-én, a Hivatal megalakítására vonatkozó, Franciaország és Németország kormányai között létrejött Konvenció rakta le.

A Hivatal jogi személy, önállóan tevékenykedik és hoz döntéseket, célja a francia és a német fiatalság közötti kapcsolatok megerősítése és fejlesztése a kölcsönös megértés és szolidaritás feltételeinek kibontakoztatása érdeké-

ben. A Konvenció 1. cikkelye értelmében tevékenysége a következő területekre terjed ki⁵⁵:

- a. iskolások, egyetemisták és fiatal munkások találkozója és cseréje;
- b. csoportkirándulások, ifjúsági szervezetek és ifjúsági sportszervezetek közös tevékenysége;
- c. gyerekek és fiatalok üdültetése;
- d. fiatal munkások és sportolók képzése és cseréje, ez utóbbiak közös edzése;
- e. a másik országról való ismeretek kölcsönös elmélyítése nyitott rendezvények, neveléscélzatú kirándulások, előadások, tanulmányutak, zenei rendezvények és az ifjúsági szervezetek vezetői találkozásainak a szervezésével;
- f. iskolán kívüli tevékenység a kölcsönös nyelvismeret fejlesztésére;
- g. a fiatalságra vonatkozó kérdések tudományos elemzése és kutatása.

Jelen pillanatban a Hivatalt egy független, harminc tagból (15 német és 15 francia) és ugyanannyi helyettesből álló Ügyvezető Tanács vezeti; őket a két kormány jelöli és választja ki a közigazgatásból, a regionális szervekből, az ifjúsági szervezetekből és más olyan területekről, amelyeken a Hivatal kifejti tevékenységét. Az Ügyvezető Tanács az ifjúsági ügyekkel foglalkozó két miniszter vezetésével felváltva találkozik Franciaországban és Németországban. Végrehajtói szerepkört a főtitkár tölti be, akit egy főtitkárhelyettes segít munkájában; ők képviselik a Hivatalt és készítik elő a Tanács üléseit, meghozva a szükséges döntéseket a Hivatal programjainak optimális feltételek között való teljesítéséhez. Egyikük francia, másikuk német, és a két kormány nevezi ki őket a Tanács javaslatai alapján. Mandátumuk öt évre szól, és nem újítható meg. A Hivatalnak két központja van, az egyik Párizsban, a másik Berlinben és mindkettő alkalmazottai mindkét nemzetbeliek és a Hivatal különböző tevékenységi területein munkálkodnak⁵⁶.

Anyagi forrásait egyenlő mértékben a két állam biztosítja⁵⁷. Az Ügyvezető Tanács felügyel arra, hogy ezeket a forrásokat a francia és a német fiatalok közti együttműködés érdekében használják fel. Az ellenőrzés és a költségvetés megállapítása a két kormány által kinevezett egy-egy pénzügyi ellenőr feladata.

Az OFAJ támogatja a fiatalok cseréjét, amelyeket az ifjúsági szervezetek, sport- és nyelvkörök, továbbképzési központok, szakmai és kereskedelmi szervezetek, iskolák és egyetemek, a testvérvárosi kapcsolatok kialakításával foglalkozó helyi hatóságok és bizottságok szerveznek meg. A Hivatal szerepe

⁵⁵ A 1. és a 2. melléklet az OFAJ fő tevékenységi köreit, az abban résztvevők számát és a tevékenységek költségeit mutatja be.

⁵⁶ Az OFAJ tevékenységeire vonatkozó dokumentumokat és a Hivatal intézményes fejlődését röviden az 3. mellékletben mutatjuk be.

⁵⁷ A két kormány hozzájárulásának alakulását a hivatal létesítésétől 1991-ig az 4. mellékletben mutatjuk be.

a pénzügyi, nyelvi és a képzésben nyújtott támogatás, valamint a találkozókkal kapcsolatos tanácsok és ismeretek megadása.

Az OFAJ a francia–német barátság és együttműködés legrégebbi és legfontosabb intézménye. Abból a meggyőződésből született, hogy a két nép közötti kapcsolatok befolyásolják Európa jövőjét. A kölcsönös háborúk, szenvedések, bizalmatlanság, gyanú és gyűlölet után sok mindent kellett tisztázni, sok mindent kellett meghatározni, ahhoz, hogy nemcsak az intézmények, hanem még sokkal inkább a két civil társadalom szintjén le lehessen fektetni a partnerség alapjait.

A program a fiatalok felé irányult és irányul azért, hogy megalapozza a francia–német szolidaritást, hogy már a szocializálódás kezdetén lehetetlen ne tegye a másikkal szembeni ellenszenv kialakulását. Eleinte a legfontosabb célkitűzés egy olyan nemzedék felnevelése volt, amely képes legyen támogatni és elfogadni a két nemzet együttműködését a politika, a gazdaság és a biztonság területén. A másoknak egész zsenge korban való megismerése nagyon fontos annak érdekében, hogy meg lehessen szüntetni azt a bizalmatlanságot, amely a család, az iskola, a kultúra bizonyos területeinek hatására kialakulhat. Ebből a szempontból nagy jelentősége volt annak a felismerésnek, hogy a két országban az európai vezető szerepért, illetve az altalajkinccsekkért folyó harcra kívül kulturális téren is állandó viszálykodás, vetélkedés folyt, és ez a harc is oka a két nemzet közti gyűlölet és bizalmatlansági érzés kialakításának.

Nyelvoktatás

A program fő célkitűzése a fiatalok egymáshoz való közelítése. Ennek alapján a Hivatal tevékenységének központjában a nyelvi korlátok eltávolítása áll, mert a másik nyelvének ismerete nélkül lehetetlen volna kultúrájának, gondolkodásmódjának ismerete és elfogadása. Eleinte nyelvoktató műhelyeket hoztak létre, hogy a fiataloknak, a programokban való részvétel érdekében, lehetőségük legyen minimális nyelvismeretre szert tenni. A program, a követelmények figyelembevételével, folyamatosan fejlődött és megújult. A hetvenes években vakációs programként intenzív kétnemzeti tanfolyamokat szerveztek. A nyolcvanas években olyan tanfolyamok kerültek megszervezésre, amelyek lehetővé tették a különböző szaknyelvek kölcsönös elsajátítását. Különleges hangsúlyt fektetnek a folyamatos megújulásra, a tananyag, a tanítás és a tanulás folyamatában való segédanyagok fejlesztésére és a tanításban részt vevő személyzet – tanárok, tolmácsok, szervezők – nyelvi, de még inkább módszertani és technikai továbbképzésére. A másik nyelvének elsajátítását lehetővé tevő tanfolyamok kulcsszerepet töltenek be az OFAJ tevékenységében különösen Franciaországban, ahol az iskolán kívül nemigen van lehetőség a német nyelv elsajátítására.

Ifjúsági találkozók

A program beindulásakor az ifjúsági találkozók a két ország közötti politikai együttműködést jelképezték, ezért nagy hangsúlyt fektettek a különböző cserék intézményességének kiterjesztésére. Később kikristályosodott az a gondolat, hogy a programok alapjául *a másik életmódjának, kultúrájának és gazdaságának ismerete* kell hogy szolgáljon, aminek a szolidaritás és az együttműködés érzésének kialakulásához kell vezetnie. Feltevődött a kérdés, hogy lehetnek-e szerkezeti hatásai a két társadalomra ilyen, a kölcsönös megismerés érdekében szervezett kétételes találkozónak, és az eredmény az a következtetés volt, hogy hosszabb ideig tartó programokat kell szervezni. Ennek megfelelően a *csoporttalálkozók* hagyományos formáját felváltották az *egyéni utazások finanszírozásának* formái, amiknek célja a másik kultúrájának megismerése. Ezen kívül pénzügyi támogatást nyújtottak az *interkulturális továbbképzésre* vállalkozó pedagógusok számára.

Egy másik fontos program a fiatalok iskolán kívüli találkozásának megszervezésére irányul. Ennek a tevékenységnek alapjául eleinte az a gondolat szolgált, hogy a fiataloknak közösen kell kellemes tapasztalatokra szert tenniük, ezért a találkozások megszervezésekor a fiatalok számára kellemes tevékenységekre koncentráltak – *művészetek, sport, színház vagy különböző tudományok* – azért, hogy adott témák feldolgozásával kialakítsák az együttműködést a szóban forgó területeken. A hetvenes években a párbeszéd fejlesztésére helyezték a hangsúlyt és a pedagógusok különböző szervezeteinek, egyesületeinek együttműködésére a helyi hatóságokkal. 1975-től a tevékenység, háromnemzeti programok szervezésével, a kelet-európai országokra is kiterjedtek, s a megbeszélések olyan témákat öleltek fel, amelyek lehetővé tették a fiatalok számára az európai építkezés dinamikájának megértését. Kezdetől fogva nagy hangsúlyt fektettek az iskolán kívüli *sporttalálkozókra*, s ezeken elsősorban olyan játékokra került sor, amelyek a fiatalok kompromisszum- és megegyezésre való készségét erősítették. A program folyamatosan működött, és egyre nagyobb teret biztosítottak benne a résztvevők megbarátkoztatásra egy adott térség lakóinak helyzetével, és a fiatalokat érintő legfontosabb problémák – pályaválasztás, munkanélküliség, környezetvédelem – megbeszélésére. 1975-ben kezdődött az a program, amelynek célja a *fiatal művészek műhelytalálkozójának* megszervezése. Ezeknek a műhelyeknek a célja, hogy a fiatal művészek kölcsönösen ismerjék meg egymás országának kulturális életét, hogy elemezzék a művészeteken belüli hasonlóságokat és a különbségeket, a munkamódszereket, a magatartásformákat, és hogy megvitassák a modern művészetek problémáit, mint például a határon átívelő együttműködés nehézségeit. A program másik számottevő része a művészi tökéletesedés és a szakmai mozgékonyság növelése egy nyitott Európában. Ebben a kérdésben a Hivatal partnerintézetekkel működik együtt: múzeumokkal, színházakkal, rádió- és televíziós szerkesztőségekkel.

Tanulócserék

Az OFAJ egy másik tevékenysége a tanügyi intézetekkel közösen megszervezett diákcserere. A cseréket az idegen nyelv és kultúra ismeretének szellemében szervezik meg, ilyenformán erősen motiválják a résztvevőket, hogy az iskolában megtanulják a másik – a francia vagy a német – nyelvet. *Hosszú időtartamú* cseréket is szerveznek. A IX–X. osztály tanulói három hónapig a testvériskola óráit látogatják, és családnál vannak elszállásolva. A program megvalósítása nehézségekbe is ütközött, mert a cserét gyakran megakadályozták a szülők aggodalmai.

Pedagógus továbbképzés

Azok a tanügyi intézetek, amelyek részt vesznek a programban, pedagóguscseréket is szerveznek. Ezekben eleinte csak a nyelvtanárok vettek részt, később már más tantárgyakat oktatók is. A találkozók alkalmával általános érdeklődésre számot tartó témákat vitatnak meg, olyanokat, amelyek ösztönzik a tanárokat a részvételre, és segítik a gyermekeket annak megértésében, hogy a találkozók és a cserék nem egyszerűen a nyelvi ismeretek gazdagítását jelentik, hanem a legkülönbözőbb területeken való fejlődést teszik lehetővé. Ennek érdekében a Hivatal együttműködik a különböző tanügyi intézetekkel, és olyan projekteket is kidolgozott, amelyek célja a találkozók adminisztratív és pedagógiai szempontból való megszervezésében kulcsszerepet játszó tanügyi személyzet és az iskolaigazgatók továbbképzése.

Diákcserék

Egyetemisták cseréjét lehetővé tevő programok 1963-tól működnek, és azóta folyamatosan fejlődnek. A hangsúly eleinte a nyelvi akadályok elhárítására és egy hivatalos partnerhálózat kiépítésére tevődött, ami könnyebben megvalósítható volt, mint az iskolák esetében. A programok már a hetvenes években változatosakká váltak, és a kezdeményezés az egyetemek, kutatócsoportok és az egyetemisták kezébe került. A nyolcvanas években a program a diákcserék és a közös kutatások területéről egyre inkább a különböző témákban szervezett tanfolyamok és megbeszélések, a gondolatok összeütköztetése felé fordult bátorítva az egyetemista-kezdeményezéseket. Ezzel párhuzamosan a program európaivá tételére is egyre nagyobb hangsúlyt fektettek. A Hivatal és az olyan nemzeti intézmények között, mint például a DAAD, ebben az értelemben is szoros együttműködés alakult ki. Az OFAJ tapasztalatai alapján megszervezett változatos európai programok – Erasmus, Lingua, Comett, Tempus – beindítása után, de részben a rendelkezésre álló pénzalapok csökkenése miatt a Hivatal visszavonult az egyetemisták cseréjének szervezésétől és egyre nagyobb hangsúlyt fektetett tevékenységének más aspek-

tusaira: a szakmai felkészítésre, tanfolyamok szervezésére, szakmai gyakorlatokra, végső soron pedig ösztöndíjak folyósítására.

Szakmai továbbképzés

Az OFAJ már megalakulásakor beindított egy másik, a *fiatal alkalmazottakat megcélzó* programot. Ennek megfelelően a Hivatal együttműködik a fiatalok szakszervezeteivel, a mezőgazdaságban dolgozók és a munkások egyesületeivel és, újabban, az Európai Szociális Alapokkal. Az első tíz évben biztosította annak lehetőségét, hogy a fiatal munkások – két hónapos nyelvi felkészítés után – egy évet dolgozzanak a partner-országban. Ezt a programot a hetvenes években bekövetkezett gazdasági visszaesés következtében módosítani kellett, s a módosítás értelmében a Hivatal azt követően a szakiskolák tanulóinak cseréjét szervezte meg. A nyolcvanas évektől kezdődően előtérbe kerültek a bizonyos szakmai csoportok számára létrehozott programok, amelyek lehetővé tették 1–3 hónapos szakmai gyakorlatot és továbbképzést a partner-országban. Ma a hangsúly a tapasztalatcsere és a továbbképzés érdekében megszervezett találkozásokon van. A legsikeresebbeknek a könyvtárosok és könyvüzletben dolgozók, a fiatal újságírók, a kétkezi munkások és a mezőgazdaságban dolgozók, valamint a fiatal művészek találkozási bizonyultak. Ugyanakkor külön hangsúlyt fektetnek a *fiatal munkanélküliek továbbképzésére és átképzésére*, akik számára nyelvtanfolyamokat és tanácsadásokat szerveznek.

Az OFAJ-nak jó kapcsolatai vannak a két ország helyhatóságaival, valamint a különböző európai szervekkel és intézményekkel, például a Lingua programmal, az EU ifjúsági irodájával, az Európai Szociális Alapokkal, de az Európa Tanáccsal is. Programjai állandóan fejlődnek, alkalmazkodnak Európa és a világ változó valóságához.

Hangsúlyoznunk kell azt a tényt, hogy az OFAJ egész munkássága, akár csak a kétoldalú szerződés és a kétoldalú kapcsolatok alakulása európai összefüggések között bontakozik ki, tevékenységének céljai közé tartozik a fiatalok tájékoztatása az európai valóságról is. Az időszerű témák megvitatása a tájékoztatást szolgálja, de hozzájárul a résztvevők szóbeli kommunikációjának, valamint ama képességének javításához, hogy nemzetközi közösségekben éljenek. A programokat fokozatosan egy-egy harmadik országra is kiterjesztették. Eleinte egy másik EU-s országból való fiatalokkal szerveztek találkozókat, később bevonták ezekbe a közép- és kelet-európai, valamint az afrikai országokat is.⁵⁸ Ezeknek a háromoldalú programoknak néha jótékony hatása van az országok közötti intézményes és politikai szinten létező kapcsolataira is. Így például egy 1992-ben, Bad Honnefben megvalósított programon belül 13 európai ország nagykövetsége művelődési osztályának képviselői találkoztak.

⁵⁸ A 5. melléklet az OFAJ programban résztvevők számát tartalmazza, nemzetiségi megoszlás szerint.

Következtetések

Az OFAJ egyik legfontosabb intézménye a civil társadalmon belüli francia–német párbeszédnek. A magánszektorban és az állami szektornak a fiatalok nevelése érdekében való együttműködése, amely egyetemeket, iskolákat, szakmai, kulturális, politikai és társadalmi kezdeményezéseket mozgósít, letette a civil társadalmon belüli párbeszéd lehetőségeinek az alapjait, ami nélkül az egyesült Európán belüli francia–német közös politika valószínűleg nem volna lehetséges. A két civil társadalom párbeszédének ez a számottevő platformja teszi lehetővé és hitelessé az európai francia–német politikát⁵⁹.

A program sikeres. Munkamódszerei a brüsszeli programokon belül követhető példaként szolgálnak a többi európai kétoldalú kapcsolat kialakítása számára. Németország, a német–francia együttműködés sikeréből kiindulva, kétoldalú német–lengyel és német–cseh programokat kezdeményezett. De fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a francia–német barátság nem olyan, amit egyszerűen le lehetne másolni. Egyedi kísérlet, laboratórium, amely folyamatosan változik a fennálló körülményektől függően, és alkalmazkodik azokhoz. A legtöbb, amit meg lehet tenni, hogy bizonyos elképzeléseink és módszereink elgondolkozzanak azok, akik kétoldalú találkozók megszervezésével foglalkoznak. Minden kezdeményezésnek, amelynek célja egy kétoldalú partnerség kialakítása a felek kreativitásának segítségével és sajátosságainak figyelembevételével a köztük levő problémákból kell kiindulnia.⁶⁰

Az OFAJ tevékenységének hatékonyságát leginkább azoknak az adatoknak az elemzése alapján lehet felmérni, amelyek a két civil társadalomnak a megbékélés folyamatában játszott szerepére vonatkoznak⁶¹. A fiatal franciák és németek körében végzett számtalan felmérés kimutatta, hogy kölcsönösen javult a másiktól való véleményük: már nem tartják kölcsönösen ellenségnek, fenyegetőnek egymás országát, sokkal inkább partnernek érzik azt. De az OFAJ által kifejtett tevékenység eredményessége nem szorítkozik csupán erre. Negyven éves működése alatt a Hivatal sajátos munkamódszereket dolgozott ki, amelyek mind a gyakorlati munkára, mind pedig az elméleti-elemző kutatásra vonatkoznak. Ennek során olyan kulcsfogalmak jelentésvilágának az átértelmezésére is sor került, mint például: multikulturalitás, transzkulturalitás, interkulturalitás.⁶²

A második világháború idején túl kevés olyan francia és német létezett, aki reménykedett abban, hogy Franciaország és Németország erőinek egyesí-

⁵⁹ Rudolf Herrmann, *Die Zivilgesellschaft und das Deutsch–Französische Jugendwerk*, Deutsch–Französisch Forum, <http://www.leforum.de/de/de-revue-culture-00.htm>.

⁶⁰ Michel Cullin, in: Verena Wuthnow, „Abschied von der „Versöhnungs-ideologie“. Kreativität und Dynamik: neuer Schwung für die deutsch–französischen Beziehungen”, <http://www.uni-weimar.de/raus/artikel/dfjwe.html>.

⁶¹ Lásd Bernard Viale írását ebben a kötetben.

⁶² Demorgon et al., *i.m.*, p. 62–63, 331.

tésével le lehet rakni az egyesült Európa alapjait. Mára a francia–német barátság valósággá vált, de az együttműködésnek folytatódnia kell, hogy maga után vonja Európa egyesülését.

Hubert Védrine szerint a francia–német együttműködés mára a megbékélés utáni szakaszba jutott.⁶³ Most már különleges figyelmet kell fordítani a minőségre, hogy a programok nem váljanak rutinszerűekké. Elengedhetetlen a partnertalálkozók szükségességének hangsúlyozása, valamint a bíráló szellem kialakítása a civil társadalomban. Ennek megfelelően a megbeszéléseken nem a harmóniára és a megegyezésre kell tenni a hangsúlyt, hanem a véleménykülönbségekre, a partnerség és a jogegyenlőség által jellemzett kapcsolatokban gyökerező vitákban való részvétel képességére.⁶⁴ Bár a múlt és az emlékek megvitatásának nagy szerepe van a tisztánlátásban, ma a legfontosabbak a civil társadalomról folyó szabad viták és azok, amelyek hozzájárulnak a résztvevők személyiségének megerősítéséhez. A fiatalokat arra bátorítják, hogy olyan témákat javasoljanak, amelyek kiváltképpen érdeklik őket. Ilyenformán a francia–német viták alkalmával olyan témákat beszélnek meg, mint például a demokrácia reformja, a polgári felelősség, a bevándorlás, a kábítószer, a szekták, a határok és az emberi jogok tiszteletben tartásának kérdése.

A franciák és a németek között még sok megoldatlan probléma van, bár a két állam közti együttműködés valósággá vált. A második világháború után a két civil társadalom, a jövődó szenvedések és a lehetséges európai háborúk okozta hibák elkerülése érdekében, közös kiindulási pontot talált. Ma az általános világhelyzet – a jövőtől való félelem, a távlatnélküliség, az új európai realitások, a másikkal való szembe fordulás, illetve a másik elfogadása, a globális világ identitástudatának válsága – köti össze a francia és a német fiatalságot.

A francia–német közös cselekvés már meghaladta az öngazolás szintjét, a továbbiakban hozzá kell járulnia az európai kohézió fejlődéséhez és megerősödéséhez, az Unió konszolidálásához és az azon belüli szolidaritáshoz. A két ország közötti kapcsolatoknak egyrészt segítséget kell nyújtaniuk az európai bővítéshez, másrészt továbbra is megkerülhetetleneknek kell maradniuk Európa és a világ többi része kapcsolatainak alakításában. Ami az első pontot illeti, a kapcsolatoknak hozzá kell járulniuk a nemzeti intézmények európaivá való válásához. Az európai bővítés bizalmatlanságot szül. A kulturális különbségeket fenn kell tartani, mert Európa lényegéhez tartozik a sokféleség. Minden európai polgárnak akarnia kell az európai egységet. Fontos, hogy a brüsszeli döntések az európai polgárok kívánságait tükrözzék, és a civil társadalmak elfogadják azokat. A partnerségnek az európai struktúrák megreformálása, az Európai Unió demokratizálása szempontjából is nagy jelentősége van.

A francia–német barátság nem lemásolható. De ha a felek konkrétan elhatározzák, hogy végét vetik a meg nem értéseknek és a bizalmatlanságnak,

⁶³ Herrmann, *i.m.*

⁶⁴ Michel Cullin, *i.m.*

akkor felhasználható olyan modellként, amelyet a lehető legjobban hozzá kell idomítani az érintett országok történelméhez, értékeihez, gondolkodásmódjához és etnikai identitásának jellegzetességeihez. Az európai, atlanti, sőt a globális integráció sem lesz lehetséges azok nélkül a konkrét kötelezettségvállalások nélkül, amelyek az együttműködés, a barátság, egymás kölcsönös elfogadása reális alapjainak lefektetését célozzák meg, különösen azoknak a népeknek esetében, amelyek a történelem folyamán véres összeütközésekbe bonyolódtak. Ennek a kivételes folyamatnak mind politikai-intézményes, mind pedig gazdasági szinten az európai identitás kialakítása és finomítása a legfőbb kihívása. Ami a kultúrát és a politikai kultúrát illeti, a ma legfontosabb feladata a pluralizmus és a másság támogatása. Az európai identitás alakításának és a demokratizálás folytatásának ez a két imperatívusza, a határoknak az Unió bővítésével szükségessé vált újrafogalmazásának körülményei között, csupán egy erős, türelmes, többnemzetiségű és multikulturális társadalomban képzelhető el.

Monica ROBOTIN és SZÁVICS Petra

Hivatkozások

- „Abkommen über die Gründung des Deutsch–französischen Jugendwerks”, <http://www.dfjw.org/netzwerk/grund/dfjw63.html>.
- „Gemeinsame Erklärung und Vertag über die deutsch–französische Zusammenarbeit vom 22. Januar 1963”, <http://www.dfjw.org/netzwerk/grund/vertrag63.html>.
- „Office Franco-Allemand de la Jeunesse”, <http://www.dfjw.org>.
- „Was ist das Deutsch–Französische Jugendwerk?”, http://www.rwth-aachen.de/zentral/dez2_Akuelles_Hanke_dfjw.htm.
- „Protokoll über die Schaffung eines deutsch–französischen Finanz- und Wirtschaftstrat vom 22. Januar 1988”, <http://www.dfjw.org/netzwerk/grund/finanz88.html>.
- „Protokoll für Schaffung des deutsch–französischen Verteidigungs- und Sicherheitstrats vom 22. Januar 1988”, <http://www.dfjw.org/netzwerk/grund/verteid88.html>.
- Tätigkeitsbericht (DFJW)*, 1992, 1993.
- Calvocoressi, Peter, *Europa de la Bismarck la Gorbaciov*, Iași: Politom, 2000.
- Coghe, Samuel, „Élysée Vertrag”, <http://www.weltpolitik.net/sachgebiete/euarticle/329.html>.
- Demorgen, Jacques; Lipianski, Edmond-Marc; Müller, Burkhard; Nicklas, Hans, *Dynamiques Interculturalles pour L'Europe*, Paris: Ed. Economica, 2003.
- Herrmann, Rudolf, „Die Zivilgesellschaft und das Deutsch–Französische Jugendwerk”, Deutsch–französisch Forum, <http://www.leforum.de/de/de-revue-culture 00.htm>.
- Hitchcock, William I., *The Struggle for Europe. The History of the Continent since 1945*, London: Profile Books LTD, 2003.
- Kissinger, Henry, *Diplomația*, București: Editura All, 1998.
- Lepenes, Wolf, „Vergangenheit und Zukunft der deutsch–französischen Beziehungen”, <http://www.leforum.de/de/de-revue-culture 00.htm>.
- Monnet, Jean, *Memoires*, Paris: Fayard, 2002.
- Păun, Nicolae, *Renașterea Europei*, Târgoviște: Editura Pandora-M, 2003.
- Pöttering, Hans-Gert, „Europa trebuie creată”, in: *Konrad Adenauer, 125 de ani de la naștere*, București: Fundația Konrad Adenauer, 2001.
- Teipen, Alfons H., „Rezension zu: Remi Hess&Cristoph Wulf (1999) (Hrsg.). *Grenzgänge. Über den Umgang mit dem Eingenen und dem Fremden*”, <http://qualitative-research.net/fqs/fqs.htm>.
- Wuthnow, Verena, „Abschied von der »Versöhnungsideologie«. Kreativität und Dynamik: neuer schwung für die deutsch–französischen Beziehungen”, <http://www.uni-weimar.de/raus/artikel/dfjwe.html>.

1. melléklet

**Az OFAJ programokban résztvevők száma
a tevékenység szerint**

Tevékenységi terület	1975		1980		1985		1991	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Szakmai képzés	16 655	16	13 434	12	20 834	16	21 072	13
Ifjúsági találkozók	38 341	37	35 300	32	36 361	28	33 570	21
Tanulócseré	19 183	19	31 236	28	39 815	31	60 648	38
Diákcsere	3 679	4	2 885	3	4 600	4	4 953	3
Pedagógus-továbbképzés	7 161	7	8 544	8	8 740	7	9 251	6
Nyelvtanítás	5 142	5	7 348	7	4 755	4	18 542	12
Sport	13 168	13	12 777	11	14 771	11	11 522	7

Forrás: *Tätigkeitsbericht der DFJW*, 1992, p. 69, 71, 73, 75.

2. melléklet

**Az OFAJ tevékenységi területeinek
kölségtámogatása**

Tevékenységi terület	1975		1980		1985		1991	
	Ezer DM	%	Ezer DM	%	Ezer DM	%	Ezer DM	%
Szakmai képzés	4 320	22	4 022	19	6 355	25	7 996	25
Ifjúsági találkozók	6 558	33	6 551	31	7 397	30	8 888	28
Tanulócsere	2 171	11	3 207	15	2 783	11	3 703	12
Diákcserre	2 324	12	2 290	11	2 691	11	2 304	7
Pedagógus-továbbképzés	1 110	6	1 495	7	1 892	8	2 569	8
Nyelvtanítás	1 271	6	1 177	6	1 338	5	4 247	13
Sport	2 170	11	2 140	10	2 578	10	2 380	7

Forrás: *Tätigkeitsbericht der DFJW*, 1992, p. 70, 72, 74, 76.

3. melléklet

Az OFAJ története számokban:

1955. szeptember 23. – Aláírják a *Franciaország és a Németország, Szövetségi Köztársaság Kormányai Közötti Kulturális Egyezményt*, amelynek célja a két nép közötti kulturális párbeszéd támogatása, különös tekintettel az egyetemistákra.

1963. január 22. – Konrad Adenauer és Charles de Gaulle aláírja a *Francia–német Együtműködési Szerződést*.

1963. július 5. – A két állam aláírja a Francia–Német Ifjúsági Hivatal létrehozásáról szóló *Megegyezést*.

1973. június 22. – A két állam aláírja a Francia–Német Ifjúsági Hivatal létrehozásáról szóló *Megegyezést* módosító *Protokollumot*.

1988. január 22. – Két kiegészítő záradékkal látják el az 1963-as szerződést: az egyik a pénzügyek és a gazdaság, a másik a védelem és a biztonság területén való együttműködésre vonatkozik, és kimondja a Francia–Német Pénzügyi és Gazdasági Tanács, valamint a Biztonsági és Védelmi Kérdések Vegyes Tanácsának létrehozását.

1990. június 19. – A két ország ifjúságügyi minisztere kimondja a program kiterjesztésének szükségességét Kelet-Németországra is; ez a nyilatkozat figyelembe veszi a történelmi fejlődést és Németország újraegyesítését.

1991. május 29–30. – A két állam művelődésügyi miniszterei közös nyilatkozatot fogalmaznak meg a Franciaország és Németország keleti tartományai közötti kulturális együttműködésről.

A Hivatal intézményének fejlődése

1963–1973: A Hivatal franciaországi képviselője gyenge, a hangsúly Németország demokratizálására és a számára készült programokra tevődik. A gazdasági nehézségek miatt 1968-ban Franciaország 10%-kal csökkenti pénzügyi támogatását. 1972–1973-ban a francia támogatás tovább csökken. Súlyos bírálatok jelennek meg a Hivatal bürokráciájával és elöregedésével kapcsolatban, bár 1970 és 1972 között az alkalmazottak száma 112-ről 96-ra csökken.

1973–1984: Aláírják a Hivatalra vonatkozó Konvenció módosításának Protokollumát. Nagyobb hangsúly kerül az integrációra, a Hivatalt egységesítik, a főtítkár irányítása alá helyezik, és Bad Honnefba költöztetik, míg a francia központot áthelyezik Versailles-ből Párizsba. Az alkalmazottak számát nyolcra csökkentik, és megpróbálják biztosítani a két fél közti egyensúlyt, a programok és a célkitűzések viszonylagos kettős irányításának visszaállítását.

1984–2002: 1983 novemberében változás következik be, amelynek célja a Hivatal integrációjának tökéletesítése; ilyenformán eltávolodnak az eredeti rendszertől, amelyet egy főtítkár és két nemzeti részleg megléte jellemezett. Nagyobb hangsúlyt helyeznek a franciaországi képviselő tevékenységének tökéletesítésére, a Hivatalon belüli teljes egyenlőségre, a részvételre és a párbeszédre.

4. melléklet

**A kormányhozzjárulások alakulása
1963/1964 és 1991 között – milliókban**

Pénzügyi év	A francia kormány hozzájárulása		A német kormány hozzájárulása	
	FF	DM ellenérték	DM	FF ellenérték
1963/1964	25,2	20,2	20,2	25,2
1965	25,0	20,0	20,0	25,0
1966	25,0	20,0	20,0	25,0
1967	25,0	20,0	20,0	25,0
1968	25,0	20,0	20,0	25,0
1969	23,5	18,8	18,0	22,5
1970	25,3	16,8	17,4	26,1
1971	25,3	16,8	16,8	25,3
1972	23,6	14,7	14,7	23,6
1973	23,6	14,8	14,7	23,4
1974	23,6	13,6	13,6	23,6
1975	23,6	13,2	13,2	23,6
1976	23,6	13,8	13,8	23,6
1977	23,6	13,0	13,1	23,6
1978	26,0	11,3	13,9	31,8
1979	29,0	12,4	14,5	33,7
1980	32,0	13,75	16,0	37,2
1981	35,2	16,5	16,5	35,2
1982	41,9	17,7	17,5	41,3
1983	47,3	16,7	19,9	47,9
1984	54,0	17,6	17,7	54,5
1985	54,9	17,9	18,0	55,1
1986	55,0	17,9	18,5	56,6
1987	58,3	18,0	18,5	59,7
1988	60,4	18,0	18,5	62,0
1989	64,2	19,1	19,6	65,7
1990	64,2	19,1	19,6	65,7
1991	68,4	20,4	20,9	70,0

Forrás: MÉNUDIER, Henri: *Das Deutsch-Französische Jugendwerk. Ein exemplarischer Beitrag zur Einheit Europas*, Bonn: Ed. Aktuell, 1991, p. 125.

5. melléklet

Az OFAJ programokban résztvevők nemzetiségi megosztás szerinti száma 1963/1964 és 1990 között

Év	A résztvevők száma			
	Németek	Franciák	Mások	Összesen
1963/1964	120 336	97 297		217 633
1965	157 251	146 845		304 096
1966	152 577	130 387		282 964
1967	143 459	128 388		271 847
1968	145 553	119 795		265 348
1969	126 647	98 472		225 119
1970	112 567	83 785		196 352
1971	110 348	79 607		189 955
1972	99 544	77 937		177 481
1973	73 384	59 183		132 567
1974	63 262	49 737		112 999
1975	54 717	48 612		103 329
1976	54 137	46 825		100 962
1977	54 102	47 897	332	102 331
1978	52 518	49 756	585	102 859
1979	49 606	46 496	406	96 508
1980	56 151	54 788	585	111 524
1981	58 477	59 535	589	118 601
1982	58 838	59 417	650	118 905
1983	65 089	64 650	800	130 539
1984	63 614	63 965	951	128 530
1985	64 121	64 416	1 339	129 876
1986	68 697	67 275	1 384	137 356
1987	71 683	72 351	1 491	145 525
1988	68 810	73 732	1 539	144 081
1989	68 697	75 691	1 886	146 274
1990	69 904	82 518	1 733	154 155
ÖSSZESEN	2 284 089	2 049 357	14 270	4 348 016

Forrás: MÉNUDIER, Henri: *Das Deutsch-Französische Jugendwerk. Ein exemplarischer Beitrag zur Einheit Europas*, Bonn: Ed. Aktuell, 1991, p. 178.

THE FRANCO-GERMAN RECONCILIATION AND THE ROLE OF THE INTERCULTURAL PROGRAMME FOR THE FRENCH AND GERMAN YOUTH

The first half of the 20th century was marked by violence, suffering, and war. After the destruction caused by the two world wars, the apogee of the continuous escalation of violence in the context of fight for power and supremacy in Europe, and after the iron curtain separated the eastern part of the continent from the west, it became clear for many actors of European politics that in order to protect its freedom and interests, it had to stop fighting and focusing on the differences among them, and start looking for ways of coexistence and cooperation.⁶⁵ As a result of this process of joint action, the idea of a united Europe was born.

However, for the realisation of this idea it became necessary to clarify the past and integrate it into the perspective of the emerging project of the future. The process of the historical French-German reconciliation represented the central point of this process, the engine of European construction. Not only does this count as a clear success of positive reorientation of a difficult historical inheritance, but it is also the exponent of a unique historical evolution, a radically new project, that of building a civic, political, military and economic entity called Europe.

The aim of this chapter is to present the process of French-German reconciliation, in parallel with the beginnings of the European unification process, which is, in fact, both the result of the French-German reconciliation process, and the warrant of the continuation of French-German collaboration. The future of Europe and the refusal to return to a painful history depend on the continuation of the process of European construction, and the success of the French-German partnership. Moreover, the experience of the French-German reconciliation sets an example that other states that want to be part of an enlarged European Union may want to observe.

The beginnings of the European construction

The historical relations between France and Germany may be described as full of bloody conflicts – the French-Prussian war of 1870 and the two

⁶⁵ Jacques Demorgon, Edmond-Marc Lipianski, Burkhard Müller and Hans Nicklas, *Dynamiques Interculturelles pour L'Europe*, Paris: Ed. Economica, 2003, p. 333.

world wars – motivated by the fight for hegemony in Europe. The traumas of German occupation in France, the territorial claims and disputes all had an impact not only upon the political classes of the two states, but also on their citizens. The experience of World War II showed that the relations between the two countries had to become normal so as to avoid the danger of new wars bursting out in Europe.

After the second world conflagration, France, which was among the winning powers, was overwhelmed by the feeling of failure and vulnerability due to the German invasion and occupation. Germany, the previous great power, was now defeated, with a weakened economy, partly under Russian occupation, and partly under the supervision of the four winners, without national sovereignty. Even under these circumstances, the German economy was rapidly re-born, mainly due to American financial support scheme, provided within the Marshall Plan.

As early as 1946, in a speech delivered at Zurich, invoking the need for a united Europe, Winston Churchill noted the necessity of a partnership between France and Germany, which should be the basis of creating a European family. The European unity he envisaged reflected the isolationism that characterised Great Britain, a unity of spirit, a convergence of actions and ideals, but not a unity that might outgrow the classical elements of a nation state, or of state sovereignty.

Actually, the idea of European unity was not a historical première. It appeared as early as the middle of the 19th century, in the shape of ideas of unification of economic interests, economic collaboration, or the creation of a European federation. On the political-diplomatic plane, the efforts for the improvement of French-German cooperation were initiated by the Frenchman Aristide Briand and the German Gustav Stresemann in the inter-war period. A consistent promoter of the European idea, the latter proposed in the 1920s the elimination of customs barriers and even the introduction of a single European currency. Similarly, Briand proposed, without providing a detailed plan, a sort of European federation. These proposals of unification were part of the pacifist tendency of the time.

The leading figures of the European construction in the 1950s were the German Chancellor Konrad Adenauer⁶⁶, the French Foreign Minister Robert

⁶⁶ Konrad Adenauer was Chancellor of Germany from 1949 to 1966. As early as 1919 he proposed the reorientation of German politics toward European unification, aiming at balancing the French-German interests, which he considered vital for peace on the continent. During the Ruhr crisis, in 1923 he pleaded for collaboration between France and Germany.

Schuman⁶⁷, together with Jean Monnet⁶⁸, the French economic advisor. The role these people played was extremely important for the success of the European project: they laid the basis of a Europe the core values of which were cooperation, balance of powers, equality and security, contrasting with the history of the continent before World War II, which was characterised by suspicion, competition, division, with governments that had too little support from those they led, and peoples that tried to solve problems by violence and extremism, to the detriment of moderation and compromise⁶⁹.

The end of World War II raised the need to find a solution to the German issue: the identification of a means of peaceful integration of the German state in the system of European states.⁷⁰ The economic growth of Germany caused fear to its neighbours, especially to France, that there might be new hegemonic plans for the western part of the European continent. Given this situation, Monnet conceived a French-German reconciliation plan in the spring of 1950. It is important to recall that in March, the same year, Konrad Adenauer, the German Chancellor had the idea of uniting France and Germany; however, this idea proved to be too reckless⁷¹. In his memoirs, Monnet remembers Adenauer saying, „if the French and the Germans sat down to work together one day, to take on common responsibilities, the psychological impact would be enormous. The French wish for security would be granted, and the awakening of German nationalism would be prevented.”⁷².

Monnet proposed that the entire steel and coal production of both France and Germany be placed under the administration of an international High Authority, with the aim of unifying the conditions of production. This first step was supposed to lead to a gradual expansion of the bilateral French-German cooperation in other fields, too⁷³. Schuman, the French Minister of

⁶⁷ Robert Schuman came from a mixed family (Luxembourgian mother and French father). After the occupation of Alsace and Lorraine, his family moved to Luxembourg. He did some of his studies in Germany, and thus he became acquainted with the culture and way of thinking of both the French and the Germans.

⁶⁸ Jean Monnet was deputy secretary general of the Nations' Society from 1919; he helped create in Algeria the French Committee for National Liberation during WW II and was a member of the de Gaulle government in Algeria.

⁶⁹ William I. Hitchcock, *The Struggle for Europe. The History of the Continent since 1945*, London: Profile Books LTD, 2003, p. 147.

⁷⁰ Peter Calvocoressi, *Europa de la Bismarck la Gorbaciov*, Iași: Polirom, 2000, p. 137.

⁷¹ Hans-Gert Pöttering, “Europa trebuie creată”, in *Konrad Adenauer, 125th anniversary of his birth*, Bucharest: Fundația Konrad Adenauer, 2001, p. 14.

⁷² Jean Monnet, *Memoires*, Paris: Fayard, 2002, p. 338.

⁷³ The rationale for the proposal was that both countries were traditionally interested in coal and steel production. The regions where this industry was placed were close to the border separating the two countries. In addition to other numerous causes, the fact that none of the countries held all the strategic resources was one of the main factors that generated the feeling of insecurity on both sides, leading to situations of crisis and war.

Foreign Affairs between 1948 and 1953, starting from Jean Monnet's proposal, sketched the plan of the European Coal and Steel Community, a plan that was approved by the French Government on May 9, 1950. Thus, the European Union was born as an institution that was meant to prevent any expansionist tendency of Germany.

Schuman envisaged the French-German reconciliation within a united Europe. In his vision, a framework was necessary for the German dynamism to freely express itself, but without Germany becoming a threat for its neighbours. Together with Konrad Adenauer, he reached the conclusion that the basis of a united Europe must be represented by the French-German reconciliation, alongside the moral rehabilitation of Germany and its progressive regain of sovereignty. Stability in Europe depended to a great extent on the evolution of the French-German relations.

The European Coal and Steel Community (ECSC) was regarded as a step toward the achievement of the French-German reconciliation and the European unification, through consolidating the bases of common economic development, open to all western European countries that wished to join⁷⁴. ECSC was conceived as an international organism to remove the multi-century enmity between France and Germany, through placing the coal and steel production under a common High Authority.⁷⁵ The French and the Germans agreed on the need for such an organism. In addition, both countries would benefit directly from such an approach. The gain of France was that it managed to do away with the fear of a re-born Germany and the danger it represented for the peace of Western Europe. On the other hand, the major objective of Chancellor Adenauer was to regain full sovereignty over the Ruhr region. Through the establishment of ECSC, Germany was again treated as a sovereign country and allowed to rejoin Western Europe.

As concerns security, the problems were more complicated. Germany's plan to re-arm was contested by Schuman, who considered the idea dangerous from the military perspective, and psychologically, too. However, he was aware that the refusal to grant to Germany the same rights as to the other European countries was the safest and most direct means of reviving German nationalism. This conviction led to the idea of ECSC, but also to his proposal that a common European defence plan should be developed. Unaccepted by the French National Assembly, this plan did not become a reality. In

⁷⁴ The ESCS treaty was signed in Paris on April 18, 1951 by Germany, France, the Benelux countries and Italy.

⁷⁵ As concerns the High Authority, Germany and France underlined the political nature of this organism in opposition to the Benelux countries, which pleaded for maintaining the role of national governments. The compromise of these divergent opinions led to the setting up of a Ministerial Council. It was agreed that, within the collective activities, decisions should be made by a qualified majority – France and Germany holding an equal number of votes, but unable to make decisions without the approval of at least one of the other countries, and vice versa.

October 1954, however, after the London Conference, an agreement was reached in Paris to modify the Brussels Treaty⁷⁶. This marked the birth of the Western European Union – a European system of defence within NATO. In the same month Germany was invited to join, becoming an official member in May 1955, thus consecrating the end of the state of occupation, and granting permission to Germany to arm within WEU and NATO.

Meanwhile progress was made in the field of economic integration also. Discussions referring to the continuation of economic integration, which would gradually lead to political union, as well as those concerning the use of nuclear power for peaceful purposes, bore fruit on March 27, 1957, by signing the Treaty of Rome, and, subsequently, setting up EEC and EUROATOM. This event marked the beginning of expansion and consolidation of the three organizations in three successive stages: unification of customs regulations, economic unification, and political unification. The regional context was favourable for such an agreement, especially through the liquidation of the French-German contention and the return of the Saar to Germany. However, the sensitive field of nuclear energy did not turn into a natural economic integrator, as did heavy industry. The national model in program development was still predominant, including in France and Germany.

In 1958 General Charles de Gaulle⁷⁷ became president of France, giving a new impetus to both the European construction, and the French-German relations. In his vision, the European project referred to „a Europe of states”, which makes decisions unanimously, was less dependent on the USA and was engaged in a dialogue of equal partners with the USSR. He launched his own plan about Europe, in a press conference held on September 5, 1960. In order for the project to progress, he convened a summit in Paris on February 10, 1961, inviting the heads of states and the foreign ministers of Germany, Italy, Belgium, Holland, and Luxemburg. The declaration that was made after the discussion in Paris stated the intention of “The Six” to develop new relations within the community and to lay the foundation of a union that would progress gradually, based on a common market and political cooperation. At another meeting, on July 18, 1961 in Bad Goedsberg, The Six adopted a new declaration, which referred to the acceleration of cooperation and

⁷⁶ The Brussels Treaty was signed by Great Britain, Ireland, France and the Benelux, in March 1948, to ensure joint defence against the USSR, and initially against Germany. Starting from this organization, in May 1949 the North Atlantic Treaty was signed, including, besides the signatories of the Brussels Treaty, the USA, Canada, Denmark, Iceland, Italy, Norway, and Portugal.

⁷⁷ Charles de Gaulle headed the French Government of Algeria from 1943 to 1944, after the war became prime minister of the interim French government, and then chief of state (1944-1946). He was the founder of the 5th French Republic, became the head of the state in 1958, and holding this position until 1969, when he resigned. He ended the war of Algeria, but his name is also linked to the economic and political revival of France after the war.

its expansion to include education, culture and research, surpassing the so far merely political and economic frame.

It can be noticed that at these meetings Germany and France sustained identical opinions, which was due to the bilateral connections between them, more precisely to the relationship between general de Gaulle and Chancellor Adenauer. In bilateral meetings, the two countries agreed on specific issues, thus managing to sustain a common point of view in the discussions with the other members of the Communities.⁷⁸

The relationship between the two statesmen was based on collaboration and even friendship. It is said that General de Gaulle conquered Adenauer with his Europeanism; the two discovered common points of view, such as their lack of trust in the Anglo-Saxon countries, morals in politics and the idea of European unification. Both looked upon continental integration as a premise for Europe to be able to act independently on the international scene, outside of the games of the USA and the USSR, and for the creation of a specific historical destiny.

General de Gaulle had the idea of the French-German friendship out of *raison d'état*, states Henry Kissinger⁷⁹. Immediately after the end of the war, the French general established privileged connections with the USSR to counter-balance the weaknesses of France, and to affirm independent politics from the Anglo-American allies.⁸⁰ At the time of the Berlin crisis, it could easily be noticed that the general feared more the revival of German nationalism than the threats of Khrushchev. De Gaulle was frightened by the possibility of a German-Soviet agreement and a possible unification of Germany. Therefore, he placed France in the position of defender of the European idea suggesting that it was sensitive toward the national interests of Germany and it understood the European reality. De Gaulle accepted Germany's military and economic supremacy within the European communities in exchange for France's political supremacy. It has to be pointed out that Chancellor Adenauer also preferred the unification of Western Europe to the national unification of the Germans, stating during the same crisis that Germany must commit itself to the efforts of western unification, and not to those of re-unification with the communist

⁷⁸ Upon his very first meeting with the German chancellor, in 1958, de Gaulle proposed that the foreign ministers, assisted by a secretariat meet periodically (a proposal that was heavily contested by Holland). A day before the Paris reunion, the head of the French state and the German chancellor met again. General de Gaulle ensured Adenauer of France's loyalty to NATO and the Treaties of Paris and Roma, and the chancellor accepted the idea of the regular meetings of the heads of state and the foreign ministers, prepared by a permanent secretariat.

⁷⁹ Henry Kissinger: *Diplomația*, București: Editura All, 1998.

⁸⁰ In 1944 the French-Soviet Treaty was signed. De Gaulle refused to adopt the principles in the Declaration on a Freed Europe. In reality, his policy of developing close relations with Moscow remained without positive results, especially due to the lack of Stalin's sympathy for the head of state the free France.

East.⁸¹ Adenauer did not trust the Soviet Union. Although he hoped that one day Eastern Germany would be reunited with Western Germany, he opposed the idea of unification at that time. A united, and therefore neutralised, Germany, without the support of and participation in the NATO was, in his opinion, a future satellite of the Soviet Union. For these reasons, he wrote in 1958 that the priority was „to protect the freedom of the Federal Republic”⁸².

Although for different reasons, the politics of the two statesmen had convergent objectives and the relations between de Gaulle and Adenauer were good, resulting in the signing of the French-German Cooperation Treaty on January 22, 1963.⁸³

French-German Cooperation Treaty

The French-German Cooperation Treaty was signed in the Élysée Palace, in Paris, by the German Chancellor Konrad Adenauer and the French President Charles de Gaulle.⁸⁴ The treaty of friendship represented a turning point in the reconciliation process between the two countries, a document that laid the basis of collaboration in important domains, such as foreign affairs, defence, culture and education. The objective it targeted was that, through regular meetings of the two parts, similar perspectives should be developed as concerns foreign policy and defence.

The treaty wanted to end the historical rivalries between the French and the Germans through promoting the fraternization of the two peoples, connecting their economic and cultural development, and safeguarding their security. The two parts were fully aware that strengthening their cooperation was indispensable for the continuation of the process of European construction. The youth played an important role, namely to become aware of the solidarity between the two nations and to strengthen their relations.

In order to meet the objectives of the treaty, it was stipulated that the heads of states and of governments would meet twice a year regularly, and

⁸¹ The building of the Berlin wall in 1961 led to the dramatic decrease of Adenauer's popularity.

⁸² Hitchcock, *Op. cit.*, p. 224.

⁸³ There were, however, divergences, too, between the two, especially as concerned their view of foreign policy. Adenauer, a convinced Christian-Democrat, wished to protect the continent from the dangers of exaggerated nationalism and from the threat of communism, turning in his foreign policy toward the USA and the western allies. France, on the other hand, wanted to be independent from the USA and the NATO, and in general wanted a more independent European policy. Therefore, as concerned its security policy, Germany relied permanently on the USA, distancing itself from France. The divergences regarding the role of the USA and NATO became more obvious especially after the meeting at Rambouillet, in 1962.

⁸⁴ The text of the treaty is reproduced in the present volume, the chapter entitled “Documents”.

whenever necessary in addition, while the foreign ministers, the ministers of defence, and the ministers of education every three months. The German Minister of Family and Youth and the French Commissioner for Youth and Sports would meet every two months. The meetings would be prepared and co-ordinated by an inter-ministerial commission, which would be set up in both countries to also deal with the dissemination of information on the bilateral activities on both sides (Ch. I, art. 1-4).

According to the treaty, the two states would co-ordinate their activity in the field of foreign policy: policies regarding the European communities, relations between the East and the West, as well as the policies within international organizations they are members of (cap. II/A). Within the framework of cooperation as regards issues of security, the staff of the two armed forces would also meet, and a joint research institute would be set up, whose major objective would be to defend the civil society in both countries (cap. II/B). As concerns the issues in the field of education and youth, the treaty amended the provisions of the two French-German Memoranda – of September 19 and November 8, 1962 – stipulating that emphasis would be laid on language skills, recognition of diplomas and scientific research (Ch. II/C, art.1). The French and German youth must receive all assistance to be able to cooperate, and this applies mainly to group meetings with the aim of enhancing mutual understanding. The meetings of students and young workers would be co-ordinated by an independent Board (Ch. II/B, art.2).

As a strategic goal, the bilateral treaty aims to unite the forces of the two countries to further the process of European construction and to weaken the influence of the USA and the NATO in Europe – which was considered important especially by de Gaulle.

In the process of ratification of the treaty, the Bundestag – directed by its transatlantic allies – attached to it a Preamble, which underlined the role of the United States and of the North Atlantic Alliance in Europe, thus repudiating the French interest for an independent Europe. In this way, it was clear that within the defence and security policy, the German Federal Republic was not yet prepared to give up its partnership with the USA, and to lay the foundations of an independent Europe. This issue generated mistrust and disappointment in de Gaulle's France.

The absence of France from the discussions concerning the harmonisation of relations with the USA and its unilateral actions in foreign policy led to a weakening of the French-German relations. The situation remained unclear until the partnership was re-approached by Schmidt and Giscard d'Estaing⁸⁵.

However, misunderstandings regarding foreign policy did not destroy altogether the initiative of reconciliation. Thus, the primary goal was now to develop efficient bilateral actions in the field of youth. In this respect, the rep-

⁸⁵ Elizabeth Pond, *Renașterea Europei*, Târgoviște: Editura Pandora-M, 2003, p. 46.

representatives of the two states signed a Convention on July 5, 1963. As part of this agreement, an organization was set up whose role would be to develop relations of mutual understanding between the French and the German youth. This organisation was called the French-German Youth Office (Deutsch-Französisches Jugendwerk, Office Franco-Allemand pour la Jeunesse).⁸⁶

The French-German litigation over agrarian policy within the European Community, but especially Konrad Adenauer's resignation and his replacement in 1966 by his old rival, the Anglophile Ludwig Erhardt, who induced a distancing in the relations with France, worsened the bilateral relations. Thus, the objectives set in the 1963 treaty could not be translated into reality in the following years.

However, the historical relevance of the contract must be underscored. The regular bilateral meetings between the heads of states and of the governments had an undoubted contribution to the French-German reconciliation, and to the progress of the European construction process. But an even more powerful impact was exerted on the two societies by the youth programmes within the French-German Youth Office. Thus, the French-German friendship became reality.

Twenty-five years after signing the treaty of cooperation, two *additional protocols* were signed to set up two councils: one for finance and economy, and the other for issues of security and defence. The latter aims to develop concrete co-operations schemes in issues of security and defence through bilateral meetings of the heads of states and governments, held twice a year. The German Chancellor Helmut Kohl and the French President François Mitterrand demonstrated through these documents that they wished to continue the process of reconciliation whose basis was consolidated by their predecessors, Adenauer and de Gaulle. Moreover, besides demonstrating this intention, the two carried out a concrete activity to perfect the objectives of the treaty of 1963, and to institutionalise co-operation in the field of security and defence policy.

The additional protocol to the treaty referring to the French-German Council for Finance and Economy was signed on January 22, 1988, to establish a connection between the two countries' economic development, in the sense stipulated in the Cooperation Treaty of 1963, generally in line with the European economic and monetary union. The Council includes the German and French Ministers of Finance, as well as the presidents of the two central banks. It meets twice a year to presents reports on the activities of their respective head of state and head of government, and to consult with the governments of each country. The Council debates the basic lines of each

⁸⁶ In fact the organization of programmes for the French and German youth with the objective of establishing a dialog between them originated in the inter-war period. Between the 1920s and 1930s, French and German youth started to have contacts and meetings.

country's budget with the national parliaments and governments, as well as the economic situation, the economic and monetary policies of both countries in order to obtain a good harmonization of the positions of the two countries in international negotiations on economic issues.

The second additional protocol, closed on the same day, established the setting up of a Mixed Council on Issues of Security and Defence. The Council is made up of the heads of state and of the government, as well as the ministers of foreign affairs and of defence, and meets twice a year. Its meetings can be attended by the heads of the Army Headquarters, and high officials and army leaders from both countries. The major objective of its activities is to develop common points of view as concerns issues of security in Europe, and to collaborate in the fight against disarmament, in the training of the military staff, and for the improvement of the operating potential and the enhancement of European industrial and technological potential. The rationale for the operation of this Council is based on the two countries' wish to decide together on those issues of security and defence that influence the entire Europe, admitting that the European Union will be incomplete without a common policy in these fields. The major objective is to remove any situation of war that might threaten Europe and to develop a European identity in this field, too, all in conformity with the obligation of the two parts resulting from the decisions in the issue of the Western European Union made in The Hague in 1987, the Brussels Treaty, the North Atlantic Treaty a.o.

The French-German Youth Office

The foundations of the French-German Youth Office (FGYO) were laid, on the one hand, by the French-German Cooperation Treaty of January 22, 1963, and by the Convention between the Governments of France and Germany regarding the setting up of the Office in July 5 the same year, on the other hand.

The Office has legal personality, it acts and makes decisions independently, with the goal to strengthen and develop the connections between the French and the German youths through promoting mutual understanding and solidarity. Its activity includes the following domains, according to Article 1 of the Convention⁸⁷:

- a. Meetings and exchanges between student, college students and young workers;
- b. Group excursions, joint actions of the youth organizations and sports organizations of the youth;

⁸⁷ Annex 1 and 2 present the main fields of activity of the FGYO programmes, the number of participants and the costs of promoting them until 1991.

- c. Spare time activities for children and youth;
- d. Exchange and training for young workers and sports people, joint training sessions of the young sports people;
- e. Gaining more knowledge on both countries through open working sessions, study trips, seminars, musical events and sessions of the leaders of youth organizations;
- f. Extra-curricular events for the improvement of language skills;
- g. Analysis and research on the issues that concern the youth.

At present, the Office is managed by an independent Board of Directors, consisting of 30 members (15 French and 15 Germans) and an equal number of substitutes, appointed by the two governments and elected by the regional public administration and authorities, organizations of the youth and from other sectors covered by the activities of the Office. The Board of Directors meets alternatively in France and Germany, under the leadership of the two ministries in charge of youth issues. The executive body is the Secretary General assisted by the Deputy Secretary General, who represent the Office and prepare the meetings of the Council, taking all the necessary measures to ensure the best possible operation of the Office's programmes. One of them is French and the other is German, named by the two governments upon the recommendation of the Council. Their mandate is for five years and it cannot be extended. The Office has two centres, in Paris and Berlin, the employees can be of either nationality, and providing expertise for the various areas of interest of the Office.⁸⁸

The financial resources come from equal contributions of the two states.⁸⁹ The Board of Directors makes sure that they are used in the purpose of French-German cooperation of the youth. Budget control and execution is the competency of the two financial audits appointed by the two governments.

FGYO supports youth exchanges organised by youth associations, sporting clubs, language centres, training centres, professional and trade organizations, schools and universities, local authorities and committees for the twinning of towns. The role of the Office is to provide financial, language and training support, as well as advice and information about the content of the meetings.

FGYO is the oldest and most important institute of French-German friendship and collaboration. It was born out of the belief that the relationship between these two peoples influences the future of Europe. After wars and suffering, mutual mistrust, suspicion and hatred, there were many things to clarify and define to lay the foundations of a partnership not only

⁸⁸ For a brief presentation of the relevant documents for the FGYO activity and the institutional evolution of the Office, see annex 3.

⁸⁹ For a presentation of the evolution of governmental contributions since the Office establishment until 1991, see annex 4.

in the field of institutional relationships, but mostly in the relationships between the two civil societies.

The programme turned towards – and directs youth towards – the cultivation of French-German solidarity, in order to remove, in the first period of socialization, the possibility to develop hate against each other. At the beginning, the objective was to lay the basis of a new generation, capable of supporting and accepting the collaboration of the two nations in politics, economy and security. Knowledge of the other from a very early age is important to be able to remove the mistrust that may appear as an influence from the family, from school, or from the cultural sphere. From this point of view, it is important that between the two states, besides the fight for European supremacy or for material resources, there was also a permanent competition on the cultural plane, which is also responsible for generating mistrust and hatred between the two nations, based on an elective affinity. The two are intertwined. Wars end, but literary works, for instance, can regenerate permanently suspicion against the other.

Language instruction

The major objective is to bring the youth together. Thus, in the centre of the Office's activities stays the preoccupation to *remove language barriers*, because without knowing the other's language, knowing and accepting the other's culture and mentality would be uncertain. At the beginning, there were language centres that helped the youth develop basic language skills to be able to participate in programmes. The programme has been developed and renewed continuously, adapting to the existing realities. Thus, in the 1970s, bi-national intensive courses were provided as part of a holiday scheme. In the 1980s there were courses that provided the opportunity to develop specialised professional language. There is great emphasis on the permanent renewal and development of materials that are used in language teaching and learning, as well as on the training of the staff involved in this teaching – teachers, translators, animators – both from the linguistic point of view, and especially as concerns methodology and techniques. Courses providing the opportunity to learn the language of the other represent a major activity of FGYO, especially in France, where there are no real opportunities for learning German outside of school.

Youth meetings

At the beginning of the programme, the meetings of the youth symbolised the political collaboration between the two countries, and a lot of emphasis was laid on the institutionalisation of exchanges. Then the idea that the programmes must be based on *knowing the other's life, culture and*

economy emerged, aiming to develop a sense of solidarity and cooperation. The natural question was posed whether such two-week meetings, organised with the aim of providing the opportunity for mutual knowledge may or may not have structural impact in the two societies, and the conclusion was that longer programmes must be developed. Thus, the traditional form of group meetings was replaced by *supporting individual trips*, with the aim of knowing the other's culture. In addition, there was an investigation to improve the teachers' intercultural education skills.

Another important programme was to organize a framework for *meetings of the youth outside of the school*. At the beginning, these activities were based on the idea that the youth must have enjoyable experiences together, so the meetings focused on activities the youth prize – arts, sport, theatre, or various sciences – with the aim of collaboration in the respective domain through debates on certain topics. In the '70s emphasis was laid on creating opportunities for dialog and cooperation with various organizations, teacher associations and local authorities. Starting from 1975, the programmes extended to include other EC countries, and thus tri-national programmes were organised in which especially topics that help the youth understand the dynamics of the European construction can be debated. A lot of attention has been paid from the beginning to sporting events, as an extracurricular activity, including sports and games that can promote the youth's skills to compromise and reconcile. The programme has been developed permanently, and it extended to include familiarising the participants with the situation of the inhabitants in a certain region and the debate of various issues that affect the youth in general: career choice, unemployment or the environment. In 1975 programmes that aimed at *bringing together young artists* were started, within the framework of workshops. The aim of these workshops was for the young artists to know the cultural life of the partner country, to analyse the similarities and differences in art, methods of work, attitudes, as well as the debate of problems of modern art, such as the hardships of cross-border cooperation. Another important part of the programme has been to perfect artists' training and to increase professional mobility in an open Europe. The Office works together in this respect with partner institutions: museums, theatres, and radio and television stations.

Student exchanges

Another dimension of FGYO's activities is to organize student exchanges in cooperation with institutions of education. The exchanges are perceived as a process of knowing the other's language and culture, and thus emphasis is also laid on the students' motivation for learning the other's language – French or German – as a foreign language in school. There are also long term individual exchanges. Students in the 9th -10th grade attend courses in a partner school for three months and are put up by a local family. The pro-

gramme has met with difficulties, as the exchanges were often prevented by the parents' fear of the unknown.

Teachers' in-service training

There are also exchanges for teachers who come from education institutions that participate in the programme. At the beginning, they were organised only for teachers of foreign languages, but later they included teachers of other subject matters, too. In these meetings, the participants discuss topics of general interest, which motivate the teachers to participate and help the children to perceive the meetings and exchanges as an opportunity for growth in various fields, and not merely as an opportunity to improve their language skills. The Office collaborates to this end with educational institutions, within projects that aim at the training of teachers and school managers who have had a key role in organizing the meetings from the administrative and the pedagogical points of view.

College student exchanges

The college students exchange programmes started in 1963, and have been developing ever since. At the beginning, emphasis was laid on removing language barriers and creating an official network of partners, which was much easier to do than in the case of schools. As early as the '70s the programme diversified and the initiative was transferred to the universities, research groups and students themselves. From exchanges and joint research in the '80s, the programme moved toward organising seminars and debates on various topics, opportunities to share ideas and to encourage student initiatives. In parallel, emphasis attention was paid to Europeanising the programme. In this domain, too, there has been close collaboration between the Office and national institutions, such as DAAD. After the start of the European programmes of mobility – Erasmus, Lingua, Comett, Tempus – relying on the experience gained in the FGYO, but also due to the reduction of funds, the Office withdrew from organising student mobilities and laid more emphasis on other dimensions of its activity in this field: professional development, organisation of seminars and professional practicum, in the last case also providing scholarships to students.

Professional development

Another programme offered by FGYO since the beginning of its activity targets young employees. For this, FGYO collaborates with trade unions, agricultural and industrial workers' associations, and more recently with the

European Social Funds. In the first ten years they have provided the opportunity for young employees to work for a year in the partner country, a stage that is preceded by a 2-month language course. In the '70s, due to the economic recession, the programme needed to be altered. Thus, exchanges of the students in vocational education schools were supported. Since the '80s, the multiplying programmes have been promoted, organised for various categories of professions, and offering the opportunity of a 1-3 month stage of practice in the partner country. Nowadays, much attention is being paid to meetings where opinions are shared and professional development is taking place. The most successful meetings were those of librarians and other library staff, of young journalists, of manual workers and agricultural workers, and of artists. At the same time, a lot of emphasis is laid on the training and retraining of young unemployed people, for whom language courses and career counselling are provided.

FGYO has good relations both with the local authorities in both countries and with various European organisms and institutions, such as the Lingua programme, the Youth Office of the Union, the European Social Funds, but also with the Council of Europe. Its programmes are permanently developed, adjusting to the European and global reality. Thus, after 1989 the youth from the East-German Lands were included in the programmes.

It is emphasised that the activities of FGYO, like the bilateral treaty and relations, are unfolding in a European context, aimed at also informing the youth about the European realities. Debates on topics of current interest have the role of informing the youth, but also to help them improve oral communication skills and the ability to live in an international environment. The programmes have been gradually extended to youth in third states. First, tri-lateral programmes were organised including youth from other EU countries, then the programme extended to Central and Eastern Europe and Africa.⁹⁰ These tri-lateral programmes sometimes have a good impact on the institutional and political relations among the countries. Thus, within a programme in 1992, the cultural officers of 13 European embassies met in Bad Honnef.

Conclusions

FGYO is an important institute of the French-German dialog within the frameworks of civil society. Through the cooperation of the private and the state sector, aimed at educating the youth, involving universities and schools, professional, cultural, political and social initiatives, the foundation of dialog is laid in civil society, without which a common French-German policy within a united Europe may not have been possible. This important platform of

⁹⁰ Annex 5 includes data about the number of participants in the FGYO programmes by nationality.

civil society dialogue makes the French-German policy possible and credible in Europe.⁹¹

The programme has been a success. Its methods are offered as an example within the programmes of Brussels for other bilateral initiatives in Europe. Germany, starting from the success of the French-German collaboration, initiated German-Polish and German-Czech bilateral programmes. However, our attention is drawn to the fact that the French-German friendship cannot be copied. It is a unique experiment, a laboratory that changes and adapts to needs permanently. All it can offer is ideas and methods on which those who are interested in bilateral partnerships can reflect. All the initiatives aimed at starting a bilateral partnership must be built starting from the problems that exist between the parties, with the aid of the partners' creativity, and taking into account the specificity of the two partners.⁹²

An efficient evaluation of the activities of FGYO must start with mentioning some figures⁹³ which provide the dimension of the involvement of the two civil societies in this reconciliation process. Moreover, a series of surveys on the French and German youth indicate that there has been an improvement in the perception of the other: the French and German youth do not any longer consider that the two countries are enemies, or a threat to each other, but they see them as partners. But the activity of FGYO is not only this much: in the 40 years of its existence, the Office has developed specific methods providing for both the pragmatic models of work, and the exigencies of research: analysis, evaluation, and conceptualisation. During these activities, some key notions have been redefined, such as multicultural, trans-cultural, intercultural instruments that can be used in other cases, too.⁹⁴

During World War II there were not enough French or Germans that hoped that by uniting the forces of France and Germany the foundations of the European Union would be laid. Today, the French-German friendship is a reality, but still cooperation must continue to help bring along the unification of Europe.

The French-German collaboration has reached its post-reconciliatory period, according to Hubert Védrine.⁹⁵ Special attention must be paid lest the programmes may become ritualised. It is necessary to emphasise the idea of partnership meetings and the basis of critical reflection in civil society must be laid. Therefore, within the debates harmony and consensus are not

⁹¹ Herrmann, Rudolf, "Die Zivilgesellschaft und das Deutsch-Französische Jugendwerk", Deutsch-Französisch Forum, <http://www.leforum.de/de/de-revue-culture00.htm>

⁹² Michel Cullin in Wuthnow, Verena, "Abschied von der „Versöhnungsideologie“. Kreativität und Dynamik: neuer schwing für die deutsch-französischen Beziehungen", <http://www.uni-weimar.de/raus/artikel/dfjwe.html>

⁹³ See Bernard Viale's article in this volume.

⁹⁴ Demorgon, et. al., *Op. cit.*, p. 62-63, 331.

⁹⁵ Herrmann, *Op. cit.*

necessarily sought, but primary importance is paid to different ideas, the capacity to participate in a debate within the framework of the relations characterised by partnership and equal rights.⁹⁶ Although discussing the past and memories are important for the sake of clarity, today the most important discussions are the free debates on the future of civil society and those discussions that help strengthen the personality of each participant. The youth are encouraged to suggest topics that there are especially interested in. In this way, topics such as the following have been discussed within the framework of the French-German discussions: the reform of democracy, civic responsibility, immigration, hatred of immigrants, drugs, sects and borders, respect for human rights.

There are many things to settle between the French and the Germans, even if the cooperation of the two states has become reality. After World War II the two civil societies found a common denominator: the wish to prevent future suffering and horrors caused by wars in Europe. Today, what unites the French and German youth is the general global reality that affects them: fear of the future, lack of perspectives, the new European realities, confronting and accepting each other, and the identity crisis of the world at large.

The joint French-German activities are no longer on the verge of self-legitimising, but they have to contribute to the development and strengthening of European cohesion, solidarity and consolidation of the Union. On the one hand, they must help in the process of European enlargement, and on the other hand the French-German ties are important for Europe's contact with the world. As concerns the first objective, they must help the Europeanization of national institutions. The enlargement of Europe will give rise to suspicion. The cultural differences must be maintained, because Europe means diversity. The goal of European unity must be each individual's. It is important that the decisions in Brussels should reflect the wish of Europe's citizens and be accepted by the civil society. Partnership is important also in the sense of reforming the European structures, in the sense of democratisation of the EU.

The French-German friendship cannot be copied. It can be used as a model adapted to the history, values, mentality and the content of ethnic identity of any partners that make a determined engagement to misunderstanding and mistrust. The completion of European, Atlantic or even global integration will be impossible without such concrete arrangements that are aimed realistically at laying the foundation of collaboration, acceptance of the other and friendship, especially between peoples that along history have been engaged in bloody conflicts. The realization and refinement of a European identity remains a major challenge of this exceptional process, as concerns both the political-institutional dimensions, and the economic one. As for culture, and cultural policy, the promotion of pluralism and difference is a concrete task.

⁹⁶ Michel Cullin *Op. cit.*

The two imperatives of adding style to the European identity and continuing democratisation in the context of redrawing the border of the Union, due to the process of accession of the new member states, can meet only in the project of a united, tolerant, multiethnic and multicultural civil society.

Monica ROBOTIN and Petra SZÁVICS

References

- “Abkommen über die Gründung des Deutsch-Französischen Jugendwerks vom 5 Juli 1963”, <http://www.dfwj.org/netzwerk/grund/dfwj63.html>.
- “Gemeinsame Erklärung und Vertrag über die deutsch-französische Zusammenarbeit vom 22 Januar 1963”, <http://www.dfwj.org/netzwerk/grund/vertrag63.html>.
- “Office Franco-Allemand de la Jeunesse”, <http://www.dfwj.org>.
- “Was ist das Deutsch-Französische Jugendwerk?” http://www.rwth-aachen.de/zentral/dez2_Aktuelles_Hanke_dfwj.htm.
- “Protokoll über die Schaffung eines deutsch-französischen Finanz- und Wirtschaftsrat vom 22 Januar 1988”, <http://www.dfwj.org/netzwerk/grund/finanz88.html>.
- “Protokoll zur Schaffung des deutsch-französischen Verteidigungs- und Sicherheitsrats vom 22 Januar 1988”, <http://www.dfwj.org/netzwerk/grund/verteid88.html>.
- Tätigkeitsbericht (DFJW)*, 1992, 1993.
- Calvocoressi, Peter, *Europa de la Bismarck la Gorbaciov*, Iași: Polirom, 2000.
- Coghe, Samuel, “Élysée Vertrag”, <http://www.weltpolitik.net/sachgebiete/eu/article/329.html>.
- Demorgon Jacques, Edmond-Marc Lipianski, Burkhard Müller and Hans Nicklas. *Dynamiques Interculturelles pour L'Europe*, Paris: Ed. Economica, 2003.
- Herrmann, Rudolf, “Die Zivilgesellschaft und das Deutsch-Französische Jugendwerk”, Deutsch-Französisch Forum, <http://www.leforum.de/de/de-revue-culture-00.htm>.
- Hitchcock, William I. *The Struggle for Europe. The History of the Continent since 1945*, London: Profile Books LTD, 2003.
- Kissinger, Henry: *Diplomația*, București: Editura All, 1998.
- Lepenes, Wolf, “Vergangenheit und Zukunft der deutsch-französischen Beziehungen”, <http://www.leforum.de/de/de-revue-culture-00.htm>
- Monnet, Jean, *Memoires*, Paris: Fayard, 2002.
- Păun, Nicolae, *Istoria construcției europene*, Cluj-Napoca: Ed.Efes, 1999.
- Pond Elizabeth. *Renașterea Europei*, Târgoviște: Editura Pandora-M, 2003.
- Pöttering Hans-Gert “Europa trebuie creată”, in *Konrad Adenauer, 125th anniversary of his birth*, Bucharest: Konrad Adenauer Foundation, 2001.
- Teipen, Alfons H., Rezension zu: “Remi Hess&Christoph Wulf (1999) (Hrsg.). *Grenzgänge. Über den Umgang mit dem Eigenen und dem Fremden*”, <http://qualitative-research.net/fqs/fqs.htm>.
- Wuthnow, Verena, “Abschied von der »Versöhnungsideologie«. Kreativität und Dynamik: neuer schwung für die deutsch-französischen Beziehungen”, <http://www.uni-weimar.de/raus/artikel/dfjwe.html>.

Annex 1

**Number of participants in the FGYO programmes
after the field of activity**

Field of activity	Year 1975		Year 1980		Year 1985		Year 1991	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Professional development	16 655	16	13 434	12	20 834	16	21 072	13
Youth meetings	38 341	37	35 300	32	36 361	28	33 570	21
Student exchanges	19 183	19	31 236	28	39 815	31	60 648	38
College student exchanges	3 679	4	2 885	3	4 600	4	4 953	3
Teachers' in-service training	7 161	7	8 544	8	8 740	7	9 251	6
Language learning	5 142	5	7 348	7	4 755	4	18 542	12
Sport	13 168	13	12 777	11	14 771	11	11 522	7

The data in the table are from:

Tätigkeitsbericht der DFJW, 1992, p. 69, 71, 73, 75.

Annex 2

**Costs of promoting the fields
of activity of FGYO**

Field of activity	Year 1975		Year 1980		Year 1985		Year 1991	
	Thousand DM	%	Thousand DM	%	Thousand DM	%	Thousand DM	%
Professional development	4 320	22	4 022	19	6 355	25	7 996	25
Youth meetings	6 558	33	6 551	31	7 397	30	8 888	28
Student exchanges	2 171	11	3 207	15	2 783	11	3 703	12
College student exchanges	2 324	12	2 290	11	2 691	11	2 304	7
Teachers' in-service training	1 110	6	1 495	7	1 892	8	2 569	8
Language learning	1 271	6	1 177	6	1 338	5	4 247	13
Sport	2 170	11	2 140	10	2 578	10	2 380	7

The data in the table are taken from:
Tätigkeitsbericht der DFJW, 1992, p. 70, 72, 74, 76.

Annex no. 3

FGYO history by years:

23 September 1955 – a *Cultural Convention between the Governments of the French Republic and the Federal Republic of Germany* is signed, with the aim to promote cultural dialogue between the two peoples, with a special focus on college students.

22 January 1963 – Konrad Adenauer and Charles de Gaulle sign the *French-German Treaty of Cooperation*

5 July 1963 – The two states sign a Convention, which establishes the French-German Youth Office

22 June 1973 – The two states sign the *Protocol for the Amendment of the Convention on the French-German Youth Office*

22 January 1988 – Two additional protocols were signed to the treaty of 1963, one for cooperation in finances and economy, and the other in issues of security and defence, thus setting up the French-German Council for Finance and Economy, and the Mixed Council for issues of security and defence.

19 June 1990 – The youth ministers of the two countries declared the need to extend the programme to Eastern Germany, too, a statement that takes into account the new historical evolutions, namely the unification of Germany.

29-30 May 1991 – The ministers for culture of the two states make a common statement on cultural collaboration and collaboration in training between France and the East German lands.

The institutional evolution of the Office

1963-1973: The Office is weakly represented in France; emphasis is laid on democratisation and programmes for Germany. In 1968, due to economic difficulties, France cuts its financial contribution by 10%. In 1972-1973, the French contribution is reduced yet again. There is heavy criticism against the bureaucracy and obsolescence of the Office, although in 1970-1972 the number of employees is reduced from 112 persons to 96 persons.

1973-1984: The Protocol for the Amendment of the Convention on the Office is signed. Emphasis is laid on integration; the administration of the Office was united and placed under the direct management of the state secretary and moved to Bad Honnef, while the French headquarters are moved from Versailles to Paris. The number of employees is reduced to 8 and the aim is to re-establish the balance between the two partners as concerns the two-way development of programmes and objectives.

1984-2002: in November 1983 a change occurs that is meant to perfect the integration of the Office, thus moving away from the initial system, including a secretary general and two national sections. Emphasis is laid on an improved representation of France, on full equality within the Office, participation and dialog to the detriment of consensus.

Annex 4

**Evolution of governmental contributions
between 1963/1964 – 1991 – in million**

Budget year	Contribution of the French Government		Contribution of the German Government	
	FF	Equivalent in DM	DM	Equivalent in FF
1963/1964	25,2	20,2	20,2	25,2
1965	25,0	20,0	20,0	25,0
1966	25,0	20,0	20,0	25,0
1967	25,0	20,0	20,0	25,0
1968	25,0	20,0	20,0	25,0
1969	23,5	18,8	18,0	22,5
1970	25,3	16,8	17,4	26,1
1971	25,3	16,8	16,8	25,3
1972	23,6	14,7	14,7	23,6
1973	23,6	14,8	14,7	23,4
1974	23,6	13,6	13,6	23,6
1975	23,6	13,2	13,2	23,6
1976	23,6	13,8	13,8	23,6
1977	23,6	13,0	13,1	23,6
1978	26,0	11,3	13,9	31,8
1979	29,0	12,4	14,5	33,7
1980	32,0	13,75	16,0	37,2
1981	35,2	16,5	16,5	35,2
1982	41,9	17,7	17,5	41,3
1983	47,3	16,7	19,9	47,9
1984	54,0	17,6	17,7	54,5
1985	54,9	17,9	18,0	55,1
1986	55,0	17,9	18,5	56,6
1987	58,3	18,0	18,5	59,7
1988	60,4	18,0	18,5	62,0
1989	64,2	19,1	19,6	65,7
1990	64,2	19,1	19,6	65,7
1991	68,4	20,4	20,9	70,0

Source: Henri MÉNUDIER, *Das Deutsch-Französische Jugendwerk. Ein exemplarischer Beitrag zur Einheit Europas*, Bonn: Ed. Aktuell, 1991, p. 125.

Annex 5

**Number of participants in the fgyo programmes
by nationality between 1963/1964 – 1990**

Year	Number of participants			
	Germans	French	Others	Total
1963/1964	120 336	97 297		217 633
1965	157 251	146 845		304 096
1966	152 577	130 387		282 964
1967	143 459	128 388		271 847
1968	145 553	119 795		265 348
1969	126 647	98 472		225 119
1970	112 567	83 785		196 352
1971	110 348	79 607		189 955
1972	99 544	77 937		177 481
1973	73 384	59 183		132 567
1974	63 262	49 737		112 999
1975	54 717	48 612		103 329
1976	54 137	46 825		100 962
1977	54 102	47 897	332	102 331
1978	52 518	49 756	585	102 859
1979	49 606	46 496	406	96 508
1980	56 151	54 788	585	111 524
1981	58 477	59 535	589	118 601
1982	58 838	59 417	650	118 905
1983	65 089	64 650	800	130 539
1984	63 614	63 965	951	128 530
1985	64 121	64 416	1 339	129 876
1986	68 697	67 275	1 384	137 356
1987	71 683	72 351	1 491	145 525
1988	68 810	73 732	1 539	144 081
1989	68 697	75 691	1 886	146 274
1990	69 904	82 518	1 733	154 155
TOTAL	2 284 089	2 049 357	14 270	4 348 016

Source: Henri MÉNUDIER, *Das Deutsch-Französische Jugendwerk. Ein exemplarischer Beitrag zur Einheit Europas*, Bonn: Ed. Aktuell, 1991, p. 178.

Documente

Dokumentumok

Documents

TRATATUL DE COOPERARE FRANCO-GERMAN

General Charles de Gaulle, Președintele Republicii Franceze și Dr. Konrad Adenauer, Cancelarul Republicii Federale Germania,

La încheierea conferinței ce s-a desfășurat la Paris în 21 și 22 ianuarie 1963 și la care au participat, din partea franceză, Prim-ministrul, Ministrul Afacerilor Externe, Ministrul Forțelor Armate și Ministrul Educației, iar din partea germană, Ministrul Afacerilor Externe, Ministrul Apărării și Ministrul Familiei și al Tineretului,

Convinsi că reconcilierea între poporul german și cel francez, încheierea rivalităților vechi de secole dintre cele două națiuni, constituie un eveniment istoric ce transformă profund relațiile dintre cele două popoare,

Conștienți de solidaritatea care unește cele două popoare atât sub aspectul securității, cât și al dezvoltării economice și culturale,

Observând în special faptul că tinerii au devenit conștienți de această solidaritate și se simt chemați să joace un rol important în consolidarea relației de prietenie franco-germană,

Recunoscând faptul că întărirea cooperării între cele două țări constituie un stadiu vital în drumul spre o Europă unită, care este obiectivul celor două popoare,

Au căzut de acord în ce privește organizarea și principiile cooperării între cele două state, după cum stipulează acest Tratat, semnat astăzi.

Întocmit la Paris, în douăzeci și doi ianuarie, anul o mie nouă sute șaizeci și trei, atât în limba franceză cât și în limba germană.

Președintele Republicii Franceze:

Charles de Gaulle

Cancelarul Federal al Republicii Federale Germania:

Dr. Konrad Adenauer

Tratat între Republica Franceză și Republica Federală Germania privind cooperarea franco-germană

În urma Declarației Comune a Președintelui Republicii Franceze și a Cancelarului Republicii Federale Germania, dată în 22 ianuarie 1963, privind organizarea și principiile cooperării dintre cele două state, s-a convenit asupra următoarelor prevederi:

I – Organizarea

1 – Șefii Statelor și ai Guvernelor vor da, de câte ori situația o va cere, directivele necesare și vor urmări în mod regulat implementarea programului prezentat în cele ce urmează. Ei se vor întâlni în acest scop ori de câte ori va fi necesar, în principiu cel puțin de două ori pe an.

2 – Miniștrii Afacerilor Externe vor avea grijă de implementarea programului ca întreg. Ei se vor reuni cel puțin trimestrial. Fără a prejudicia contactele normale stabilite prin canalele diplomatice ale ambasadelor, înalții oficiali ai celor două Ministere de Afaceri Externe, responsabili pentru probleme politice, economice și culturale, se vor întruni cel puțin o dată pe lună, alternativ la Paris și Bonn, cu scopul de a studia problemele curente și de a pregăti întrunirile Miniștrilor. De asemenea, misiunile diplomatice și consulatele celor două țări, precum și misiunile permanente la organizațiile internaționale vor întreprinde contactele necesare în problemele de interes comun.

3 – Vor avea loc întruniri regulate între autoritățile responsabile din cele două țări în domeniile apărării, educației și tineretului. Aceste întruniri nu vor afecta sub nici un fel desfășurarea activității organizațiilor deja existente – Comisia Culturală Franco-Germană, Grupul de Stat Major Permanent – ale căror activități, din contră, vor fi extinse. Ambii Miniștri ai Afacerilor Externe vor fi reprezentați în cadrul acestor reuniuni, pentru a asigura coordonarea la nivel înalt a cooperării.

a) Miniștrii Forțelor Armate, respectiv ai Apărării se vor întruni cel puțin o dată la trei luni. În mod similar, Ministrul Francez al Educației Naționale va avea întrevederi la aceleași intervale de timp cu persoana desemnată de statul german pentru a urmări programul de cooperare pe plan cultural.

b) Șefii de Stat Major ai celor două țări vor avea întrevederi cel puțin o dată la două luni; în cazul în care acest lucru nu va fi posibil, ei vor fi înlocuiți de către reprezentanții responsabili ai acestora.

c) Înaltul Comisar pentru Tineret și Sport al Franței se va întâlni cel puțin o dată la două luni cu Ministrul Federal al Familiei și Tineretului sau cu reprezentantul acestuia.

4 – În fiecare din cele două țări o comisie interministerială va fi însărcinată cu urmărirea problemelor de cooperare. Aceasta va fi prezidată de către un înalt oficial al Ministerului de Externe și va cuprinde reprezentanți ai

tuturor administrațiilor implicate. Rolul său este de a coordona activitățile ministerelor implicate în program și de a înainta rapoarte periodice guvernului propriu referitoare la starea cooperării franco-germane. De asemenea, va avea sarcina de a face toate sugestiile utile în ce privește implementarea programului de cooperare și apoi a extinderii sale în noi domenii.

II – Program

A – Afaceri externe

1 – Cele două Guverne se vor consulta reciproc, înaintea luării oricărei decizii, asupra tuturor aspectelor importante ale politicii externe și în primul rând asupra problemelor de interes comun, pentru a ajunge, pe cât posibil, pe poziții similare.

Această consultare va privi, printre altele, următoarele subiecte:

– Probleme referitoare la Comunitățile Europene și la cooperarea politică europeană;

– Relațiile Est-Vest, la nivel politic și economic;

– Subiecte tratate în Organizația Tratatului Nord-Atlantic și în diferite organizații internaționale în care cele două guverne sunt interesate, între care Consiliul Europei, Uniunea Europei Occidentale, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Națiunile Unite și agențiile sale specializate.

2 – Cooperarea deja stabilită în sfera informației va fi continuată și dezvoltată între serviciile responsabile din Paris și Bonn și între misiunile diplomatice din alte țări.

3 – Cu referire la ajutorul acordat țărilor în curs de dezvoltare, ambele Guverne își vor compara sistematic programele în vederea menținerii unei cooperări strânse. Ele vor studia posibilitatea de a se angaja în acțiuni comune. Deoarece mai multe departamente ministeriale sunt responsabile de aceste aspecte, atât în Franța cât și în Germania, va cădea în sarcina celor doi Miniștri ai Afacerilor Externe să determine împreună bazele practice ale acestei cooperări.

4 – Cele două guverne vor studia împreună mijloacele de întărire a cooperării în alte sectoare importante ale politicii economice, cum ar fi: politica agricolă și forestieră; politica în domeniul energetic; problemele de comunicații și transport și dezvoltarea industrială în cadrul general al Pieței Comune; politica creditelor de export.

B – Apărare

1 – În acest domeniu vor fi urmărite următoarele obiectivele:

a) La nivel de strategii și tactici, autoritățile competente ale ambelor țări vor încerca să își armonizeze doctrinele în vederea ajungerii la concepții comune. Vor fi înființate instituții franco-germane pentru cercetare operațională.

b) Vor fi sporite schimburile de personal din cadrul forțelor armate. Acestea privesc în mod special profesorii și elevii din cadrul școlilor militare. Ele pot include detașarea temporară de unități întregi. Pentru a facilita aceste schimburi, se vor depune eforturi de ambele părți pentru a asigura cursuri practice de limbă pentru cei instruiți.

c) Cu referire la armamente, ambele Guverne se vor strădui să organizeze un program comun, începând de la întocmirea planurilor de armament adecvate și formularea planurilor de finanțare.

În acest scop, comitetele comune vor studia desfășurarea cercetărilor din ambele țări legate de aceste proiecte și vor întocmi un studiu comparativ. Ele vor înainta propunerile Miniștrilor, care le vor examina în cadrul reuniunilor lor trimestriale și vor da directivele necesare pentru implementare.

C – Educație și tineret

Cu referire la educație și tineret, propunerile cuprinse în memorandumurile franceze și germane din 19 septembrie și 8 noiembrie 1962 vor fi studiate în conformitate cu procedurile indicate mai sus.

1 – În domeniul educației, efortul va fi îndreptat în special înspre următoarele puncte:

a) Învățarea limbii:

Cele două Guverne realizează importanța esențială pe care o are cunoașterea reciprocă a limbilor celor două țări în procesul de cooperare franco-german. Din acest motiv, ei se vor strădui să întreprindă măsuri concrete pentru creșterea numărului de elevi germani care învață limba franceză, respectiv a elevilor francezi care învață limba germană.

Guvernul Federal va examina împreună cu guvernele Landurilor, competente în această problemă, pentru a studia posibilitatea introducerii unor reglementări în vederea atingerii acestui obiectiv.

În toate instituțiile de învățământ superioare vor fi organizate cursuri practice de limba franceză în Germania, respectiv cursuri practice de limbă germană în Franța, care vor fi deschise tuturor studenților.

b) Problema echivalărilor:

Autorităților competente din ambele țări li se va solicita să accelereze adoptarea prevederilor referitoare la echivalarea perioadelor academice, a examenelor, a gradelor și diplomelor universitare.

c) Cooperarea în cercetarea științifică:

Organizațiile de cercetare și institutele științifice își vor spori contactele, începând cu o informare reciprocă mai detaliată. Vor fi înființate programe de cercetare coordonate în domeniile în care este posibil.

2 – Tinerilor din ambele țări li se vor oferi toate oportunitățile pentru a spori legăturile dintre ei și pentru a întări cooperarea dintre aceștia. Vor fi sporite, în special, schimburile colective.

Cele două țări vor crea un organism condus de un consiliu administrativ autonom, al cărui scop va fi să dezvolte aceste posibilități și să promoveze

schimburile. Acest organism va beneficia de fonduri comune franco-germane, în vederea schimburilor de elevi, studenți, tineri artiști și muncitori între cele două țări.

III – Dispoziții finale

1 – Vor fi date directivele necesare în fiecare țară pentru punerea imediată în aplicare a procesului. Miniștrii Afacerilor Externe vor examina progresele înregistrate în cadrul fiecărei întruniri.

2 – Cele două Guverne vor informa permanent guvernele statelor membre ale Comunității Europene asupra dezvoltării procesului de cooperare franco-german.

3 – Cu excepția prevederilor referitoare la apărare, actualul Tratat se va aplica și în landul Berlin, în absența unei declarații contrare date de Guvernul Federal al Republicii Federale Germane Guvernului Republicii Franceze, în termen de trei luni de la intrarea în vigoare a prezentului Tratat.

4 – Cele două guverne pot aduce orice îmbunătățiri care vor părea benefice pentru implementarea prezentului Tratat.

5 – Prezentul Tratat va intra în vigoare de îndată ce guvernele celor două țări vor anunța reciproc îndeplinirea pe plan intern a condițiilor necesare pentru implementarea sa.

Întocmit la Paris, în douăzeci și doi ianuarie, anul o mie nouă sute șaiszeci și trei, atât în limba franceză cât și în limba germană, ambele texte fiind autentice și de valoare egală.

Președintele Republicii Franceze:

Charles de Gaulle

Prim-ministrul francez:

Georges Pompidou

Ministrul francez al Afacerilor Externe:

Maurice Couve de Murville

Cancelarul Federal al Republicii Federale Germania:

Dr. Konrad Adenauer

*Ministrul Federal al Afacerilor Externe
al Republicii Federale Germania:*

Gerhard Schroeder

A FRANCIA–NÉMET EGYÜTTMŰKÖDÉSI SZERZŐDÉS

Charles de Gaulle tábornok, a Francia Köztársaság Elnöke, és Dr. Konrad Adenauer, a Német Szövetségi Köztársaság Kancellárja,

Az 1963. január 21-22-én, Párizsban tartott konferencia lezárásakor, amelyen francia részről a Miniszterelnök, a Külügyminiszter, a Fegyveres Erők Minisztere és az Oktatásügyi Miniszter, német részről pedig a Külügyminiszter, a Honvédelmi Miniszter, valamint a Család- és Ifjúságügyi miniszter vett részt,

Meggyőződve arról, hogy a német és a francia nép megbékélése, az évszázados viszálykodások beszüntetése egy olyan történelmi esemény, amely alapjaiban átalakítja át a két nép közötti kapcsolatokat,

A két népet mind biztonsági, mind gazdasági és kulturális fejlődésükben összekötő szolidaritás tudatában,

Különös tekintettel arra, hogy a fiatalokban tudatosult ez a szolidaritás, és kötelezve érzik magukat, hogy meghatározó szerepet játszanak a francia-német barátság megerősítésében,

Felismerve, hogy a két ország közötti együttműködés megerősítése létfontosságú lépés az egyesült Európához vezető úton, amely a két nép célját képezi,

Egyezsége jutottak a két Állam közötti együttműködés megszervezésére és elveire vonatkozóan, a mai napon aláírt Szerződésben foglaltak szerint.

Kelt Párizsban, ezerkilencszázhatvanhárom január hó huszonkettedik napján, francia és német nyelven.

A Francia Köztársaság Elnöke:

Charles de Gaulle

A Német Szövetségi Köztársaság Szövetségi Kancellárja:

Dr. Konrad Adenauer

Szerződés a Francia Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság között a francia–német együttműködésről

A Francia Köztársaság Elnökének és a Német Szövetségi Köztársaság Kancellárjának 1963. január 22-i, a két ország közötti együttműködés megszervezésére és elveire vonatkozó Közös Nyilatkozata nyomán, a következőkben állapodtak meg:

I – Szervezés

1 – Az Államfők és Kormányok szükség esetén megszabják a követendő irányelveket, és rendszeresen nyomon követik az alábbiakban rögzített program megvalósítását. E cél érdekében bármikor találkozhatnak, amikor szükséges, elvileg legalább évente kétszer.

2 – A Külügyminiszterek gondoskodnak a program egészének a megvalósításáról. Legalább háromhavonta egyszer találkoznak. Rendes körülmények között, a nagyköveteken keresztül létrejövő kapcsolatokat nem érintve, a két Külügyminisztérium politikai, gazdasági és kulturális ügyekért felelős magas rangú tisztségviselői minden hónapban találkoznak, felváltva Párizsban és Bonnban, a mindenkori problémák áttekintése és a Miniszterek találkozásának előkészítése céljával. Emellett a két ország külképviseletei és konzulátusai, valamint a nemzetközi szervezeteknél működő állandó missziók minden szükséges kapcsolattartást lebonyolítanak a közös érdeket képező ügyekkel kapcsolatban.

3 – Rendszeres találkozókra kerül sor a két ország honvédelmi, oktatási és ifjúsági kérdésekért felelős testületei között. Ezek a találkozók semmiképp nem érintik a már létező testületek – Francia-Német Kulturális Bizottság, Állandó Vezérkari Csoport – működését, amelyek épp ellenkezőleg, kiterjesztik tevékenységük körét. Mindkét Külügyminiszter képviselve lesz ezeken a találkozókön, az együttműködés általános összehangolása érdekében.

a) A Fegyveres Erők Minisztere, illetve a Honvédelmi Miniszter háromhavonta legalább egyszer találkozik. Hasonlóképpen, a francia Nemzeti Oktatásügyi Miniszter ugyanazon időközönként találkozik a Németország által a kulturális együttműködési program nyomon követésére kijelölt személlyel.

b) A két ország Vezérkari Főnöke kéthavonta legalább egyszer találkozik. Akadályoztatásuk esetén felelős képviselőik helyettesítik őket.

c) A francia Ifjúság- és Sportügyi Főbiztos kéthavonta legalább egyszer találkozik a Szövetségi Család- és Ifjúságügyi Miniszterrel vagy annak képviselőjével.

4 – Mindkét országban miniszterközi bizottságot bízhatnak meg az együttműködési kérdések felügyeletével. A bizottság elnöke a Külügyminisztérium egy magas rangú tisztségviselője, és tagjai közt minden érintett igazgatóság képviselője megtalálható. A bizottság feladata összehangolni az érintett Mi-

nisztériumok tevékenységét, és rendszeresen beszámolni a Kormánynak a francia-német együttműködés helyzetéről. Feladatát képezi továbbá minden hasznos javaslat bemutatása, az együttműködési program megvalósítása és új területekre való kiterjesztése érdekében.

II – Program

A – Külügy

1 – A két Kormány döntéshozatal előtt egyeztet minden jelentős külpolitikai kérdésben, különösen a közös érdeket képező kérdésekben, lehetőség szerint egy közös álláspont kialakítása érdekében.

Az egyeztetés magába foglalja, többek között, a következő témákat:

– Az Európai Közösségekkel és az európai politikai együttműködéssel kapcsolatok kérdések;

– Kelet-nyugati kapcsolatok, mind politikai, mind gazdasági téren;

– Az Észak-Atlanti Szövetség és különböző olyan nemzetközi szervezetek által megvitatott ügyek, amelyekben a két Kormány is érdekelt, így például az Európa Tanács, Nyugat-Európai Unió, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, az Egyesült Nemzetek Szövetsége és szakosodott ügynökségei.

2 – Az információ terén már létrehozott együttműködést folytatják és továbbfejlesztik a párizsi és bonni érintett szolgálatok, illetve a más országokbeli külképviseletek.

3 – A fejlődő országok segélyezésére vonatkozóan, a két Kormány rendszeresen összeveti programját a szoros együttműködés fenntartása végett. Tanulmányozzák a közös vállalkozások lehetőségét. Mivel mind Franciaországban, mind Németországban több minisztériumi igazgatóság felel ezekért az ügyekért, a két Külügyminisztérium közösen határozza meg ezen együttműködés gyakorlati alapjait.

4 – A két Kormány közösen tanulmányozza a szorosabb együttműködés lehetőségét egyéb fontos gazdaságpolitikai területeken, mint például mezőgazdasági és erdőgazdálkodási politika, energiaügyi politika, közlekedési és szállítási ügyek és ipari fejlődés, a Közös Piac keretében, valamint az export-hitel-politika.

B – Honvédelem

1 – Ezen a téren a következő célokat követik:

a) Stratégia és taktika szintjén, a két ország illetékes hatóságai igyekeznek összehangolni doktrínáikat, közös elgondolások kialakítása érdekében. Francia-német operációkutatási intézményeket hoznak létre.

b) Fokozzák a személyzet-cseréket a fegyveres erők között. Ez elsősorban a vezérkari iskolák tanárait és tanulóit érinti. Egész egységek ideiglenes áthelye-

zését és magában foglalhatja. Az ilyen cserék elősegítése érdekében mindkét fél erőfeszítéseket tesz a kiképzés alatt álló személyek gyakorlati nyelvoktatására.

c) A fegyverzet tekintetében mindkét Kormány törekszik egy közös program kialakítására, a megfelelő fegyverbeszerzési tervek felvázolásától és a finanszírozási tervek megfogalmazásától kezdve.

E célból közös bizottságok tanulmányozzák majd az ilyen tervezetekkel kapcsolatos kutatásokat mindkét országban, és összehasonlító tanulmányt készítenek. A bizottságok javaslatokat tesznek a Minisztereknek, akik megvizsgálják azokat a negyedévi találkozókön, és megszabják a megfelelő megvalósítási irányelveket.

C – Oktatás és ifjúság

Az oktatás és ifjúság tekintetében, az 1962. szeptember 19-i és november 8-i francia és német előterjesztésben foglalt javaslatokat tanulmányozzák a fentebb leírt eljárások keretében.

1 – Oktatás terén az erőfeszítések elsősorban a következő pontokra összpontosulnak:

a) Nyelvoktatás:

A két Kormány felismeri, mennyire fontos mindkét országban egymás nyelvének ismerete a francia-német együttműködés szempontjából. E célból konkrét lépéseket tesznek a francia nyelvet tanuló német, illetve a német nyelvet tanuló francia diákok számának növelésére.

A Szövetségi Kormány, az ügyben illetékes tartományi kormányokkal közösen, megvizsgálja annak a lehetőségét, hogy jogszabályok bevezetésével segítsék elő e cél megvalósítását.

Minden felsőoktatási intézményben gyakorlati francia nyelvleckéket szerveznek Németországban, illetve gyakorlati német nyelvleckéket Franciaországban, amelyeken minden hallgató részt vehet.

b) Az ekvivalencia kérdése:

A két ország illetékes hatóságait felkéri az egyetemi félévek, vizsgák és egyetemi fokozatok és oklevelek ekvivalenciájára vonatkozó rendelkezések elfogadásának felgyorsítására.

c) Együttműködés a tudományos kutatás terén:

A kutatói testületek és tudományos intézmények szorosabb kapcsolatokat alakítanak ki, fokozzák a kölcsönös információátadást. Összehangolt kutatási programokat hoznak létre olyan területeken, ahol erre lehetőség mutatkozik.

2 – A két ország fiataljai számára minden lehetőséget megteremtene a köztük levő kapcsolatok megerősítésére, kölcsönös együttműködésük előmozdítására. Különösen támogatják a csoportos cserelátogatásokat.

Egy testületet hoznak létre a két országban az ilyen lehetőségek kidolgozására és a cserék népszerűsítésére. Az egyesületet egy független adminisztratív tanács vezeti majd. Ez a testület közös francia-német pénzalapokkal gazdálkodik csereakciók lebonyolításában, tanulók, egyetemi hallgatók, ifjú művészek és munkások körében.

III – Záró rendelkezések

1 – Mindkét országban kidolgozzák a megfelelő irányelveket a fentiek azonnali alkalmazására. A Külügyminiszterek minden találkozásuk alkalmával elemzik az elért eredményeket.

2 – A két Kormány tájékoztatja az Európai Közösségek tagállamainak Kormányait a francia-német együttműködés fejlődéséről.

3 – A honvédelemre vonatkozó rendelkezések kivételével, a jelen Szerződés Berlin tartományra is érvényes, amennyiben a Német Szövetségi Köztársaság Kormánya nem tesz ellenkező értelmű bejelentést a Francia Köztársaság kormánya felé a jelen Szerződés hatálybalépésétől számított három hónapon belül.

4 – A két Kormány bármely, a jelen Szerződés megvalósítása céljából kívánatos javítást elvégezhet.

5 – Jelen Szerződés akkor lép érvénybe, amikor a két Kormány mindegyike tájékoztatja a másik felet arról, hogy saját országában a szerződés megvalósításához szükséges feltételek teljesültek.

Kelt Párizsban, ezerkilencszázhatvanhárom január hó huszonkettedik napján, francia és német nyelven, a két nyelvi változat egyformán eredetinek számít.

A Francia Köztársaság Elnöke:

Charles de Gaulle

A francia Miniszterelnök:

Georges Pompidou

A francia Külügyminiszter:

Maurice Couve de Murville

A Német Szövetségi Köztársaság Szövetségi Kancellárja:

Konrad Adenauer

A Német Szövetségi Köztársaság Szövetségi Külügyminisztere:

Gerhard Schroeder

THE FRENCH-GERMAN COOPERATION TREATY

General Charles de Gaulle, President of the French Republic, and Dr. Konrad Adenauer, Chancellor of the Federal Republic of Germany,

At the close of the conference which was held in Paris on January 21 and 22, 1963 and which was attended, on the French side, by the Premier, the Minister of Foreign Affairs, the Minister of the Armed Forces and the Minister of Education and, on the German side, by the Minister of Foreign Affairs, the Minister of Defense and the Minister of Family and Youth Affairs,

Convinced that the reconciliation of the German people and the French people, bringing an end to the age-old rivalries, constitutes a historic event which profoundly transform the relations of the two peoples,

Conscious of the solidarity which unites the two peoples both with respect to their security and with respect to their economic and cultural development,

Observing particularly that young people have become aware of this solidarity and find themselves called upon to play the determinant role in the consolidation of French-German friendship,

Recognizing that a strengthening of the cooperation between the two countries constitutes a vital stage along the road to a united Europe, which is the goal of the two peoples,

Have agreed to the organization and to the principles of the cooperation between the two States as they are stated in the Treaty signed this day.

Done at Paris, on the twenty-second day of January in the year one thousand nine hundred and sixty-three, in both the French and German languages.

The President of the French Republic:

Charles de Gaulle

The Federal Chancellor of the Federal Republic of Germany:

Konrad Adenauer

Treaty Between the Republic and the Federal Republic of Germany on French-German Cooperation

Following the Common Declaration of the President of the French Republic and the Chancellor of the Federal Republic of Germany, dated January 22, 1963, on the organization and the principles of the cooperation between the two States, the following provisions have been agreed upon:

I – Organization

1 – The Heads of State and Government will give whenever required the necessary directives and will follow regularly the implementation of the program set hereinunder. They will meet for this purpose whenever this is necessary and, in principle, at least twice a year.

2 – The Ministers of Foreign Affairs will see to the implementation of the program as a whole. They will meet at least once every three months. Without prejudice to the contacts normally established through the channels of the embassies, high officials of the two Ministries of Foreign Affairs, responsible respectively for political, economic and cultural affairs, will meet each month in Paris and Bonn alternately to survey current problems and to prepare the Ministers' meeting. In addition, the diplomatic missions and the consulates of the two countries, and also the permanent missions to the international organizations, will make all the necessary contacts on the problems of common interest.

3 – Regular meetings will take place between the responsible authorities of the two countries in the fields of defense, education and youth. These meetings will not in any way affect the functioning of the already existing bodies – French-German Cultural Commission, Permanent General Staff Group – whose activities will on the contrary be extended. Both the Ministers of Foreign Affairs will be represented at these meetings in order to ensure the overall coordination of the cooperation.

a) The Ministers of the Armed Forces or of Defense will meet at least once every three months. Similarly, the French Minister of National Education will meet, at the same intervals, with the person who will be designated by Germany to follow up the program of cooperation on the cultural level.

b) The Chiefs of Staff of the two countries will meet at least once every two months; in the event of their being unable to meet, they will be replaced by their responsible representatives.

c) The French High Commissioner for Youth and Sports will meet, at least once every two months, with the Federal Minister for Family and Youth Affairs or his representative.

4 – In each of the countries, an interministerial commission will be charged with following problems of cooperation. It will be presided over by

a high Foreign Ministry official and it will include representatives of all the administrations concerned. Its role will be to coordinate the action of the Ministries concerned and to report periodically to its Government on the state of French-German cooperation. It will also have the task of presenting all useful suggestions with a view to implementing the program of cooperation and to its ultimate extension to new domains.

II – Program

A – Foreign Affairs

1 – The two Governments will consult each other, prior to any decision, on all important questions of foreign policy, and in the first place on questions of common interest, with a view to arriving, insofar as possible, at a similar position.

This consultation will cover, among other subjects, the following:

– Problems relative to the European Communities and to European political cooperation;

– East-West relations, both on the political and economic levels;

– Subjects dealt with in the North Atlantic Treaty Organization and the various international organizations in which the two Governments are interested, notably the Council of Europe, Western European Union, the Organization for Economic Cooperation and Development, the United Nations and its specialized agencies.

2 – The cooperation already established in the area of information will be continued and developed between the services concerned in Paris and Bonn and between the diplomatic missions in other countries.

3 – With regard to aid to the emergent countries, both Governments will systematically compare their programs with a view to maintaining close cooperation. They will study the possibility of engaging in joint undertakings. Since several Ministerial departments are responsible for these matters in both in France and Germany, it will be the duty of the two Ministries of Foreign Affairs to determine together the practical bases for this cooperation.

4 – The two Governments will study together the means for strengthening their cooperation in other important sectors of economic policy, such as agricultural and forest policy; energy policy; communications and transportation problems and industrial development, within the framework of the Common Market; as well as export credits policy.

B – Defense

1 – The following objectives will be pursued in this domain:

a) On the level of strategy and tactics, the competent authorities of both countries will endeavor to harmonize their doctrines with a view to arriving

at mutual concepts. French-German institutes for operational research will be created.

b) Exchanges of personnel between the armed forces will be increased. These particularly concern professors and students from the general staff schools. They may include temporary detachments of entire units. In order to facilitate these exchanges, an effort will be made on both sides to give the trainees practical language instruction.

c) With regard to armaments, both Governments will endeavor to organize a joint program from the time of drafting appropriate armaments projects and formulating financing plans.

To this end, joint committees will study the research being conducted on these projects in both countries and will carry out a comparative study. They will submit proposals to the Ministers, who will examine them during their quarterly meetings and will give the necessary directives for implementation.

C – Education and Youth

With regard to education and youth, the proposals contained in the French and German memoranda of September 19 and November 8, 1962 will be studied, in accordance with the procedures indicated hereinabove.

1 – In the field of education, the effort will chiefly concern the following points:

a) Language instruction:

The two Governments recognize the essential importance that the knowledge in each of the two countries of the other's language holds for French-German cooperation. They will endeavor, to this end, to take concrete measures with a view to increasing the number of German students learning the French language and that of French students learning the German language.

The Federal Government will examine, with the governments of the Laender competent in this matter, how it is possible to introduce regulations making it possible to achieve this objective.

In all the establishments for higher education, practical courses in French will be organized in German and practical courses in German will be organized in France, which will be open to all students.

b) The problem of equivalences:

The competent authorities of both countries will be asked to accelerate the adoption of provisions concerning the equivalence of academic periods, examinations and university degrees and diplomas.

c) Cooperation in scientific research:

Research bodies and scientific institutes will increase their contacts, beginning with more extensive reciprocal information. Concerted research programs will be established in the areas in which it will appear possible.

2 – All opportunities will be offered to the young people of both countries in order to draw closer the ties that unite them and to strengthen their mutual cooperation. Collective exchanges, particularly, will be increased.

A body whose purpose will develop these possibilities and to promote exchanges will be created by the two countries with an autonomous administrative council at its head. This body will have at its disposal a joint French-German fund for the exchanges between the two countries of pupils, students, young artists and workers.

III – Final Provisions

1 – The necessary directives will be given in each country for the immediate enactment of the preceeding. The Minister of Foreign Affairs will examine the progress made at each of their meetings.

2 – The two Governments will keep the Governments of the member States of the European Communities informed on the development of French-German cooperation.

3 – With the exception of the provisions concerning defense, the present Treaty will also be applied to the Land of Berlin, barring a contrary declaration made by the Government of the federal Republic of Germany of the government of the French Republic in the three months following the entry into force of the present Treaty.

4 – The two Governments may make any improvements which might appear desirable for the implementation of the present Treaty.

5 – The present treaty will enter into force as soon as each of the two Governments will have made known to the other that, on the domestic level, the necessary conditions for its implementation have been fulfilled.

Done at Paris on the twenty-second day of January in the year one thousand nine hundred and sixty-three, in both the French and German languages, both texts being equally authentic.

The President of the French Republic:
Charles de Gaulle

The French Premier:
Georges Pompidou

The French Minister of Foreign Affairs:
Maurice Couve de Murville

The Federal Minister of Foreign Affairs,
of the Federal Republic of Germany:
Gerhard Schroeder

**LEGE NR. 113 DIN 10 OCTOMBRIE 1996
PENTRU RATIFICAREA TRATATULUI DE ÎNȚELEGERE,
COOPERARE ȘI BUNĂ VECINĂTATE DINTRE ROMÂNIA
ȘI REPUBLICA UNGARĂ, SEMNAT LA TIMIȘOARA
LA 16 SEPTEMBRIE 1996**

Emitent: Parlamentul

Publicată în: Monitorul Oficial nr. 250 din 16 octombrie 1996

Parlamentul României adoptă prezenta lege.

Articol unic

Se ratifică Tratatul de înțelegere, cooperare și bună vecinătate dintre România și Republica Ungară, semnat la Timișoara la 16 septembrie 1996.

Această lege a fost adoptată de Senat în ședința din 26 septembrie 1996, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (2) din Constituția României.

Președintele Senatului
prof. univ. dr. Oliviu Gherman

Această lege a fost adoptată de Camera Deputaților în ședința din 3 octombrie 1996, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (2) din Constituția României.

Președintele Camerei Deputaților
Adrian Năstase

**Tratat de înțelegere, cooperare și bună vecinătate
între România și Republica Ungară**

România și Republica Ungară,
– convinse că buna vecinătate, respectul reciproc și colaborarea dintre cele două țări corespund intereselor fundamentale ale României și Ungariei,
– reafirmând angajamentul lor față de drepturile omului și libertățile fundamentale, democrație, umanism și statul de drept și exprimându-și convingerea că afirmarea și îmbogățirea conținutului acestora reprezintă bazele libertății, justiției și păcii,

– animate de năzuința comună ca Europa să devină un continent unit, al păcii, securității și cooperării pentru toate statele și popoarele și hotărâte să acționeze pentru dezvoltarea unor astfel de relații care să facă posibilă realizarea acestor obiective,

– recunoscând că minoritățile naționale constituie o parte integrantă a societății din statul în care trăiesc și considerând că protejarea acestora este o parte componentă a protecției internaționale a drepturilor omului și, în consecință, face obiectul cooperării internaționale și că normalizarea cooperării lor în acest domeniu reprezintă o contribuție importantă atât la stabilitatea și înțelegerea în Europa, cât și la consolidarea democrației din cele două țări și la integrarea lor în structurile europene și euroatlantice,

– reafirmându-și hotărârea de a acționa pentru îndeplinirea scopurilor și principiilor Cartei Națiunilor Unite, ale Actului final de la Helsinki, ale Cartei de la Paris pentru o nouă Europă, precum și ale altor documente ale Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa,

– convinse că schimbările ireversibile care au avut loc în Europa și în cele două țări deschid noi perspective în relațiile dintre ele, au căzut de acord asupra celor ce urmează:

Art. 1

(1) România și Republica Ungară (denumite în continuare părți contractante) își întemeiază relațiile pe încredere, cooperare și respect reciproc.

(2) Părțile contractante vor respecta, în relațiile reciproce, precum și în relațiile cu alte state, principiile înscrise în Carta Națiunilor Unite, în Actul final de la Helsinki, în Carta de la Paris pentru o nouă Europă și în alte documente ale Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, precum și celelalte principii și norme general acceptate ale dreptului internațional.

Art. 2

(1) Părțile contractante vor acționa pentru ca întreaga Europă să devină o comunitate de state, pașnică și democratică, bazată pe supremația dreptului, și vor contribui la apărarea și consolidarea securității în acest spațiu, la realizarea obiectivului garantării păcii și securității prin cooperare, în conformitate cu angajamentele din cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa.

(2) Părțile contractante, în scopul întăririi păcii și securității europene, vor sprijini continuarea procesului de limitare și de reducere a forțelor armate și a armamentelor în Europa la un nivel corespunzător necesităților de apărare. Ele vor sprijini, de asemenea, elaborarea de noi măsuri de creștere a încrederii și securității și se vor strădui să ia asemenea măsuri și în cadrul relațiilor lor bilaterale.

Art. 3

(1) Părțile contractante reafirmă că se vor abține, în relațiile lor reciproce, de la amenințarea cu forța sau folosirea forței, fie îndreptate împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a celeilalte părți contractante, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Organizației Națiunilor Unite și cu principiile Actului final de la Helsinki. Ele se vor abține, de asemenea, de la sprijinirea unor asemenea acțiuni și nu vor permite unei terțe părți să folosească teritoriul lor pentru comiterea unor activități de acest fel împotriva celeilalte părți contractante.

(2) Orice diferende care ar putea apărea între părțile contractante vor fi soluționate exclusiv pe cale pașnică.

Art. 4

Părțile contractante, în conformitate cu principiile și normele dreptului internațional, precum și cu principiile Actului final de la Helsinki, reconfirmă că vor respecta inviolabilitatea frontierei lor comune și integritatea teritorială a celeilalte părți contractante. Ele reafirmă, de asemenea, că nu au pretenții teritoriale una față de cealaltă și că nu vor ridica astfel de pretenții nici în viitor.

Art. 5

(1) În scopul realizării obiectivelor acestui tratat, părțile contractante vor crea cadrul corespunzător colaborării în toate domeniile de interes reciproc.

(2) Pentru aplicarea acestui tratat, părțile contractante vor asigura un loc prioritar colaborării și extinderii relațiilor dintre organele lor legislative și executive.

(3) În scopul asigurării dezvoltării și aprofundării în continuare a relațiilor bilaterale, precum și al cunoașterii reciproce a punctelor de vedere referitoare la problemele internaționale, vor fi continuate schimburile regulate de păreri la diferite niveluri. În acest sens, cel puțin o dată pe an va avea loc o întâlnire a primilor-miniștri, iar miniștrii afacerilor externe vor proceda cel puțin o dată pe an la trecerea în revistă a aplicării prezentului tratat.

(4) Întâlnirile regulate ale conducătorilor altor ministere și instituții centrale vor fi reglementate prin înțelegerile ce se vor încheia între acestea.

Art. 6

(1) Părțile contractante vor sprijini dezvoltarea în continuare și utilizarea consecventă a mecanismelor colaborării europene, în scopul de a contribui activ și pe această cale la menținerea și consolidarea păcii și securității în regiune.

(2) În cazul apariției unei situații care, potrivit părerii uneia dintre părțile contractante, poate amenința pacea și securitatea internațională sau interesele sale majore de securitate, partea contractantă respectivă poate propune celeilalte părți contractante să examineze împreună măsurile de natură să contribuie la reducerea tensiunii și eliminarea situației create, luând în con-

siderare principiile și mecanismele cuprinse în Carta Națiunilor Unite, precum și cele disponibile în cadrul colaborării europene.

(3) Părțile contractante vor organiza consultări regulate, la diferite niveluri, în problemele securității și apărării, care prezintă interes reciproc. La cererea oricăreia dintre ele, părțile contractante se vor informa reciproc despre îndeplinirea obligațiilor asumate în baza documentelor internaționale la care au subscriș, referitoare la securitate și dezarmare.

(4) Colaborarea dintre instituțiile militare ale celor două părți contractante se realizează pe baza unor acorduri separate.

Art. 7

(1) Părțile contractante își vor extinde relațiile și colaborarea în organizațiile internaționale, inclusiv cele regionale și subregionale. Ele se vor sprijini reciproc în eforturile lor de integrare în Uniunea Europeană, în Organizația Tratatului Atlanticului de Nord și în Uniunea Europei Occidentale.

(2) Părțile contractante, în înțelegere cu alte țări europene interesate, vor conlucra pentru realizarea unor proiecte de cooperare regională și subregională și a altor forme de colaborare care să favorizeze accelerarea dezvoltării țărilor participante la acestea, în domeniile de interes comun – economie, industrie, agricultură, ecologie, transporturi, telecomunicații și altele. Ele vor încuraja participarea celor direct interesați, în concordanță cu legislația fiecărei părți, la realizarea acestor proiecte și forme de cooperare.

Art. 8

(1) Părțile contractante vor dezvolta, în conformitate cu practicile și normele comerțului internațional, cooperarea economică și schimburile comerciale reciproc avantajoase, în toate domeniile vieții economice.

(2) În acest scop, ele vor stimula, în concordanță cu reglementările lor interne și cu obligațiile lor internaționale, legăturile și cooperarea directă dintre agenții economici din cele două state și vor acționa pentru a asigura condiții favorabile pentru activități antreprenoriale, comerciale și alte activități economice ale persoanelor fizice și juridice ale uneia dintre părțile contractante pe teritoriul celeilalte părți contractante.

(3) Părțile contractante vor încuraja, de asemenea, și vor promova investițiile de capital reciproce și vor garanta protecția acestora.

(4) Părțile contractante vor acorda o atenție deosebită cooperării dintre ele în vederea dezvoltării coordonate, în conformitate cu standardele internaționale, a infrastructurilor naționale, inclusiv a sistemelor energetice și a rețelelor de transporturi și telecomunicații interconectate.

Art. 9

(1) Părțile contractante vor promova cooperarea reciproc avantajoasă și eficientă în domeniul cercetărilor fundamentale și aplicative, acordând o atenție deosebită tehnicii și tehnologiilor moderne.

(2) Părțile contractante vor încuraja contactele directe și inițiativele comune ale oamenilor de știință și ale cercetătorilor din cele două țări, precum și cooperarea între institute de cercetări științifice, biblioteci și alte instituții în acest domeniu.

Art. 10

(1) Părțile contractante vor coopera, la nivel bilateral, subregional și regional, în scopul prevenirii, reducerii și eliminării poluării care afectează teritoriile lor respective și al îmbunătățirii condițiilor pentru securitatea lor ecologică.

(2) În cazul unui dezastru ecologic ori al unui accident care poate să aibă un asemenea efect, sau în cazul unui asemenea pericol, părțile contractante se vor informa fără întârziere asupra situației apărute și asupra măsurilor de urgență luate.

Art. 11

(1) Părțile contractante vor extinde cooperarea dintre ele, precum și cu alte state dunărene, în scopul dezvoltării navigației pe Dunăre și al conlucrării între statele riverane, în toate domeniile de interes comun, precum și pentru prevenirea, reducerea și controlul poluării apelor Dunării.

(2) Părțile contractante vor coopera, de asemenea, în problemele referitoare la apele transfrontiere care interesează ambele țări, pe baza convenției bilaterale și a convențiilor multilaterale la care ambele părți contractante sunt sau vor deveni părți.

Art. 12

(1) Părțile contractante vor dezvolta cooperarea în domeniile culturii, științei și învățământului.

(2) Părțile contractante vor sprijini dezvoltarea schimburilor culturale dintre instituții, uniuni de creație, asociații și organizații neguvernamentale, precum și persoane fizice din cele două țări, și vor încheia, în acest scop, acorduri și programe guvernamentale și interdepartamentale.

(3) Părțile contractante vor dezvolta și vor sprijini cooperarea, inclusiv pe bază de înțelegeri directe, între universități și alte instituții de învățământ, institute și centre de cercetare științifică din cele două țări, precum și schimburile de elevi, studenți, profesori și cercetători științifici. Ele acordă o atenție deosebită colaborării în domeniul pregătirii și perfecționării specialiștilor și declară că sunt gata să lărgescă și să aprofundeze această cooperare.

(4) Părțile contractante vor încuraja cooperarea și schimburile directe dintre arhive, biblioteci și muzee și vor asigura accesul la sursele documentare existente în acestea, pentru cercetători și alte persoane din cealaltă țară, în conformitate cu reglementările interne în vigoare în țara respectivă.

(5) Părțile contractante vor lua măsurile necesare pentru ca autoritățile lor competente să examineze problema recunoașterii diplomelor de studii, în vederea încheierii unei înțelegeri corespunzătoare în acest domeniu.

(6) Fiecare parte contractantă va încuraja predarea limbii celeilalte părți contractante în universități, școli și în alte instituții și, în acest scop, va acorda asistență pentru pregătirea profesorilor și pentru organizarea învățământului.

(7) Părțile contractante vor sprijini activitatea centrelor lor culturale și vor folosi pe deplin posibilitățile pe care acestea le oferă pentru dezvoltarea schimburilor culturale reciproce, în conformitate cu înțelegerea bilaterală pertinentă.

(8) În scopul îndeplinirii obiectivelor stabilite prin acest articol și al dezvoltării cadrului instituționalizat al colaborării bilaterale, părțile contractante vor acționa pentru încheierea unui nou acord de colaborare în domeniile culturii, învățământului și științei, precum și a altor convenții corespunzătoare.

Art. 13

(1) Părțile contractante vor colabora în vederea păstrării și cunoașterii reciproce de către cele două popoare a moștenirilor lor culturale.

(2) Părțile contractante vor acționa pentru protejarea monumentelor istorice și de cultură, a locurilor memoriale, a vestigiilor scrise și materiale aflate pe teritoriile lor, care evocă și păstrează momente din istoria și cultura celeilalte părți contractante, vor sprijini conservarea lor și vor înlesni accesul la acestea, în conformitate cu legislația fiecărei părți contractante.

Art. 14

Părțile contractante vor încuraja un climat de toleranță și înțelegere între cetățenii lor, care au origini etnice sau religii, culturi ori limbi diferite. Ele condamnă orice manifestări de xenofobie, de ură, discriminare sau prejudecăți rasiale, etnice sau religioase și vor lua măsuri eficiente pentru a preveni orice asemenea manifestări.

Art. 15

(1) a) Părțile contractante se angajează ca, în reglementarea drepturilor și obligațiilor persoanelor aparținând minorităților naționale care trăiesc pe teritoriul lor, să îndeplinească Convenția-cadru a Consiliului Europei cu privire la minoritățile naționale, dacă în ordinea lor de drept internă nu există o reglementare mai favorabilă în privința drepturilor persoanelor aparținând minorităților.

b) Părțile contractante, fără a aduce atingere conținutului paragrafului de mai sus, în scopul protejării și promovării identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a minorității române din Ungaria și a minorității maghiare din România, vor aplica, ca angajamente juridice, prevederile care definesc drepturile acestor persoane, așa cum sunt încorporate în documentele pertinente ale Organizației Națiunilor Unite, Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa și ale Consiliului Europei, menționate în anexa la prezentul tratat.

(2) Drept urmare, părțile contractante reafirmă că persoanele la care se referă paragraful precedent au dreptul, exercitat în mod individual sau împreună cu alți membri ai grupului lor, de a-și exprima liber, de a-și păstra și dezvolta identitatea etnică, culturală, lingvistică și religioasă. În mod

corespunzător, ele au dreptul să înființeze și să mențină propriile instituții, organizații sau asociații educative, culturale și religioase, care pot apela la contribuții financiare voluntare și la alte contribuții, precum și la sprijin public, în conformitate cu legislația internă.

(3) Părțile contractante respectă dreptul persoanelor aparținând minorității române din Ungaria și al persoanelor aparținând minorității maghiare din România de a folosi liber limba lor maternă, în particular și în public, oral și în scris. Ele vor lua măsurile necesare pentru ca aceste persoane să poată învăța limba lor maternă și să aibă posibilități adecvate pentru a fi educate în această limbă, în cadrul sistemului învățământului de stat, la toate nivelurile și formele, potrivit nevoilor acestora. Părțile contractante vor asigura condițiile care să facă posibilă folosirea și a limbii materne în relațiile cu autoritățile locale, administrative și judiciare, în conformitate cu legislația internă, precum și cu angajamentele internaționale asumate de cele două părți. Aceste persoane au dreptul de a folosi numele și prenumele lor în limba lor maternă și se vor bucura de recunoașterea oficială a acestora. În zonele locuite de un număr substanțial de persoane aparținând minorităților respective, fiecare parte contractantă va permite să fie expuse, și în limba minorității, denumiri tradiționale locale, denumiri de străzi și alte inscripții topografice destinate publicului.

(4) Părțile contractante vor respecta dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a avea acces, în limba maternă, la informație și la mijloace de comunicare în masă, electronice și scrise, precum și de a schimba liber și de a difuza informații. Ele vor da acestor persoane posibilitatea, în cadrul legislației interne a fiecăreia, de a înființa și de a administra propriile mijloace de comunicare în masă.

(5) Părțile contractante vor asigura exercitarea de către persoanele aparținând acestor minorități a dreptului de a participa efectiv, individual sau prin partidele sau organizațiile lor, la viața politică, economică, socială și culturală și la soluționarea problemelor de interes național sau local, prin reprezentanții lor aleși în organele autorităților publice centrale și locale. Fiecare parte contractantă, în luarea deciziilor asupra problemelor referitoare la protecția și promovarea identității naționale a acestor persoane, va consulta organizațiile, partidele politice sau asociațiile acestora, în conformitate cu procedurile democratice de luare a deciziilor, prevăzute de lege.

(6) Părțile contractante respectă moștenirea culturală și istorică a minorităților naționale, sprijină eforturile acestora pentru protejarea monumentelor și siturilor istorice care păstrează cultura și istoria minorităților și iau măsurile convenite pentru ca, în zonele cu populație mixtă, cetățenii să cunoască valorile culturale românești, respectiv maghiare.

(7) Părțile contractante vor respecta dreptul persoanelor aparținând acestor minorități de a menține contacte libere între ele și peste frontiere cu cetățenii altor state, precum și dreptul de a participa la activități ale organizațiilor neguvernamentale, naționale și internaționale.

(8) Părțile contractante recunosc că, în exercitarea drepturilor la care se referă acest articol, orice persoană aparținând unei minorități va respecta, ca

oricare alt cetățean al statului respectiv, legislația națională și drepturile celorlalți. Aceste persoane se bucură de aceleași drepturi și au aceleași obligații cetățenești ca și ceilalți cetățeni ai țării în care trăiesc.

(9) Părțile contractante, fără a aduce atingere măsurilor luate în cadrul politicii lor generale de integrare, se vor abține de la orice politică ori practică având drept scop asimilarea, împotriva voinței lor, a persoanelor aparținând minorităților naționale și vor proteja aceste persoane împotriva oricărei acțiuni urmărind o astfel de asimilare. Ele se vor abține, de asemenea, de la măsuri care, modificând proporțiile populației din zonele locuite de persoane aparținând minorităților naționale, sunt îndreptate împotriva drepturilor și libertăților care decurg din standardele și normele internaționale menționate în paragraful (1) al prezentului articol.

(10) Părțile contractante se vor sprijini reciproc în urmărirea modului de punere în aplicare a prevederilor cuprinse în acest articol. În acest scop, în cadrul consultărilor periodice menționate la art. 5 al prezentului tratat, părțile contractante vor examina și probleme ale cooperării bilaterale referitoare la minoritățile naționale, decurgând din aplicarea prevederilor prezentului tratat, și vor constitui un comitet interguvernamental format din experți. Ele vor coopera în desfășurarea corespunzătoare a procedurilor Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa și ale Consiliului Europei, care verifică îndeplinirea angajamentelor referitoare la protecția minorităților naționale, așa cum sunt conținute în documentele acestor organizații, la care părțile contractante au subscris.

(11) Părțile contractante vor coopera în vederea dezvoltării cadrului juridic internațional pentru protecția minorităților naționale. Ele sunt de acord să pună în aplicare, ca parte a prezentului tratat, prevederile documentelor internaționale, în virtutea cărora ele își vor asuma și alte angajamente în ceea ce privește promovarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale.

(12) Nici unul dintre angajamentele cuprinse în acest articol nu poate fi interpretat ca implicând vreun drept de a întreprinde vreo activitate sau de a comite vreo acțiune contrară scopurilor și principiilor Cartei Națiunilor Unite, altor obligații decurgând din dreptul internațional sau prevederilor Actului final de la Helsinki și ale Cartei de la Paris pentru o nouă Europa ale Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, inclusiv principiul integrității teritoriale a statelor.

Art. 16

Părțile contractante vor dezvolta cooperarea în domeniul mijloacelor de comunicare în masă. Ele vor favoriza circulația liberă a informației referitoare la viața socială, politică, economică, culturală și științifică din țările lor și vor sprijini orice efort îndreptat spre înțelegere, cunoaștere reciprocă obiectivă, spre depășirea prejudecăților.

Art. 17

(1) Părțile contractante vor dezvolta și vor sprijini cooperarea în domeniile protecției sănătății și cercetării medicale.

(2) Părțile contractante vor promova, de asemenea, cooperarea în domeniile protecției și asigurărilor sociale, în interesul cetățenilor fiecărei părți contractante, aflați pe teritoriul celeilalte părți contractante, și, în acest scop, vor analiza posibilitatea încheierii unor înțelegeri.

Art. 18

Părțile contractante vor sprijini extinderea contactelor directe dintre organizații politice și sindicale, biserici și comunități religioase, fundații, asociații de femei, de tineret, sportive și de altă natură.

Art. 19

(1) Părțile contractante vor sprijini și vor facilita contactele directe dintre cetățenii lor.

(2) Părțile contractante vor extinde relațiile consulare și vor simplifica trecerile peste frontieră și controlul vamal, inclusiv prin deschiderea de noi puncte de frontieră și lărgirea celor existente, în funcție de posibilități, în vederea facilitării traficului de persoane și mărfuri, încheind acordurile corespunzătoare pentru realizarea acestor scopuri.

Art. 20

(1) Părțile contractante își vor acorda în mod reciproc asistență juridică în cauzele civile, familiale, penale, în conformitate cu convențiile în vigoare, și vor dezvolta cooperarea, pe bază de înțelegeri speciale, între organele lor de poliție.

(2) Părțile contractante vor coopera în prevenirea și combaterea crimei organizate, în special a terorismului, traficului ilegal de stupefiante, pirateriei aeriene, contrabandei și traficului ilegal de bunuri și valori culturale, istorice și muzeale. De asemenea, ele își declară disponibilitatea de a conlucra în aceste domenii, în cadrul cooperării internaționale.

Art. 21

(1) Părțile contractante vor soluționa, prin consultări și negocieri directe, toate diferendele rezultând din interpretarea sau aplicarea prezentului tratat. După ce ambele părți contractante vor deveni părți la un acord internațional multilateral privind reglementarea pașnică a diferendelor, diferendele menționate la acest articol, care nu vor fi fost soluționate într-un termen rezonabil prin consultări și negocieri directe, vor fi soluționate potrivit procedurilor stabilite prin acordul internațional multilateral sus-menționat, cu condiția ca angajamentele asumate prin acel acord multilateral să se refere și la asemenea diferende.

(2) Părțile contractante se vor strădui, ori de câte ori va fi cazul, să includă, în convențiile lor bilaterale, clauze potrivit cărora diferențele referitoare la interpretarea sau aplicarea convențiilor respective vor fi supuse unor proceduri de soluționare disponibile.

Art. 22

Prezentul tratat nu este îndreptat împotriva nici unui stat terț și nu aduce atingere drepturilor și obligațiilor care decurg pentru părțile contractante din tratatele bilaterale și multilaterale încheiate de fiecare dintre ele cu alte state.

Art. 23

Prezentul tratat se încheie pe o perioadă de 10 ani. Valabilitatea tratatului se prelungește automat, pe noi perioade de câte 5 ani, dacă nici una dintre părțile contractante nu notifică în scris celeilalte părți contractante, cu cel puțin un an înainte de expirarea perioadei respective, intenția sa de a-l denunța.

Art. 24

Prezentul tratat va fi supus ratificării în conformitate cu procedurile constituționale respective ale fiecărei părți contractante și va intra în vigoare în ziua schimbului instrumentelor de ratificare. Părțile contractante constată că Tratatul de prietenie, cooperare și asistență mutuală dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Ungară, semnat la București la 24 februarie 1972, și-a pierdut valabilitatea.

Art. 25

Prezentul tratat va fi înregistrat la Secretariatul Organizației Națiunilor Unite, în conformitate cu prevederile art. 102 al Cartei Națiunilor Unite.

Întocmit la Timișoara la 16 septembrie 1996, în două exemplare originale, fiecare în limba română și în limba ungară, ambele texte fiind egal autentice.

Pentru România,
Nicolae Văcăroiu

Pentru Republica Ungară,
Horn Gyula

Anexa 1

Lista documentelor la care se referă paragraful (1) b) al Art. 15 din Tratatul de înțelegere, cooperare și bună vecinătate dintre România și Republica Ungară

1. Documentul Reuniunii de la Copenhaga asupra Dimensiunii Umane a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, 29 iunie 1990.

2. Declarația Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite asupra drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale sau etnice, religioase și lingvistice (Rezoluția nr. 47/135), 18 decembrie 1992, și

3. Recomandarea nr. 1.201 (1993) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cu privire la un protocol adițional la Convenția europeană a drepturilor omului, referitor la drepturile minorităților naționale.

Părțile contractante sunt de acord că Recomandarea nr. 1.201 nu se referă la drepturi colective și nici nu obligă părțile contractante să acorde persoanelor respective dreptul la un statut special de autonomie teritorială bazată pe criterii etnice.

**1997. ÉVI XLIV. TÖRVÉNY A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
ÉS ROMÁNIA KÖZÖTT TEMESVÁROTT,
1996. SZEPTEMBER 16-ÁN ALÁÍRT, A MEGÉRTÉSÉRŐL,
AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL ÉS A JÓSZOMSZÉDSÁGRÓL
SZÓLÓ SZERZŐDÉS KIHIRDETÉSÉRŐL**

1. § Az Országgyűlés a Magyar Köztársaság és Románia között Temesvárott, 1996. szeptember 16-án aláírt, a megértésről, az együttműködésről és a jószomszédságról szóló Szerződést e törvénnyel kihirdeti. (A Szerződés megerősítő okiratait Budapesten, 1996. december 27-én kicserélték, és a Szerződés ezen a napon hatályba lépett.)

2. § A Szerződés magyar nyelvű szövege a következő:

**Szerződés a Magyar Köztársaság és Románia között
a megértésről, az együttműködésről és a jószomszédságról**

A Magyar Köztársaság és Románia

– meggyőződve arról, hogy a két ország közötti jószomszédság, a kölcsönös tisztelet és az együttműködés megfelel Magyarország és Románia alapvető érdekeinek,

– megerősítve az emberi jogok, az alapvető szabadságjogok, a demokrácia, a humanizmus és a jogállamiság iránti elkötelezettségüket és kifejezve azon meggyőződésüket, hogy azok érvényesítése és tartalmi gazdagítása a szabadság, az igazságosság és a béke alapját képezi,

– áthatva attól a közös törekvéstől, hogy Európa valamennyi állam és nép javára a béke, a biztonság és az együttműködés egységes kontinensévé váljon, és eltökélten arra, hogy olyan kapcsolatok fejlesztéséért tevékenykedjenek, melyek lehetővé teszik e célok megvalósítását,

– elismerve, hogy a nemzeti kisebbségek azon állam társadalmának integráns részét képezik, ahol élnek, továbbá tekintetbe véve, hogy védelmük az emberi jogok nemzetközi védelmének részét képezi és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés tárgya, valamint hogy az ezen a területen való együttműködésük normalizálása fontos hozzájárulást jelent a stabilitáshoz és megértéshez Európában, valamint a demokrácia országaikban való erősítéséhez és az európai és euro-atlanti struktúrákba való integrálódásukhoz,

– megerősítve elkötelezettségüket, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányában, a Helsinkii Záróokmányban, az Új Európáról szóló Párizsi Chartában, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet egyéb dokumentumaiban foglalt célok és elvek megvalósításáért tevékenykedjenek,

– meggyőződve arról, hogy az Európában és a két országban bekövetkezett visszafordíthatatlan változások új távlatokat nyitnak kétoldalú kapcsolataikban,

a következőkben állapodtak meg:

1. Cikk

(1) A Magyar Köztársaság és Románia (a továbbiakban: Szerződő Felek) kapcsolataikat a bizalomra, az együttműködésre és a kölcsönös tiszteletre alapozzák.

(2) A Szerződő Felek kölcsönös kapcsolataikban ugyanúgy, mint más államokkal fennálló kapcsolataikban, tiszteletben tartják az Egyesült Nemzetek Alapokmányában, a Helsinki Záróokmányban, az Új Európáról szóló Párizsi Chartában és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet más dokumentumaiban foglalt elveket, illetőleg a nemzetközi jog egyéb általánosan elfogadott elveit és normáit.

2. Cikk

(1) A Szerződő Felek azon munkálkodnak, hogy Európa egésze békés, az államok demokratikus és a jog felsőbbségén alapuló közösségévé váljon, és hozzájárulnak e térség biztonságának megőrzéséhez és megszilárdításához, az együttműködésen alapuló béke és biztonság garantálásához, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet keretében vállalt kötelezettségeknek megfelelően.

(2) A Szerződő Felek az európai béke és biztonság megszilárdítása érdekében támogatják az európai fegyveres erők és fegyverzetek korlátozását és csökkentését célzó folyamatok továbbvitelét a védelmi szükségleteknek megfelelő szintig. Támogatják továbbá új bizalomerősítő és biztonságnövelő intézkedések kidolgozását és arra törekednek, hogy kétoldalú kapcsolataik keretében is hasonló jellegű lépéseket tegyenek.

3. Cikk

(1) A Szerződő Felek megerősítik, hogy kölcsönös kapcsolatukban tartózkodnak a másik Szerződő Fél területi integritása vagy politikai függetlensége ellen irányuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy annak alkalmazásától, valamint bármely más, az Egyesült Nemzetek céljaival és a Helsinki Záróokmány elveivel összeegyeztethetetlen cselekedetektől. Úgyszintén tartózkodnak az ilyen akciók támogatásától és harmadik fél számára sem teszik lehetővé, hogy területüket a másik Szerződő Fél elleni hasonló cselekmények elkövetésére felhasználja.

(2) A Szerződő Felek a közöttük felmerülő vitás kérdéseket kizárólag békés eszközökkel oldják meg.

4. Cikk

A Szerződő Felek, a nemzetközi jog elveivel és normáival, valamint a Helsinki Záróokmány alapelveivel összhangban megerősítik, hogy tisztelet-

ben tartják közös határuk sérthetlenségét és a másik Fél területi integritását. Úgyszintén megerősítik, hogy egymással szemben területi követelésük nincsen és ilyet a jövőben sem támasztanak.

5. Cikk

(1) A Szerződő Felek e Szerződés céljainak megvalósítása érdekében a kölcsönös érdeklődésre számot tartó minden területen megteremtik az együttműködés megfelelő kereteit.

(2) A Szerződő Felek e Szerződés végrehajtásában kiemelt helyet biztosítanak a törvényhozó és végrehajtó szervek együttműködésének és kapcsolatai bővítésének.

(3) Különböző szinteken rendszeres eszmecsereket folytatnak annak érdekében, hogy biztosítsák kétoldalú kapcsolataik további fejlesztését és elmélyítését, valamint a nemzetközi kérdésekre vonatkozó nézeteik kölcsönös megismerését. Ennek során évente legalább egyszer sor kerül a miniszterelnökök találkozására, és a külügyminiszterek is évente legalább egy alkalommal áttekintik e Szerződés végrehajtását.

(4) A különböző egyéb minisztériumok és központi szervek vezetőinek rendszeres találkozásáról a közöttük kötendő megállapodások rendelkeznek.

6. Cikk

(1) A Szerződő Felek támogatják az európai együttműködési mechanizmusok továbbfejlesztését és következetes alkalmazását annak érdekében, hogy a térség békéjének és biztonságának megőrzéséhez és megszilárdításához ezzel is aktívan hozzájáruljanak.

(2) Ha a Szerződő Felek egyikének véleménye szerint olyan helyzet állna elő, amely veszélyeztetheti a nemzetközi békét és biztonságot, avagy saját legfontosabb biztonsági érdekeit, úgy ez a Szerződő Fél javasolhatja a másik Szerződő Félnek, hogy közösen vizsgálják meg a feszültség enyhítése vagy a kialakult helyzet felszámolása érdekében teendő lépéseket, figyelembe véve az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt, valamint az európai együttműködés keretében rendelkezésre álló elveket és mechanizmusokat.

(3) A Szerződő Felek különböző szinteken rendszeres konzultációkat folytatnak a biztonság és a védelem kölcsönös érdeklődésre számot tartó kérdéseiről. Bármelyikük kérésére tájékoztatják egymást a biztonságra és leszerelésre vonatkozó azon nemzetközi kötelezettségeik teljesítéséről, amelyek olyan dokumentumokon alapulnak, melyeknek mindkét Fél részese.

(4) A két Szerződő Fél katonai intézményei közötti együttműködés külön megállapodás alapján valósul meg.

7. Cikk

(1) A Szerződő Felek bővítik kapcsolataikat és együttműködésüket a nemzetközi szervezetekben, beleértve a regionális és szubregionális szervezeteket. Kölcsönösen támogatják egymás integrációs erőfeszítéseit az Európai Unióba, a NATO-ba és a Nyugat-Európai Unióba.

(2) A Szerződő Felek, más érdekelt európai országokkal egyetértésben, együttműködnek regionális és szubregionális projektek és egyéb együttműködési formák megvalósításában, hogy elősegítsék a gazdasági, ipari, mezőgazdasági, ökológiai, szállítási, hírközlési és egyéb közös érdeklődésre számot tartó területeken az azokban részt vevő országok fejlődésének gyorsítását. Bátorítják a közvetlenül érdekelteltek részvételét ezen együttműködési formák és projektek megvalósításában, összhangban a Szerződő Felek belső jogszabályaival.

8. Cikk

(1) A Szerződő Felek a nemzetközi kereskedelmi gyakorlat és normák alapján fejlesztik gazdasági együttműködésüket és kölcsönösen előnyös kereskedelmüket a gazdasági élet minden területén.

(2) E célból belső jogszabályaikkal és egyéb nemzetközi kötelezettségeikkel összhangban ösztönzik a két állam gazdasági alanyai közötti közvetlen kapcsolatokat és együttműködést, valamint azon munkálkodnak, hogy előnyös feltételeket biztosítsanak mindkét Szerződő Fél természetes és jogi személyei számára, hogy a másik Szerződő Fél területén vállalkozói, kereskedelmi és más gazdasági tevékenységet fejthessenek ki.

(3) A Szerződő Felek ugyancsak bátorítják és elősegítik a kölcsönös tőkebefektetéseket, és szavatolják azok védelmét.

(4) A Szerződő Felek kiemelt figyelmet fordítanak az országos és egymáshoz kapcsolódó infrastruktúráik, beleértve az energiarendszereik, közlekedési és távközlési hálózataik összehangolt, a nemzetközi szabványoknak megfelelő fejlesztésében való együttműködésre.

9. Cikk

(1) A Szerződő Felek támogatják a kölcsönösen előnyös és hatékony együttműködést az alap- és alkalmazott kutatások területén, különös tekintettel a modern technikára és technológiára.

(2) A Szerződő Felek bátorítják a két ország tudósainak és kutatóinak közvetlen kapcsolatait és közös kezdeményezéseit, a tudományos kutatóintézetek, valamint az ezen a területen működő könyvtárak és más intézmények együttműködését.

10. Cikk

(1) A Szerződő Felek kétoldalú, szubregionális vagy regionális szinten együttműködnek a területüket érintő szennyezés megelőzése, csökkentése és kiküszöbölése, valamint ökológiai biztonságuk feltételeinek javítása érdekében.

(2) Környezeti katasztrófa vagy ilyen következményekkel fenyegető baleset vagy annak veszélye esetén a kialakult helyzetről és a foganatosított rendkívüli intézkedésekről a Szerződő Felek haladéktalanul tájékoztatják egymást.

11. Cikk

(1) A Szerződő Felek kiterjesztik együttműködésüket egymás között és más Duna menti államokkal, szem előtt tartva a dunai hajózás fejlesztését, a parti államok együttműködését minden közös érdeklődésre számot tartó területen, továbbá a Duna szennyeződésének megakadályozását, csökkentését és ellenőrzését.

(2) A Szerződő Felek együttműködnek továbbá a határvizekkel kapcsolatos, a két ország közös érdeklődésére számot tartó kérdésekben, azon két- és többoldalú szerződések alapján, amelyeknek a Szerződő Felek részesei vagy részesei lesznek.

12. Cikk

(1) A Szerződő Felek fejlesztik együttműködésüket a kultúra, a tudomány és az oktatás területén.

(2) A Szerződő Felek támogatják a kulturális cserék fejlesztését a két ország intézményei, alkotószövetségei, nem kormányzati szervezetei és társulásai, továbbá természetes személyei között, és e célból kormányközi és tárcaközi megállapodásokat és munkaterveket kötnek.

(3) A Szerződő Felek fejlesztik és támogatják az együttműködést közvetlen megállapodások alapján is a két ország egyetemei, más oktatási intézményei és tudományos kutatóintézetei és -központjai között, valamint tanulók, diákok, oktatók és tudományos kutatók cseréjét. Nagy fontosságot tulajdonítanak a szakemberek oktatása és továbbképzése terén való együttműködésnek, és kijelentik, hogy készek annak bővítésére és elmélyítésére.

(4) A Szerződő Felek bátorítják a közvetlen együttműködést és cserét a levéltárak, könyvtárak és múzeumok között, valamint biztosítják a másik ország kutatói és más személyei részére az ezekben az intézményekben található forrásanyagok hozzáférhetőségét, az adott országban érvényes belső rendelkezésekkel összhangban.

(5) A Szerződő Felek megteszik a szükséges intézkedéseket, hogy a két ország illetékes hatóságai megvizsgálják a diplomák elismerésének kérdését megfelelő megállapodás megkötése céljából e területen.

(6) Mindkét Szerződő Fél bátorítja a másik ország nyelvének oktatását az egyetemeken, iskolákban és más intézményekben, s e célból támogatást nyújtanak a tanárok képzéséhez és az oktatás megszervezéséhez.

(7) A Szerződő Felek támogatják kulturális központjaik tevékenységét és teljes mértékben kihasználják azokat a lehetőségeket, amelyeket ezen központok nyújtanak a kölcsönös kulturális cserék fejlesztésére, összhangban a vonatkozó kétoldalú megállapodással.

(8) Az ebben a cikkben megállapított célok megvalósítása, valamint a kétoldalú együttműködés intézményes kereteinek fejlesztése érdekében a Szerződő Felek azon munkálkodnak, hogy a kultúra, az oktatás és a tudomány területére vonatkozó együttműködésről új egyezményt, valamint megfelelő más megállapodásokat kössenek.

13. Cikk

(1) A Szerződő Felek együttműködnek kulturális örökségük megőrzése és a két nép számára történő kölcsönös megismertetése érdekében.

(2) A Szerződő Felek azon munkálkodnak, hogy védelmezzék a területükön található azon történelmi és kulturális emlékműveket, emlékhelyeket, írásos és tárgyi emlékeket, amelyek a másik Szerződő Fél történelmét és kultúráját idézik fel, és támogatják ezek megőrzését, valamint belső jogszabályokkal összhangban megkönnyítik ezek hozzáférhetőségét.

14. Cikk

A Szerződő Felek elősegítik az országaik eltérő etnikai, vallási, kulturális és nyelvi eredetű állampolgárai közötti tolerancia és megértés légkörét. Elítélik az idegengyűlölet, a faji, etnikai és vallási alapú gyűlölet, diszkrimináció és előítéletek mindenfajta megnyilvánulását, és hatékony intézkedéseket tesznek ezek bármiféle megnyilvánulásának megelőzésére.

15. Cikk

(1) a) A Szerződő Felek vállalják, hogy a területükön élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és kötelezettségeinek szabályozása során az Európa Tanácsnak a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményét alkalmazzák, hacsak belső jogrendjük nem tartalmaz a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek vonatkozásában kedvezőbb rendelkezéseket.

b) A fenti bekezdésben foglaltakat nem érintve, a Szerződő Felek, a magyarországi román kisebbség, valamint a romániai magyar kisebbség etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának védelme és fejlesztése céljából jogi kötelezettségként alkalmazzák az ezen személyek jogait meghatározó előírásokat úgy, ahogy azokat az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet és az Európa Tanács vonatkozó, a jelen Szerződés mellékletében felsorolt dokumentumai tartalmazzák.

(2) A Szerződő Felek ennek megfelelően megerősítik, hogy az előző bekezdésben említett személyeknek egyénileg vagy csoportjuk más tagjaival együtt gyakorolva, joguk van etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásuk szabad kifejezésére, megőrzésére, fejlesztésére. Ennek megfelelően joguk van saját oktatási, kulturális, vallási intézmények, szervezetek, egyesületek létrehozásához és fenntartásához, amelyek önkéntes pénzügyi és egyéb hozzájárulásért, valamint köztámogatásért folyamodhatnak a belső jogszabályokkal összhangban.

(3) A Szerződő Felek tiszteletben tartják a romániai magyar és a magyarországi román kisebbséghez tartozó személyek azon jogát, hogy anyanyelvüket szabadon használhassák a magánéletben és a nyilvánosság előtt, szóban és írásban egyaránt. Megteszik a szükséges intézkedéseket, hogy ezek a személyek anyanyelvüket megtanulhassák és megfelelő lehetőségük legyen ezen a nyelven képzésben részesülni az állami oktatás keretei között minden szinten és formában, szükségleteiknek megfelelően. A Szerződő Felek bizto-

sítani fogják azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik az anyanyelv használatát is a helyi közigazgatási és bírói hatóságokkal való kapcsolataikban, összhangban a belső jogszabályokkal és a két Fél által aláírt nemzetközi kötelezettségekkel. E személyeknek joguk van arra, hogy vezeték- és keresztnévüket anyanyelvükön használhassák, és ezt hivatalosan el fogják ismerni. Azon területeken, ahol jelentős számban élnek az illető kisebbségekhez tartozó személyek, mindkét Fél lehetővé teszi, hogy a kisebbségek nyelvén is ki függesztésre kerüljenek a hagyományos helyi elnevezések, utcanevek és más, a nyilvánosságnak szánt földrajzi feliratok.

(4) A Szerződő Felek tiszteletben tartják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogát arra, hogy anyanyelvükön hozzájussanak az információkhoz és az elektronikus nyomtatott információhordozókhoz, valamint szabadon cseréljenek és terjesszenek információkat. A Szerződő Felek jogrendszerük keretei között lehetővé teszik számukra, hogy saját médiumokat hozzanak létre és működtessenek.

(5) A Szerződő Felek biztosítani fogják a kisebbségekhez tartozó személyek számára a jogot, hogy egyénileg vagy pártjaik vagy szervezeteik révén ténylegesen részt vegyenek a politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális életben, és a központi és helyi közhatalmi és közigazgatási szervekbe beválasztott képviselők révén az országos vagy helyi érdekű kérdések megoldásában. Mindkét Szerződő Fél, az ezen személyek nemzeti önazonossága védelmével és érvényesítésével kapcsolatos kérdésekre vonatkozó döntéshozatalban, kikéri e személyek szervezeteinek, politikai pártjainak vagy szövetségeinek véleményét a törvényben előírt demokratikus döntéshozatali eljárásnak megfelelően.

(6) A Szerződő Felek tiszteletben tartják a nemzeti kisebbségek kulturális és történelmi örökségét, és támogatják erőfeszítéseiket a kisebbségi kultúrát és történelmet őrző műemlékek, emlékhelyek megőrzésére, valamint megfelelő intézkedéseket tesznek, hogy a vegyes lakosságú vidékeken az állampolgárok megismerkedhessenek a magyar, illetve a román kulturális értékekkel.

(7) A Szerződő Felek tiszteletben tartják, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van szabad kapcsolatot tartani egymással és a határokon túl más államok polgáraival, továbbá részt venni nemzeti és nemzetközi nem kormányzati szervezetek tevékenységében.

(8) A Szerződő Felek egyetértenek abban, hogy az ezen cikkben említett jogok alkalmazása során bármely, a nemzeti kisebbségekhez tartozó személynek, csakúgy, mint az illető állam bármely más állampolgárának, tiszteletben kell tartania a nemzeti törvényeket és mások jogait. Ezen személyek ugyanazokkal az állampolgári jogokkal és kötelezettségekkel rendelkeznek, mint azon ország többi állampolgára, amelyben élnek.

(9) A Szerződő Felek, az általános integrációs politikájuk megvalósítását célzó intézkedéseket nem érintve, tartózkodni fognak a kisebbséghez tartozó személyek akaratuk elleni asszimilációját célzó politikától vagy gyakorlattól, és védelmezni fogják ezen személyeket bármilyen cselekedettel szemben, ami az ilyen asszimilációra irányul. Tartózkodnak továbbá az olyan intézkedésektől, amelyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által lakott

régiók lakosságának arányait megváltoztatva arra irányulnak, hogy korlátozzák e személyeknek az ezen cikk (1) bekezdésében felsorolt nemzetközi standardokból és normákból következő jogait és szabadságjogait.

(10) A Szerződő Felek elősegítik egymás számára, hogy figyelemmel kísérik az ebben a cikkben foglaltak megvalósulását. E célból a jelen Szerződés 5. Cikkében említett rendszeres konzultációk keretében megvizsgálják a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos kétoldalú együttműködésük kérdéseit is, amelyek e Szerződés alkalmazásából adódnak, és létrehoznak egy kormányközi szakértői bizottságot. Együttműködnek az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet és az Európa Tanács azon mechanizmusainak megfelelő működtetésében, amelyek a nemzeti kisebbségek védelmével kapcsolatos, ezen szervezetek dokumentumaiban található, általuk vállalt kötelezettségek teljesítését ellenőrzik.

(11) A Szerződő Felek együttműködnek a nemzeti kisebbségek védelme nemzetközi jogi kereteinek továbbfejlesztésében. Egyetértenek abban, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak továbbfejlesztésével kapcsolatos azon nemzetközi dokumentumok rendelkezéseit, amelyekre nézve a jövőben kötelezettséget vállalnak, e Szerződés részeként fogják alkalmazni.

(12) Az ebben a cikkben foglalt kötelezettségvállalások egyike sem értelmezhető oly módon, hogy feljogosítana az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljaival és elveivel, egyéb nemzetközi jogi kötelezettségekkel, vagy a Helsinki Záróokmány és az Európai Bizottsági és Együttműködési Értekezlet Párizsi Chartájának rendelkezéseivel ellentétes bármilyen tevékenység folytatására vagy cselekedet végrehajtására, az államok területi integritása elvét is beleértve.

16. Cikk

A Szerződő Felek fejlesztik az együttműködést a tömegtájékoztatás területén. Megkönnyítik az országaik társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális és tudományos életére vonatkozó információk szabad áramlását, és támogatnak minden olyan erőfeszítést, amely egymás kölcsönös, tárgyilagos megismerésére és megértésére, az előítéletek meghaladására irányul.

17. Cikk

(1) A Szerződő Felek fejlesztik és támogatják az együttműködést az egészségvédelem és az orvostudományi kutatások területén.

(2) A Szerződő Felek szorgalmazzák továbbá az együttműködést a társadalombiztosítás és a szociális védelem területén az egyik Szerződő Félnek a másik Szerződő Fél területén tartózkodó állampolgárai érdekében, és megvizsgálják e célból megállapodások kötésének lehetőségét.

18. Cikk

A Szerződő Felek támogatják a közvetlen kapcsolatok bővítését a politikai szervezetek, szakszervezetek, egyházak és vallási közösségek, alapítványok, a női, ifjúsági, sport- és más jellegű szervezetek között.

19. Cikk

(1) A Szerződő Felek támogatják és elősegítik az állampolgáraik közötti közvetlen kapcsolatokat.

(2) A Szerződő Felek bővítik konzuli kapcsolataikat és egyszerűsítik a határátkelést és a vámvizsgálatot, beleértve új határátkelőhelyek megnyitását és meglévők bővítését a lehetőségek függvényében, annak érdekében, hogy megkönnyítsék a személyi és az áruforgalmat. E célból megfelelő megállapodásokat kötnek.

20. Cikk

(1) A Szerződő Felek az érvényben lévő szerződésekkel összhangban kölcsönös jogsegélyben részesítik egymást a polgári jogi, családi jogi és büntetőjogi ügyekben, és külön megállapodás alapján fejlesztik a rendőri szerveik közötti együttműködést.

(2) A Szerződő Felek együttműködnek a szervezett bűnözés megelőzésében és leküzdésében, különös tekintettel a terrorizmusra, a kábítószeres illegális forgalmára, a légi kalózkodásra, a csempészetre, valamint a kulturális, történelmi, muzeális javak, értékek illegális forgalmára. Kifejezik továbbá készségüket arra, hogy ezeken a területeken nemzetközi keretekben is együttműködjenek.

21. Cikk

(1) A Szerződő Felek közvetlen konzultációk és tárgyalások útján oldják meg az ennek a Szerződésnek az értelmezéséből vagy alkalmazásából következő minden vitájukat. Azt követően, hogy mindkét Szerződő Fél részesévé válik egy, a viták békés rendezésére vonatkozó nemzetközi többoldalú szerződésnek, az ebben a cikkben említett azon viták, amelyek ésszerű időn belül közvetlen konzultációk és tárgyalások útján nem oldhatók meg, a fent említett nemzetközi többoldalú szerződésben rögzített eljárásoknak megfelelően kerülnek rendezésre azzal a feltétellel, hogy az ezen többoldalú szerződésben vállalt kötelezettségek az ilyen jellegű vitákra is vonatkozzanak.

(2) A Szerződő Felek arra törekszenek, hogy amikor csak szükséges, kétoldalú szerződéseikbe olyan előírásokat iktassanak be, amelyek alapján az ezen szerződések értelmezésével vagy alkalmazásával kapcsolatos vitákat a rendelkezésre álló vitarendezési mechanizmusoknak vetik alá.

22. Cikk

Ez a Szerződés nem irányul harmadik államok ellen, és nem érinti a Szerződő Felek valamelyikének más államokkal kötött két- és sokoldalú szerződéseiből eredő jogait és kötelezettségeit.

23. Cikk

Ezt a Szerződést tíz évre kötik. Érvényessége ezt követően automatikusan meghosszabbodik újabb öt éves időszakokra, amennyiben a Szerződő Fe-

lek egyike sem értesíti írásban a másik Szerződő Felet legalább egy évvel a Szerződés mindenkori érvényességének lejárta előtt felmondási szándékáról.

24. Cikk

Ezt a Szerződést mindkét Szerződő Fél alkotmányos előírásaival összhangban meg kell erősíteni, és az a megerősítő okiratok kicserélésének napján lép hatályba. A Szerződő Felek megállapítják, hogy a Bukarestben, 1972. február 24-én aláírt "Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási Szerződés a Magyar Népköztársaság és a Román Szocialista Köztársaság között" hatályát veszítette.

25. Cikk

Ez a Szerződés az Egyesült Nemzetek Szervezete Titkárságán az Alapokmány 102. Cikkének megfelelően nyilvántartásba vétetik.

Készült Temesvárott, az 1996. év szeptember havának 16. napján, két eredeti példányban, mindegyik magyar és román nyelven, mindkét szöveg egyaránt hiteles.

A Magyar Köztársaság nevében,
Horn Gyula

Románia nevében,
Nicolae Văcăroiu

Melléklet

Azon dokumentumok listája, melyekre a Magyar Köztársaság és Románia között a megértésről, az együttműködésről és a jószomszédságról szóló Szerződés 15. Cikkének (1) b) bekezdése vonatkozik

1. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet emberi dimenzióval foglalkozó koppenhágai találkozásának 1990. június 29-én kelt dokumentuma.

2. Az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló, 1992. december 18-án kelt Nyilatkozata (47/135. számú határozat).

3. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201 (1993) számú ajánlása az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez kapcsolódó, a nemzeti kisebbségek jogairól szóló kiegészítő jegyzőkönyvről.

A Szerződő Felek egyetértenek abban, hogy az 1201-es ajánlás nem hivatkozik a kollektív jogokra és nem kötelezi a Feleket arra, hogy az említett személyek számára biztosítsák a jogot az etnikai alapú területi autonómia speciális státusára.

TREATY BETWEEN THE REPUBLIC OF HUNGARY AND ROMANIA ON UNDERSTANDING, COOPERATION AND GOOD NEIGHBORHOOD

The Republic of Hungary and Romania,
– being convinced that good neighborhood, mutual respect and cooperation correspond to the fundamental interests of Hungary and Romania;
– reaffirming that they are committed to the human rights and fundamental freedoms, democracy, humanism and the rule of law and expressing the conviction that their enforcement and substantial enrichment constitutes the basis of freedom, justice and peace;
– being guided by their common effort aimed so that Europe becomes a unified continent of peace, security and cooperation for the benefit of all states and peoples, and determined to act in order to develop such relations which would enable the advancement of these goals;
– recognizing that national minorities constitute an integral part of the society of the state where they live and taking furthermore into account that their protection forms part of the international protection of human rights and as such falls within the scope of international cooperation, and that normalization of their cooperation in this field constitutes an important contribution to stability and understanding in Europe, to the strengthening of democracy in their respective countries and to their integration into the European and Euro-Atlantic structures;
– reaffirming their commitment to act in order to implement the purposes and principles contained in the Charter of the United Nations, the Helsinki Final Act, the Paris Charter for a New Europe and other documents of the Organization on Security and Cooperation in Europe;
– being convinced that the irreversible changes which have occurred in Europe and in their respective countries open new perspectives in their bilateral relations;
have agreed as follows:

Article 1

(1) The Republic of Hungary and Romania (hereinafter referred to as "the Contracting Parties") will base their relations on confidence, cooperation and mutual respect.

(2) The Contracting Parties shall, both in their mutual relations and in relations with other states, respect the principles enshrined in the Charter of the United Nations, the Helsinki Final Act, the Paris Charter for a New Europe and other documents of the Organization on Security and

Cooperation in Europe, as well as other accepted principles and norms of international law.

Article 2

(1) The Contracting Parties shall act in order that Europe as a whole becomes a peaceful and democratic community of states based on the rule of law and will contribute to the safeguarding and strengthening of security of this region, and to the guaranteeing of peace and security based on cooperation, in accordance with their obligations undertaken within the framework of the Organization on Security and Cooperation in Europe.

(2) The Contracting Parties, in order to strengthen European peace and security, support the continuation of processes aimed at controlling and limiting European armed forces and armaments to the level necessary for defense. They will furthermore support the elaboration of new confidence-building and confidence-strengthening measures and will strive at making similar steps in their bilateral relations.

Article 3

(1) The Contracting Parties confirm that they shall, in their mutual relations, refrain from the use, or the threat of use, of force against the territorial integrity or political independence of the other Contracting Party, as well as from any actions which are inconsistent with the purposes of the United Nations and the Helsinki Final Act. They shall also refrain from supporting such actions and they shall not allow a third party to use their territory for conducting similar actions against the other Contracting Party.

(2) The Contracting Parties shall settle any dispute arising between them exclusively by peaceful means.

Article 4

The Contracting Parties confirm that, in accordance with the principles and norms of international law and the principles of the Helsinki Final Act, they shall respect the inviolability of their common border and the territorial integrity of the other Party. They further confirm that they have no territorial claims on each other and that they shall not raise any such claims in the future.

Article 5

(1) The Contracting Parties shall, with the view to implementing the purposes of this Treaty, establish an appropriate framework for cooperation in all fields of mutual interest.

(2) When implementing this Treaty, the Contracting Parties will attach special attention to the enhancement of cooperation and the extension of relations between the legislative and executive bodies.

(3) They will continue, at different levels, regular exchanges of views in order to ensure further development and deepening of their bilateral rela-

tions and to become mutually acquainted with each other's views on international issues. Within this framework, the Prime Ministers will meet at least once a year and the Ministers for Foreign Affairs shall also meet annually with the aim of reviewing the implementation of this Treaty.

(4) Regular meetings of leaders of other different ministries and central agencies shall be provided for in the agreements to be concluded between them.

Article 6

(1) The Contracting Parties will, in order to contribute actively to preserving and strengthening of peace and security in the region, support the further development and consistent implementation of European cooperation mechanisms.

(2) If, in the opinion of either of the Contracting Parties, a situation emerges that may present a threat to international peace and security or to its own security interests, this Contracting Party may propose to the other Contracting Party to consider jointly those steps to be taken in order to ease the tension or to eliminate the emerged situation, taking into account the principles and mechanisms enshrined in the Charter of the United Nations, as well as those available within the framework of the European cooperation.

(3) The Contracting Parties shall conduct regular consultations at various levels on questions of mutual interest concerning security and defense. Upon the request of either Party they shall inform each other on the fulfillment of their international engagements concerning security and disarmament, stemming from such documents they have both subscribed to.

(4) Cooperation between the military institutions of the Contracting Parties shall be realized on the basis of a separate agreement.

Article 7

(1) The Contracting Parties will broaden their relations and cooperation in international organizations, including regional and sub-regional organizations. They shall mutually support each other's efforts aimed at integration to the European Union, NATO and the Western European Union.

(2) The Contracting Parties shall, together with other interested European countries, cooperate in the realization of regional and sub-regional projects and other forms of cooperation with the aim of promoting, in the field of economy, industry, agriculture, ecology, transport and communication as well as in other fields of mutual interest, the acceleration of development of the countries participating in those projects and other forms of cooperation. They shall encourage the participation of those directly interested in the realization of these forms of cooperation and projects, in accordance with the domestic legislation of the Contracting Parties.

Article 8

(1) The Contracting Parties shall, on the basis of international trade practice and norms, develop their economic cooperation and mutually advantageous trade in all fields of the economy.

(2) For this purpose they shall, in accordance with their domestic legislation and other international obligations, incite direct contacts and cooperation between the participants in the economy of the two States and will endeavor to create favorable conditions for natural and legal persons of both Contracting Parties in order to enable them to exert the undertaking of entrepreneurial, commercial and other economic activity in the territory of the other Contracting Party.

(3) The Contracting Parties shall also encourage and promote mutual capital investments and shall guarantee their safety.

(4) The Contracting Parties shall pay particular attention to the cooperation in the coordinated, international standard-conform development of their national and interconnected infrastructures, including their energy systems, transport and telecommunication networks.

Article 9

(1) The Contracting Parties shall support mutually advantageous and efficient cooperation in the field of basic and applied research, with special emphasis on modern equipment and technology.

(2) The Contracting Parties shall encourage direct contact between, and the shared initiatives of, scientists and researchers of the two countries, as well as cooperation between scientific research institutes and libraries and other institutions specializing in this field.

Article 10

(1) The Contracting Parties shall cooperate, at sub-regional or regional level, in preventing, reducing and eliminating the pollution affecting their territories, as well as in improving the conditions for their ecological security.

(2) In the event of an ecological catastrophe or of an accident threatening with such consequences or of the risk thereof the Contracting Parties shall, without delay, inform each other concerning the situation which has emerged and on emergency measures they have taken.

Article 11

(1) The Contracting Parties will broaden their cooperation between each other and with other Danubian states, keeping in view the development of Danubian shipping, the cooperation of riparian states in all fields representing mutual interest, as well as the prevention, reduction and control of pollution of the Danube.

(2) Furthermore, the Contracting Parties shall cooperate on the questions of mutual interest between the two countries related to the issues of trans-

boundary watercourses, on the basis of those bilateral and multilateral treaties which the Contracting Parties are, or will be, a party to.

Article 12

(1) The Contracting Parties shall promote their cooperation in the fields of culture, science and education.

(2) The Contracting Parties shall support the development of cultural exchanges between the institutions, creative associations, non-governmental organizations and associations, as well as the exchange of natural persons of the two countries and will conclude for this purpose inter-governmental and inter-ministerial agreements and work programs.

(3) The Contracting Parties shall develop and promote, also on the basis of direct arrangements, cooperation between universities, other educational institutions and the scientific research institutes and centers of the two countries, as well as the exchange of pupils, students, teachers, professors and scientific research fellows. They attach particular importance to cooperation in the field of vocational education and the post-graduate training of specialists and declare that they are ready to broaden and deepen this cooperation.

(4) The Contracting Parties shall encourage direct cooperation and exchange between archives, libraries and museums, and shall grant, in accordance with the domestic regulation of the given country, access to the source material available in these institutions for researchers and other persons of the other country.

(5) The Contracting Parties shall take the necessary measures in order to have the competent authorities of the two countries examine the issue of recognition of diplomas with a view to conclude an appropriate agreement in this field.

(6) Both Contracting Parties encourage the teaching of the language of the other country in universities, schools and other institutions, and they shall, for this purpose, grant support for the training of teachers and the organization of education.

(7) The Contracting Parties shall support the activity of their cultural centers and will make to a full extent use of those possibilities offered by these centers for developing mutual cultural exchanges, in accordance with the relevant bilateral agreement.

(8) The Contracting Parties shall, in the interest of the realization of the aims established in this article and the development of an institutional framework of bilateral cooperation, act in order to conclude a new convention concerning cooperation in the field of culture, education and science, as well as other appropriate agreements.

Article 13

(1) The Contracting Parties shall cooperate in the preservation of their cultural heritage and in making the two peoples mutually acquainted with that heritage.

(2) The Contracting Parties shall endeavor to protect historical and cultural monuments, memorial sites, written and material relics located in their respective territories related to the history and culture of the other Contracting Party and will support their preservation and will facilitate, in accordance with their domestic legislation, access to them

Article 14

The Contracting Parties shall promote the climate of tolerance and understanding among their citizens of different ethnic, religious, cultural and linguistic origin. They condemn xenophobia and all kind of manifestations based on racial, ethnic or religious hatred, discrimination and prejudice and will take effective measures in order to prevent any such manifestation.

Article 15

(1) a) In regulating the rights and duties of persons belonging to national minorities living on their territories, the Contracting Parties undertake to apply the Framework Convention of the Council of Europe for the protection of national minorities, if more favorable provisions concerning the rights of persons belonging to national minorities do not exist in their domestic legislation.

b) Without prejudice to the contents of the preceding paragraph, the Contracting Parties shall, with the aim of protecting and developing the ethnic, cultural, linguistic and religious identity of the Hungarian minority in Romania and the Romanian minority in Hungary, apply as legal obligations the provisions defining the rights of persons belonging to such minorities as contained in the documents of the United Nations, the Organization on Security and Cooperation in Europe and the Council of Europe, listed in the Annex of this Treaty.

(2) The Contracting Parties shall reconfirm accordingly, that the persons referred to in the preceding paragraph shall have, individually or in community with other members of their group, the right to freely express, preserve, and develop their ethnic, cultural, linguistic and religious identity. Accordingly, they shall have the right to establish and maintain their own educational, cultural and religious institutions, organizations and associations which are entitled to seek voluntary financial and other contributions, as well as public support in accordance with the domestic legislation.

(3) The Contracting Parties shall respect the right of persons belonging to the Hungarian minority in Romania and the Romanian minority in Hungary to use freely both orally and in writing their mother tongue in private and in public. They shall take the necessary measures to ensure that such persons can learn their mother tongue and have adequate opportunities for being educated and trained in this language at all levels and forms within the framework of the State education system, according to their needs. The Contracting Parties shall ensure the conditions allowing the use also of the mother tongue of these persons in their relations with local administrative and judicial authorities, in accordance with the domestic legislation and the

international obligations the Contracting Parties have subscribed to. These persons shall have the right to use their surnames and first names in their mother tongue and to have them officially recognized. In areas where persons belonging to the minority concerned live in a substantial number, both Parties shall allow the display, also in the language of the minorities, the traditional local denominations, street names and other topographical indications intended for the public.

(4) The Contracting Parties shall respect the right of persons belonging to national minorities to have access, in their mother tongue, to information and to the electronic and printed media, as well as to freely exchange and disseminate information. The Contracting Parties shall, within the framework of their domestic legislation, grant the possibility to establish and operate their own media.

(5) The Contracting Parties shall ensure the right of persons belonging to the minorities to effectively participate, individually or through their parties or organizations, in the political, economic, social and cultural life and, through their representatives elected to central and local public authorities and administrations, in the settlement of issues representing national or local interests. Both Contracting Parties shall, in the process of decision-making concerning questions related to the protection and enforcement of the national identity of these persons, consult the organization, political parties or associations of these persons according to democratic decision-making procedures as provided by the law.

(6) The Contracting Parties shall respect the cultural and historical heritage of national minorities and shall support their efforts to preserve the architectural monuments and memorial sites related to minority culture and history, and will take appropriate measures to allow citizens living in regions of mixed population to become acquainted with Hungarian and Romanian cultural values.

(7) The Contracting Parties shall respect the rights of persons belonging to national minorities to maintain free contacts among themselves and across frontiers with citizens of other States, as well as to participate in the activities of national and international non-governmental organizations.

(8) The Contracting Parties agree that, in the exercise of the rights referred to in this article, persons belonging to national minorities, similarly to any other citizen of the state concerned, shall respect the national legislation and the rights of others. These persons shall enjoy the same rights and have the same duties of citizenship as other citizens of the State in which they live.

(9) Without prejudice to measures taken in pursuance of their general integration policy, the Contracting Parties shall refrain from policies or practices aimed at the assimilation of persons belonging to national minorities against their will and shall protect these persons from any action aiming at such assimilation. They shall further refrain from measures which by altering the proportions of the population in areas inhabited by persons belonging to national minorities are aimed at restricting the rights and freedoms

flowing from the international standards and norms listed in paragraph 1 of this article.

(10) The Contracting Parties shall assist each other in observing the implementation of the present article. For this purpose they will also examine, in the framework of the regular consultations referred to in Article 5 of this Treaty, those questions of their bilateral cooperation related to national minorities concerning the implementation of this Treaty and shall establish an intergovernmental expert commission. They will cooperate in the appropriate operation of the mechanisms of the Organization on Security and Cooperation in Europe and the Council of Europe verifying compliance with obligations contained in the documents of these organizations and to which the Parties have entered into.

(11) The Contracting Parties shall cooperate in further developing the international legal framework for the protection of national minorities. They agree that they will apply as part of this Treaty the provisions relating to further developing the rights of persons belonging to national minorities contained in those international documents to which they will subscribe in the future.

(12) Neither of the obligations contained in the present article shall be interpreted as implying any right to engage in any activity to perform any act contrary to the purposes and principles of the Charter of the United Nations, other obligations of international law or the Helsinki Final Act and the Paris Charter of the Conference on Security and Cooperation in Europe, including the principle of the territorial integrity of states.

Article 16

The Contracting Parties shall develop their cooperation in the field of mass media. They shall facilitate free flow of information relating to the social, political, economic, cultural and scientific life of their countries and shall support all efforts aimed at becoming mutually and objectively acquainted, understanding each other and overcoming prejudices.

Article 17

(1) The Contracting Parties shall develop and support cooperation in the fields of health care and research in the medical sciences.

(2) The Contracting Parties shall furthermore urge cooperation, in the interest of citizens of each other sojourning in the territory of the other Contracting Party, in the field of social security and social protection, and they will examine the possibility to conclude agreements to this effect.

Article 18

The Contracting Parties shall support the broadening of direct contacts between political organizations, trade unions, churches and religious communities, foundations, organization of women, youth, sport and associations of other type.

Article 19

(1) The Contracting Parties shall support and facilitate direct contact between their citizens.

(2) The Contracting Parties shall extend their consular relations and will simplify border crossing and custom control, including the opening of new border crossing points and the enlargement of the existing ones to the extent of their possibilities, in order to facilitate the traffic of persons and goods. They will conclude appropriate agreements for this purpose.

Article 20

(1) The Contracting Parties shall, in accordance with the treaties in force, grant each other mutual legal assistance in civil, family and criminal law matters and they will develop, under separate agreement, the cooperation between their police bodies.

(2) The Contracting Parties shall cooperate in preventing and combating organized crime, with special emphasis on terrorism, illicit traffic in drugs, unlawful seizure of aircraft, smuggling and illegal traffic of cultural, historical objects and valuables and of museum pieces. They express readiness to cooperate in this field also within an international framework.

Article 21

(1) The Contracting Parties will settle all their disputes concerning the interpretation or implementation of this Treaty through direct consultations and negotiations. After that point when both Contracting Parties have become Party to an international multilateral treaty on peaceful settlement of disputes, those disputes referred to in this article that could not be settled through direct consultations and negotiations within a reasonable time, will be settled according to procedures prescribed in the above mentioned international multilateral treaty, provided that the obligations to be assumed under that treaty would encompass disputes of this kind.

(2) The Contracting Parties shall endeavor, whenever necessary, to insert in their bilateral provisions under which they may submit their disputes concerning the interpretation or implementation of such treaties to available mechanisms of settlement of disputes.

Article 22

The present Treaty is not aimed against any third state and shall not prejudice the rights and obligations of either Contracting Party flowing from its bilateral or multilateral treaties concluded with other states.

Article 23

The present Treaty is concluded for a period of ten years. Its validity shall be automatically extended, for further five year periods, unless one of the Contracting Parties, at least one year before the given validity period expires, notifies the other Contracting Party in writing of its intention to renunciate.

Article 24

This Treaty shall be ratified in accordance with the constitutional requirements of both Contracting Parties and shall enter into force on the date of exchange of the instruments of ratification. The Contracting Parties take note that the "Treaty on Friendship, Cooperation and Mutual Assistance between the Hungarian People's Republic and the Socialist Republic of Romania", signed in Bucharest, February 24, 1972, is no longer in force.

Article 25

This Treaty shall be registered with the Secretariat of the United Nations, in accordance with Article 102 of the Charter.

Done at Timisoara, this 16th day of September, 1996 in two original copies, both in the Hungarian and Romanian languages, both texts being equally authentic.

For the Republic of Hungary,
Gyula Horn

For Romania,
Nicolae Văcăroiu

Annex

**List of documents referred to in Article 15,
paragraph (1) b), of the Treaty on Understanding,
Cooperation and Good Neighborhood between
the Republic of Hungary and Romania**

1. Document of June 29, 1990 of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the Conference on Security and Cooperation in Europe;
2. Declaration of December 18, 1992, of the General Assembly of the United Nations on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities (Resolution 47/135);
3. Recommendation 1201 (1993) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on an additional protocol on the rights of national minorities to the European Convention on Human Rights.

DESPRE AUTORI

ANDREESCU Gabriel (n. 1952), fizician, activist în drepturile omului la Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki, membru fondator al Grupului pentru Dialog Social, publicist, editor, autor și co-autor al mai multor cărți, studii și articole. Printre volumele sale sunt de reținut: *Extremismul de dreapta în România* (2003), *Ruleta. Români și maghiari, 1990-2000* (2001), *Evoluția concepției U.D.M.R. privind drepturile minorității maghiare* (1995), *Problema transilvană* (împreună cu Molnár Gusztáv 1999), *Naționaliști, antinaționaliști. O polemică în publicistica românească* (1996), *România versus România* (1996).

BÁRDI Nándor (n. 1962), doctor în istorie, colaborator al Fundației Teleki László, Budapesta din 1997. Este autor a numeroase volume și articole, dintre care amintim: *Paál Árpád kéziratok hagyatéka* (1992), *Köztes-Európa 1763-1993* (1995, 1997), *Útkeresés és integráció. Határon túli magyar érdekvédelmi szervezetek dokumentumai* (2000), *Tény és való* (2004).

BERINDEI Dan (n. 1923), istoric, doctor în științe istorice, profesor asociat la Facultatea de Istorie de la Universitatea București, membru al Academiei Române, fiind președintele Secției de Științe Istorice și Arheologie, președinte al Comisiei de heraldică, genealogie și sigilografie a Academiei Române, cercetător la Institutul de Studii și Cercetări Balcanice și la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” (1946-1990). A publicat peste 500 lucrări științifice, din care peste 50 de cărți, cele mai multe legate de evoluțiile istorice din secolele XVIII-XX, atât privind istoria României, cât și cea universală, abordând îndeosebi problematica relațiilor internaționale, istoria culturii, istoria social-politică. Participant activ la numeroase reuniuni internaționale – cu circa 200 rapoarte, comunicări și conferințe –, având un număr important de lucrări publicate peste hotare. Este membru în mai multe comitete de redacție de peste hotare (*Revue d'Europe Centrale*, Strasbourg; *Cahiers Charles Fourier*, Besançon etc), bucurându-se totodată de afilierea la prestigioase instituții academice din străinătate (Academia Europeană de Științe, Arte și Litere din Paris, Academia Poloneză de Științe și Litere din Cracovia ș.a.). Dintre ultimele apariții editoriale amintim: *Revoluția româna din 1821* (1991), *Societatea românească în vremea lui Carol I* (1992, 2002), *Diplomația românească modernă* (1995), *Românii și Europa în perioadele premodernă și modernă* (1997), *Revoluția română din 1848-1849. Însemnătatea și programele ei* (1998), *Portrete istorice* (2001). Este totodată coordonator al vol. VII, tom I, din sinteza editată de Academia Română: *Istoria românilor*.

DEMÉNY Péter (n. 1972), filolog, absolvent al Universității Babeș-Bolyai (1995), specializarea maghiară-română. În perioada 1995-1999 a fost redac-

tor la Editura Kriterion, după care a lucrat la *Krónika* și *Erdélyi Riport*. În prezent activează la Editura Polis. I-au apărut două volume de poezii – *Ikarus imája* (1994) și *Bolyongás* (1997) – și unul de eseuri – *A menyét lábnyma* (2003).

DÉNES László (n. 1959), poet și jurnalist, colaborator al mai multor reviste maghiare din Transilvania. Este membru fondator al publicației *Erdélyi Napló*, iar din 1997 redactor șef al acesteia. Din 2002 este lector al revistei culturale *Várad*. În 1995 a primit premiul pentru performanță profesională al Societății Ziariștilor Maghiari din România. Este membru fondator al mai multor organizații civile.

DÎNCU Vasile (n. 1961), doctor în sociologie, conferențiar la Facultatea de Sociologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și formator în domeniul comunicării interculturale. În perioada 2000-2003 a fost ministrul Informațiilor Publice, iar din iunie 2003 este președinte al Agenției pentru Strategii Guvernamentale. A publicat mai multe studii și cercetări, dintre care amintim: *Comunicarea simbolică. Anatomia discursului publicitar* (1999), *Comunicarea în managementul instituțional* (2000), *Țara telespectatorilor fericiți. Contraideologii* (2000).

ENACHE Smaranda (n. 1950), absolventă a Universității din București, specialitatea literatură franceză și filologie fino-ugrică (1973). Până în 1991 a fost profesoară de franceză, apoi a lucrat ca dramaturg și director artistic la Teatrul de Păpuși Ariel din Târgu Mureș. Din 1991 până în 1993 a fost redactor la *Gazeta de Mureș*, iar între 1998-2001 ambasadorul României în Finlanda și Estonia. În prezent este co-președinte al Ligii Pro Europa și editor al revistei *Altera*, o publicație ce are ca tematică integrarea europeană și diversitatea etnică, religioasă și lingvistică în România. Este membru fondator al Ligii Pro Europa, al organizației Alianța Civică și al Partidului Alianța Civică, membru al altor organizații non-guvernamentale, co-președinte al Consiliului Consultativ al Centrului European pentru Problemele Minorităților (ECMI, Germania) și vicepreședinte al Centrului pentru Democrație din Sud-Estul Europei (Thessalonik, Grecia).

ENYEDI György (n. 1930), economist și geograf, membru al Academiei Ungare de Științe (din 1982), ulterior și vicepreședinte al acesteia, membru al Academiei Europaea (Londra) din 1990. În perioada 1984-1992 a fost vicepreședinte al Uniunii Internaționale Geografice. Este totodată laureat al premiului „Széchenyi”, autor a 18 volume științifice și redactor și co-autor la alte 22 tomuri. În prezent este profesor-cercetător al Centrului de cercetări regionale al Academiei Ungare de Științe.

GÁL Kinga (n. 1970), membru al Parlamentului European din 2004, fost vicepreședinte al Biroului guvernamental pentru maghiarii de peste hotare din Budapesta, cercetător asociat al Centrului european pentru problemele minorităților (ECMI) din Flensburg (Germania) în perioada 1997-2000. Este specialist în legislația internațională privind drepturile omului și ale minorităților în Europa Centrală și de Est, precum și în contextul ONU, OSCE, al Consiliului Europei. Este de asemenea expert în tratate bilaterale în Europa

Centrală și de Est, coordonator al proiectului „Minority Governance Concepts in Europe on the Threshold of the 21st Century”. Este editorul volumului: *Minority Governance in Europe* (2002).

GEOANĂ Mircea (n. 1958), absolvent al Institutului Politehnic și al Facultății de Drept de la Universitatea București, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al României în Statele Unite ale Americii (1996-2000), ministru al Afacerilor Externe din decembrie 2000. În această ultimă calitate a îndeplinit și funcția de Președinte în exercițiu al Organizației pentru Cooperare și Securitate în Europa în anul 2001. După 1990 a îndeplinit mai multe funcții importante în cadrul Ministerului Afacerilor Externe (MAE), precum: director al Direcției Afaceri Europene (NATO, Uniunea Europeană, OSCE, UEO, Consiliul Europei), director general al Direcției Generale Europa, America de Nord, Asia, America Latină, Orientul Mijlociu și Africa (1995) și director general al Direcției Generale Asia, America Latină, Orientul Mijlociu și Africa (1994). De asemenea, între 1993-1995, a fost și purtător de cuvânt al MAE.

HALLER István (n. 1962), geolog, jurnalist și coordonator de programe la Liga Pro Europa din Târgu Mureș (din 1993). Autor a numeroase articole și studii în limba maghiară, română și engleză despre drepturile omului.

HORVÁTH István (n. 1966), doctor în sociologie, conferențiar la Facultatea de Sociologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, director al Centrului de Cercetare a Relațiilor Interetnice. Este autorul a numeroase studii și cercetări pe tema relațiilor etnice, dintre care amintim: *Facilitating Conflict Transformation: Implementation of the recommendations of the OSCE High Commissioner on National Minorities to Romania, 1993-2001* (2002), *From the Unitary to the Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania* (împreună cu A. Scacco, 2001), *Sociologia relațiilor etnice* (2001), *Minoritățile din România. Aspecte politice* (1999), *Geografie, limbă și naționalism* (1998), *Relații interetnice* (1996), *Sensul multiculturalismului în Europa de Est* (1994).

JANKÓ SZÉP Sándor (1944-2002), absolvent al Facultății de Fizică a Universității Babeș-Bolyai (1967), profesor la Liceul „Ady Endre” din Oradea, la care a fost și director între anii 1989-1992 și 1997-2002. În perioada 1992-1997 a activat în calitate de consilier local din partea Uniunii Democratice a Maghiarilor din România, iar din 1993 a fost președinte al Fundației Alma Mater.

KÁNTOR Lajos (n. 1937), filolog, publicist și scriitor, absolvent al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (secția de limba și literatura maghiară), unde a obținut și titlul de doctor (în 1976). Între 1959-1990 a fost redactor literar al revistei *Korunk*, iar din 1990 până astăzi este redactor șef. Autor al mai multor volume, printre care *Korváltás* (1979), ce reunește mai multe articole și studii, *Líra és novella* (1981), *A megalált színház* (1976), în care sunt adunate texte de critică teatrală. Ca o recunoaștere a activității sale în câmpul jurnalistic, în 1992 i s-a decernat la Budapesta premiul Pulitzer, iar volumul său de *Istoria literaturii maghiare din Transilvania, 1945-1970* (elaborat împreună cu Láng Gusztáv) a câștigat premiul Academiei Române. Este totodată, din 2002, membru al Corporației doctorilor a Academiei de Științe din Ungaria.

KELEMEN Attila (n. 1973), licențiat în filosofie, redactor șef la *Transindex*, profesor de jurnalism online și multimedia la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, secția jurnalistică, precum și la Universitatea Sapientia și la Colegiul de Presă Ady Endre. Studiile sale mai includ un masterat la Facultatea de Litere a Universității Babeș-Bolyai și o doctorantură la Universitatea din Szeged, programul „Teorie și interpretare”.

KENDE Péter (n. 1927), sociolog și eseist, participant la Revoluția din 1956 în calitate de jurnalist. Ulterior s-a stabilit în Franța, unde aproape 40 ani a lucrat în calitate de cercetător, preocupat în primul rând de blocul sovietic. A predat la universitățile Paris-X din Nanterre (1970-1974), Aix-Marseille III (1975-1978) și la Facultatea de Științe Sociale din Paris (1979-1991), îndeplinind până în 1993 și calitatea de director de cercetări la Centre National de la Recherche Scientifique. Din 1993 este membru corespondent al Academiei Ungare de Științe. Este membru fondator al Institutului 1956 din Budapesta, iar din 1994 președinte al Consiliului de Administrație al aceluiași institut. A colaborat cu studii și articole la mai multe reviste de specialitate, precum *Esprit*, *Contrepoint*, *La nouvelle Alternative* și *Commentaire*. Este totodată autorul mai multor studii și cărți, printre care amintim: *Még egyszer a párizsi toronyból* (2003), *A köztársaság törékeny rendje* (2000), *A párizsi toronyból* (1991), *La vérité sur l'affaire Imre Nagy* (1958), *Varsovie-Budapest, la deuxième révolution d'octobre* (1978).

KÜRTI László (n. 1953), socio-antropolog și politolog, a obținut doctoratul la University of Massachusetts în 1989. În prezent este șeful Catedrei de Științe Politice de la Universitatea Miskolc. Domeniile sale de cercetare sunt: antropologia politică, minorități etnice, regimuri postcomuniste, regionalism, curente politice de tineret. Este autor a numeroase articole apărute în reviste precum *Eastern European Politics and Society*, *Anthropology Today*, *Social Anthropology*, *Current Anthropology*, *Politikatudományi Szemle*, și a unor studii, din care amintim: *Beyond Borders: Remaking Cultural Identities in Eastern and Central Europe* (1997), *The Remote Borderland: Transylvania in the Hungarian Imagination* (2001), *Youth and the State in Hungary: Capitalism, Communism and Class* (2002).

LENDVAI L. Ferenc (n. 1937), absolvent al Universității Eötvös Lóránd din Budapesta (secția literatură maghiară-istorie și apoi pe cea de filosofie). În perioada 1961-1971 a predat la Universitatea de Medicină din Budapesta, catedra de filosofie, iar între 1971-1987 la Universitatea Eötvös Lóránd, Facultatea de Litere (Catedra de filosofie socială și culturală). În perioada 1987-1992 a fost cercetător științific principal și director adjunct la Institutul de Filosofie al Academiei de Științe Ungare. A obținut titlul de doctor habilitat al Academiei Ungare de Științe, în 1994. Volumele publicate includ: *Protestanizmus, forradalom, magyarság* (1986), *Közép-Európa koncepciók* (1997). În perioada 1983-1999 a fost redactor șef la *Magyar Filozófiai Szemle*.

MÁRTON Árpád (n. 1955), actor, membru al Camerei Deputaților din 1990, din partea Uniunii Democrate a Maghiarilor din România (UDMR), președintele filialei județene Covasna a UDMR, secretar al Comisiei pentru

cultură, arte, mijloace de informare în masă a Camerei Deputaților, membru fondator al Uniunii Democrate Maghiare de Tineret în Sfântu Gheorghe și locțiitor al liderului grupului parlamentar al UDMR. Este autor de poezii, colaborator la diferite reviste și ziare pe teme culturale și politice.

NÉMETH Zsolt (n. 1963), economist, președinte al Comisiei pentru politică externă a Parlamentului Ungariei, vicepreședintele grupului parlamentar FIDESZ din Parlamentul Ungariei, președintele Biroului de Politică Externă și de Securitate al FIDESZ, membru în delegația Ungariei la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. Între 1998-2002 a fost secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe, responsabil cu Biroul guvernamental pentru maghiarii de peste hotare. Membru fondator FIDESZ. În cadrul Parlamentului Ungariei, din care face parte din anul 1990, a activat în numeroase comisii parlamentare (de politică externă, socială, juridică).

NEUMANN Victor (n. 1953), istoric și profesor la Facultatea de Litere și Istorie a Universității de Vest din Timișoara. A fost profesor invitat la Universitatea din Angers (Franța) în 1999, la Atlanta și Athens (Georgia, SUA) în 1999, bursier Fulbright afiliat la The Catholic University of America din Washington, D.C. în 2000–2001. În martie 2003 a fost director de studii invitat la École Pratique des Hautes Études – Sorbona (Paris), iar în primul semestru al anului academic 2003-2004 a fost profesor invitat la Universitatea din Viena. Experiența sa internațională mai cuprinde conferințe științifice, prezentări și activități de cercetare desfășurate în SUA, Marea Britanie, Germania, Franța, Olanda, Bulgaria, Ungaria, Republica Cehă. Principalele sale domenii de cercetare sunt: istoria intelectuală și istoria gândirii politice în România și în Europa Est-Centrală în epocile modernă și contemporană, interculturalitate și multiculturalism, teoria istoriei. Dintre volumele sale cele mai importante amintim: *Vasile Maniu – monografie istorică* (1984), *Convergențe spirituale. Studii privind relațiile culturale și politice în Europa Centrală și de Est, 1750–1850* (1986), *Tentația lui Homo Europaeus. Geneza spiritului modern în Europa Centrală și de Sud-Est* (1991, 1997, ediția în engleză 1993), *Ideologie și fantasmagorie* (2001), *Perspective comparative asupra istoriei gândirii politice în Europa Est-Centrală* (2001), *Between Words and Reality. Studies on the Politics of Recognition and Regime Changes in Contemporary Romania* (2001).

NICULESCU Anton (n. 1965), inginer, în prezent vicepreședinte executiv al Uniunii Democrate a Maghiarilor din România, responsabil cu problemele legate de integrarea europeană. A activat ca editor al săptămânalului *Valóság* între 1990 și 1992, ulterior fiind și corespondent la Radio Europa Liberă. Între 1997-1998 a fost secretar general adjunct al Guvernului României responsabil cu reforma administrației centrale, iar între 1998-1999 a fost secretar de stat în cadrul Departamentului pentru Integrare Europeană al Guvernului României. În perioada 1999-2001 a lucrat în calitate de expert politic la Ambasada SUA din București, iar între 2001-2003 a fost director responsabil cu integrarea europeană în cadrul Fundației pentru o Societate Deschisă, România. Din aprilie 2002 a fost numit expert al unui supleant din cadrul Delegației României la Convenția privind Viitorul Uniunii Europene,

iar din luna iunie a aceluiași an a devenit membru supleant al Consiliului de Administrație al Televiziunii Române.

POP Ioan-Aurel (n. 1955), doctor în istorie, profesor la Facultatea de Istorie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, la catedra de istorie medievală și istoriografie. Este membru corespondent al Academiei Române din 2001, al Academiei Europene de Științe, Arte și Litere din Paris din 1999, director al Centrului de Studii Transilvane din Cluj-Napoca și al Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția, membru al unor colegii de redacție și al altor foruri științifice interne și internaționale. A scris numeroase volume, cărți în colaborare și circa 200 articole, studii și recenzii apărute în țară și în străinătate, pe teme de istoria instituțiilor medievale, istoria Transilvaniei, formarea națiunilor, izvoare latine medievale, istoria istoriografiei. Din ultimele lui volume se cuvin a fi reținute: *Istoria, adevărul și miturile (note de lectură)* (2002) și *Contribuții la istoria culturii românești (Cronicile brașovene din secolele XVII-XVIII)* (2003).

RAIS WALLNER István Zsolt (n. 1967), inginer, în prezent redactor-șef la *Bihari Napló*. Între 1993-1995 a activat în calitate de corespondent în județul Bihor al Radio România pentru emisiunea în limba maghiară. Este membru al Uniunii Democratice a Maghiarilor din România, între 1993-1994 fiind vicepreședinte al aripii de tineret a acestuia. Este membru al asociației ziariștilor profesioniști din România.

ROBOTIN Monica (n. 1979), absolventă a Facultății de Științe Politice a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (2001) și a unui masterat în științe politice la Universitatea Central Europeană din Budapesta (2002). În prezent este coordonator de program la Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală (Cluj-Napoca). Este co-editor al volumului *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe* (2003) și autor al câtorva articole pe teme legate de relațiile interetnice și extrema dreaptă.

SALAT Levente (n. 1957), conferențiar la Facultatea de Științe Politice și prorector din 2004 al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, președinte executiv al Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală. Între 1990 și 1991 a fost redactor, iar până în 1994 redactor-șef adjunct al revistei *Korunk*. Între 1990 și 1999 a fost directorul Filialei Cluj a Fundației pentru o Societate Deschisă. Este autor al unor lucrări precum *Filippika az idő ellen* (1996) și *Multiculturalismul liberal* (2001, apoi și cu o versiune maghiară: *Etnopolitika – a konfliktustól a méltányosságig*), precum și editor, respectiv co-editor al volumelor *Tény és való* (1989), *Relații interetnice în România post-comunistă* (2000, împreună cu Lucian Nastasă), *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe* (2003, împreună cu Monica Robotin) și *Maghiarii din România și etica minoritară, 1920-1940* (2003, împreună cu Lucian Nastasă).

SOMAI József (n. 1931), economist, fost notar principal la Primăria Cluj-Napoca, apoi viceprimar în 1990. În perioada 1991-1995 a fost vicepreședinte al Uniunii Democratice a Maghiarilor din România pentru probleme organizatorice, iar până în 2003 președinte al Fundației pentru Organizațiile Civile Maghiare din Transilvania. Este președinte al Asociației Economiști-

lor Maghiari din România și redactor șef la revista *Közgazdász Fórum*, colaborator la numeroase alte reviste.

SZABAD György (n. 1924), absolvent al secției de istorie-arhivistică a Universității Eötvös Lóránd din Budapesta. În perioada 1949-1951 a fost colaborator al Arhivelor Naționale Maghiare. Începând cu 1954 a fost lector, din 1956 conferențiar, ulterior profesor (din 1970) la Facultatea de Litere a Universității Eötvös Lóránd, la Catedra de istorie maghiară recentă. A obținut titlul de academician doctor în 1969. În 1989 a participat la negocierile politice dinaintea schimbării regimului, din partea Forumului Democrat Maghiar. În perioada 1990-1998 a fost membru al Parlamentului Ungariei, în această calitate îndeplinind și funcția de președinte al forului legislativ până în 1994. Din 1982 este membru corespondent al Academiei de Științe Ungare, iar din 1998 este membru plin al acesteia. Cercetările sale s-au concentrat în special asupra sedimentării schimbărilor civice în Ungaria secolului XIX.

SZABÓ Tibor (n. 1959), absolvent al Universității Eötvös Lóránd din Budapesta, secția geografie, obținând doctoratul în același domeniu la Academia Ungară de Științe. A lucrat la Institutul Slovac de Geofizică din Bratislava, iar din 1986 până în 1991 la Serviciul Național de Meteorologie. Din 1991 a fost șef de departament responsabil cu minoritățile maghiare din Ucraina și Slovacia în cadrul Biroului guvernamental pentru maghiarii de peste hotare. Între 1992-1998 a fost secretarul Comisiei mixte ucrainiano-maghiare pentru minorități, iar între 1998-2002 a fost co-președinte al comisiilor mixte pentru minorități româno-maghiară, ucrainiano-maghiară, croato-maghiară, sloveno-maghiară, precum și președinte al Biroului guvernamental pentru maghiarii de peste hotare. În aceeași perioadă a fost membru al Consiliului de Administrație al Fundației Apáczai și al Fundației „Esély a Stabilitásra”. Din 2002 este șef de departament în Cancelaria Primului Ministru.

SZABÓ Vilmos (n. 1952), profesor de istorie-germană, absolvent al Facultății de Litere a Universității Kossuth Lajos din Debrecen. Din 1976, timp de 12 ani, a fost asistent universitar la Universitatea Tehnică din Budapesta. Ca membru fondator al Partidului Socialist Maghiar, în perioada 1989-1994 a fost colaborator al organizației din districtul al XI-lea al Budapestei. Din 1994 este șeful Secretariatului de Relații Internaționale al Partidului Socialist Maghiar, iar din 1998 este parlamentar din partea aceluiși partid. Din 2002 este președintele Biroului guvernamental pentru maghiarii de peste hotare.

SZÁJER József (n. 1961), absolvent al Facultății de Drept a Universității Eötvös Lóránd din Budapesta, unde a dobândit și titlul de doctor în 1986. În prezent este lector la această Universitate, fiind preocupat îndeosebi de dreptul roman și dreptul constituțional englez. Este membru fondator al FIDESZ și membru în Parlamentul Ungariei din partea acestei grupări politice. Din 2002 este observator în cadrul Parlamentului European și locțiitor al liderului grupului parlamentar FIDESZ, precum și șeful Cabinetului de Externe și Integrare în cadrul acestui partid. Din 2004 este membru al Parlamentului European. A susținut o serie de conferințe internaționale la Cardozo School of Law (New York), Michigan University Law Society, Princeton

University, Columbia University Law School, Aix-en-Provence Summer University despre integrarea europeană și tranziție.

SZÁVICS Petra (n. 1979), absolventă a Facultății de Studii Europene a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (2002) și a masteratului de studii despre naționalism al Universității Central Europene din Budapesta (2004). A fost colaborator al Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală (între 2001-2002) și al Institutului de Cercetare a Minorităților Etnice și Naționale din cadrul Academiei Ungare de Științe din Budapesta (între 2002-2003). În prezent lucrează în calitate de consultant pe probleme legate de Uniunea Europeană, fondurile de preaderare și cooperare transfrontaliere, la Megacom Consultants România (Satu Mare).

TÓTH GY. László (n. 1948), politolog și publicist, absolvent al Facultății de Litere a Universității Eötvös Lóránd din Budapesta. Din 1986 este director de teatru, între 1990-1996 a fost președintele Asociației Naționale Artmozik, iar din 1991 este președintele Comisiei Fundației Maghiare Cinematografice de distribuire a filmelor și video-editare. Începând cu 1995 este fondator și putător de cuvânt al Societății Civice a Democraților Maghiari, iar din 1998 responsabil cu secretariatul cultural al cabinetului primului ministru. Este autorul unor volume și studii dintre care amintim: *Leletek a kommunizmus romjai alól (poezii din perioada 1968-1974)* (1992), *A kádárizmus örökösei és a polgári Magyarország* (1997), *Az előre jelzett földrengés* (1998), *Janus-arcú rendszerváltozás* (co-editor, 1998), *Posztkommunista kormánykoalíció Magyarországon* (1999).

VÁNYOLÓS A. István (n. 1950), absolvent al secției de istorie și istoria artelor a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (1973). De peste trei decenii este profesor la Liceul „Tamási Áron” din Odorheiu Secuiesc, unde a fost și director (până în 2002). Din 1990 este vicepreședintele Uniunii Democratice a Maghiarilor din România, filiala Odorheiu Secuiesc, iar în 2000 a fost ales consilier local. Este membru al Uniunii Rákóczi, al Uniunii Pedagogilor Maghiari din România, al Societății Bolyai, al Societății Muzeului din Transilvania. Este autor al mai multor articole pe teme istorice și de istoria artei, publicate în reviste locale și regionale.

VIALE Bernard (n. 1948) a absolvit științe politice și studii de germanistică. După ce a fost activ implicat în formarea și educarea tinerilor, între 1972-1974 a fost responsabil de relațiile franco-germane la Federația Arbeit und Leben în Düsseldorf. Între 1974-1986 a coordonat biroul de schimburi al Biroului Franco-German pentru Tineret, devenind apoi coordonator al serviciilor. Începând cu 1990, una dintre prioritățile sale a fost dezvoltarea schimburilor de multiplicatori și tineret cu Europa Centrală și de Est, precum și regiunea mediteraneană. A publicat o serie de articole în diverse publicații franceze și germane, pe tema relațiilor interculturale și a integrării europene.

VIGHI Daniel (n. 1956), conferențiar la Facultatea de Litere a Universității de Vest din Timișoara, autorul mai multor cărți de beletristică, studii de specialitate și reflecții despre lumea contemporană. A susținut mai multe conferințe la Graz, Udine, Esslingen, Frankfurt, Stuttgart, Berlin, Budapesta ș.a. Din 1990 este redactor al revistei *Orizont*.

A SZERZŐKRŐL

ANDREESCU Gabriel (sz. 1952) fizikus, emberjogi aktivista, a romániai Helsinki Bizottság munkatársa, a Társadalmi Párbeszéd Csoport alapító tagja, rovatvezető, szerző, számos könyv, tanulmány és több száz cikk szerzője és társszerzője. Jelentősebb könyvei: *Extremismul de dreapta în România* (2003), *Ruleta. Români și maghiari, 1990-2000* (2001), *Evoluția concepției UDMR privind drepturile minorității maghiare* (1995), *Problema transilvană* (Molnár Gusztávval közösen) (1999), *Naționalisti, antinaționaliști. O polemică în publicistica românească* (1996), *România versus România* (1996).

BÁRDI Nándor (sz. 1962) történész doktor, 1997-től a budapesti Teleki László Alapítvány munkatársa. Számos kiadvány és cikk szerzője, ezek közül megemlítjük: *Paál Árpád kéziratok hagyatéka* (1992), *Köztes-Európa 1763-1993* (1995, 1997), *Útkeresés és integráció. Határon túli magyar érdekvédelmi szervezetek dokumentumai* (2000), *Tény és való* (2004).

BERINDEI Dan (sz. 1923) történész, a történelemtudomány doktora, társelőadó a Bukaresti Egyetem Történelem Karán, a Román Akadémia tagja, a Román Akadémia Történelemtudományok és Régészet Szakának, valamint Címertani, Genealógiai és Pecséttani Bizottságának elnöke. 1946–1990 között a Balkán Tanulmányok és Kutatások Intézete és a „Nicolae Iorga” Történeti Intézet kutatója. Több mint ötszáz tudományos dolgozatot jelentett meg, ezek között több mint ötven könyvet, amelyek nagy része Románia, illetve az egyetemes történelem XVIII–XX. századi fejlődési irányvonalaival tárgyalja. Főbb érdeklődési területei: a nemzetközi kapcsolatok története, művelődés-történet és a társadalompolitikai kapcsolatok története. Körülbelül kétszáz jelentés és előadás szerzőjeként aktív résztvevője különböző nemzetközi rendezvényeknek. Számos dolgozata külföldön is megjelent. Külföldi szerkesztőbizottságok tagja (*Revue d'Europe Centrale* – Strasbourg; *Cahiers Charles Fourier* – Besançon stb.). Több külföldi akadémia tagja (a párizsi Európai Tudományok, Művészetek és Irodalom Akadémiájának, a krakkói Lengyel Tudományos és Irodalmi Akadémiának stb.). Az utóbbi években megjelent könyvei közül a legjelentősebbek: *Revoluția româna din 1821* (1991), *Societatea românească în vremea lui Carol I* (1992, 2002), *Diplomația românească modernă* (1995), *Români și Europa în perioadele premodernă și modernă* (1997), *Revoluția română din 1848–1849. Însemnătatea și programele ei* (1998), *Portrete istorice* (2001). Ugyanakkor, a Román Akadémia által kiadott *Románok történelme* I rész, VII. fejezetének szerkesztője.

DEMÉNY Péter (sz. 1972) filológus, 1995-ben végzett a kolozsvári Babeș-Bolyai Tudományegyetem Filológia Karának magyar–román szakán. 1995–1999 között a Kriterion Könyvkiadó szerkesztője, ezután a *Krónika* cí-

mű napilaphoz, majd az *Erdélyi Riport* című hetilaphoz került. Jelenleg a Polis Könyvkiadó munkatársa. Két vers- (Ikarus *imája* – 1994, *Bolyongás* – 1997) és egy esszékötet (*A menyét lábnyoma* – 2003) szerzője.

DÉNES László (sz. 1959) költő és újságíró, több romániai magyar lap belső és külső munkatársa, az *Erdélyi Napló* hetilap egyik alapító tagja, 1997 őszétől főszerkesztője, emellett lektora a 2002-ben indult *Várad* című kulturális folyóiratnak. 1995-ben megkapta a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének szakmai nívódíját. Több civil szervezet alapító tagja.

DÎNCU Vasile (sz. 1961) a szociológia doktora, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Szociológia Karának docense, 2000–2003 között tájékoztatási miniszter. 2003. júniusától a Kormányzati Stratégiák Irodájának elnöke. Képzéseket tart az interkulturális kommunikáció szakterületén, számos tanulmány szerzője, ezek közül a legfontosabbak: *Comunicarea simbolică. Anatomia discursului publicitar* (1999), *Comunicarea în managementul instituțional* (2000), *Țara telespectatorilor fericiți. Contraideologii* (2000).

ENACHE Smaranda (sz. 1950) A Bukaresti Egyetem francia irodalom és finnugor nyelvészet szakán végzett 1973-ban. 1991-ig franciatanár, illetve a marosvásárhelyi Ariel bábszínház dramaturgja és művészeti igazgatója. 1991 és 1993 között a *Gazeta de Mureș* hetilap szerkesztője, 1998 és 2001 között Románia finnországi és észtországi nagykövete. Jelenleg a Pro Europa Liga társelnöke és a romániai európai integrációval, etnikai, vallási és nyelvi sokféleséggel foglalkozó *Altera* folyóirat szerkesztője. A Pro Europa Liga, a Polgári Szövetség és a Polgári Szövetség Pártjának alapító, valamint több civil szervezet tagja, a németországi székhelyű ECMI, a Kisebbségi Kérdésekkel Foglalkozó Európai Központ Konzultatív Tanácsának társelnöke, és a theszaloniki Délkelet-Európa Demokráciájáért Központ alelnöke.

ENYEDI György (sz. 1930) közgazdász, geográfus, 1982-től a Magyar Tudományos Akadémia tagja, majd alelnöke, 1990-től az Academia Europaea (London) tagja. 1984–1992 között a Nemzetközi Földrajzi Egyesület alelnöke. Széchenyi díjas. Tizennyolc önálló tudományos könyve jelent meg, huszonkettőnek volt szerkesztője, illetve társszerzője. Jelenleg a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központjának kutató professzora.

GÁL Kinga (sz. 1970), 2004-től kezdődően tagja az Európai Parlamentnek, a Határon Túli Magyarok Hivatalának volt elnökhelyettese, 1997–2001 között, nemzetközi kisebbségjogásként, az European Centre for Minority Issues (Flensburg, Németország) európai kisebbségkutató központ tudományos munkatársa. Emberjogi, közép- és kelet-európai kisebbségjogi tanácsadó, részt vett az ENSZ, az ET és az EBESZ különböző fórumain. A közép- és kelet-európai kétoldali egyezmények szakértője, a „Minority Governance Concepts in Europe on the Threshold of the 21st Century” projekt koordinátora. A *Minority Governance in Europe* (2002) kötet szerkesztője.

GEONĂ Mircea (sz. 1958), tanulmányait a bukaresti Politechnikai Intézetben és a Bukaresti Egyetem jogi karán végezte. 1996–2000 között Románia egyesült államokbeli meghatalmazott nagykövete. 2000. decemberétől külügyminiszter. Ebben a minőségében, 2001-ben, az EBESZ soros elnöki tiszt-

jét töltötte be. A Külügyminisztérium munkatársaihoz csatlakozva 1990-től a következő tisztségeket töltötte be a román Külügyminisztériumban: az Európai Ügyek Igazgatósága igazgatója (NATO, Európai Unió, EBESZ, UEO, Európai Bizottság), az Európai, Észak-Amerikai, Ázsiai, Latin-Amerikai, a Közép-Keleti és Afrikai Főigazgatóság igazgatója (1995), valamint az Ázsiai, Latin-Amerikai, Közép-Keleti és Afrikai Főigazgatóság igazgatója (1994). 1993-1995 között a Külügyminisztérium szóvivője.

HALLER István (sz. 1962) geológus, újságíró, 1993 óta a marosvásárhelyi Pro Európa Liga program-koordinátora. Számos magyar, román és angol nyelvű emberjogi cikk és tanulmány szerzője.

HORVÁTH István (sz. 1966) a szociológia doktora, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szociológia Karának előadó tanára, a kolozsvári Etnikumok Közötti Kapcsolatok Kutatása Központjának igazgatója. Számos, az etnikumok közötti kapcsolatok kérdésével foglalkozó tanulmány szerzője. Ezek közül megemlíjtük: *Facilitating Conflict Transformation: Implementation of the recommendations of the OSCE High Commissioner on National Minorities to Romania, 1993–2001* (2002), *From the Unitary to the Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania* (A. Scaccoval közösen, 2001), *Sociologia relațiilor etnice* (2001), *Minoritățile din România. Aspecte politice* (1999), *Geografie, limbă și naționalism* (1998), *Relații interetnice* (1996), *Sensul multiculturalismului în Europa de Est* (1994).

JANKÓ SZÉP Sándor (1944–2002) a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen szerzett fizikatanári oklevelet, 1967-ben. A nagyváradai Ady Endre Líceum tanára, majd 1989–1992 és 1997–2002 között igazgatója. 1992–1997 között a nagyváradai Romániai Magyar Demokrata Szövetség városi tanácsosa, 1993-tól az Alma Mater Alapítvány elnöke.

KÁNTOR Lajos (sz. 1937) filológus, közíró és író, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem magyar nyelv- és irodalom szakán szerzett oklevelet, majd ugyanitt doktori címet 1976-ban. 1959–1990 között a *Korunk* folyóirat irodalmi szerkesztője, 1990-től főszerkesztője. Több kötet szerzője: *Korváltás* (cikkek és tanulmányok) (1979), *Líra és novella* (1981), *A megtalált színház* (színikritikák gyűjteménye) (1976). Újságírói tevékenységének elismeréseként 1992-ben, Budapesten, Pulitzer-díjat kapott. A Láng Gusztávval közösen írt *A romániai magyar irodalom története (1945-1970)* c. kötete elnyerte a Román Akadémia díját. 2002 óta a Magyar Tudományos Akadémia doktori bizottságának tagja.

KELEMEN Attila (sz. 1973) filozófus, a *Transindex* internetes honlap főszerkesztője, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Politikatudományi Kara újságíró szakának on-line újságírás és multimédia tanára. Előad a Sapientia Tudományegyetemen és az Ady Endre Újságíró Kollégiumban is. Mesteri fokozatot szerzett a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Filológia Karán. Doktorátusi tanulmányokat folytat a Szegedi Egyetemen, az Elmélet és Értelmezés programban.

KENDE Péter (sz. 1927) szociológus, esszéíró, 1956-ban újságíróként részt vett a felkelésben, majd elhagyta Magyarországot. Franciaországban te-

lepedett le, ahol közel 40 évig dolgozott társadalomkutatóként, elsősorban a szovjet blokk kutatójaként. Többek között a nanterre-i Paris-X. Egyetem (1970–1974), az Aix-Marseille III Egyetem (1975–1978) és a párizsi Társadalomtudományi Főiskola (1979–1991) tanára. 1993-ban a Centre National de la Recherche Scientifique kutatási igazgatójaként ment nyugdíjba. Ugyanebben az évben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja lett. 1989-ben egyik alapítója volt a budapesti 1956-os Intézetnek, 1994 óta az Intézet kuratóriumának elnöke. Több szakfolyóirat, pl. az *Esprit*, a *Contrepoint*, a *La nouvelle Alternative* és a *Commentaire* munkatársa. Számos cikk, tanulmány és kötet szerzője, ezek közül megemlítjük: *Még egyszer a párizsi toronyból* (2003), *A köztársaság törékeny rendje* (2000), *A párizsi toronyból* (1991), *La vérité sur l'affaire Imre Nagy* (1958), *Varsovie–Budapest, la deuxième révolution d'octobre* (1978).

KÜRTI László (sz. 1953) társadalomantropológus, politológus, doktori címet a University of Massachusetts-en szerzett 1989-ben. A Miskolci Egyetem Politikatudományi Tanszékének vezetője. Kutatási területe a politikai antropológia, nemzeti kisebbségek, posztkommunista rendszerek, regionalizmus, ifjúsági politikai mozgalmak. Főbb publikációi az *Eastern European Politics and Society*, *Anthropology Today*, *Social Anthropology*, *Current Anthropology*, *Politikatudományi Szemle* c. folyóiratokban jelentek meg. Könyvei: *Beyond Borders: Remaking Cultural Identities in Eastern and Central Europe* (1997), *The Remote Borderland: Transylvania in the Hungarian Imagination* (2001), *Youth and the State in Hungary: Capitalism, Communism and Class* (2002).

LENDVAI L. Ferenc (sz. 1937) az Eötvös Lóránd Tudományegyetem (ELTE) magyar-történelem, majd filozófia szakán szerzett oklevelet. 1961–71 között a Budapesti Orvostudományi Egyetem filozófiai tanszékén, 1971–87 között az ELTE Bölcsészettudományi Karának társadalom- és művelődésfilozófiai tanszékén adott elő. 1987–1992 között a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetének tudományos főmunkatársa és egy ideig tudományos igazgatóhelyettese volt. A Magyar Tudományos Akadémián 1994-ben DSc fokozatot szerzett. Főbb munkái: *Protestantizmus, forradalom, magyarság* (1986), *Közép-Európa koncepciók* (1997). 1983 és 1999 között a *Magyar Filozófiai Szemle* felelős szerkesztője volt.

MÁRTON Árpád (sz. 1955) színész, 1990-től a képviselőház tagja a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) képviseletében, az RMDSZ Kovászna megyei fiókjának elnöke, a képviselőház művelődési, művészeti és tömegtájékoztatási bizottságának titkára, a Magyar Demokrata Ifjak Szövetsége sepsiszentgyörgyi fiókjának alapító tagja, az RMDSZ parlamenti csoportja vezetőjének helyettese. Számos verskötet szerzője, több művelődési és politikai folyóirat és újság munkatársa.

NÉMETH Zsolt (sz. 1963) közgazdász, a Magyar Parlament Külügyi Bizottságának elnöke, a FIDESZ frakció alelnöke a Magyar Parlamentben, a FIDESZ Külügyi- és Biztonságpolitikai Irodájának elnöke, az Európai Bizottság Parlamenti Küldöttségének tagja magyar részről. 1998–2002 között a Magyar Külügyminisztérium politikai államtitkára, fő feladata a Határon Túli Magya-

rok Hivatalának felügyelete. A FIDESZ alapító tagja. 1990-től a Magyar Parlament tagja, számos parlamenti bizottság tagja (külügyi-, szociális-, jogi).

NEUMANN Victor (sz. 1953) történész, professzor a Temesvári Egyetem Filológia Karán. 1999-ben vendégtanár a franciaországi Angers-i, valamint az amerikai atlantai és Athens-i (Georgia) Egyetemen. 2000–2001-ben Fulbright-ösztöndíjas a washingtoni Amerikai Katolikus Egyetemen. 2003 márciusában meghívott tanulmányi igazgató a Sorbonna-i École Pratique des Hautes Études-ön, a 2003–2004-es tanév első félévében vendégtanár a Bécsi Egyetemen. Nemzetközi tevékenységéhez tartozik a különböző tudományos konferenciákon való részvétel; előadások és kutatások Amerikai Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában, Németországban, Franciaországban, Hollandiában, Bulgáriában, Magyarországon, Csehországban. Főbb kutatási területei: az intellektualitás és a politikai gondolkodás története Romániában, valamint Közép- és Kelet-Európában a modern- és jelenkorban, interkulturalitás és multikulturalizmus, történelemelmélet. Fontosabb kötetei: *Vasile Maniu – monografie istorică* (1984), *Convergențe spirituale (Studii privind relațiile culturale și politice în Europa Centrală și de Est, 1750–1850)* (1986), *Tentația lui Homo Europaeus. Geneza spiritului modern în Europa Centrală și de Sud-Est* (1991, 1997, angol kiadás 1993-ban), *Ideologie și fantasmagorie* (2001), *Perspective comparative asupra istoriei gândirii politice în Europa Est-Centrală* (2001), *Between Words and Reality. Studies on the Politics of Recognition and Regime Changes in Contemporary Romania* (2001).

NICULESCU Anton (sz. 1965) mérnök, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség európai integrációs kérdésekért felelős ügyvezető alelnöke. 1990–1992 között a *Valóság* című hetilap szerkesztője, majd a Szabad Európa Rádió tudósítója. 1997–1998 között Románia kormányának a központi közigazgatás reformjáért felelős főtitkár-helyettese. 1998–1999 között a román kormány Európai Integrációs Hivatalának államtitkára. 1999–2001 között az Amerikai Egyesült Államok bukaresti nagykövetségének politikai szakértője. 2001–2003 között a Nyílt Társadalomért Alapítvány európai integrációs kérdésekért felelős programigazgatója. 2002 áprilisától az Európai Unió Jövőjét tárgyaló bizottságába választott román küldöttség egyik póttagjának tanácsadója, 2002 júniusától a Román Televízió vezetőtanácsának póttagja.

POP Ioan-Aurel (sz. 1955) történész doktor, egyetemi tanár a kolozsvári Babeș–Bolyai Tudományegyetem Történelem Kara középkori tanulmányok és történelemelmélet tanszékén. 1999-től az Európai Tudományos-Művészeti-Filológiai Akadémia, 2001-től a Román Akadémia, levelező tagja. A kolozsvári Erdélyi Tanulmányok Központja, valamint a velencei Román Művelődési és Humán Kutatói Intézet igazgatója. Számos szerkesztőbizottság és hazai, valamint nemzetközi tudományos egyesület tagja. Számtalan kötet és könyv szerzője, illetve társszerzője, kb. 200 – belföldön és külföldön publikált – cikke, tanulmánya és recenziója jelent meg a középkori intézmények történetéről, Erdély történetéről, a nemzetek kialakulásáról, középkori latin forrásokról, a historiográfia történetéről. Legutóbb megjelent kötetek közül megemlítjük:

Istoria, adevărul și miturile (note de lectură) (2002), Contribuții la istoria culturii românești (cronicile brașovene din secolele XVII–XVIII) (2003).

RAIS WALLNER István Zsolt (sz. 1967) mérnök, a *Bihari Napló* főszerkesztője. 1993–1995 között a Román Rádió magyar adásának Bihar megyei tudósítója. 1993–1994 között a Romániai Magyar Demokrata Szövetség ifjúsági alelnöke. A Magyar Újságírók Romániai Egyesületének tagja.

ROBOTIN Monica (sz. 1979) A kolozsvári Babeș–Bolyai Tudományegyetem Politikai Tudományok Karán végzett 2001-ben, 2002-ben pedig a budapesti Közép-európai Egyetemen szerzett mesteri fokozatot. Jelenleg a kolozsvári Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontjának programvezetője. A 2003-ban megjelent *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe* c. kötet társszerkesztője, és több, az etnikumközi kapcsolatokkal és a szélsőjobbal foglalkozó cikk szerzője.

SALAT Levente (sz. 1957) A kolozsvári Babeș–Bolyai Tudományegyetem előadótanára, 2004-től prorektora, az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontjának ügyvezető elnöke. 1990 és 1994 között a kolozsvári *Korunk* szerkesztője, illetve 1991-től főszerkesztő-helyettese, ugyanakkor, 1999-ig, a Nyílt Társadalom Alapítvány kolozsvári fiókjának igazgatója. Publikációi közül megemlítjük: *Filippika az idő ellen* (1996), *Multiculturalismul liberal* (2001), valamint ennek magyar változata: *Etnopolitika – a konfliktustól a méltányosságig* (2001). Szerkesztője, illetve társ-szerkesztője a következő köteteknek: *Tény és való* (1989), *Relații interetnice în România post-comunistă* (2000, Lucian Nastasă-val közösen), *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe* (2003, Monica Robotin-nal közösen) și *Maghiarii din România și etica minoritară, 1920-1940* (2003, Lucian Nastasă-val közösen).

SOMAI József (sz. 1931) közgazdász, a kolozsvári Polgármesteri Hivatal főjegyzője, 1990-ben alpolgármestere. 1991–1995 között a Romániai Magyar Demokrata Szövetség szervezési kérdésekért felelős alelnöke, 2003-ig az Erdélyi Magyar Civil Szervezetekért Alapítvány elnöke. A Romániai Magyar Közgazdász Társaság elnöke, a *Közgazdász Fórum* főszerkesztője, számos folyóirat munkatársa.

SZABAD György (sz. 1924) az Eötvös Lóránd Tudományegyetem (ELTE) történelem-levéltáros szakán szerzett oklevelet. 1949–1951-ben a Magyar Országos Levéltár munkatársa. 1954-ben adjunktus, 1956-ban docens, 1970-től professzor az ELTE Bölcsészettudományi Karán, az újkori magyar történelem tanszéken. 1969-ben akadémiai doktori fokozatot szerzett. 1989-ben a Magyar Demokrata Fórum delegátusaként részt vett a rendszerváltást előkészítő kerekasztal-megbeszéléseken. 1990–1998 között országgyűlési képviselő, 1990–1994 között az Országgyűlés elnöke. 1982-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1998-tól pedig annak rendes tagja. Kutatási területe: Magyarország polgári átalakulása a 19. században.

SZABÓ Tibor (sz. 1959) egyetemi oklevelet az Eötvös Lóránd Tudományegyetem földtudományi szakán, doktori oklevelet a Magyar Tudományos Akadémián szerzett, hasonló témakörben. Először a pozsonyi Szlovák Geofizikai Intézet, 1986 és 1991 között pedig az Országos Meteorológiai Szolgálat

munkatársa. 1991-től a Határon Túli Magyarok Hivatalának (HTMH) felvidéki- és kárpátaljai főosztályainak főosztályvezetője. 1992–1998 között az ukrán–magyar kisebbségi vegyes bizottság titkára, 1998–2002 között a román–magyar, ukrán–magyar, horvát–magyar, szlovén–magyar kisebbségi vegyes bizottságok társelnöke, az Apáczai Közalapítvány és az „Esély a Stabilitásra” Közalapítvány kuratóriumi tagja, valamint a HTMH elnöke. 2002-től a magyar Miniszterelnöki Hivatal főosztályvezetője.

SZABÓ Vilmos (sz. 1952) Történelem–német szakos tanár, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett oklevelet. 1976-tól, tizenkét éven át, tanársegéd a Budapesti Műszaki Egyetemen. A Magyar Szocialista Párt (MSZP) alapító tagjaként 1989–1994 között a párt XI. kerületi szervezetének munkatársa volt Budapesten. 1994 óta az MSZP Nemzetközi Kapcsolatok Titkárságának vezetője, 1998 óta országgyűlési képviselője. 2002-től a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke.

SZÁJER József (sz. 1961) Egyetemi tanulmányait az Eötvös Lóránd Tudományegyetem (ELTE) Állam- és Jogtudományi Karán végezte, 1986-ban doktori címet szerzett. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kara Római Jogi tanszékének adjunktusa, főbb kutatási területei a római jog és az angol alkotmányjogi rendszer. A FIDESZ alapító tagja, 1990-től a magyar Országgyűlés képviselője (FIDESZ). 2002-től az Európai Parlament megfigyelője, a FIDESZ frakcióvezető-helyettese, külügyi, illetve integrációs kabinetjének vezetője. 2004-től Európai Parlamenti képviselő. Vendégelőadásokat tartott az európai integrációról és az alkotmányos átmenet jogi kérdéseiről a következő egyetemeken: Cardozo School of Law (New York), Michigan University Law Society, Princeton University, Columbia University Law School, Aix-en-Provence Summer University.

SZÁVICS Petra (sz. 1979) 2002-ben végzett a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Európai Tanulmányok Karán, 2004-ben pedig mesteri fokozatot szerzett a nacionalizmus tárgykörében a budapesti Közép-európai Egyetemen. 2001–2002-ben a kolozsvári Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontjának, 2002–2003-ban a Magyar Tudományos Akadémia Nemzetiségi Kisebbségek Országos Kutatóintézetének a munkatársa. Jelenleg a szatmárnémeti Megacom Consultants Romania tanácsadója az Európai Unióhoz való csatlakozás és a határmenti együttműködés kérdéseiben.

TÓTH GY. László (sz. 1948) politológus, közíró, egyetemi tanulmányait az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte. 1986-tól színházigazgató, 1990–1996 között az Artmozik Országos Szövetségének elnöke, 1991-től a Magyar Mozgókép Alapítvány filmforgalmazói és videó-kiadói szakkuratóriumának elnöke. 1995-ben alapító tagja, és azóta szóvivője a Magyar Polgári Demokraták Társasága. 1998-tól a Miniszterelnöki Hivatal Művelődési Titkárságának vezetője. Megjelent munkái: *Leletek a kommunizmus romjai alól (versek 1968-1974)* (1992), *A kádárizmus örökösei és a polgári Magyarország* (1997), *Az előre jelzett földrengés* (1998), *Janus-arcú rendszerváltozás* (társ szerző, 1998), *Posztkommunista kormánykoalíció Magyarországon* (1999).

VÁNYOLÓS A. István (sz. 1950) a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem történelem–művészettörténelem szakán szerzett oklevelet 1973-ban. Több mint három évtizede a székelyudvarhelyi Tamási Áron Líceum tanára, 2002-ig igazgatója. Tizennégy éve a Romániai Magyar Demokrata Szövetség helyi szervezetének alelnöke, 2000-től a város önkormányzati képviselője. Tagja a Rákóczi Szövetségnek, a Romániai Magyar Pedagógus Szövetségnek, a Bolyai Társaságnak, az Erdélyi Múzeum Egyesületnek. Több tucat történelmi, művészettörténeti cikket írt helyi és regionális lapokba.

VIALE Bernard (sz. 1948) képesítését a politikai tudományok és a germanisztika terén szerezte. Miután egy ideig aktívan részt vett a fiatalok oktatásában és nevelésében, 1972 és 1974 között a düsseldorfi Arbeit und Leben föderáció felelős tisztségét töltötte be a francia–német kapcsolatok részlegén. 1974–1986-ban az Francia–Német Ifjúsági Iroda csere-osztályát vezette. Érdeklődési köre 1990-től egyre inkább a közép- és kelet-európai, valamint a mediterrán térségi ifjúsági csere felé fordul. 2000-től ő koordinálja ezt az új kezdeményezést a délkelet-európai országokkal. Több cikket közölt az interkulturális és nemzetközi kapcsolatokról, a fiatalok cseréjéről valamint a béke, az interkulturális nevelés és az európai integrálódás eszközéről francia és német kiadványokban, és számos ilyen jellegű nemzetközi konferencián vett részt.

VIGHI Daniel (sz. 1956) egyetemi docens a Temesvári Egyetem Filológia Karán. Több szépirodalmi könyv, szaktanulmány és a jelenkorról szóló elmélkedés szerzője. Számos konferencián vett részt az említett témakörökben, a következő városokban: Graz, Udine, Esslingen, Frankfurt, Stuttgart, Berlin, Budapest. 1990-től az *Orizont* c. lap szerkesztője.

ABOUT THE AUTHORS

ANDREESCU Gabriel (b. 1952) physicist, human rights activist of the Association for the Defense of Human Rights in Romania – The Helsinki Committee, founding member of the Group for Social Dialogue, journalist, editor, author and co-author of several books, studies and hundreds of articles. Among his most recent books: *Extremismul de dreapta în România* (2003), *Ruleta. Români și maghiari, 1990-2000* (2001), *Evoluția concepției UDMR privind drepturile minorității maghiare* (1995), *Problema transilvană* (together with Molnár Gusztáv 1999), *Naționaliști, antinaționaliști. O polemică în publicistica românească* (1996), *România versus România* (1996).

BÁRDI Nándor (b. 1962) holds a PhD in history, collaborator of the Teleki László Foundation, Budapest since 1997. He is the author of several books and articles, among which: *Paál Árpád kéziratok hagyatéka* (1992), *Köztes-Európa 1763-1993* (1995, 1997), *Útkeresés és integráció. Határon túli magyar érdekvédelmi szervezetek dokumentumai* (2000), *Tény és való* (2004).

BERINDEI Dan (b. 1923) historian, PhD in historical sciences, professor at the Faculty of History, University Bucharest, active member of the Romanian Academy, chairman of the Section for Historic Sciences and Archeology, President of the Commission of Heraldry, Genealogy and Sealography of the Romanian Academy, scientific researcher at the Institute of Balkan Studies and Researches and the „Nicolae Iorga” Institute of History (1946-1990). He is author of over 500 scientific works among which over 50 books, most of them about the historical developments occurred during the XVIII-XX centuries in the Romanian and universal history, with particular emphasis on the history of the international relations, the history of culture and the socio-political history. He is active participant to numerous international conferences and seminars with more than 200 reports, communications and lectures, having an important number of contributions published abroad. He is member of several editing committees (*Revue d'Europe Centrale*, Strasbourg, *Cahiers Charles Fourier*, Besançon, etc), and of prestigious academic institutions abroad (European Academy of Science, Art and Letters, Paris, Polish Academy of Science and Letters, Cracow, etc). Among the books published most recently: *Revoluția română din 1821* (1991), *Societatea românească în vremea lui Carol I* (1992, 2002), *Diplomația românească modernă* (1995), *Românii și Europa în perioadele premoderna și modernă* (1997), *Revoluția română din 1848-1849. Însemnătatea și programele ei* (1998), *Portrete istorice* (2001). He is the coordinator of the vol. VII tome I of the synthesis edited by the Romanian Academy *Istoria românilor*.

DEMÉNY Péter (b. 1972) philologist, graduated in 1995 Babeş–Bolyai University, Faculty of Letters, Hungarian-Romanian department. During 1995-1999 he was editor of the Kriterion Publishing house, then he worked at *Krónika* and *Erdélyi Riport*. He is currently working with Polis Publishing house. He is the author of two poetry volumes *Ikarus imája* (1994) and *Bolyongás* (1997) and one essay volume *A menyét lábnnyoma* (2003).

DÉNES László (b. 1959) poet and journalist, collaborating with several Hungarian journals of Transylvania, founding member and since 1997 chief-editor of the *Erdélyi Napló* journal. Since 2002 he is reader of the *Várad* cultural review. He received an award for professional activity from the Society of the Hungarian Journalists in Romania, in 1995. He is founding member of several civic organizations.

DÎNCU Vasile (b. 1961) holds a PhD in sociology, professor at the Faculty of Sociology, Babeş–Bolyai University and trainer in the field of intercultural communication. He was Minister of Public Information between 2000-2003 and since June 2003 he has been the president of the Agency for Governmental Strategies. He is the author of several research studies and articles, among which: *Comunicarea simbolică. Anatomia discursului publicitar* (1999), *Comunicarea în managementul instituțional* (2000), *Țara telespectatorilor fericiți. Contraideologii* (2000).

ENACHE Smaranda (b. 1950) graduated French literature and finno-ugric philology at the University Bucharest (1973). Before 1991 she worked first as a French language teacher and then as a dramatist and art director at the Ariel Puppets Theater. From 1991-1993 she was editor-in-chief of a weekly magazine, *Gazeta de Mureş*. Between 1998-2001 she served as Romania's Ambassador in Finland and Estonia. She is co-president of the Pro-Europe League and editor-in-chief of *Alterra*, a publication focusing on European accession and ethnic, religious and linguistic diversity in Romania. She is founding member of the Pro Europe League, of the Civic Alliance organization and of the Civic Alliance Party, member of several other non-governmental organizations, co-president of the Advisory Council of the European Center for Minority Issues (Germany) and vice-president of the Center for Democracy in South-Eastern Europe (Thessaloniki, Greece).

ENYEDI György (b. 1930) economist and geographer, he is member of Hungarian Academy of Science since 1982, later vice-president of the Academy, member of the Europaea Academy (London) since 1990. During 1984-1992 he was the vice-president of the International Geographic Alliance. He received the Széchenyi award. He is the author of 18 books, editor or co-author of another 22 volumes. He is researcher-professor of the Regional Research Center of Hungarian Academy of Science.

GÁL Kinga (b. 1970) is member of the European Parliament since 2004, former-vice-president of the Governmental Office for Hungarian Minorities Abroad, Budapest, and associate researcher of the European Centre for Minority Issues (ECMI), Flensburg, Germany. She is a specialist in international human rights law and minority legislation in Central and Eastern

Europe, as well as within the context of the UN, OSCE and Council of Europe. She is also an expert on bilateral treaties in Central and Eastern Europe, and coordinator of the project 'Minority Governance Concepts in Europe on the Threshold of the 21st Century'. Editor of the book: *Minority Governance in Europe* (2002).

GEOANĂ Mircea (b. 1958) graduated the Polytechnic Institute and the Faculty of Law of the University Bucharest. Ambassador of Romania to the United States of America (1996-2000), Foreign Minister of Romania since December 2000. As a Foreign Minister he also served as President of the Organization for Security and Cooperation in Europe in 2001. Since 1990 he served in several important positions in the Ministry for Foreign Affairs, such as: Director General for Europe, North America, Asia, Latin America, Middle East and Africa (1995) and Director General for Asia, Latin America, Middle East and Africa (1994). From 1993 to 1995 he was Spokesman for the Romanian Foreign Ministry.

HALLER István (b. 1962) geologist, journalist and program coordinator of Pro Europe League, Târgu Mureş (since 1993). He is author of several articles and studies in Hungarian, Romanian and English about human rights.

HORVÁTH István (b. 1966) holds a PhD in sociology, professor at the Faculty of Sociology, Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, director of the Research Center of Interethnic Relations. He is author of studies and research about interethnic relations, among which: *Facilitating Conflict Transformation: Implementation of the recommendations of the OSCE High Commissioner on National Minorities to Romania, 1993-2001* (2002), *From the Unitary to the Pluralistic: Fine-tuning Minority Policy in Romania* (together with A. Scacco, 2001), *Sociologia relațiilor etnice* (2001), *Minoritățile din România. Aspecte politice* (1999), *Geografie, limbă și naționalism* (1998), *Relatii inter-etnice* (1996), *Sensul Multiculturalismului în Europa de Est* (1994).

JANKÓ SZÉP Sándor (1944-2002) graduated the Faculty of Physics, Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca (1967), teacher at the Ady Endre Highschool (Oradea), where he was also principal between 1989-1992 and 1997-2002. He activated as member of the Local Council from Democratic Alliance of Hungarians from Romania between 1992-1997, and beginning with 1993 he was the president of Alma Mater Foundation.

KÁNTOR Lajos (b. 1937) philologist, journalist and writer, graduated Babeş-Bolyai University in Cluj-Napoca (Hungarian language and literature) where he also received his PhD in 1976. Between 1959-1990 he was literary editor of *Korunk* magazine, and since 1990 he is chief-editor of the magazine. He is the author of several books, among which a volume that gathers several of his articles and studies *Korváltás* (1979), drama critique in *Líra és novella* (1981) and *A megtalált színház* (1976). As an acknowledgement of his journalistic activity he received the Pulitzer award in 1992 in Budapest, and his volume *The History of Hungarian Literature in Transylvania 1945-1970* (together with Láng Gusztáv) won the award of the Romanian Academy. He

is also member of Corporation of the Doctors of Philosophy of the Hungarian Academy of Science, since 2002.

KELEMEN Attila (b. 1973) graduated philosophy, he is the chief-editor of *Transindex*. He is teaching online journalism and multimedia at the Journalism Department of the Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, at the Sapientia University and Ady Endre Media College. His studies include an MA at the Faculty of Letters of the Babeş-Bolyai University and he is a PhD candidate at the University of Szeged, theory and interpretation program.

KENDE Péter (b. 1927) sociologist and essay writer. He participated in the 1956 Hungarian Revolution as a journalist. Later, he settled in France where he worked for forty years as a researcher, studying the Soviet bloc in the first place. He taught at the Paris-X University of Nanterre (1970-1974), Aix-Marseille III University (1975-1978) and Faculty of Social Science of Paris (1979-1991), being also director of Centre National de la Recherche Scientifique until 1993. Since 1993 he is correspondent member of the Hungarian Academy of Science. He is founding member of the 1956 Institute in Budapest and since 1994 president of the Board of the same Institute. He wrote articles published in the following journals: *Esprit*, *Contrepoint* *La nouvelle Alternative* and *Commentaire*. He is the author of several studies of books, among which: *Még egyszer a párizsi toronyból* (2003), *A köztársaság törékeny rendje* (2000), *A párizsi toronyból* (1991), *La vérité sur l'affaire Imre Nagy* (1958), *Varsovie-Budapest, la deuxième révolution d'octobre* (1978).

KÜRTI László (b. 1953) social anthropologist and political scientist, he received his PhD at the University of Massachusetts in 1989. He is currently head of department at the Political Science Department University of Miskolc. His research field includes political anthropology, ethnic minorities, post-communist regimes, regionalism, and youth political thinking trends. He is the author of several articles published in journals like *Eastern European Politics and Society*, *Anthropology Today*, *Social Anthropology*, *Current Anthropology*, *Politikatudományi Szemle* and studies, among which: *Beyond Borders: Remaking Cultural Identities in Eastern and Central Europe* (1997), *The Remote Borderland: Transylvania in the Hungarian Imagination* (2001), *Youth and the State in Hungary: Capitalism, Communism and Class* (2002).

LENDVAI L. Ferenc (b. 1937) graduated the Eötvös Lóránd University (Hungarian literature-history department and later also philosophy). During 1961-1971 he taught at the Medicine University, Budapest, philosophy department, later, between 1971-1987 at the Faculty of Letters of Eötvös Lóránd University, department of social and cultural philosophy. He was associate scientific researcher and vice-director of Philosophy Institute of the Hungarian Academy of Science between 1987-1992. He received the title of doctor habilitat from the Hungarian Academy of Science in 1994. Among his volumes: *Protestanizmus, forradalom, magyarság* (1986) and *Közép-Európa koncepciók* (1997). Between 1983-1999 was chief-editor of *Magyar Filozófiai Szemle*.

MÁRTON Árpád (b. 1955) actor, he is member of the Romanian Parliament (Chamber of Deputies) since 1990, president of the Covasna county branch of the Democratic Alliance of Hungarians from Romania (DAHR), secretary of the Committee for Culture, Arts, and Mass Media of the Chamber of Deputies, founding member of the Hungarian Democratic Youth Organization in Sfântu Gheorghe, alternate for the leader of the Parliamentary Group of the DAHR. He is also author of poetry, collaborator of various magazines and newspapers (cultural and political issues).

NÉMETH Zsolt (b. 1963) economist, is chairman of the Foreign Affairs Committee of the Hungarian Parliament, deputy head of the FIDESZ Group in the Hungarian Parliament, head of the Foreign and Security Policy Cabinet of FIDESZ, member of the Hungarian Delegation to the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Between 1998-2002 he was the political state secretary of the Ministry of Foreign Affairs, overseeing the Governmental Office for Hungarian Minorities Abroad. He is a founding member of FIDESZ. He is member of the Hungarian Parliament since 1990, and member of numerous parliamentary committees (Foreign Affairs Committee, Committee on Funding Social Organizations, Committee on Legal Affairs).

NEUMANN Victor (b. 1953) historian and professor at the Faculty of Letters and History, Universitatea de Vest, Timișoara. He was guest professor at the University of Angers (France) in 1999, in Atlanta and Athens (Georgia), USA in 1999. He received a Fulbright scholarship and taught at the Catholic University of America, Washington DC in 2000-2001. In march 2003 he was the first research director invited to École Pratique des Hautes Etudes – Sorbona, Paris. In the first semester of the 2003-2004 academic year he was a guest professor at the University of Vienna. His international experience includes also scientific conferences, lecturers and research in USA, Great Britain, Germany, France, Holland, Bulgaria, Hungary and Czech Republic. His main research interests are: history of political thought and of intellectuality in Romania and in Central and Eastern Europe in modern and contemporary era, multiculturalism, theory of history. His most important books are: *Vasile Maniu – monografie istorică* (1984), *Convergențe spirituale. Studii privind relațiile culturale și politice în Europa Centrală și de Est, 1750–1850* (1986), *Tentația lui Homo Europaeus. Geneza spiritului modern în Europa Centrală și de Sud-Est* (1991, 1997, English edition 1993), *Ideologie și fantasmagorie* (2001), *Perspective comparative asupra istoriei gândirii politice în Europa Est-Centrală* (2001), *Between Words and Reality. Studies on the Politics of Recognition and Regime Changes in Contemporary Romania* (2001).

NICULESCU Anton (b. 1965) engineer, he is executive vice-president of the Democratic Alliance of Hungarians in Romania, in charge with European accession issues. He worked as a journalist being free lance correspondent to Radio Free Europe (1992) and editor of *Valóság* weekly (1990-1992). In 1997, he was appointed deputy-general secretary of the Government of Romania being in charge with the coordination of central government reforms. Between 1998 and 1999 he served as secretary of state within the Government

of Romania's Department for European Integration. He worked as a political expert at the USA Embassy in Bucharest (1991-2001), and until 2003 he was director of the European Accession Program at the Open Society Foundation, Romania. He is expert of the alternate to the Romanian Delegation to the Convention on the Future of the European Union since April 2002, and also alternate of the National Board of the Romanian TV (June 2002).

POP Ioan-Aurel (b. 1955) doctor of philosophy in history, he is professor at the Faculty of History of the Babeş-Bolyai University in Cluj-Napoca, department of medieval history and historiography. He is correspondent member of the Romanian Academy since 2001, of the European Academy of Science, Art and Letters, Paris, since 1999, director of the Transylvanian Studies Center, Cluj-Napoca and of the Romanian Institute of Culture and Humanistic Research, Venice, member of the editorial board of several journals and of international and national scientific fora. He is the author and co-author of many volumes, author of 200 articles, studies and reviews about history of medieval institutions, history of Transylvania, the birth of nations, medieval Latin sources, the history of historiography, published in Romania and abroad. His most recent books include: *Istoria, adevărul și miturile (Note de lectură)* (2002) and *Contribuții la istoria culturii românești (Cronicle brașovene din secolele XVII-XVIII)* (2003).

RAIS WALLNER István Zsolt (b. 1967) engineer, he is the chief-editor of *Bihari Napló*. Between 1993-1995 he also worked as a correspondent of the Radio România in Bihor county for the Hungarian language broadcast. He is member of the Democratic Alliance of Hungarians in Romania, between 1993-1994 being vice-president of the youth wing of the party. He is also member of the associations of professional journalists in Romania.

ROBOTIN Monica (b. 1979) graduated political science at the Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca (2001) and received an MA in political science at the Central European University, Budapest (2002). She is currently program manager at the Ethnocultural Diversity Resource Center, Cluj-Napoca. She is co-editor of *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe* (2003) and author of several other articles on ethnic relations and extreme right issues.

SALAT Levente (b. 1957) is professor of political science at Babeş-Bolyai University, vice-rector since 2004 and executive president of the Ethnocultural Diversity Resource Center. From 1990 to 1991 he was editor and until 1994 deputy editor-in-chief of *Korunk*. Between 1990 and 1999 he was director of the Cluj branch of the Open Society Foundation. He is author of the following volumes: *Filippika az idő ellen* (1996), *Multiculturalismul liberal* (2001), and a Hungarian version of the latter: *Etnopolitika – a konfliktustól a méltányosságig* (2001). He was editor or co-editor of: *Tény és való* (1989), *Relații interetnice în România post-comunistă* (2000, together with Lucian Nastasă), *A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe* (2003, together with Monica Robotin) and *Maghiarii din România și etica minoritară, 1920-1940* (2003, together with Lucian Nastasă).

SOMAI József (b. 1931) economist, he was the main notary of the Cluj-Napoca Town Hall, becoming vice-mayor in 1990. Between 1991-1995 he was vice-president in charge with administrative issues in the Democratic Alliance of Hungarians in Romania, and until 2003 was president of the Foundation for Hungarian Civil Organizations in Transylvania. He is the president of the Association of the Hungarian Economists of Romania, chief-editor of *Közgazdász Fórum* and collaborator of several other magazines.

SZABAD György (b. 1924) graduated the history-archives department of the Eötvös Lóránd University. During 1949-1951 he worked with the Hungarian National Archives. He was associate professor (since 1954), later becoming professor (since 1970) at the Faculty of Letters, Hungarian Recent History Department, Eötvös Lóránd University. He received his PhD in 1969. In 1989 he was involved in the negotiations before the change of regime, as member of the Hungarian Democrat Forum. During 1990-1998 he was member of the Hungarian Parliament, and president of the institution until 1994. He was correspondent member of the Hungarian Academy of Science (1982-1998), becoming full member in 1998. His main research interest is the institutionalization of the civic changes in the XIXth century Hungary.

SZABÓ Tibor (b. 1959) graduated geography at the Eötvös Lóránd University in Budapest. He received his PhD in the same field from the Hungarian Academy of Science. After graduation, he worked at the National Institute of Meteorology, and until 1986 at the Geophysics Slovak Institute in Bratislava. He was chief of the department in charge with Hungarian minorities from Ukraine and Slovakia at the Governmental Office for the Hungarian Minorities Abroad (since 1991). Between 1992-1998 he was the secretary of the Ukrainian-Hungarian commission for minorities, after 1998 until 2002 he was co-president of the Romanian-Hungarian, Ukrainian-Hungarian, Croat-Hungarian and Slovene-Hungarian commissions for minorities and president of the Governmental Office for the Hungarian Minorities Abroad. Since 2002 he is the chief of cabinet of the Cabinet of the Prime Minister. He was also member of the Board of two foundations: Apáczai and Esély a Stabilitásra.

SZABÓ Vilmos (b. 1952) professor of history and German language, he graduated the Faculty of Letters of the Kossuth Lajos University of Debrecen. Since 1976, for 12 years he was assistant professor at the Technical University in Budapest. As a founding member of the Hungarian Socialist Party, during 1989-1994 he worked at the local organization of the party in the XIth Budapest district. Since 1994 he is the head of International Relations Secretariat of the Party. He is also a member of the Parliament since 1998. Since 2002 he is the president of the Governmental Office for the Hungarian Minorities Abroad.

SZÁJER József (b. 1961) graduated the Faculty of Law of the Eötvös Lóránd University, in 1986 receiving also his PhD from the same University. He is assistant professor at the Eötvös Lóránd University in Budapest, his major research interests being Roman law and British constitutional law. He

is founding member of FIDESZ and member of the Hungarian Parliament since 1990. In 2002 he became observer in the European Parliament, alternate for the leader of the FIDESZ parliamentary group and leader of the Foreign Affairs and Accession Cabinet of the party. Since 2004 he is full member of the European Parliament. He lectured on European accession and legal problems of the transition at the Cardozo School of Law (New York), Michigan University Law Society, Princeton University, Columbia University Law School, Aix-en-Provence Summer University.

SZÁVICS Petra (b. 1979) graduated European studies at the Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca (2002) and received an MA from the Nationalism Studies program of the Central European University, Budapest (2004). She worked with the Ethnocultural Diversity Resource Center (between 2001-2002) and the Research Institute of Ethnic and National Minorities of the Hungarian Academy of Science (between 2002-2003). She is currently consultant on European Union, pre-accession funding and cross-border cooperation issues at Megacom Consultants Romania, Satu Mare.

TÓTH GY. László (b. 1948) political scientist and journalist, he graduated the Faculty of Letters of the Eötvös Lóránd University, Budapest. In 1986 he became the director of a theater, and the president of the Committee of Hungarian Cinema Foundation, in charge with video editing and distribution of cinema productions in 1991. Between 1990-1996 he was the president of the National Association Artmozik. He is founding member and speaker of the Civic Society of Hungarian Democrats since 1995, later in 1998 he became the chief of the Cultural Secretariat of the Prime Minister's Cabinet. He is the author of several books and studies, among which: *Leleték a kommunizmus romjai alól (poetry 1968-1974)* (1992), *A kádárizmus örökösei és a polgári Magyarország* (1997), *Az előre jelzett földrengés* (1998), *Janus-arcú rendszerváltás* (co-editor 1998), *Posztkommunista kormánykoalíció Magyarországon* (1999).

VÁNYOLÓS A. István (b. 1950) graduated the history-history of art department of the Babeş-Bolyai University in Cluj-Napoca in 1973. He has been teacher of history for the past three decades at the Tamási Áron Highschool in Odorheiu-Secuiesc and principal of the highschool (until 2002). He has been member of the Local Council since 2000 and vice-president of the Odorheiu Secuiesc branch of the Democratic Alliance of the Hungarians in Romania since 1990. He is also member of the Rákóczi Alliance, of the Alliance of the Hungarian Teachers in Romania, of the Bolyai Society and the Muzeum of Transilvania Society. He is author of several articles about history and history of art, published in regional and local journals.

VIALE Bernard (b. 1948) graduated political science and German studies. After being actively involved in activities of formation and education of youth, he was responsible for Franco-German relations of the Arbeit und Leben Fédérations in Düsseldorf (1972-1974). Between 1974-1986 he coordinated the exchange office of the Franco-German Youth Office, becoming afterwards coordinator of services in the same institution. Starting 1990, one

of his priorities was the development of exchanges of multipliers and youth with the Central and Eastern European countries and also Mediterranean Region. He published several articles in French and German journals and books and he participated in international conferences about intercultural and international relations and European accession.

VIGHI Daniel (b. 1956) professor at the Faculty of Letters, Universitatea de Vest, Timișoara, author of several fiction books, studies and reflections on contemporary world. He lectured and participated in several conferences in Graz, Udine, Esslingen, Frankfurt, Stuttgart, Berlin, Budapest, etc. Since 1990 he is the chief-editor of *Orizont* magazine.

Publicat de

CENTRUL DE RESURSE PENTRU
DIVERSITATE ETNOCULTURALĂ
400305 Cluj, str. Țebeii 21, România
Telefon: +40 264 420 490, fax: +40 264 420 491
E-mail: info@edrc.osf.ro
www.edrc.ro

Liga PRO EUROPA
540049 Târgu-Mures, P-ța Trandafirilor nr. 5 et. III., România
Telefon: +40 265 250 182, fax: +40 265 250 183
E-mail: office@proeuropa.ro
www.proeuropa.ro

Tipărit de

Telefon/fax: +40 264 433 894
E-mail: office@ammdesign.ro